

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

IN HVGONIS

GROTTII

IUS BELLI
ET PACIS,

AD

Illustrissimum Baronem

BOINEBURGIUM

Commentatio

JO. HENRICI BOECLERL

ARGENTORATI

Impensis SIMONIS PAULLI Bibliop.

clb lbc LXIII.

Illustrissimo Viro

IOANNI CHRISTIANO

Libero Baroni à BOINEBURG

Equiti Aurato,

Serenissimi Principis Electoris

Moguntini Consiliario intimo

& supremo Aulae Mate-
schallo,

Hochstæ & Hofheimii Præfecto,

MÆCENATI SUO

Io. Henricus Bæclerus S. P. D.

I Tibi , Illustrissime
Mæcenas, eo nomine
hoc quicquid est opu-
sculi offerrem , quo omnes sa-

) 2

pi-

C. DEDICATIO.

pietiaæ amatores omnia Tibi
obsequia & venerantium offi-
cia debent, nihil aliud quam
quod publica me pietas iube-
ret, videri possem facere. Non
enim mea appellatione, sed
consensu & suffragio quan-
tum est hominum politio-
rum, qua virtute florentissima
antiquitatis Romanæ tempo-
ra Mæcenas, & nouissima Gal-
liæ decora Peireskius honesta-
rant, eâ Tu ex Germania nostra
longe lateq; suspiceris ac tuo
merito celebraris. Enimue-
ro propiores sunt, quæ me
huc vocarunt, causæ. Iuris e-
nim, quo non minus generis
humani securitas & honestas,
quam omnium quæ latae sunt,
quæ ferri possunt, legum ori-
gines

DEDICATIO

gines ac incunabula conti-
 nentur, inter paucissimos sane
 scientissimus, quæ experiendo
 didicisti, quam sint publice sa-
 lutaria, & in medio arduorum
 negotiorum discrimine, quam
 sint necessaria, perspexisti, his
 commendandis ornandisque
 nihil studii, operæ, diligentia
 prætermittis. Hinc est, quod
 tam erudito & propterea fla-
 granti amore complecteris
 tei num opus, quo Hugo Gro-
 tius Ius Belli & Pacis explican-
 dum sibi duxit. De quo cum iu-
 dicium me facere optimū cer-
 neres etiam, ut commentatio-
 ne perpetua, per totius operis
 spatia, amplius, quid in mē-
 tem veniret, declararem, au-
 ctor exactorque fuisti. Vide-
 bam

DEDICATIO

bam rem esse haud facile, tam
 splendidæ purpuræ, pannos
 obscuros, velut exaduersum
 componere. Malignitatis quo-
 que vix aliam capaciorem ope-
 ram sumi posse, ex moribus sæ-
 culi satis prospiciebam. Ad-
 uersus ista non imbellia vtiq;
 tela, confirmari tamen me
 sensi, tum voluntatis Tuæ au-
 ctoritate, quæ non potest non
 esse apud me maxima; tum
 præcepta spe publicæ utilitatis
 longe certissima, si tanti He-
 rois exemplo in oculis terra-
 rum orbis, quo pertinerent
 Grotii curæ, promulgaretur.
 Te enim inter ea ingenia illu-
 stri loco eminere, quæ ad ma-
 gnas publicasque res prouisu,
 magnitudine animi, industria
 geren-

DEDICATIO.

gerendas, Deus singulariter format excitatque, nemo nisi omnium imperitus rerum ignorare potest aut dubitare. Tam felicem geniū, vltro facti sui sollicitudo, ab omnibus vulgaribus trivis ambagibus, que ad cordata & excelsa studia veluti recta deduxit ac transtulit. Ea fuit in Academiis, ea exteris in nationibus, consiliorum laborumque tuorum ratio, vt per omnis quidem generis disciplinas vigorem animi ac meditationum circumferres; moribus, hominibus, negotiis noscendis, nihil ad amplissimam scientiæ copiam reliqui faceres; iudicio cum eruditis, inuestigatione cum curiosis certares: primas ta-

) 4 men

DEDICATIO

men & summas semper & v-
bique vitæ ac Reipublicæ par-
tes poneres. Ad quam ita in-
structus, ita præparatus acces-
sisti, vt qui Tuo exemplo non
condiscere optant, quis in ci-
uili & publica vita Musis, illis
generosis & rectis & magna-
nimis, locus esse debeat, illi
doctoribus vsquam vllis ad
spem bonæ frugis reuocandi
qui tradantur, parum idonei
queant videri. Quanquam
non spes modo, sed fiducia
spei, meo insedit pectore, Tui
nominis vndique illustris ve-
neratione, mox rediturum in
animos generosæ stirpis amo-
rem cultioris prudentiæ, sine
qua res Germana ex voto & v-
su sæculi tractari nequit. Eru-
diti

DEDICATIO

diti quidem adeo sentiunt sibi
 ad extimulandas in decora &
 salutaria studia mentes tam
 nouum & singulare speci-
 men adiumento esse, vt par-
 ticius vetustis sibi elogiis vtend-
 dum, credere incipiant. Et
 quis est inter eos, quos com-
 mercio epistolarum dignaris,
 quin doceri se & ad vigorem
 quendam altiorum cogita-
 tionum transferri sentiat, quo-
 tiens Tua legit? quē non rapit
 in stuporem illa tot scientia-
 rum expedita & in promptu
 posita notitia, illud è locu-
 pletissimo memoriæ penu
 tot nominibus tot libris exu-
 berans iudicium, illa par rebus,
 par nationum ingeniis, non
 vnius linguæ eloquentia, qua
) s in pu-

DEDICATIO

in publicis nihil grauius exactiusque , in priuatis nihil familiarius ac dulcius ; illa inter immensam curarum illustrium molem , tot amicorum & clientium desideriis literisque sufficiens assiduitas ? Ego sane ex literis Tuis pulcherriam Bibliothecæ partem , & disciplinæ nobilioris instrumentum electissimum conficio. Sed quantillum hæc atq; talia , vtut singularia, Turmeriti argumentum faciunt ; si ad Rempublicam oculos reflectimus ? Primorem tenes locum in amicitia eius Principis , quem & muneris gloriosissimi amplitudine , & prudentiæ venerabili gravitate , tum caritate patriæ , moxum-
que

DEDICATIO.

que sanctimonia, non minus,
 quàm gradus ab Augusto fasti-
 gio proximi honore, DEVS
 voluit eminere. Tanti Princi-
 pis, tanti Electoris, iudicium
 meruisse, & promptis speciosis-
 que obsequiis continenter
 propitiasse, vt felicitatis, ita
 laudis caput & summa est.
 præsertim iis temporibus, qui-
 bus Imperio & Imperatori ser-
 uisse, prima semper ratio, non
 primum semper omnibus ex-
 audita vox fuit. Eadem Te vir-
 tus FERDINANDIS TER-
 TIO QVARTOQVE AVGV-
 STIS, Imperatori & Regi Ro-
 manorum, Inuictissimis in ter-
 rarum orbe Principibus, in
 cælo Triumphatoribus per-
 petuis, carissimum accepisti-
 mum-

mumque fecit: & Cubiculariū,
 siue, vt nostræ gentis more lo-
 quamur, Camerarij dignatio-
 ne, in admissionis interioris
 officio, auxit. Verum non est
 huius vel stili vel loci, quam in
 publicis patriæ commodis tu-
 tandis personam geras, lucu-
 lentius exequi. Nunc enim
 Grotij, imo mea res agitur; vt,
 quem Te auctore suscepi com-
 mentandi laborem, is præcti-
 ptione inclyti nominis Tui, vel
 ab inuidia, vel in gratiam vin-
 dicetur. Sicut autem primus
 operis Grotiani liber ea sternit
 fundamenta, quibus multa
 deinceps tutius imitantur: ita
 liberalius commentationi le-
 ctoris pleraque conciliare vi-
 sum est, vnde tam illustre ciui-
 lis

DEDICATIO.

lis philosophiæ non vulgari more percolendæ documentum repeti fas esset. In sequentibus libris per singulas argumenti partes, nunc suis momentis confertas aut conserendas; nunc in medio reipublicæ tractatu, demonstrandas vsu, representandas exemplis; nunc laxiore filo disputationis cum ratione diffundendas aut tempestiue supplendas, nescio quam feliciter (quamquam in Tui consilii auspicio non parum ominis inest) certe ingenuè, & ad instituti Grotiani rationes interiores accommodata philosophandi diligentia, decurremus. Multum autem ad pertexendam operis telam adiumenti & subsidii ex Tuis
lite-

DEDICATIO.

literis partim habeo, partim
impetrabo. Quia enim es in
me benignitate & constantia,
non omittes aut abiicies, quod
Tuis semel humeris onus im-
posuisti. Tu, ubi immoran-
dum commentationi sit, mo-
nuisti & monebis: Tu requi-
rendo & suggerendo nobilia
capita & lumina huius dispu-
tationis, animum meum ad
eas cogitationes transferes,
quæ non poterunt materiam
dedecere. Atque cum iam pri-
dem, exemplo Seldeni propo-
sito, optaueris, ut, sicut ille se-
cundum disciplinam Hebræo-
rum hoc genus argumenti ex-
secutus erat, ita ad disciplinam
Christianorum aliqua accom-
modarentur; dabitur à me
ope-

DEDICATIO.

opera, vt & huiusmodi specimenis, & variarum in disquirendo artium monumenta suis locis inferantur. Quicquid nō infeliciter proueniet, quicquid placere viris grauibus & prudentibus poterit, Tibi volo in solidum deberi omnia. Ad me pertinebunt, quæ infra votum tuum & argumenti decus substiterint. Tu, Mæcenas Illustrissime, vt interim cōmiter excipias primum obsequii nostri specimen, vel ideo in animū induces Tuum, quod meliora nunc repræsentatis, certe vberiora fore credes, quæ expectantur. Denique, si nihil habet scriptura nostra, quo Tibi commendetur, candor tamen clientis,

gra-

DEDICATIO.

grati aduersum beneficia Tua
animi, qualicet, sponsor &
obses non displicere poterit.
DEVS Te, Serenissimo Prin-
cipi Electori, totique Germa-
niæ, inter instrumenta & præ-
sidia melioris sæculi conser-
uet, Illustrissime Domine: Do-
mumque Tuam, & in ea Filios
paterna in decora surrecturos,
perpetua felicitate florere iu-
beat! Scribebam Argentorati
d. V. Aprilis 1603 LXXIII.

Beni-

Beniuolo Lectori S. P.

HUgonis Grotii opus de
Iure belli & pacis, varia fata,
& quidem sepius iniqua, exper-
tum est, ab initio usq; in hunc
diem. A sacra Indicis congregatione
Romæ, anno huius sæculi septimo & vi-
tesimo in numerum vetitorum librorum
referri cæpit. Qua de re vidi iudicia
quorundam Theologorum Romanensium
non è vulgo, mirantium; quî & quare
id factum sit; imo vix credentium,
quanquam Francisci Magdaleni Elen-
chus dubitare neminem sinat. Alius
Non capio, inquit, cur Romana in-
quisitio absolute prohibuerit librum
Grotianum de Iure Pacis & Belli; id-
eoq; non immerito videor mihi posse
dubitare, aut suspendere assensum
meum de illa interdictione facta.
Perlustra uilibrum: vix duo vel tria
notaui, quæ spongiam aut correctio-
nem merentur. -- -- Hæc quidem
mihi occurrunt, quæ tamen eius mo-
di sunt, vt librum alioqui per bonum
& eruditum non ideo putem prohi-
)? (ben-

bendum: si eodem rigore agendum
esset cum plerisque libris aliis, in im-
mensum augetur index librorum
prohibitorum. *Alius ita iudicat:*
Hugonis Grotii librum de iure Pacis
& belli nunc accurate euoluo; quem
semper inter sæculi nostri ornamen-
ta numeravi, hodieq; inter illos nu-
mero, qui bonâ fide errantes non
continuo hæretici dicendi, aut inter
damnatos censendi sunt; auctore
magno Augustino. *Idem:* Hugo
Grotius vir doctus, sapiens, ingenio
perspicax, eloquio nervosus, & ac-
curatus, animi, ut præ se fert, boni, &
angustioris in quibusdam conscien-
tiæ, quàm sint multi nostrates, sed
quod deprehendi in Religione Cal-
uino affixus & immortuus. -- -- In
hoc tamen de Iure Pacis & belli libro
pauca de anonito suo insperfit, quæ
si omittantur, liber lectu salutaris il-
lis præsertim erit, qui mirabuntur,
tam sincera politicæ præcepta extra
Catholicæ Theologiæ pomœria ma-
nere, & A catholicos à nobis mutu-
are, quæ ipsi aut negligimus aut vio-
lamus.

lamus. Sed de Theologia quidem Grotii
sequens prefatio & commentatio nostra,
ex occasione ingenue monebit. Neque
opus est nunc, unde sua, & quae mutua-
tus sit Grotius, excutere. Interea, quod
Romae more quodam factum est, alibi nul-
lo more aut iure moliri videns tyrannio-
nes quosdam, omnibus praeclearis ingeni-
is vivis iuxta mortuisq;, per imperitiam
& odium solidioris doctrinae infestos. Hi
Grotianum hoc opus non ex finibus tan-
tum dominationis suae, sed ex terrarum
orbe eliminatum, & Orco damnatum cu-
piunt: hi, conficto ad invidiam, & ex
more ingenii propositiq; sui vocabulo, ve-
luti ad contumelias & ludibria digito
demonstrant; nescio quos Grotianos.
Quod tale est, ac si quis detracta vocis
commemittitiae larva diceret: Ecce illi
sunt amatores verae solidaeq; eruditionis;
& propterea Philosophos, Historicos, O-
ratores, Poetas, utriusq; linguae precipa-
os aliquid sapere credunt, eorumq; sapi-
entia fieri student doctiores & meliores:
his odium, his bellum indicant, hos inua-
dant o nostri numeri iunctaq; umbone
phalanges. Atque ego quidem Groti-
):(2 annum

DEDICATIO

in publicis nihil grauius exactiusque , in priuatis nihil familiarius ac dulcius : illa inter immensam curarum illustrium molem , tot amicorum & clientium desideris literisque sufficiens assiduitas ? Ego sane ex literis Tuis pulcherriam Bibliothecæ partem , & disciplinæ nobilioris instrumentum electissimum conficio. Sed quantillum hæc atq; talia , vtut singularia, Tui meriti argumentum faciunt ; si ad Rempublicam oculos reflectimus ? Primorem tenes locum in amicitia eius Principis , quem & muneris gloriosissimi amplitudine , & prudentiæ venerabili gravitate , tum caritate patriæ , mo-
que

DEDICATIO.

que sanctimonia, non minus,
 quàm gradus ab Augusto fasti-
 gio proximi honore, DEVS
 voluit eminere. Tanti Principis,
 tanti Electoris, iudicium
 meruisse, & promptis speciosis-
 que obsequiis continenter
 propitiasse, vt felicitatis, ita
 laudis caput & summa est.
 præsertim iis temporibus, qui-
 bus Imperio & Imperatori ser-
 uisse, prima semper ratio, non
 primum semper omnibus ex-
 audita vox fuit. Eadem Te vir-
 tus FERDINANDIS TER-
 TIO QVARTOQVE AVGV-
 STIS, Imperatori & Regi Ro-
 manorum, Inuictissimis in ter-
 rarum orbe Principibus, in
 cælo Triumphatoribus per-
 petuis, canissimum accepisti-
 mum-

DEDICATIO.

mumque fecit: & Cubicularii,
 siue, vt nostræ gentis more lo-
 quamur, Camerarii dignatio-
 ne, in admissionis interioris
 officio, auxit. Verum non est
 huius vel stili vel loci, quam in
 publicis patriæ commodis tu-
 tandis personam geras, lucu-
 lentius exequi. Nunc enim
 GIORI, imo mea res agitur; vt,
 quem Te auctore suscepi com-
 mentandi laborem, is præscri-
 ptione inclyti nominis Tui, vel
 ab inuidia, vel in gratiam vin-
 dicetur. Sicut autem primus
 operis GIORIANI liber ea sternit
 fundamenta, quibus multa
 deinceps tutius innitantur: ita
 liberalius commentationi le-
 ctoris pleraque conciliare vi-
 sum est, vnde tam illustre ciui-
 lis

DEDICATIO.

lis philosophiæ non vulgari
more percolendæ documen-
tum repeti fas esset. In sequen-
tibus libris per singulas argu-
menti partes, nunc suis mo-
mentis confertas aut conle-
rendas; nunc in medio reipu-
blicæ tractatu, demonstrandas
vsu, repræsentandas exemplis;
nunc laxiore filo disputationis
cum ratione diffundendas aut
tempestiue supplendas, nescio
quàm feliciter (quamquam in
Tui consilii auspicio non pa-
rùm ominis inest) certe inge-
nuè, & ad instituti Grotiani
rationes interiores accommo-
data philosophandi diligentia,
decurremus. Multum autem
ad pertexendam operis telam
adiumenti & subsidii ex Tuis
lite-

DEDICATIO.

literis partim habeo, partim
impetrabo. Qua enim es in
me beniguitate & constantia,
non omittes aut abiicies, quod
Tuis semel humeris onus im-
posuisti. Tu, ubi immoran-
dum commentationi sit, mo-
nuisti & monebis: Tu requi-
rendo & suggerendo nobilia
capita & lumina huius dispu-
tationis, animum meum ad
eas cogitationes transferes,
quæ non poterunt materiam
dedecere. Atque cum iam pri-
dem, exemplo Seldeni propo-
sito, optaueris, ut, sicut ille se-
cundum disciplinam Hebræo-
rum hoc genus argumenti ex-
secutus erat, ita ad disciplinam
Christianorum aliqua accom-
modarentur; dabitur à me
ope-

DEDICATIO.

Opera, vt & huiusmodi specimenis, & variarum in disquirendo artium monumenta suis locis inferantur. Quicquid nō infeliciter proueniet, quicquid placere viris grauibus & prudentibus poterit, Tibi volo in solidum deberi omnia. Ad me pertinebunt, quæ infra votum tuum & argumenti decus substituerint. Tu, Mæcenas Illustrissime, vt interim comiter excipias primum obsequii nostri specimen, vel ideo in animū induces Tuum, quod meliora nunc repræsentatis, certe vberiora fore credes, quæ expectantur. Denique, si nihil habet scriptura nostra, quo Tibi commendetur, candor tamen clientis,

gra-

D E D I C A T I O .

grati aduersum beneficia Tua
animi , qualicet , sponsor &
obses non displicere poterit.
D E V S Te, Serenissimo Prin-
cipi Electori, totique Germa-
niæ , inter instrumenta & præ-
sidia melioris sæculi conser-
uet, Illustrissime Domine: Do-
mumque Tuam, & in ea Filios
paterna in decora surrecturos,
perpetua felicitate florere iu-
beat! Scribebam Argentorati
d. V. Aprilis cło lœc LXIII.

Beni-

Beniuolo Lectori S. P.

HUgonis Grotii opus de
Iure belli & pacis, varia fata,
& quidem sæpius iniqua, exper-
tum est, ab initio vsq; in hunc
diem. A sacra Indicis congregatione
Roma, anno huius sæculi septimo & vi-
tesimo in numerum vetitorum librorum
referri cæpit. Qua de re vidi iudicia
quorundam Theologorum Romanensium
non è vulgo, mirantium; quî & quare
id factum sit; imo vix credentium;
quanquam Francisci Magdaleni Elen-
chus dubitare neminem sinat. Alius:
Non capio, inquit, cur Romana in-
quisitio absolute prohibuerit librum
Grotianum de Iure Pacis & Belli; id-
eoq; non immerito videor mihi posse
dubitare, aut suspendere assensum
meum de illa interdictione facta.
Perlustraui librum: vix duo vel tria
notaui, quæ spongiam aut correctio-
nem merentur. -- -- Hæc quidem
mihi occurrunt, quæ tamen eius mo-
di sunt, vt librum alioqui per bonum
& eruditum non ideo putem prohi-
ben-

endum: si eodem rigore agendum
esset cum plerisque libris aliis, in im-
mensum augetur index librorum
prohibitorum. *Alius ita iudicat:*
Hugonis Grotii librum de iure Pacis
& belli nunc accurate euoluo; quem
semper inter sæculi nostri ornamen-
ta numeravi, hodieq; inter illos nu-
mero, qui bonâ fide errantes non
continuo hæretici dicendi, aut inter
damnatos censendi sunt; auctore
magno Augustino. *Idem:* Hugo
Grotius vir doctus, sapiens, ingenio
perspicax, eloquio nervosus, & ac-
curatus, animi, ut præ se fert, boni, &
angustioris in quibusdam conscien-
tiæ, quam sint multi nostrates, sed
quod deprehendi in Religione Cal-
uino affixus & immortuus. -- -- In
hoc tamen de Iure Pacis & belli libro
pauca de aonito suo insperfit, quæ
si omittantur, liber lectu salutaris il-
lis præsertim erit, qui mirabuntur,
tam sincera politicæ præcepta extra
Catholicæ Theologiæ pomœria ma-
nere, & A catholicos à nobis mutu-
are, quæ ipsi aut negligimus aut vio-
lamus.

lamus. Sed de Theologia quidem Grotii sequens prefatio & commentatio nostra, ex occasione ingenue monebit. Neque opus est nunc, unde sua, & qua mutatus sit Grotius, excutere. Interea, quod Romae more quodam factum est, alibi nullo more aut iure moliri vident tyranniones quosdam, omnibus praeclaris ingenis vivis iuxta mortuisq;, per imperitiam & odium solidioris doctrinae infestos. Hi Grotianum hoc opus non ex finibus tantum dominationis suae, sed ex terrarum orbe eliminatum, & Orco damnatum cupiunt: hi, confecto ad invidiam, & ex more ingenii propositiq; sui vocabulo, veluti ad contumelias & ludibria digito demonstrant; nescio quos Grotianos. Quod tale est, ac si quis detracta vocis commentitia larva diceret: Ecce illi sunt amatores verae solidaeq; eruditionis; & propterea Philosophos, Historicos, Oratores, Poetas, utriusq; linguae precipuos aliquid sapere credunt, eorumq; sapientia fieri student doctiores & meliores: his odium, his bellum indicant, hos inuadant o nostri numeri iunctaq; umbone phalanges. Atque ego quidem Groti-

)!(2 annum

anum neminem noui, qualem isti digito
notant. Grotium enim amare aut esti-
mare nemo potest, nisi qui inde profectus
sui rationes expediuit, unde & Grotius;
nisi qui easdem artes, eosdem artium fon-
tes, quibus Grotius assuevit, imbibit. Si
quid Grotius vel in sacris, vel in profanis
sentit seorsum, aut à rectoris doctrine
decretis abit, nemo eorum, qui Grotii do-
ctrinam suo pretio taxare possunt, Gro-
tii nomen, sed sapientia regulas sequi in-
stituit. Absint ergo factioinum nomina:
qua sine flagitio reipublica noxio nemo
in literas infert. Aut, si Grotianus est,
qui Grotiano more literas & sapientiam
tractare contendit, retineantur vetera
nomina, in honorem magistrorum, non
in probrum discipulorum ascita, ut Phi-
losophi & Philologi, ritu & aestimatione
antiqua habeantur, qui sapientia & con-
textas ordine & firmatas robore ratio-
nes, nec ieiune, nec perfunctorie conse-
ctantur. Quanquam his moribus non
minus prope à crimine absuerit, Cicero-
nis, Aristotelis, Platonis studiosum esse,
aut videri velle. Omnes enim literæ in-
terioribus iam pridem strenue & ignoran-
tur,

tur, & contemnuntur. Quae etiam causa est vel prima, vel inter primas, cur Grotii hoc opus eo numero non habeatur, quo haberi debebat. Finge autem Grotium omnia illa dixisse, quae dixit, suo pte Marte, sui viribus ingenii, nulla ope antiquitatis adiutum; non erit eadem utilitas operis, quae nunc est: quamquam & illud haectenus nemini contigit, neque ut arbitror, continget in posterum, ut rerum seriem & contextum tam commode explanaret, qui veterum libros non versavit. Suntq; in promptu excellentissimorum ingeniorum profunda cogitationes & subtiles, sed nullo modo ita explicata enuntiatq;, sicut & rerum natura ratioq;, & disciplina competentia ultro postulabat. Insevit Deus etiam summis & primae sortis hominibus, amorem communicanda & conferenda cum aliis sapientiae; hancq; quasi naturalem instituit cupiditatem sciendi, quid alii senserint, quid dixerint, de rebus, quas nos sentimus, & dicere paramus. Ita omnes, qui ab ultima antiquitate, in exemplis illustribus habentur, sui profectus consilia successusq; disponi & prouenire

nire vel optarunt, vel viderunt. Ali-
ter enim apparere non potest, quid per-
fectum elaboratumq;, quid perficiendum
sit ac elaborandum; in quo acquiescere,
quod augere aut supplere fas sit. Hac res
peperit nobis magnos in omni genere vi-
ros, quando sua cum aliorum inuentis stu-
dia comparantes, & quae meliora fieri
aut clariora tractando possent animad-
uertentes, sui ingenii doctrinaeq; veluti
pensum sibi, in quo sudarent, desumebant.
Neq; enim vanitate carere dixeris, qui
pridem aliis & rectius & exquisitius dis-
putata, sibi ut auctoribus trahere non
verentur: siue per ignorantiam, quae &
turpis in homine studiis literarum dedi-
to, & superba semper est habita; siue per
dissimulationem opis alienae, quam ani-
mis ingenuis & liberalibus parum di-
gnam esse, nemo inficias iuerit. Iam quis
toleret illos, qui, ut aliquid sui afferre &
noui videantur, etiam recta & solida
commutant? Deniq;, quis ita potest de-
cipi, praeter imperitos vel atate vel inge-
nio homines? Versa te in omnes partes,
Protea te alterum praesta, omnibus simu-
lacris & inuolucris te obtege, agnosceris
(neu

(neu dubita) & quanto studio aliena tua feceris, neq; agnosci in eo mimo volueris, deprehenderis: nisi omnes, quantum est hodie hominum eruditorum, fungos esse credideris. Ita laudem ingenii & doctrina minuet tibi detracta persona: & qui credent fatebunturque, pollere te in dote ac dotibus; ad maiora & rectiora te iturum fuisse iudicabunt, si aliorum inuenta operaq; non maluisses ignorare. Est mihi copia memorandi, quanto pudore obruti sint, qui talis instituti seram sed grauem pœnam, ad summa de cetero nati, experti sunt. Sed in Grotio quidem, plerumq; consilii partem non intelligit, qui eadem ad eosdem usus, domesticis copiis, nullo aliena disciplina & auctoritatis paratu, confici potuisse, existimat. Nouerat ille, nouerant viri totius Gallia doctissimi & optimi, qui non alium aptiorem huic muneri obeundo reperire se posse arbitrabantur, quantum ad seculi emolumenta & decora interesset, erui civilem sapientiam ex penetralibus abditis, depromi ex thesauris opulentissimis, exhiberi publice nec nudam, nec inermem, nec inornatam; qua vel

ieiuna tractatu, vel horrido cultu, vel
spinoso amictu diu per tot casus circum-
acta, ac tantum non amissa fastidium re-
quirendi, & terrorem sui reliquerat in
animis. In eosdem scopulos ne iterum
impingeretur, ad ipsa arcanarum opum
conditoria, ad constitutos diuinitus pro-
mos condas, ad penetrales recessus, can-
dide & liberaliter inuitari homines,
summa & publica ratio erat. Sed video
vsu hic venire multis, quod peregrinan-
tibus solet. Veniant illi in concilium
lectissimorum hominum, quos fortuna
in vnum quasi museum coegerit. Sint in
singulis rara quaedam, magna, notabilia,
magnoque vsui noscentibus futura. Sed
qui noscendi magna & magnos artibus
destituitur, postquam breui & veluti
pompa spectaculo oculos ineruditos fatia-
uerit, ubi multum profecit, nomina, ti-
tulos, figuram, vestem, & si forte gestum
quendam habitumq; corporis, vt sum-
mam disciplinae enumerabit: cetera re-
linquet iis, qui Mercurio aut Minerva
duce peregrinantur: quorum rara sci-
licet ubiq; ac pane nulla copia est. Pro-
fus aliquid huius generis patiuntur, qui
condu-

conductum à Grotio veluti Senatum generis humani, & ad dicendam de gravissimis rebus sententiam, suis locis, suo ordine amplissime pulcerrimeq; dispositum, inertè obtutu vix oculis perlustrant, tantum abest, ut animorum commentatione recognoscant. Illa enim, ad omne doctrinæ & utilitatum publicarum decus genita nomina, nunquam audiuntur, nunquam nisi contemptim, id est, non citra iniuriam, laudantur in scholis eorum, qui penes se hodie sapientiæ regnum esse, inuitis Musis Gratiisq;, apud credulas imperitorum aures iactitant. Quinimo, ne melioribus magistris forte aures præbere condiscant, aliunde tragulam iniicere, atque ementiri non dubitant: Grotianum opus à nemine intelligi, doceriue posse, nisi qui ipsum Grotium audiuerit consulueritq;. Favebat huic commento eorum vanitas, qui cum ea ætate, iis studiis, inter fortuitos salutatores Grotium vidissent, unde nec institutum operis, nec ullam particulam intelligere aut capere poterant; omnium minime, si quid secretioris disciplina in sermonis argumentum venisset: aliquid

) (5 tamen

tamen sibi eo nomine prater ceteros ar-
rogare, & incredibiliter sapere, audiro-
re & iudice Mida, importune contem-
debant. Quibus si fortuna necessitatem
indixisset demonstranda vel exiguo spe-
cimine horribilis scientia, profecto se cir-
ca corticem obbarere, à nucleo autem
plurimum abesse, ostensuri erant. Sed e-
nim oblitii erant, aut amiserant annota-
ta sua? quasi capere quicquam in hoc ge-
nere potuisset, qui obliuisci potuit. Qui-
bus moribus hodie aetalogi suas ineptias
imputent, vel hac una res queat osten-
dere. Quos enim ista somnia iuuat au-
scultare, illi credant oportet, neminem
in terris superesse, qui sciat, quid sit eru-
ditio, quid disciplina, quis intelligendi
tradendique modus. Vt aliquid nequeat
intelligi, vel voluntas scriptoris efficere
potest, vel rerum ipsarum obscuritas. Vo-
luntatis eiusmodi specimen in Aristo-
tele ex Andronico Gellius annotauit:
quasi acroamatica quedam sua & pro e-
ditis & pro non editis haberi voluerit.
possisq; ad Politica, qua supersunt, accom-
modare illas ambages. nam decerptas ex
doctrinis civilibus partes habemus, &
disper-

dispersas: quas qui pro contexta, plena,
integra πικρεια accipiunt; illis hi libri
pro non editis sunt. neque tamen intelli-
gi ab iis non possunt, qui civilis scientia
rationem omnem animo habent & inge-
nio comprehensam. Verum in Grotia
nulla talis voluntas locum habere potu-
it: qui contrarium toto operis consilio,
forma, tractatu abunde demonstravit.
Rerum, sicut non obuia ubique, sed haud
raro recondita est cognitio, ita ut intel-
ligeretur tamen, & ab eruditis in clara
luce conspiceretur, operam dedit. Quae
in ipso tanta fuit facultas, quanta in do-
ctissimis viris unquam esse potuit. Atq;
haec quidem adeo sunt explanata verita-
tis, ut haud dubie inscientiam omnis
eruditionis fateri credendi sint, qui
psittacorum amuli, quas in vulgus pha-
leras aliqui Thraonica simulatione ad-
ornarunt, eas ipsi bona scilicet fide reci-
nunt ingeminantq;. Dicam autem il-
lis fabulam longe veriolem, & suadebo,
ut aliena stultitia ad obtrectandum eru-
ditis abuti desinant. Qui hos sine men-
te sonos reddere consueverunt, illis Gro-
tius ipse, si rediuius vellet laborem su-
mere,

mere, quantus in docendo sumi maximus potest, non posset interpretari suum opus de iure belli & pacis. Laterem, inquam, lauaret, nec magis voce quam scriptura proficeret apud tales discipulos. Ne tumultuentur, quaeso, fraterculi gigantum: sed causam audiant, antequam dicant sententiam. Grotianum opus cōserunt, implent, consummantq̄, mutuis operis ex aequo pollentes, σύνεσις πολιτική & δύναμις ἑμπνευστική, profunda intelligentia ciuilib, & exquisita eloquentiæ facultas. Ab utriusq̄ generis non dicam mysteriis, sed rudimentis, tam longis disiunguntur spatiis illi Atticæ elegantia iudices, illi Grotiani censors, ut non videantur admissionis ad illa sacra capaces futuri,

donec consumto, magnus quid dicitur, anno,

rursus in antiquum redeant vaga sidera cursum,

qualia præteriti steterant ab origine mundi.

Hæc una & unica, vel iudicandi inepte, vel ineptientibus assentandi causa, & dedit & dabit fluctus illos, qui non minore

re

re AEolii regni infamia, quàm Neptunii imperii auctoritate comprimi debent. Πρῶτος πῶ, nec hariolor, futurum, ut eruditionis civilis, hæcenus obsoleta, oppressa, afflictæ genius, se liberiori calo asserat, & contemtores suos contemtibiles reddat. Interea bonis, id est, dissimilimis eorum, qui nostra impugnant, artibus grassari certum est immotumq̃. Sextus nunc & vicesimus ad finem properat annus, ex quo, ad capeffendum Doctoris Academici munus diuino vocatu primum accessi. Cumq̃, in tanta librorum omnis generis multitudine, eui autem humani breuitate, felicitatis non postremum sit, optimis quibusq̃ scriptoribus assuscere, nec minoris genii & doctrina leuioris volumina primore loco numerare; faciendum mihi sane fuit, quod bonos viros iuris diuini & humani religio facere iubet, ut inter eruditionis solidioris specimina Grotii opus eo magis commendarem, & apud iuuentutis studiosæ aures laudibus ferrem, quo grauior ad antiquitatem, vnde omnis disciplina interioris secreta merito repeti debere, non credere sed scire videbar, dux
ille,

ille & auctor potentior, viam emuniue-
rat. Videbam Lipsium, videbam alios,
ciuilibus prudentia locos & sedes, in vete-
ribus, vel indicio facto demonstrasse; vel
conducta sententiarum ac exemplorum
congruentium similitudine, ad suauita-
tem doctrina, velut inuitamento ac illi-
sio temperasse. Sed, qui Gratium in ab-
strusioribus rebus per auctores vario-
rum studiorum vetustos eruendis, atq;
per argumenti cuiusq; ingenium & men-
suram subtiliter & partite dispensandis
per omnia aquaret, non reperiēbam al-
terum. Hanc personam ipsi à Deo im-
positam, ad ornanda ea studia, quae ab in-
stauratis literis segnius & ieiunius pro-
cedebant, vel detrectare, vel obtrectare
nefas esse, fuerit mihi fas, opinor, & cre-
didisse, & credere. Sed non fuit, non
est tā rudis & securā rerum hominumq;
nostra disciplina, ut paterer, quantum
in me fuit, irrumpere promiscuam tur-
bam in ista penetralia. Vltro retine-
bam ruentes; & quā non esset cuius-
uis ingenii, cuiusuis profectus, is labor,
serio & grauitē & saepe testabar. ubi
enim illa philosophia, illa varia erudi-
tionis,

tionis, preparata notitia, ut aliquod hic
opera pretium facere se posse arbitraren-
tur, requirebam? Querebar cum for-
tuna seculi & scholarum, ubi presidia
gravioris doctrina vix amplius quam su-
premis labiis delibarentur. Deniq; to-
tiens, in tot annorum decursu, interpel-
latus atq; rogatus, ut tractando huic ope-
ri sociam commilitonibus operam naua-
rem, plerumq; prouida quadam pertinā-
cia restiti. donec quasi coactu & efflagi-
tatu selectissimorum amicorum, quorum
nunc virtus in republica diuersis locis
florere cœpit, feliciter magnōq; cum suc-
cessu illuc descendi, ut Grotianam disci-
plinam è fontibus emanantem studiosi-
us persequendam iudicarem. Iterum
illuc compulsus, satis destinatum esse in po-
sterum cœpit, non mittere in turbam
opus præclaris tantum ingenis & profe-
ctibus dignum. Egitamen inter istam
disciplinam, quod vel mediocriter atten-
tis & capacibus auditoribus in lucro esse
debebat: si quid de notitia scriptorum
veterum & iuniorum; si quid de modis
& tricis certorum negotiorum, non nisi
præuidenti vitabilibus; si præsertim
discri-

*discrimen philosophiæ in suis argumentis
explanata, contexta, integra, tum alte-
rius tumultuaria, fortuita, nec imple-
ntis locum, sed corripientis; sapius me-
moranti credere, aut acceptum ferre,
ratio esse potuisset. Verum enim vero, qua-
tenus quæ auribus committuntur, occul-
tis nec raro malignis censuris obnoxia
sunt, commentatio ista (cuius hanc pri-
mam partem, alieno potius quam meo
arbitrio prægredientem, mox in sequetur
secundus liber Grotii, atq; inde ter-
tius) doctorum & bonorum virorum iu-
dicio arbitrioq; libenter meritoq; se sub-
mittit. Discere à quovis, reprehendi à
perito & æquo iudice, gaudeo. Et quo-
niam instituti Grotiani non ornatissima
tantum, sed validissima pars, ad utrius-
que antiquitatis, in quantum vitæ ac
reipublicæ utilis esse potest, præsidia spe-
ctat: (ignoscant mihi, si qui non satis
perspiciunt, quod homini his literis in-
tentiore cura dedito perspectissimum est)
multum in eo explanationis genere ver-
sabuntur nostræ pagine: non sine vari-
etate tamen disputationis, & præsentio-
ribus ex republica & ad rempublicam
docu-*

documentis. Forte & his absolutis, ad ea
progreдемur, qua Grotius non attigit:
non quod mensuram exempli implere
nos posse, sed quod reliqua etiam huius
argumenti ad ritum solidioris doctrinae
conformata extare oportere, arbitre-
mur. De cetero enim semper de Grotio
vsurpauit, quod de Panætio P. Rutilius Ru-
fus apud Posidonium dicere solebat: vt
nemo pictor esset inuentus, qui Ve-
neris eam partem, quam Apelles in-
choatam reliquisset, absolueret, (oris
enim pulcritudo reliqui corporis i-
mitandi spem aufererat) sic ea, quæ
Panætius prætermisisset, & non per-
fecisset, propter eorum, quæ fecisset,
præstantiam, neminem esse persecu-
turum. Illud quoque nemo in dubium vo-
cauerit, si absque hac Grotii opera fuisset,
multis perituras fuisse cogitationes, qui-
bus nunc supra Grotium euehi sua inuen-
ta posse, animose confidunt. Laus enim
arduorum operam illis potissimum debe-
tur, qui prima fundamenta & specimina
moliuntur, quique primi pedum viam in
caligine vident, aliisque præeunt. Proxi-
ma est illorum gloria, qui cum iis, quos
)?( )?(imi-

imitantur, certant, non adiectione molis & numeri (qui vulgi mos & summa ratio est) sed integrandis, quae caepa, disponendis quae confusa sunt, explicandis quae negligentia aut imperitia tradentium implicavit. Cuius generis specimen pulcerrimum habebunt, qui Grotii opus cum Alberici Gentilis, magni viri & praeclara pleraque erudite moliti, libro de iure belli in partibus eodem spectantibus & congruentibus didicerint comparare. unde etiam altera illa primae sortis laus quibus in rebus Grotio debeatur, amplius elucescet. Ne longe abeamus, quam ieiune tractetur philosophia morum, & undecim fere virtutum vocabulis, cum enumeratione discrepantium de Fine sententiarum, & actionum causis rudi modo expressis absoluat, non ego cum Nepotem primum, cum alios scriptores ad interiorem disciplinam duces commendarem; non alii, qui heri & hodie eadem dequeruntur; sed, antequam nobis nasci contigit, praestantissimi doctissimiq; viri viderunt, testati sunt, deplorarunt. Sicut & eos non mederi malo, qui diffusis & spinoso quodam disputandi genere

genere productis in immensum commen-
tariis scholarum regnum inuasert,
pridem animaduersum est. Iam in ci-
uili doctrina quis non intelligit plerosq;
temere versari: conductis in unum lo-
cum, in qua inciderant; de implendo
autem loco & constituendo, tum de loco-
rum singulorum ad inuicem respectu &
ad summam disciplinae contextu, nulla
cogitatione suscepta? Hæc reprehendere,
non est noui inuenti: emendare autem
& defectus tam insignes explere, ple-
nam laudem meretur. Ita, ut ad argu-
mentum nostrum propius redeamus, iu-
ris & iustitiæ naturam & originem, à so-
ciali hominis natura repeti, atq; hinc to-
tam disciplinæ seriem produci debere,
quamquam & Grotius dixerit, non pos-
sum vel ipsi vel cuiquam ex iunioribus,
in acceptis ferre: cum tot ante sæcula
Philosophorū antiquissimi tradiderint,
& Cicero exquisito interpretandi genere
persecutus sit. Idem, qui & reliquarum
virtutum principia atq; consecutiones
cuiq; proprias, eximia philosophia com-
mentatus est. Hobbesium in hoc genere
multi haud dubie nimis mirantur: &
nisi

)?( )?(2 nisi

nisi ipse summus admirator sui, quàm auditor veterum esse maluisset, ad maximorum ingeniorum gloriam peruenturus erat. Nunc, qua defendi possunt in eius scriptis, veteres & copiosius & subtilius, sed & civilius sunt executi. Atq̃, si qua de natura hominis insociabili, & statu naturali humano (rectius belluinū vocaueris) disputat, hypothesin tantum sapiunt, ac si quis diceret, mundum non posse consistere, vitam non esse vitalem, si natura hominis dissociabilis esset, id est, nisi vinculo & ordine societatis contineretur; quis ignorat hæc antiquis esse sedulo & tradita & explicata, sicut vet Grotio indice discere, qui volunt, poterant? Ne dicam de tot viris eruditiss, qui ante Hobbesium, sibi declarandam sumserunt necessitatem & utilitatem consociationis, obiecta imagine status, qualis extra societatem concipiendus animo esset. tanto illi Hobbesio melius & doctius, quanto minus seiungendas existimarunt societatis causas, quas natura coniunxit. Sed ego valde vereor, ne Hobbesii ingratis illa in medium afferatur excusatio; qui sciam, monitum de errore

errore ab amicis in Gallia, viris doctissimi-
mis, pertendisse sententiam, adiectisq;
notis, quæ visuntur, confirmatum inisse.
qua quidem cura non fuisset opus, si *Πω-
δέρεως χάριν* se assumfisse illud, quasi po-
stulatum, verbulo respondisset. His ergo
atq; talibus in rebus, cur nil aliis præ Gro-
tio concedi queat, non obscurum esse ar-
bitror. Quid igitur tandem superest,
in quo, post Grotium, aliquis, quantum
ad argumentum tam nobile attinet, com-
memorabilis meriti titulum sperare pos-
sit? Res oppido magna & illustris: si to-
tum corpus iurisprudentiæ perpetuæ &
naturalis, cuius plurimam partem Gro-
tius est complexus, conficeretur. Id ut fie-
ret, ipse optavit, & nominatis quibusdam
capitibus, ad cogitandum proposuit. Fie-
ri autem non uno modo potest. Primum
genus, esset exempli Grotiani imitatio, in
argumentis, quæ tractanda aliis reli-
quit. Quin præferri ceteris hac ratio
mereatur, non dubitabit, qui, quem v-
sum habeat in republica Grotianum opus,
intelligit. Hinc enim illa lumina expe-
rientiæ, tum alienæ, tum propriæ, se re-
ctissime explicant, & in rerum humana-

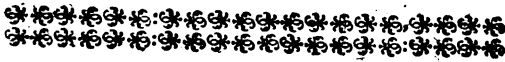
rum intimos recessus diffundunt. Hinc
civilium intelligentia negotiorum pro-
cedit instructius, inualefcit efficacius.
Et licet, ut ante dictum est, difficile sit
adequare Grotium, publice tamen pro-
derit, in secundo gradu constitisse, qui-
cunq; decoris tanti palmam obtinere
contendet. Alterum genus ad Ana-
lyticos pertinet: si quis daret nobis con-
textam discipline seriem, qua prima
priori loco, inde consequentia suo quad-
que ordine, nulla preposteritate, aut tra-
iectionis licentia (ea enim omnia, ab iis,
qui hanc artem profitentur, abesse de-
bent) ex principiis deniq; fundamenti
loco positis firmatisq; conclusiones, ut ex
se ad inuicem apte sunt, proponerentur.
Ita nobis exhiberi, id quod iustum est, pu-
blice intererat. Sed videbimus huc di-
uersissima via incedere viros doctos.
Palma in medio posita est. quam cum
multa laude victor propositi auferet:
indebitam interim ius, qui Analytica se-
creta verbis praeferunt, re non praestant
ipsa. Quid autem, etiam his ex voto
constitutis, Grotiana institutio eximium
& vite humanae necessarium habeat,
sciunt,

*sciunt, qui Grotium in ipso Grotio capi-
unt ac intelligunt. Sed hac quidem ha-
ctenus. Iterum enim nobis dein-
ceps aurem praebebis, Lector
Beniuole, ac interea
valebis.*

1 X

HUGONIS GROTII
iuris belli & pacis
Librum primum
Commentatio.

PRÆFAT.

I. N. I. C.

PRÆFATIO.

De operis Grotiani occasione, titulo, argumento, præsiidiis, artibus, rebus, partitione, laudatoribus & obtrektoribus

N vestibulo huius scripturæ subsistendum paulisper & circumspiciendum est, quomodo rite ad penetralia Grotiani operis contendere fas sit. Ipse nobis Grotius eius consilii auctor est, in PROLEGOMENS suis : ad quæ intelligenda potissimum pertinebunt, quæ præstruere instituimus.

Hugo Grotius in patria male habitus, apud Christianissimum Galliarum Regem **LVDOVICVM XIII** solatium exilii & præsidium reperit. Florebat tum *Nicolaus Claudius Fabricius Peirescius*, vir ad ornandas & adiuuandas literas omnis generis factus à natura, à doctrina eruditus, à fortuna instructus : qui pro incomparabili illo studio, quo fata liberalium disciplinarum, prouisu, disposituque in usum sæculorum partiebatur, noui hospitis ingenio ad rem magnam & illustrem utendum ratus, *Ius natura & gentium* cœpit proponere.

A

pone-

ponere : ad quod accurate tractandum , opus esset viro totius antiquitatis peritissimo , ciuilique prudentia , & rerum quodam vsu non vulgariter prædito. Eum esse Grotium , dicebat : cui non hortamenta modo , sed auxilia & subsidia ad rem aggrediendam perficiendamque abunde subministravit. Illi ergo Peirescio , vt alia plurima & recondita , ita Grotianum hoc opus debemus , sicut ipse *Grotius* fatetur ; & *Petrus Gussendus* in vita Peirescii amplius deprædicat.

Epist. ad Gal
los 98.
vit. Peirescii.
lib. 4.

De Iure natura & gentium , dixi operis argumentum propositum esse. Neque enim aliud in consilium aut sermonem venit hac de re deliberantium. Constat hoc ex illis , qui sciuerunt : constat ex ipso Grotio , cuius hæc ad Peirescium concise loquentis verba sunt : *Interim non otior . sed in illa de Iure gentium opere pergo*. Neque aliud *Prolegomena* , sub initium ostendunt. Cur autem maluerit postea inscribere opus suum *de Iure Belli & Pacis* , non immerito dubites. Vnam huius rei causam manu tenere , alteram coniectura assequi videamur. Quin enim excusatum & laudatum putauerit , cum antiquis loqui , & præsertim cum *Cicerone* (qui in oratione pro *Balbo* , verbis quæ prolegomena auspiciantur , non aliud hoc loquendi genere videtur significasse) dubio carere arbitror. Quæ sit porro res operosa , & in varias cogitationes patens ; hoc argumentum , metho li quadam comprehensione in vnum corpus ordinare , eruditus est notum.

Gro-

Epist. 78.

cap. 6.

Grotius cum videret, pleraque eorum, quae in pace etiam quaeri solent de iure communi Gentium, ad bellum suscipiendum accommodari posse, expeditius fore negotium existimavit, si ad ius belli tota quaestio & partitio argumenti referretur. Cui ita connexum est ius Pacis, sicut apud *Tacitum*, de bello & pace, & apud iuniores Politicos, *ius belli & pacis*, cum iura summi imperii enumerantur, nominari solet. neque enim ultra de iure pacis in Grotiano opere tractatur. At enim, inquis, ita disceditur à laudata ante sententia *Ciceronis*, qui *omne belli ius ac pacis*, ut ad bellum, ita ad pacis tempora & negotia cuncta amplius porrigit, eo sensu; quo *Camillus* apud *Liuium* dixit: *Sunt & belli, sicut pacis iura.* Verum dicis, si partitionem operis, ut in artem & corpus iuit, spectemus: quamquam materia latius patet, & ad implendam ampliorem istam significationem tractando pæne producit. nisi quod ultro fatetur, *se naturalē hanc & perpetuam iurisprudentiam non exhausisse; partesque alius tractandas demonstrat & commendat.* Qui curiosi sunt in pangendis operibus, fortasse & illud desiderarent, quod *Ciceronianum* illud loquendi genus, figura non caret: à qua interim inscriptiones operum sedulo remouentur. Igitur *Ianus Seldenus* vir doctissimus, operi suo, quod erudita & modesta æmulatione Grotiani operis scripsit, ciuiliorem dedit titulum, *De iure natura & gentium.* In proleg.

probrari sibi insolentiam tituli existimans, lepida vrbanitate vltus est virum: quando *Seldeni mare clausum* (siue de imperio & dominio maris) parum latine inscriptum, noluit barbaro vocabulo, cum ipso Auctore, appellare, sed meliore & erudito viro digna voce,

Annotat. ad *Thalassocraticum*, laudauit.

I.B. 2, 2, 2.

Et in OECONOMIA quidem operis, quæ facile in *tabella* exponi potest, & ab ipso Grotio exposita est, merito libertas æqua scribentibus obtinere debet. Neque tamen rem incommodam fecit *Seldenus*, qui Hebræorum *Iuris Noachidarum capita* enumerantium consuetudinem secutus est. Ea enim propius ad *Decalogum* accedit. Ad quem reuera materia hæc commodissime referri poterat, & fortasse debebat. Ius naturæ enim egregie est in *Decalogo* expressum: atque ita quidem accurate perfecteque, vt prorsus existimem, ethnicos hanc methodum vnice amplexuros fuisse, si ab ipso DEO promulgatam tabulisque comprehensam Legem naturæ credidissent. Multum certe minueretur de labore requirendi & exprimendi capita iuris naturalis, eademque à Iure gentium distinguendi, si præmonstratam ab ipso DEO disciplinam, citra ambages sequeremur, quod faciendum esse demonstrauit instituta enumeratione *Philippus Melanchthon in Philosophia morali*.

Maxima enim difficultas in ipso limine huius operis occurrit in DEFINIENDO IURE NATURÆ GENTIUMQUE; ET CAPITIBVS

SIN-

SINGVLIS EXPRIMENDIS. Intricauit eam
 disputationem *Iureconsulti* auctoritas, cum
ius natura omnibus animantibus commune fecit.
 à qua recedere multis religio fuit. Equidem
 magna antiquorum illorū *Iureconsultorum*,
 ob immensam eruditionem, apud omnes esse
 debet veneratio: neque sine necessaria causa
 ab eorum sententiis discedendum existima-
 uerim. Non displicuit itaque mihi eorum
 conatus, qui commodam eius sententiæ ex-
 plicationem quærendam sibi putauerunt. nisi
 quod importunius id atque indoctius à qui-
 busdam factum esse videtur. Meliorem viam
 institerunt *Petrus Gassendus*, & vberius *Hugo*
de Roy, de eo quod iustum est. Sed nondum præ-
 cipuis difficultatibus remedium inde para-
 tur. Bene igitur *Grotius*, puto, à definitione
 iuris naturalis *Vlpiana* sibi recedendum exi-
 stimauit: sicut & *Seldenus*, cum aliis. Licet
 enim ille modus, inquirendi naturalem iuris
 rationem, per comparisonem quandam &
 imaginem repudiandus non sit (& tractauit
 hunc locum non perfunctorie *Porphyrius*) ad
 definiendum tamen minime est omnium ac-
 commodatus. Illud quoque inter præclare
Grotio tradita referendum est, quod iuris na-
 turalis rationem *socialitate* æstimauit, inde-
 que *ius sociale* dixit. in quo ab iis discessit, qui
ius natura, in homine extra societatem posito,
 siue in se spectato considerantes, idem ius
 gentium appellarunt, cum naturam rationa-
 lem in societate civili & republica constitu-

In Phil. Epi-
 cur. par. mor-
 tal.

de I. B. I, I, II.

I, 4 & 5.

lib. 3. de
 animo.

3. offic. 5. tam spectarunt. In distinguendo quidem iure natura & iure gentium, omnium aliorum diligentiam Grotius vicit. Sed nondum ad summam rei in hoc argumento profectum est, nisi accurate, atque ita, ne quid dubitationis superfit, iura natura vniuersim fuerint descripta, atq; à gentium iure discriminata. Sæpe enim, apud antiquos præsertim, vtroque vocabulo res eadem signatur. Ciceronis locus est, cui multa occurrunt similia: Neque vero hoc solum natura, id est, iure gentium, sed etiam legibus populorum, quibus in singulis ciuitatibus republica continetur, eodem modo constitutum est, vt non liceat sui commodi causa nocere alteri. Ius naturæ ita describit; cui, quantum ad singularia, ius gentium (aliter & proprie sic dictum) vt & ius ciuile per sæpe suffragantur; & quemadmodum illud omnis humanæ societatis vinculum sit, præclare ostendit.

3. offic. 6. Facienda hic est mentio Feldeni, qui totiens sibi gratulatur, quasi prætermittam Grotio rem primariam reperisset; nempe non Gentium modo plarium, sed humani generis totius societatem, eiusque ius commune ac vniuersale. Atqui hoc Grotius sæpissime inculcat, non tantum vbi sociale demonstrat ius naturæ, sed ex occasione passim. Neque enim Grotio alia mens, quàm Ciceroni, cum dicit; Si etiam hoc natura præscribit, vt homo homini, quicumque sit, ob eam ipsam causam, quod v homo sit, consultum velit; necesse est, secundum eandem naturam omnium vtilitatem esse communem. quod si
ita

ita est, vna continemur omnes & eadem lege natura. Et subinde: Qui autem civium rationem dicunt habendam, externorum negant; hi dirimunt communem humani generis societatem.

Ceterum in ratione iuris naturalis affi- In proleg.

gnanda per dictamen rectæ rationis, non satis caute locutus est Grotius, cum dicit, illa lotum habitura, etiamsi daretur, quod sine summo scelere dari nequit, non esse Deum, aut non curari ab illo negotia humana. Certum enim est iuris rationem non dari, nisi per imperium & obligationem: adeoq; iuris naturalis rationem, sine imperio & indicatione supremi Numinis, in dictamine rectæ rationis, & per illud, nullam esse. sicut grauiter & erudite ostendit Seldenus.

De I. N. & G.
lib. 1. cap. 7.
& 8..

In capitibus iuris naturalis enumerandis, satis doctè quidem Grotius, non tamen plene versatus est. Gassendus leges naturæ omnium hominum maxime communes ita assignat:

Phil. Epicur.
part. moral.

1. bonum, commodum, gratum prosequi; malum, incommodum, ingratum effugere.
2. sibi bene, quam alteri; malle, siue, plus se amaro, quam ceteros.
3. vitam conseruare; membrorum, sensuum, facultatum omnium integritatem ac liberum vsum velle.
4. sociabilem esse, siue societatem expectere.

Sed hæc non tam sunt iura naturæ, quam τὰ ἑσπῆρα κατὰ φύσιν, siue prima naturæ. Ius enim omne ad actionem pertinet, quæ rationis & electionis est; non ad inclinationem, quæ animali competit, vt est animal. Non inest in primis natura conciliationibus bonesta actio, in-

Grot. de I. B.
l. 2, l.

3. de Anib. &

quit *Cicero*. Enumerationem *Philippi Melancthonis* ad reperiendam huius doctrinae viam, accommodatam esse, antea diximus.

Hugo de Roy, iuris naturalis (quod rationale vocat; animale enim diximus merito hinc remoueri) duo ponit summa capita: 1. *Diligere Deum rectorem suum*. 2. *diligere proximum aequè ac seipsum*. Iuris gentium ista: 1. *res diuidere*. 2. *punire fontes*. Neutrum ex more philosophi dictum est. Quantum enim ad primum attinet, non exprimuntur capita iuris naturalis, sed capita singillatim exprimenda coguntur in compendium: vnusque & idem fons omnis iuris naturalis, stilo S. Scripturae signatur, A M O R. amor, inquam, Dei & proximi. Quae philosophia mysterio non caret; neque ethnicis vel vocabulo tenus satis intelligitur. Philosophi enim ethnici dicerent: *Summa iuris naturalis est in his: 1. Bona sunt facienda*. 2. *mala sunt vitanda: vtrouique, tum erga Deum; tum erga hominem, id est, seipsum, vel alterum*. Verum tali constituto fundamento, tamen requires summa capita huius iuris, & demonstrari tibi in praecipuis generibus concupisces. Sicut, qui audiuit ex Seruatore Nostro summam Decalogi, non propterea tamen singula praecipua eius non desiderat. Iam cur *res diuidere, punire fontes*, magis iuris gentium sit, quam naturae, ut haec vere & accurate distinguuntur (nam Iuris gentium multa multi tribuunt, quae sunt iuris naturae) nulla potest idonea ratio dari.

Nec

Nec sufficit dicere: *hac à iure Naturæ originem, à iure Gentium confirmationem habere.* Ita enim non distingues, sed confundes omnia. *Res diuidere*, ius naturæ est: id est, non ita accipit à Natura originem, vt Gentium demum arbitrio ius fiat, siue iuris rationem induat; sed natura ipsa hoc ius facit, & absoluit. Repeti quidem hæc Naturæ sanctio potest, legibus moribusque Gentium; imo legibus singularum ciuitatum. Pleraque enim omnia iura naturæ, ciuili quoque iure repetuntur, ac denuo præcipiuntur. Non tamen confundi debent ista, aut hoc obtentu, discrimen iuris naturæ & iuris ciuilis obliterari. Quod per est multis solenne. *Res diuidere*, præceptum est Decalogi, id est, caput iuris naturalis. Qui enim dixit, *Non furaberis*, eadem opera dixit: *Sit rerum proprietas & distinctio; teneat quisque suum; alienum non concupiscat.* quod in Decalogo altera vice inculcatur. Miro utiq; modo sapere eum dixerim, qui animo concipere furtum, aut explicare possit, sine præcepta dominiorum distinctione. furtum enim nisi proprietate constituta, vel cogitare, ab omni ratione alienum est. Id quod vltro agnoscit catalogus legum naturæ à *Melanchthone* propositus, de quo supra. Sic *pœna inter homines meritum*, iuris est naturalis, tum, quà illud ius est, tum, quà *naturale* est. si ius est, obligationem parit: obligatio autem nulla neque esset, neque concipi posset, sine pœnæ alicuius violationi iuris imminentis ratione.

quit Cicero. Enumerationem *Philippi Melancthonis* ad reperiendam huius doctrinae viam, accommodatam esse, antea diximus.

tit. 3. §. 5.

tit. 4. §. 5.

Hugo de Roy, iuris naturalis (quod rationale vocat; animale enim diximus merito hinc remoueri) duo ponit summa capita: 1. *Diligere Deum rectorem suum.* 2. *diligere proximum aequae ac seipsum.* Iuris gentium ista: 1. *res diuidere.* 2. *punire fontes.* Neutrum ex more philosophi dictum est. Quantum enim ad primum attinet, non exprimuntur capita iuris naturalis, sed capita singillatim exprimenda coguntur in compendium: vnusque & idem fons omnis iuris naturalis, stilo S. Scripturae signatur, A M O R. *amor*, inquam, *Dei & proximi.* Quae philosophia mysterio non caret; neque ethnicis vel vocabulo tenus satis intelligitur. Philosophi enim ethnici dicerent: *Summa iuris naturalis est in his: 1. Bona sunt facienda.* 2. *mala sunt vitanda: vtroque, tum erga Deum; tum erga hominem, id est, seipsum, vel alterum.* Verum tali constituto fundamento, tamen requires summa capita huius iuris, & demonstrari tibi in praecipuis generibus concupisces. Sicut, qui audiuit ex Seruatore Nostro summam Decalogi, non propterea tamen singula praecipua eius non desiderat. Iam cur *res diuidere, punire fontes,* magis iuris gentium sit, quam naturae, ut haec vere & accurate distinguuntur (nam Iuris gentium multa multi tribuunt, quae sunt iuris naturae) nulla potest idonea ratio dari.

Nec

Nec sufficit dicere: *hac à iure Natura originem, à iure Gentium confirmationem habere.* Ita enim non distingues, sed confundes omnia. *Res diuidere*, ius naturæ est: id est, non ita accipit à Natura originem, vt Gentium demum arbitrio ius fiat, siue iuris rationem induat; sed natura ipsa hoc ius facit, & absoluit. Repeti quidem hæc Naturæ sanctio potest, legibus moribusque Gentium; imo legibus singularum ciuitatum. Pleraque enim omnia iura naturæ, ciuili quoque iure repetuntur, ac denuo præcipiuntur. Non tamen confundi debent ista, aut hoc obtentu, discrimen iuris naturæ & iuris ciuilis obliterari. Quod per est multis solenne. *Res diuidere*, præceptum est Decalogi, id est, caput iuris naturalis. Qui enim dixit, *Non furaberis*, eadem opera dixit: *Sic rerum proprietates & distinctio; teneat quisque suum; alienum non concupiscat.* quod in Decalogo altera vice inculcatur. Miro utiq; modo sapere eum dixerim, qui animo concipere furtum, aut explicare possit, sine præcepta dominiorum distinctione. furtum enim nisi proprietate constituta, vel cogitare, ab omni ratione alienum est. Id quod vltro agnoscit catalogus legum naturæ à *Melanchthone* propositus, de quo supra. Sic *pœna inter homines meritum*, iuris est naturalis, tum, quà illud ius est, tum, quà naturale est. si ius est, obligationem parit: obligatio autem nulla neque esset, neque concipi posset, sine pœnæ alicuius violationi iuris imminentis ratione.

De I.N.&G.
lib.1. cap.4.

Controu.
IV, 28.
Controu.
L.1.

quod præclare *Seidenus* explicat. Sanctio enim siue pœnæ constitutio naturaliter inest omni iuri, qua ius est; etiamsi verbis non semper exprimat. Neque quicquam naturali rationi magis conuenit, quàm vt bene secusque factis condigna merces reddatur. Sed hunc locum non alio consilio attingere volui, quàm vt ostenderem, primas de iure naturali quaestiones, eiusque à gentium iure discrimina, non ita subtiliter partiteque, quantum ad summam disputationis, *Grotio* etiam in prolegomenis libatam, tradi solere. vt & illa, quomodo ius naturæ angustius iure ciuili videatur, &, quomodo eodem latius habeatur. Quo *M. Seneca* spectauit, cum dixit: *Quaedam iura non lege, sed natura nobis attributa.* Et: *Quaedam iura non scripta, sed scriptis omnibus certibra sunt.*

Quoniam autem de hac re sæpius erit agendum, nunc sermonem transferemus ad PRÆSIDIA GROTIANI OPERIS: totiusque structuræ fundamenta, quo ea sint consilio, qua arte, adhibita, sicut *Grotius* enarrauit, singillatim considerabimus. Ex antiquitatis, quæ scriptorum omne genus complectitur, monumentis eruditorum virorum alius aliam philosophiæ partem ingenio suo illustrare sunt aggressi. At, quæ ad *iurisprudentiam illam vniuersalem, siue ius natura & gentium*, cuius pars est *ius belli*, spectant; ex iisdem fontibus, cetera vi ac ratione, informam vnius corporis cogere, *Grotius* ita instituit.

tuit, vt singularis & vere practicæ eruditionis incomparabile specimen darét; & quantum rerum maximarum in legendis scriptoribus antiquis plerosque præterit; tum, vnde tanquam ex abditis penetralibus ad illustres & publicos vitæ vsus, multa & præclara depromere fas esset, eâdem opera demonstraret. Nihil certe scripsit, vnde cõptam & elegantiam suæ doctrinæ ingenique magis optaret æstimari. Quare & scriptores paucis bene cognitos tractatosque studiosius ad partes vocavit: artes quoque interpretandi, eruditis tantum notas, in tempore & loco; multa cura iudicioque adhibuit.

Sequamur vestigia eius, qui de PHILOSOPHIS primo loquitur: & *Aristotelis* in hoc genere principatum examinat. grauius ille quidem, quam *Antonius Quærens* in *lectionibus Ethicis*, qui ludere, non iudicare videtur, quotiens Aristoteli contradicit. non tamen sunt nullæ, quæ pro Aristotele dici possunt, in explicanda virtutis natura; siue potius, quæ pro se ipse Aristoteles dixit, si in promptu sint iudicaturus, quæcunque in opere Ethico, de ratione instituti sui passim submonuit. neque tamen invidia hinc est facienda Grotio, quæstionem antiquitus motam, suo quodam iudicio prosequenti. Verum ista alterius loci sunt. Videtur Grotius ad huius operis vsum inprimis legisse librum *quintum Ethicorum Nicomach.* eiusque interpretem doctissimum *Michaëlem Ephesum*: cuius etiam locos quosdam

dam Latine conuertit. Et sane ille liber multa & recondita, & huic argumento propria continet, à nemine profus & accurate explicata. Quamquam & ex *ceteris libris*, eorumque *interpretibus*, *Eustratio*, *Aspasio*, tum *Andronico* (siue aliud nomen est eius, quem *Daniel Heinsius* edidit, & reperi in Msc. quodam *Catecumij*, corruptum quidem, sed vnde dubitatum de auctore constat, vocabulum) plane eximia ad illustrandam hanc materiam peti possunt. Idem de *Politicijs & Rhetoricis Aristotelis* dixeris. *Problematum* quoq; Auctor non indictus Grotio, quasdam quæstiones practicas ex fontibus iuris naturalis perite disceptat.

In *Platone*, quod non perfunctorie dicendum est, plura etiam ad disputationem de iure naturæ pertinentia, reperias, in primis in *libris de Legibus*. Neque enim alius quifquam studiosius, omnia vitæ ciuilibis præsidia & instrumenta, tum legum ciuilibum rationes ad naturæ normam exegit. *Igitur nemo in hunc diem satis hoc auctore ad hoc argumentum vsus est: ne Grotius quidem, cui plerunque magis in promptu fuit Philo, Platonis imitator, & Maximus Tyrius, Philosophus Platonicus. Philonis enim, vt hoc in transcurso adiiiciam, philosophia adeo diligenter vtitur Grotius, vt etiam gloriari videatur cognitione scriptoris reconditi & singularis.*

Stoicorum philosophia, proprio elogio huc pertinet; quibus caput & summa est omnem hunc

hunc ciuilem in disputando locum, ad naturæ leges & placita reuocare. *Epicteti Enchiridio* explicando, *Simplicius*, quantum ad principia humanarum actionum, quæ vocant, & facultates animæ attinet; *Arrianus* in ipsis actionibus, & honesti iustique rationibus, egregiam operam nauarunt. Inde proximas *Antonini Imperatoris* fragmentis tribuunt partes. cuius libri non est tamen, apud exquisitæ eruditionis viros, eadem quæ vulgo obtinet, æstimatione. Tum, quæ apud *Diogenem Laërtium*, *Plutarchum*, aliosque Græcos de stoica disciplina reperiuntur. *Seneca* enim in Latinis stoicis familiare Grotio in toto hoc opere nomen est: neque immerito. Sed & in ceteris Philosophorum sectis multa eximie huc faciunt apud *Stobæum*, *Sextum Empiricum*, *Diogenem*, *Philostratum*, *Iamblichum*, *Porphyrium*, *Eunapium*, plerumque etiam Grotio demonstrante reperienda.

Latinorum Philosophorum decus omne penes *Ciceronem* stat: cuius duo opera *de Legibus*; & præsertim *de Officiis*, mirum quantum conferre possunt huic materiæ. Quamquam nobile illud *de Officiis* opus illi tantum intelligunt, qui Græcorum Philosophorum sententias ex variis sectis, in antiquitate dispersas, ingenio & labore conductas perspectasque habent. Sicut eius rei specimen fortasse alio tempore dabimus. Grotius multa debet his libris, etiam vbi non ostendit.

HISTO-

HISTORIARVM, sicut maximus apud rerumpublicarum administratores, & quos barbaro vocabulo Statistas dicunt, abusus est (quid enim non obtentu alicuius facti velatum defensumque cupiunt?) ita *verum usum* præclare Grotius ostendit. Non *auctoritate* modo, quæ in rebus dubiis aut raris etiam cumulat (vide *exempla Grotiana* 1, 3, 12. *in in Textu & Notis*; 1, 4, 14. *in Notis*; 2, 23, 8. *in Textu & Notis*; 3, 1, 5, *in Notis*.) sed disciplina & tractatu rerum; cum pleræque disputationes iuris huius publici & communis, examinantur in Senatu, adoriuntur Legationibus, disceptantur contentionibus, & orationibus contrariis: quibus nihil est potentius ad demonstrandum, color iuris & simulacrum, quid vero iure intersit. Unde mos *Eclogarum* Constantino placuit. extat duplex fragmentum, *De Legationibus* (quarum insignis est hoc loco commendatio) & *de virtute ac vitio*. illius editione partim *Vrsinus*, partim *Hæschelius*; huius, *Henricus Valesius* rem literariam ornarunt. Illud in Grotio eximium est & singulare, quod nobilissimarum rerum argumenta etiam inde deduxit, unde deducenda esse, plerique ignorant. Tres nominabo, qui fere alios ad usum tractantur; nec minus tamen huc valent: *Strabonem*, *Pausaniam*, *Apollodorum*. Pleni recondita philosophia libri, sed quæ non erui semper aut diiudicari nisi à doctissimis potest. Eos autem hic intelligo doctos, qui practico illo mentis lumine in vitæ ac ne-

ac negotiorum abdita penetrarunt: ad exemplum Grotii, inter istas rerum tenebras oculati ac perspicacis.

POETARVM classem persequamur: quorum duplex Grotio usus; *primus*, qui reliquorum scriptorum omnium, ad astruendam fidem; *alter* ornandi operis. si tamen hic aliquid ornari potuit, quin eadem opera instrueretur. Nonne enim philosopha est sententia eius, cuius verbis mauius uti, cum philosophandum est, quàm tuis? sed de re plerisque incredibile, *caute loquendum est* scribentibus opera, pragmaticis quibusque viris vsui futura. Agam igitur apertius. *Poëta*, inquis, *seruiunt sua caussa, & bona, mala, vera, falsa promiscue afferunt: & figuris rerum momenta sæpe posthabent.* Hinc ergo nulla solida philosophia peti potest. Magnam facit iniuriam veteribus Poëtis, qui ita autumat. *Seruiunt caussis personisque, fateor: sed imperitus sit lector oportet, qui caussas personasque non noscit, non discernit.* Alia ex Par de quodam audies & expectabis, quàm ab Ænea: alia est Achilles oratio, quæ *ira negat sibi nata, nihil non arrogat armis*, alia Nestoris. Apud Senecam Tragedum, *Pyrrhus*, ius belli in sauitia ^{Troad.} ponit; *Agamemnon*, quem Poëta ei aduersarium dedit, satis declarat, summum ius victoriæ, summam esse iniuriam. An dubium esse potest; vter veriora loquatur? simul hoc boni inest; quod melior sententia, contentione alterius non modice illustratur. Non deceat

debet nunc ingredi hanc disputationem. hoc tantum volui : *qui Poëta consilium, οὐκ ἐνομιάζει, personas nouit, non timebit, ne pro veris, falsum arripiat.* Neque figuris nulla subest veritas. Vitium seculi est, quod hodie non intelligimus, quanti philosophi sint Poëtæ: siue etiam non audemus dicere. Arcana hæc est eruditorum disciplina: cui Grotius tantum debet, vt non alii magis. Sicut autem iuris ciuilibus peritissimi sunt *Comici* (in Terentio non semel ostendimus) ita ius illud commune naturæ & gentium *Tragicis* vbique curæ est. Comitorum enim institutum ad vitam priuatam, Tragicorum ad publicam pertinet. Hinc Grotio tam familiaris *Sophocles, Æschylus*, & præsertim princeps sui generis *Euripides*. Sed hæc nemo nisi expertus credit.

Iam *Epici Poëta*, non eadem tantum, qua Historici solent, diligentia iuris & æqui rationem in negotiis publicis consignant; sed variis insuper amplificationibus, inuentis, disputationibus explanant. Sæpe apud ipsos pars magna *οὐκ ἐνομιάζει*, & contexendi operis est hæc philosophia iuris; de qua loquimur. sicut in diuina *Æneide Maronis* obseruari debet. Quæ & nullam particulam iuris naturæ & gentium intactam reliquit. Pauca sunt de infinitis, quæ Grotius veluti in specimen disciplinæ decerpit. Ex *Homero* itidem non est locus huius argumenti, qui non possit instrui. Sed quæ exprimuntur vocabulis, & monstrantur titulis, facilius hoc nomine æstimantur.

matur. quæ autem politicis inuoluta sunt artibus, eruditionibus copiosam prorsus messem bonæ frugis suppeditant. *Statius Papinius* nominatim etiam hic commendandus est: & qui *Grotio* acumine sententiarum & pondere ciuili prudentiæ, eximie etiam in hoc opere placuit, *Lucanus*. Per omnes enim ire nihil attinget: nisi quod *Silius Italicus*, & *Claudianus* haud obscura sunt, ubi de hoc instituto agitur, nomina. Et *Ouidius*, qua *Epicus* est, *Virgilio* adiunctus intelligitur, etiam cum non nominatur. Magna pars perpetui operis, non modo expletur, sed conscribitur huius philosophiæ momentis. Poëtarum reliquorum genera, sicut peritia huius iuris destitui nemo dixerit: ita propositi ratione aliorum destinantur. *Horatio* tamen multum debere seorsum potest, qui sapientiæ studiis serio imbutus est. Sed de Poëtis hoc quidem loco satis.

ORATORES Poëtis coniunxit *Grotius*: intellige illos πολιμῆς, aut eorum opera, non tam forum & lites, quàm deliberationes de republica spectantia: sicut *Cicero* ipse suas orationes distinxit. Huius generis potissimum sunt *Demosthenis* Συμβουλευτικὰ: & *Isocratis*, & *Aristidis*, & *Themistii*. Quamquam nec forenses orationes veterum huius philosophiæ sunt inanes. Quid splendidius explicatione iuris naturalis circa defensionem sui & rerum, in *Miloniana* *Ciceronis*? Quid grauius demonstratione iuris naturalis, quo libertas cuiusq; ciuitatis munitur, aduersus obtrusam

B

rei-

reipublicæ alienæ societatem, affectatumque societatis obtentu imperium, in *Plataico Isoeratis*? Qualia etiam in *Demosthenis* aliorumque forensibus occurrunt. Ille autem locus de pœnarum origine, taxatione, finibus, iudicialibus istis scriptis quodammodo proprius est, sicut vel ex *Lysia* constat. *Panegyristæ* autem cum res bellicas laudant, multa de iure belli subinde interspergunt; cum iustitiam aliasque virtutes describunt, & grauitatis & artis putant, ex naturæ fontibus, Gentiumque institutis rationes illustrium factorum deducere; & vnde singula proficiscantur declarare. Inter Oratores Grotius eximie adamauit *Dionem Prusaum Chrysostrum*, ciuilem, pressum, acutum Oratorem; ex quo quantum peti possit, paucis notum esse credidit; & *Libanium*, copiosæ itidem disciplinæ auctorem, si quis demonstratam à Grotio amplius viam insistat. *M. Senecæ controuersia* singulari elogio hic debent signari: quibus addi & *Declamationes* aliorum possunt, in huius philosophiæ abdita haud infeliciter plerumq; prouectæ.

EX LITERATORIBVS & GRAMMATICIS GRÆCIS Latinisque & *Scholiastis*, legere tam grauis argumenti subsidia, viro totius antiquitatis gnaro & studioso, ratio fuit. De quibus nominatim vt agamus, parum videtur esse necessarium.

Progrediendum est ad LIBROS VTRIVSQUE FŒDERIS, quibus DEVS fidem & mores hominum erudire ac regere voluit; moni-

men-

mentum, vt ad cetera, ita ad hanc ipsam iuris naturæ disciplinam, sanctissimum, certissimum, vberimum: si quis vti sciat. Quod à Grotio factum esse non possumus asseuerare. Glorietur ille quidem, sibi vbique curæ fuisse, discrimen antiquæ & nouæ legis, vt loquitur. Sed hoc ipsum est fundamentum, cui superstruit errorem perpetuum ac intolerabilem, quo Legis diuinæ naturam & conditionem, Legislatoris DEI consilium ac propositum, Seruatoris Christi officium ac disciplinam peruertit atque confundit: eaque inde deducit placita, quæ multis ambagibus implicant doctrinas, longe explanatius semper in Ecclesia traditas tradendasque. scilicet hoc *Soci- ni* scriptis nimium adamatis debet, quod omnibus suis operibus infausta illa emblemata inseruit, ad quæ nauseant piæ, simpliciusque & sanctius diuina oracula & sanctorum Patrum volumina tractare solitæ mentes. Nihil esset vtilius opusculo illo, de veritate Christianæ religionis: sed hi nœui faciunt, vt adolescentulis non satis præunitis commendare vereamur. Laudo & admiror Grotium: sed *Theologiam eius deploro*; vel cum interpretatur scripturas, vel cum de interpretibus sententiam dicit. Non magis feliciter ei successit affectata Theologicæ eruditionis laurea, quam Salmasio suscepta cum Iureconsultis disceptatio. Non, quin vterque multa præclara, ad locos scripturæ, & iuris ciuilibus attulerit; sed quod Theologiæ & Iurispruden-

dentiae formam suis membris aptam, suis articulis confertam, suo naturali contextu perfectam, neuter animo comprehenderit. Igitur pro Grotio optime dixerit, arbitror, qui Scripturâ sacrâ eum in hoc opere de iure belli & pacis, non vt principio, quod vocant, vti; neque, vt *Seldenus*, de iure naturæ & gentium *iuxta disciplinam Ebraeorum* egit; ita Grotium de eodem, *iuxta disciplinam Christianorû* voluisse commentari crediderit. Longe enim aliter fuisset incedendum, si hæc itineri meta proponeretur. Quod optabile quidem esset non vno nomine. Sed abunde rem magnam præstitit Grotius, quod in explicando iure naturæ & gentium, *rectas illationes ex principis natura procedentes, & consensum nationum communem in obseruandis, quæ iusta vel- lent haberi*, proprie indagauit, & ex instituto operis explicauit. Huc enim spectant, quæcunq; vndecunq; arcessuntur. Quæ autem seorsum de singulis *διωλογημένοις*, tum de perfectione nouæ legis, quam adornat, & cum veteri comparatione, aliisque huius generis dicenda sunt, sum alibi habent locum.

In Federis antiqui explicatione *HEBRÆORUM MAGISTROS* siue *RABBINOS* se adhibuisse, ait Grotius. Quod in hoc opere forte sapius ei successit, quàm in aliis. Laudat hoc consilium *Seldenus*: sed vt ostendat toto opere, longe maiorem Rabbiorum in hoc tractando argumento vsum esse posse, si quis in hoc studiorum genere fuerit exercitatus. Quod
nec

nec Seldenus, nec quisquam alius de Grotio credidit : cui *Maimonidis* disciplina fere est *ἡ αἰ.* Neq; indignum est consilium eius, quod sequantur ; qui illis literis intentius vacare nequeunt. Decore certe nec sine arte gratiam operi suo inde conciliauit Grotius : relicta interim & reseruata Seldeno, vere illas literas docto, perfectioris commentationis, quæ in partem Grotiani operis succenturiaretur, gloriâ. Et quoniam sic quoque cespitare solêt Grotius, gaudeo & glorior me persuasisse viro interioribus Hebræorum literis inter paucissimos hodie erudito rarissimisq; & plurimis, Msc. etiam libris instructo *Ioanni Christophoro Wagenfeilio*, vt ad ea, quæ ex Rabbinis in hoc opere adferuntur, aut ex literatura Hebraica explicantur, animaduersiones scriberet. Quod ad primum quidem operis librum felicissime præstitit : atque, vt in ceteris pergat, sicuti hæctenus non semel à me priuatim, ita nunc publice rogatur.

Sequitur *Auctoritas Ecclesie*, tum SYNODICIS CANONIBVS, tum S. PATRVM, siue Doctorem veteris Ecclesie monumentis prodita. Hinc plurima peti eximie posse, si quis secundum disciplinam Christianorū hoc argumentum vellet tradere, in aperto est. Palma in medio posita est : nemo eam hæctenus abstulit. Consilio auxilioque erit, si quis audet, in primis *S. Augustinus*. Qui enim de omni argumento morali & ciuili, plura, exquisitiora, subtiliora, & ad singulas non res modo, sed momenta

rerum, penitius pertinentia differat, ex Theologia veteribus nemo laudari potest. Nam & *Chrysoſtomo* inter Græcos hoc nomine illustri *πολιτικός* est. Illud in Grotio vix quifquam probauerit, quod *Ephraemi* sui, quomodo inque ad posteros propagati, *Euthymii Zigabeni*, & eiusmodi nominum, rariorum forte, quàm præstantiorum, auctoritatem sæpe in explicanda Scriptura maximis & grauissimis antiquorum patrum sententiis præfert. Cuius consilii ratio etiam aliis in operibus sæpe ei fraudi est.

Ad SCHOLASTICOS hinc perueniendum est; quos sero, & huius ipsius operis causa attigit Grotius. Cuius rectum in eo iudicium eluxit, quod ardui argumenti doctrinam, via & arte, partite & subtiliter componi non posse vidit, absque ope & adminiculo sublimis sapientiæ, quam Metaphysicam vocant. Itaque hanc ex Scholasticis petitam, quodam modo ostentat, ubi occasio offertur. Quæ de cetero in *prolegomenis* affert de *Scholasticis*, quin recte se habeant, nullus dubitem. Vfus autem eorum illuc quoque pertinebat, vt conscientiam in faciendis vitandisque moderari volentibus, nunquam deesset ratio, quæ pondera rerum in hanc vel illam partem inclinaret. Tota quippe Theologia moralis, quam vocant, in eorum scriptis diffusa, huic argumento affinis est. *Thoma* & *Caetano* diligentissime vsus est. Nihil habet eorum iudicio grauius omnis illa schola. *Dominicus* Sorus ad omni-

UM

um, qui ante ipsum scripserunt in hoc genere, doctrinas dux & index esse potuit. *Syluestri* quoque auxiliaris, an *Isagogica* est opera. *Lessii*, *Molina*, *Medina*, frequens & celebre nomen occurrit. Neque opus est, ut de singulis dicatur, quos ex opportunitate argumenti laudat.

IURISCONSULTOS in tria genera discretuit: ubi dubitandum non est, quin *veteres illi Iurisperiti*, quos sæpe laudat Grotius, huius quoque iuris vniuersi fuerint peritissimi; & omnino infinita huius disciplinæ studioso suppedient: etiam cum naturæ & gentium iuris (quibus nominibus aliter sæpissime eos utitur constat) nullam mentionem faciunt. Est enim ius Romanum plerumque desumptum ex optimis naturalis æquitatis rationibus, & gentium saniorum placitis, ad quæ in ferendis legibus per studiose animum attenderunt Legumlatores. Mutuatur inde Grotius non tantum ea, quæ ad quæstiones tractatas pertinent, sed quæ alio destinata, suas rationes huc produci sinunt. Id quod excusare Grotium haud raro poterit, quando leges ciuiles alio trahere, & aliter, quàm vsitatum est, interpretari videtur. Non enim Grotius legibus ciuilibus hic *vt fundamento* nititur, sed quæ suo proposito illustrando idonea putat, inde affert. neque adeo interpretem iuris ciuilis agit: *cuius studiosi alios utique doctores sibi ad eundem sciunt*. Atque sicut ius ciuile Romanum ad vsus fori & rerum actum accommo-

daturus forte non opus fuerit, rationes legum
 aut philosophiam penitus scrutari: ita inui-
 dendum non est eorum diligentia, qui in illo
 eruditionis omnigenæ oceano, Iureconsultis
 non modo, ut legum vigorem obtinuit ipso-
 rum sententia, sed ut sapientiæ singularis pro-
 sectu & inuento æstimari merentur ipsorum
 scripta, animum intendere voluerint. Cuius
 disciplinæ mos etiam in Codice locum habet.
Couarruuia & *Vasquio* inter recentiores Iure-
 consultos Grotius plurimum debet, ut fate-
 tur: neque parum *Bodino* & *Hotomanno*; sed in
 primis *Alberico Gentili*, qui serio institit hanc
 viam; collectis diligenter, velut in communes
 locos, quanquam non adeo accurate digestis
 huius argumenti copiis. *Bodinus*, summi inge-
 nii vir, multos monuit, quomodo Politicam
 & Iurisprudentiam debeant coniungere, id
 est, quomodo utriusque ex historiis, quarum
 studiosissimus fuit, debeant lumen mutuari
 & promptum in vsus vitæ robur accommoda-
 re: reprehensus ille quidem non immerito &
 hic à Grotio, & alibi à *Piccaro*, quod politi-
 cam cum iure interdum confuderit. Quod
 sicut à doctore ciuilibus prudentiæ abesse debet;
 ita de cetero optandum fuerit, ut ii, qui rei-
 publicæ & negotiis studia sua destinarunt, de
 coniungendo cum Politica, præsertim Iuris-
 prudentiæ vniuersalis vsu, & pro ciuitatis in-
 stitutis & administrationis publicæ moribus,
 etiam iure ciuili, serio cogitandum sibi existi-
 marent. Necessitudo horum studiorum com-
 menda-

ad e. 15. l. 4.
 polit. Arist.

mendatur, non defenditur confusio: qua fit
 vt multi errore publice pernicioso credant,
 sola iuris ciuilibus peritia, omnem reipublicæ
 tractandæ rationem circumscribi ac sustineri.
 Sed *Bodini* lectio, virum postulat doctrina &
 iudicio subactum: à qua propterea tyrones
 horum studiorum merito sibi temperarent.
Disputationes enim eius aduersus Aristotelem,
 perpetuum & infelix *ὑβρισμῶς* præclari operis,
 Græcæ linguæ peritia & exquisitiore philoso-
 phia diiudicari & argui desiderant. Solemnia
 etiam errat *in exterorum rebus* ad historiam &
 rempublicam pertinentibus: sicut vel Germa-
 nicæ rei exempla abunde ostendunt. Indulget
 & suis quib; *sdam commentis*; quod in *propor-*
tione harmonica varie rebus accommodandâs
 præter modum & rationem fieri ab eo vide-
 mus. Neq; tamen censorem eius *Albergatum*
Laalum vbique feras: imo eruditionem eius
 sæpe, iudicium & modestiam nonnunquam,
 in verbosis illis disputationibus desideres. sed
 hæc alio loco opportunius disquiruntur. Hoc
 vnum non pigeat adiecisse: Grotium ita sub-
 sidiis istis, siue ex veteri, siue ex iuniore æuo
 petitis, vsu esse, vt & scriptoris cuiusque
 ingenium, artesq; penetraret perspicacissime,
 & scripta iudicaret grauissime, & ad nobilio-
 res vsus transferret electas opes felicissime.
 Igitur nec facile fiet, vt suo merito æstimeretur,
 aut familiariter se noscendum præbeat, nisi
 ingenis earundem artium gnaris, neq; à sensu
 illarum primæ sortis dotium prorsus alienis.

Vocauit quosdam testes Grotius in ANNOTATIS, quos in opere ipso non laudauerat : præsertim in recentioribus. Hinc nata curiositas occasio, *de proposito & instituto Annotatorum* suspicandi. Aiunt enim, genio sæculi datum, vt istis, quæ vulgo vbique celebrantur, nominibus plures allicerentur lectores. Qui serio considerauerint omnia *Annotata*; vix hoc sibi persuaderi siuerint. Venerunt quædam sub manum, dum componitur opus, superfutura velut ex abundante materia, composito : pleraque acceperunt; eo more, quo scriptores quorumcunque operum ad ea libenter respiciunt, & eo referunt annotantque, quæ posterior lectio adiecerit. Quod enim de quibusdam nominibus suspicantur, quasi illicio delectis, parum est verisimile. Nam Iureconsultos quidem etiam iuniores passim in opere ipso laudant, nisi quod modus nominum seruandus videbatur. Ad quorundam autem *lectionem reuera serius accessisse* eum scimus. Cuius generis sunt, quæ ad statum rei Germanicæ, à propioribus sæculis pertinent. In qua disciplina nescio an valde profecerit. Sunt igitur *Annotata hæc, interdum quidem explicandis*, quæ subobscure dicta erant, *aliquando supplendis*; plerumque autem *locuplerandis & illustrandis* prioribus adiecta : vel exemplis, vel sententiis, vel accommodatione facta. Est vbi suffecit in opere indicasse librum magnæ frugis : cuius in *Annotatis* vberior commendatio, in rem præsentem lectores inuitat. Id quod

quod in *Consulatu Maris* factum cernimus: libro nunquam satis laudato, si argumenti nobilitatem, copiam, usum spectemus. Quem Latina veste indutum conspici, publice arbitror interesse.

In ipso tractandi genere, vellicare solent Grotium, quasi non more philosophi versatum: præsertim, quantum ad DEFINITIONES & PROBATIONES atque DEMONSTRATIONES. Fateor in præcipuis philosophi operibus ac speciminibus hæc esse. Sed mirari subit eos, qui Aristotelem videri volunt edidicisse, nec meminerunt, quæ ille in *Ethicis* sæpissime, sed & alibi inculcat: *in materia morali ac ciuili, non esse omnia ad mathematicam rationem & anxiosam exigenda, sed ita tractanda, sicut natura & conditio rei postulat.* Quin &, non esse hominis eruditi, ultra morem argumenti, accuratas rationes exigere, grauius testatur. Hinc est, quod ipse Aristoteles in toto opere ciuili definitionibus accuratis raro usus, plerumque popularius res describit. Quanquam, si vsipiam, hic certe locus erat illi arti, cuius peritia censi singulariter voluit tantus doctor. Minor necessitas Varronem in *libro Hamanarum* adstrinxerat, cuius descriptionem *Induciarum Gellius* ita tuetur: *Sed profecto non id fuit Varroni negotium, ut inducias superstitione definiret, & legibus rationibusque omnibus definitionum inseruiret. Satis enim visum est, eiusmodi facere demonstrationem, quod genus Græci τὸν μᾶλλον & ὑποχρηστικὸν quam ὀπίσθιον*

Noct. Act.
1, 25.

ἰσχυροὺς vocant. Non ignoramus de cetero, multum mali in omnem locum civilem inuectum esse, definiendi, distinguendi, probandi imperitiâ atque negligentia: quam in tempore & loco serio inculamus. Neque sane unquam in eorum concesserimus sententiam: qui nullam prorsus in hoc doctrinarum genere scientiam firmam certamque tradi statuunt: multo minus tolerare illos possumus, qui omnia quæ in civili philosophia traduntur, vaga, incerta, fluxa, per impudentissimam & indoctissimam stultitiam effutiunt. Contrarium enim eruditis notum & in tempore demonstratum est. Nisi quod per singulas amplissimi studii partes id haud adeo exculta diligentia disputatum est. Grotius, inter iuniores quidem, diligentia huius instituti, in hoc argumento, omnium ante se curas superavit: primusque pedum viam vidit, qua decurrentes ad metam, citra ambages contenderent. Habuit enim in oculis, usum & morem vitæ ac sæculi, cui destinandum hoc opus esset. Ad quod declarandum & supplendum multa interim de exquisitiore doctrinarum penu adiici posse, nemo inficias iuerit. Neque tamen hoc facturum cauillari verba debet, aut cum ratione præterita, criminari: aut à se inuenta, cum iniuria tam pulchri operis extollere. Sicut nec *adulantem nauos*, ut ante dictum est, probaueris. Verum de his rectius in re præsentis, & singulis operis partibus ac membris agetur. Vbi &, quantum se pro
 Philo-

philosopho gesserit , opportunis locis demonstrabitur.

Nunc illud tantum attingemus , quod ad vniuersi operis rationem attinet. **TEMPERAMENTUM IURIS BELLICI.** de quo , ante Grotium , serio , & per modum disciplinae nihil cogitatum est . Sicut enim in tractando quocunque iure , nemo satis erudite versari putandus est ; qui sectando vbiq̄e τὸ ἀπειροσίμων , siue merum iuris rigorem , æquitatis rationes vndique emergentes , atque Legumlatoris , interpretis , iudicis oculis , decorâ specie obuersantes præteruiderit atque contemserit : ita , quin ius belli , vulgo iactatum , & horribili forma adornatum , sine temperamento æquitatis , quam natura comminiscitur , sapientia commendat , in summam haud raro iniuriam degeneret , non possunt dubitare , qui rerum aliquem usum habent . Ne ergo in summo iure summa crux statueretur , aut statuta toleraretur , Grotiana prospectum est prudentia & doctrina , quæ hunc locum , id est , animam iuris bellici , eximie conspici , in parte operis necessaria constitui , suoque pretio taxari voluit . Hoc est nimirum rebus crudis gustum , immodicis modum , immanibus humanitatem dare . Μεγάλη χάρις αὐτῷ , qui laruam iuris detraxit licentiæ , hominesque more belluarum inter arma versari vetuit .

lib. 3. à cap.
10. vsque ad
17.

DICENDI GENUS concisum elegit Grotius ; non modo ad exemplum philosophici
insti-

instituti, sed naturæ quodam ductu. Amauit enim ubique orationem pressam, & quadam dignitate grauem. A qua nec in historia sibi temperauit. Satis constat, virum nostri facti summum, omnisque doctrinæ & auctorem & censorem grauissimum, *Hieronymum Bignonium*, cum ineditas adhuc Grotii historias & Annales legisset, non probasse breuitatem orationis, obscuritati obnoxiam, in illo genere scripturæ, quod à perspicua ventustate potissimam commendationem caperet; peneque Grotio persuasisse, vt rescriberet. Sed inuito genio, qui format fere orationem, vix suscipi feliciter aliquid videmus: & in historia, facilitas erudita optari, grauitas non inepta ferri debet. Quæ in hoc quidem opere, plus rationis habere videtur. Sicut & in *prefatione ad Regem Christianissimum*. Liceat dicere, quod mihi in mentem venit: *amplissimo cuique & facundissimo Panegyrico si non antezreferendam, aquandam tamen eam esse*. Adeo nullum verbum otiosum, nulla sententia à maiestate rerum declinans, & in angusta stili complexione copiosa reperitur summa.

GRÆCA suis fere verbis Latina reddit, conscius sibi egregiæ artis, magnique in hoc genere successus. Quantum enim valeat, carminibus Græcis Latino metro mutandis, luculento opere fragmentorum Poëticorum, quæ ex *Stobæo* ad hunc modum conuertit, apparet. Et in soluta oratione, *Procopii Vandali-*
ca

ca. & Gothica, illustrissimum huius laudis monumentum haberi par est.

Forte interim illum aliquem moueat, ut minus præclare de hoc opere sentiat : *quod vsus eius in vita humana vix demonstrari queat. Tractantur enim hic officia hominis, ad quæ ex iure natura tenetur, sive quæ ex lumine natura colligi possunt. At vero talis status hominum nunquam fuit aut est, in quo sola illa obligatio obtineret.* Quid ergo multum solliciti sumus de re, quæ nec in vsu fuit, nec erit? Non addam cum non nemine : necesse debuit. Si enim homo mansisset in statu sanctitatis primæuæ, hæc sola illum lex ut ab initio rexit, ita rectura deinceps erat : nisi quod vna aut altera positiva accedere poterat, sicut de vetita arbore constat. Sed profecto, qui ita sentiunt, ipsos omnis iuris sanctissimos fontes ignorare, si non spernere, videntur. Possis eodem modo inferre : nunquam post peccatum admissum talis status hominum fuit, in quo solæ obligationes, quæ ex Decalogo siue lege moralis, id est, iure naturæ repetito diuina promulgatione, homini conueniunt, obtinerent. Semper enim aliqua *πολιτεία* fuit, quæ sine legibus positivis cogitari nequit : aut instar *πολιτείας*, ut in magna domo, aut corpore familiarum ; ubi iussa patrisfamilias aut principis siue principum illius cætus, legis ciuilibus rationem habere intelliguntur. An dices hinc consequi, de Decalogo explicando, & probe intelligendo, nobis non magnopere laborandum

dum esse? Vnde tamen maximi quique ICtū
 omnium ciuiliū legum origines deducen-
 das existimarunt. Eruditis certe notum est:
 nullius gentis iura ciuilia doctē & penitus in-
 telligi, nisi ab iis, qui peritiā iuris naturalis
 præstant. Norunt hoc, qui possunt discernere
 opera architecti alicuius secundum disci-
 plinam mathematicam, vsu quodam exterius
 perceptam, non autem ex disciplina mathe-
 matica, cuius inscientia sæpe laborat, effecta.
 Nobilitatem summam iuris ciuilis Romani,
 & excellentiam illam, ob quam tanto in pre-
 tio esse debet, non intelligunt illi, qui velut
 opificium aliquod tractant, & ea quæ in vsu
 fori sunt, ac quomodo in vsu sunt, in nume-
 rato habent. quamquam ea quoque peritiā
 suam, nec paruam laudem habet. Sed quos
 ciuilis hæc philosophia, de qua loquimur,
 omnis iuris magistra, penitus imbuat, non
 modo legis præcepta, sed ipsas præcipiendi ra-
 tiones, consilium, prudentiam, ab ipsis origi-
 nibus per omnem legislatorii operis proces-
 sum illuminato iam oculo perspiciunt pene-
 trantque. Verum, de his alibi plenius. Illud
 interim non est eruditi, ad tam pauca respi-
 cere, vt, quod in statu singularum ciuitatum
 non statim obiicitur oculis, in vniuersum ne-
 gare instituas; & in tali præsertim argumento,
 illam humani generis ciuitatem, altiore au-
 spicio huc pertinentem, præteruideas. Non-
 ne enim ciuitatum, rerum publicarum, im-
 periorum, quæ seorsum valent & sufficiunt si-
 bi in

bi in summam ordinis & potestatis aliu nde non pendentis, quoddam tamen corpus natura constituit, quod non iure minus regeretur, quàm partes singulæ? Sed iure nimirum non ciuili, quod potestas ciuilis constituit, & ciuibus suis promulgat; verum iure, quod potestas ciuili altior sancit, id est, Deus per naturam & rationem; iure, inquam, naturali, diuinæ mentis specimine, seu lege diuina, cuius pars est sanctio naturæ rationalis socialisque. Non possent conseruari singulæ ciuitates, siue singulorum imperia populorum, nisi aliquid esset, quod contineret vniuersum corpus communi aliquo vinculo, quod non potest esse aut cogitari aliud, nisi ius omnibus commune, quale solum est, de quo agimus. Omniū enim inter se gentium bella existerent, vt primum ab obseruantia iuris naturalis esset recessum. Et sane loquamur de eo, quod factum est, non de eo, quod futurum ex certa causa & consecururum apparet. Quotiens iuris naturalis respectus apud nationes populosque viguit, totiens beata pace mundus lætabatur. At, vbi quæuis natio, quæuis ciuitas sibi tendere, atque illud communitatis humanæ vinculū dissuere cepit, bella bellis, cædes cædibus continuabantur: donec ad integrandi iuris naturæ cupidinem reditum est. Voluerunt id signare Poëtæ, & qui ex Platonis schola periodos temporum singularibus notis insigniebant. Sæculum enim *ἡγεμονικόν*, quasi dicas rectorium, sub di-

Vasq. comi
trou. illustr.
c. 29. §. 14.

uino imperio, siue sub lege naturæ, aureum æstimabatur: cum reliqua (τὸ ὀπίθιμιλικὸν καὶ θυμικόν) deterioribus metallis comparari mere-
rentur, eo quod dæmonum & fortunæ per
arbitria iactarentur, id est, libidine potius hu-
mana quàm studio æqui bonique contineren-
tur, casibusque & laboribus assiduis inquie-
tarentur. Et hodie, quæ alia potior tot bello-
rum caussa inter Christianos, quàm quod
animis excessit reuerentia iuris naturalis, non
inscripti tantum hominum mentibus, & ta-
bulis diuinis humanisque; sed Christi ipsius
doctrinâ tantopere commendati explicatiq;?
Clarius dicam: Huic inhumanæ feritati inci-
tamentum & prætextum inde nascitur, quod,
præter ius illud cuiusque nationis seu repu-
blicæ arbitrio emolumentoq; statutum, nul-
lius iuris ratio à nonnullis habetur; & sanctif-
simum vnicumque generis & status humani
coagulum, quod ex tuenda societate commu-
ni constat, obliuioni haud raro traditur. De
iis, quæ fiunt, loquimur: nam de iis, quæ
dicuntur, paulo aliter sentiendum est. Tanta
est enim vis, tantus sensus iuris naturalis in
animis hominum, vt etiam, qui deserunt eius
decreta, verbis palâ contemnere non audeant,
sed præferant vltro iactentque: reique, quam
vere humanam & socialem sciunt, præscri-
ptione diffimillima studia & contraria pro-
põsita vestiant integantque. nisi quod dete-
rioribus istis suomet calculo damnatis ii quo-
dammodo videntur, qui nullam eiusmodi
com-

communis humanitatis copulam agnoscere, de iure naturæ contemptim sentire, animique nullo hominum consortio digni immanitatem, etiam chartis inscribere, tanquam tartareum flosculum, non verentur. Quid enim aliud faciunt, qui nullū iuris naturalis vsum superesse clamitant? qui finiendis regum populorumq; controuersis illam vnice accommodant regulam, quæ regendi vim & auctoritatem, ultra pomeria suæ patriæ nemini obtrudere potest? qui contra solem spuerere, & experientiam sæculi extinguere, tot exempla principaliū conuentionum, pactio-
 nū, fœderum, iuris naturalis ductu auspicioque perfectorum, proculcare ac ludibrio habere instituunt? Ad dedecus æui non minus quàm ad iniuriam supremarum potestatum, quæ iure priuato suas regi controuersias nec patiuntur fere, nec pati aliquando possunt, pertinere hanc abnormem philosophiam, nemo est, cui non appareat. In primis autem eos, qui in republica versantur, hæc cura tangit: eorum conscientiam appellat deiecta suo gradu philosophia melior, siue veneranda iuris naturalis scientia, vt, quod sciunt creduntque præsentissimi in omni ciuili administratione vsum esse, id suæ existimationi restituant, restitutumque tueantur, neq; ad publica docendi iuuenes munera conuolare patiantur homines omnis solidæ eruditionis vt vacuos, ita contemptores. Hæc enim fundi nostri calamitas: hæc reipublicæ occulta tabes paulo post manifesto exitio viam dabit. Corrupta enim

C 2 doctri-

doctrina ciuilibus, non nisi reipublicæ calamitatibus vel exercetur, vel expiatur.

Idem iudicandum est de altera non minus fœda calumnia, quando *nihil certi ex hac iuris naturalis philosophia peti posse. & omnia, quæ hic disputantur, in ambiguo relinqui*, e mentiri non erubescunt. Animaduertat necesse est statim, quicumque hæc audit, hiatus illum & saltum, siue eruditionis contextæ defectum, omnique philosophiæ imperitiâ. Mittendi enim sunt hi homines, si modo per superbiam docendos se præbere, aut commodiorem de se spem excitare vnquam possunt, ad scholas ciuiles & primarum literarum doctores, vt discant, quid sit ratio, quid ratiocinatio, quæ vtriusque vis aut fides, quæ natura definitionum, quæ auctoritas axiomatum, quæ firmitas illationum. Scilicet non obligabit me, aut incerta vinculi auctoritate tenebit illa officiorum summa, *boneste viuere, neminem ledere, suum cuique tribuere*; nisi legislator ciuilibus sua sanctione hoc amplexus fuerit? nullum habebunt pondus, quæ destinata & naturali consecutione hinc deducit homo sociale animal, nec mundi minus, quàm certi cœtus ciuis; nisi accedat terror imperii, & certum esse iubeat, quod ante incertum & vagum erat? Fluxum erit & incertum, si quis dicat, *quæ facta ledunt pietatem, honestatem, & bonos mores, ea nec facere nos posse putandum est*, nisi in tabulas suas retulerit hanc sententiam legislator aliquis? Fluxa, incertaque erunt, quæcunque

cunq; viri sapientia & vfu vitæ præstantissimi in eandem sententiam definiuerunt, quam aliquis legislator lege expressit: vel antequam in legem alicubi iuit illa ratio, vel postquam sub alio nomine in formulam legis venit? Fluctuabit fides omnis sapientiæ, nisi auctorem habuerit legis ciuilibis latorem? cumque nihil fere in vllis legum tabulis monstrari queat, quod non philosophorum aliquis extra ciuilibis legislationis institutū dixerit, scripserit: nullius fidei aut ponderis erunt omnia. Quid est ipsius Iurisprudentiæ iugulum petere, si hoc non est? an enim alia vfi sunt doctrina Iureconsulti, quàm philosophi? an diuino inspiratu agitati sunt, cum ea scriberent, quæ primo non leges erant, postea vt leges essent, totidem verbis deligebantur? an alia fuit summorum illorum virorum sapientia, cum sententiæ eorum auctoritatem legis acceperunt, quàm antea, cum doctrinæ specimen non potestatis legislatoriæ literis mandarent? Indigna vero merces tantorum meritorum, si propterea tantum sapuisse videantur tantorum agendarum auctores & officiorum magistri, quia placita eorum inter leges numerari cœperunt! Egregie vero de Imperatore iudicant, qui non credunt, non dicunt, quod nemo prudens non crediderit, non dixerit: Imperatoré ideo legibus addidisse doctorum & prudentium virorum sententias, quia sua philosophia, sua ratione optime essent vfi, eaque vidissent ac statuissent, quæ rectæ ra-

tioni maxime consentanea, ex idoneis principiis bona illatione prouenirent : id est, quæ conscientiam obligarent, antequam legali sanctione munirentur. Conscientiæ enim prima ratio apud omnes, qui eam non oppressam cupiunt : quam obligat omnis ratio naturalis, tanquam tacita quædam lex, cui auctoritatem præstat non Principis alicuius, sed Principum Principis nutus, voluntas, iussio, nunquam sine sensu imminentis pœnæ, adeoque nunquam sine terrore animis humanis obuersatura. At, inquis, quæ est apud homines Numinis diuini obliuio & incuria, nihil certi aut firmi ex philosophia ciuili in vitam redundabit, nisi sapienter repertis dictisque terror legis pondus adiiciat. Fatendum est, vulgus hominum ita natum esse, vt non pudore, sed metu regi velit ; sed aliud est, de disciplina iuris loqui, aliud de ipso iure : aliud, de modo regendi ciuitatem extrinseco ; aliud de fide & ratione iuris interna. Male autem collegeris : Lex ciuilis vim minitatur, lex naturæ non eandem minitatur inobedientibus ; igitur lex ciuilis firma & certa, lex naturæ fluxa, incerta, vaga haberi debet. Eadem enim ratione totam virtutem & honestatem spreueris, ad quam boni tantum sponte, ceteri metu pœnarum spectant. Viris doctis solenne est ita discriminare, vt philosophiam volentes docere, iurisprudentiam inuitos cogere dicant. cumque iurisprudentia absolute virum bonum facere nequeat, Ethicæ & Theologiæ id mune-

vid. Gryphi-
andr. œco-
nom. legal.
lib. I. cap. I.
pag. 69.

muneris delegatur. Itaque etiam honestum & iustum philosophus habet naturale, perpetuum, vnius generis, vt à conditu rerum homini est innatum : Iureconsulto honestum siue iustum ciuile, temporum, locorū hominum varietate non eodem modo se habens proponitur. Hæc doctrina hæctenus eruditis propria & consueta fuit : antequam monstra hæc & noua prodigia ex profundo ignorantiaë barathro emergerent, ac philosophiæ omni philosophique fidem simul & vsum abrogatum irent, non sine iniuria diuini numinis, cuius imperio & sanctione totum ius naturæ sustentatur. Quanto ciuilius sensit maximus Imperator, qui non rationis tantum naturalis præcipuum vbiq; momentum agnouit, sed prudentium quoq; virorum, etiam poëtarum auctoritatem in definiendis causis adhibendam duxit. Sed à bonis & moribus & literis quantum sit recessum, comparatio hominum temporumque vltro declarat. Quin & illi, qui iuris ciuilis Romani inueteratam late auctoritatem, multasque apud gentes receptam deprædicant, non aliam eius rei potiozem adornant causam, quàm quod ius Romanum inter omnium gentium leges maxime rationi & iuri naturali consentire, tum & æquitate naturali præpollere videatur. Ab his quantum discrepant, qui id contempnunt, ad cuius normam exigi ciuilis iuris præstantiam, summa plerumque ratio fuit? Iterum occurrunt, qui nobilissimam omnis iuris partem infamare

Arth. Duck
de auctorit.
I. C. lib. 1. c. 2
§. 5.

mare semel sunt aggressi, & non eodem modo definiti controuersias ab iis, qui iuris naturalis peritiam profitentur, sed discordes saepe de re vna sententias audiri, conqueruntur. At longe maior querela semper fuit de diuersis iuris ciuilis interpretationibus, de Iureconsultorum in respondendo & consulendo non diuersis modo, sed contrariis sententiis: nemo tamen tam importunus disputator prodiit, vt contemnendam esse iurisprudentiam hinc conficere cuperet. Sed iniurias istas & conuictia, quæ ad decipiendos imperitæ ætatis animos, ad perdendas solidæ eruditionis reliquias, ad infirmandû robur totius etiam ciuili iurisprudentiæ, ad abolendam venerandæ vetustatis sapientiam, & consecrandam Diuam Barbariem pertinent, decora ingenia, eâ, quæ bonam causam decet, & diligentia & fiducia, detectis etiam euulgatisque malarum quæ subsunt artium machinamentis, in tempore vlciscentur atque profligabunt.

Interea solari rectiora sentientes poterit summorum hodie in omni Europa virorum auctoritas, & optimum quod de Grotiano hoc opere faciunt iudicium. In plerisque, inquam, Aulis & Curii numeramus viros dignatione generis, munerum, meritorumque, inter præsidia & ornamenta sæculi prædicandos, qui huius operis abstrusas opes familiariter norunt, eiusque doctrinas non capiunt modo, sed, vbi res poscit, inter instrumenta tractandæ reipublicæ expediunt:

deni-

denique obtrectatores tam bonarum rerum in bonis viris, certe in doctis nunquam habendos esse arbitrantur. Altius philosophandum est. In Germania nostra Serenissimus Princeps Elector, cuius ad reipublicæ commoda domi forisq; vigil excubat oculus, neq; infra vllius æui exempla consistere animadvertitur prudentia, & literis interioribus, & vsu rerum, & animi heroici altitudine in immensum cumulata, publice in sua Academia Archipalatina erudiendis ad amplioris fortunæ cultum ingeniis, recitari explicarique iussit, electum è multis opus Grotii, de quo loquimur. Eritque in posterum tam cordati consilii ratio, inter documenta nemini detrectanda, quotiens qua eundum sit, non qua itur, in disceptatione veniet, vulgarisq; & imperitiæ & impudentiæ decreta, decori & vsui patriæ cedere iubebuntur. quanquam vel solum illud nomen, quod sibi, vt illustrissimum principium, hæc commentatio præscripsit, in pudorem dare potest, quicumque non depuderunt. Vbi autem à magnis istis & ad suæ posteræque ætatis decus editis nominibus, primæque sortis ingeniis discesserimus, non inficias ibimus, paucos esse, si *de interiore notitia operis* agendum sit, oppido paucos, hoc nomine æstimandos. Quis miretur, quis sciat, quàm sit rara & prope insolita bonorum scriptorum, totiusq; antiquitatis, vnde hoc opus concinnatum est, vel tralatitia tractatio? Accedit, quod non ex eo genere librorum est Gro-

tianum volumen, quibus perfunctorie volutandis, aut vago discursu peragrandis aliquis delectari iuuariq; possit. Multo non studia modo, sed meditatione opus est ad condiscendam hanc disciplinam, nemini nisi penitus omnia edocto profuturam. At, qui semel Grotium in ipso Grotio agnouerit, in sinu gaudebit, & gratulabitur sibi de arcano & habili instrumento, ac portatili bibliotheca; maximis quibusque rebus conficiendis opportuna. Non deficient eum rationes idoneæ, graues, vnicæ, quotiens præcipua Pacis Bellique negotia disceptanda, interpretanda, illustranda sunt. Mirabuntur pondera rationum (scio hoc accidisse) qui non vident, vnde proficiantur; nec viderent forte, etiamsi officinam talium telorum nominares ac demonstrares. Mirabuntur, inquam, non enumerari auctores ingentium voluminum, non describi paginas, non comparari sententias, non extendi formulas & commentarios. Sed dum suas artes nusquam agnoscent, non habebunt, quod valide opponant alienis, aut exproberent.

PROLEGOMENA.

EThactenus quidem de *inscriptione operis*, & *aliis* quibusdam rebus, præsertim de *auxiliis & presidis*, quæ Grotius ad scribendum sibi adiumento fuisse ait, in Præfatione nostra actum est: eo consilio ut *prolegomena*, sicut dictum est, amplius illustrarentur: quorum nunc summam designabimus. Ait Grotius: scripturo sibi, *de iure natura & gentium*, argumento publicè utili, ante omnia constituendam esse illam quæstionem: *An sit ali- quod tale ius? multos enim id negatum ire, constat*: quorum ut non simplex est sententia, ita *singillatim confutandam* suscepit Grotius: eademque opera, *originem eius iuris, & quemad- modum ac in quibus consistat*, ostendit. Dum enim declaratur vanitas rationis illius, *de naturali omnium animantium propensione ad suas utilitates, omne ius, quod præter utilitatis illius rationem fingitur, extinguens*: simul demonstratur origo iuris naturalis *ex conditione humane nature*, à ceteris animantibus plurimum differentis, tum *ob societatis ad humanum intellectum compositæ excellens studium*, tum *ob iudicium & dictamen rectæ rationis faciendæ & omit- tenda designantis*: quo accedit *reuerentia instra, & sensus diuini Nominis*, non otiose quid secundum aut contra ius naturale, tam societatis custodiæ, quàm regendis actionibus destina-

stinatum fiat, aspectantis; & *iterata iuris natura promulgatio*, cum *disciplina sacrarum Litterarum*. Qua occasione etiam *iuris civilis & gentium iuris*, à Carneade in diuisione iuris omissi, *origo* ob oculos ponitur, quasi in parte amplificationis. Continuaturs deinde superioribus *refutatio illius sententia*, *quæ ius naturale, stultitia nomine infamat*; & alterius, *quæ ius omne à validioris arbitrio suspendit*; & tertiæ, *quæ privatis tantum non ciuitati ius conuenire statuit*; & quartæ, *quæ pacis tantum, non belli ius esse contendit*. Refutatis ergo, quæ obstabant, cum simul probasset, esse aliquod ius naturæ & gentium, *suscepti huius scriptiq; operis duas adfert causas*; primum ut *licentia bellandi apud Christianos certis limitibus coerceretur*; deinde, *ut specimen aliquod methodi accurata in parte iurisprudentia perpetua extaret*. Quo facto *oikonomia operis summatim per argumenta librorum singulorum designat*: aliorumque circa hoc argumentum institutum cum suo comparat. Hinc, quibus *presidiis & auxiliis usus sit tum in argumentando, tum in testimonio*, edisserit: e. g. ex *Philosophis* (ubi de *Aristotele* quædam inseruntur) ex *Historicis*, ex *Poetis & Oratoribus*; ex *libris S. Scriptura*, ex *monumentis Ecclesiasticis, canonum Synodaliū, & Patrum siue Doctorum*; ex *Scholasticis*; ex *Iuriconsultis*, quorum diuersas classes fecit. Sequitur *methodi explicatio*; tum *dicendi genus*. In fine morata clausula, *omnia censura aliorum submittit*.

Locus

Locus Euripidis ex Helena sumtus est, ubi Helena non Theoclymenum, ut hic impressum est, sed Theonoen virginem fatidicam ita compellat :

Αἰχρὸν, τὰ μὲν σε θεῖα πάντα εἰδέναι,

Τὰ τ' ὄντα, καὶ μὴ, τὰ δὲ δίκαια μὴ εἰδέναι.

v. 928. &
929.

De utilitate huius argumenti, cordatum est Seldeni iudicium : *Naturalis iuris peritiam, non minus, nec alio fere modo iuris vniuersi diuini humanique, quod citra initia illa posituum est, atq; morum scientia exactiori conducere, quàm sapientiam quam appellant primam seu Metaphysicam reliquis Philosophia membris, que sua ex illa mutuo accipiunt principia : seu, quàm artes pure Mathematicas eis que sunt mixte; aut Epochas in temporum motuumque ratione, insequentium calculo. Neque absolum est dicere, ab iure illo, cetera multifariam superinducta, velut surculos per insitionem accedentes, à trunco cui inserruntur sustentari aliquæ.*

In præfat.
operis de
I. N. & G.

Disputatio Carneadis à Lactantio describitur, cuius verbis hic utitur Grotius. Cyrenaici quoque, auctorem Aristippum secuti apud Laërtium statuunt, *μηδ' ἐν τε ὄντι φύσει δίκαιον, ἢ καλὸν ἢ αἰχρὸν ἀλλὰ νόμῳ καὶ ἔθει, nihil natura esse iustum, aut bonum, aut turpe, sed lege & consuetudine.* Causam attulit Carneades eandem, quam Epicurus & qui eum sequuntur, quibus

lib. V. Instit.
cap. 16.

Non natura potest iusto secernere iniquum ; Sed utilitas iusti prope mater & equi est apud Horatiũ, vnde Grotius illam *πῶσι* per partes de-

Serm. I. L.
far. 3.

Gassen-

46 IN PROLEGOMENA.

Gassendus in *Philosophia Epicurea*, ubi de iustitia tractat, & ubi *κρίσις δόξας* Epicuri explicat. Sed idem hic addit Epicureis, quod in disputatione de Voluptate, quam ultimum hominis bonum non recta via, & philosophorum stilo, sed per ambages, & propter necessitudinem quandam cum fine, & significatione vocis non communi aut usitata, adeoque rhetorum more, denique conficere cupiunt. Ita etiam verum est, ius naturæ utilitatis omnium & singulorum fertile esse, & inter utilia reponi posse. Sed sicut Cicero in *Officiis* non semel monstrat, *quicquid honestum est, idem esse utile*, non tamen propterea honestatis & utilitatis rationem confundendam existimat: ita longe accuratius de iuris omnis origine ita disputat, ut ius naturæ ab ipsa natura & ratione, cetera iura ab utilitate arcessat. *Initium iuris* (inquit) *ab natura ductum videtur: quædam autem ex utilitatis ratione aut perspicua nobis aut obscura in consuetudinem venisse: post autem approbata quædam, aut à consuetudine aut à vero utilia visa, legibus esse firmata. Ac natura quidem ius est quod nobis non opinio, sed quædam innata vis afferat. Et subinde: Eius initium est ab natura profectum: deinde quædam in consuetudinem ex utilitatis ratione venerunt: postea res & ab natura profectas, & ab consuetudine probatas, legum metus & religio sanxit. Gassendus autem dum pro Epicuro nititur, illuc descendit, ut tale nobis ius naturæ concinnet, quod non nisi definitione iuris civilis comprehendi po-*

lib. 2. cap. 3.

lib. 2. de in-
uent. 22.

cap. 33.

di potest : nam de vtilitate ita ratiocinatur, sicut autem dictum est.

Cererum sententia Grotii *de origine iuris naturalis*, quæ in his prolegomenis proponitur, diuelli non debet aut mutilari. Ait enim: *Ex appetitu societatis eccellente, & iudicio recte rationis natura humana conuenientia aut repugnancia designantis, adeoque voluntate diuina tum natura inscripta, tum* (quod Christiani iam melius sciunt) *in decalogo reperita atque in scripturis abunde declarata, proficisci ius naturæ siue naturale.* Pleraque hæc ex Cicerone, Cicero potissimum ex Stoicis sumsit : quamquam *Aristotelis & Platonis* non alia mens est. De singulis est aliquid dicendum. De *appetitu societatis* primum. Quæri hic solet *an naturalis sit ille appetitus* : deinde, *qualis societas intelligatur* siue in communi siue definite: *tum que capita iuris naturalis inde orientur.* In prima quæstione *Hobbesius* se opposuit, & monitus de errore, quo *hominem ad societatem aptum natum negat*, leuibus causis interpositis perterritus : *infantes, & indoctos, & damnorum ex defectu societatis emergentium ignaros, non appetere aut curare societatem.* Quo genere argumentandi si vtendum sit, facile omnia homini detrahentur, quæcunque naturæ humanæ propria sunt, & suo tempore demum, non statim vt infans natus est, in actum prodeunt. Periculorum autem solitudinis ignoratio, quamuis in homine rationis vsu prædito daretur (quod nemo facile concesserit)

Elem. de ci-
uit. c. 1. §. 2.
&c.

rit) ingenitum tamen societatis appetitum non extingueret. Iam quod *proprii commodi* aut *gloria* causa homines sociari velle , non naturæ instinctu, ait : partim ita explicat, vt vitiosum rationis vsum pro natura venditet ; partim aliunde nec semper eodem modo accidentes stimulos societatis , ad obscurandum primum naturale incitamentum adhibet, neutra in re legum philosophandi memor : & notatus iam à Cl. *Pufendorfio*.

Elem. I. vni-
uers. lib. 2.
obseru. 3. §.
4. & 5.

Non autem qualemcunque societatem natura hominum appetit , sed *sibi conuenientem*, id est qualem ratio demonstrat & commendat. Scilicet societas naturæ rationali conueniens est societas ordinata: ordinata, inquam, rebus, personis, actionibus, ad honestatem & vtilitatem. Nam & brutæ animantes pleræque ad societatem naturali instinctu feruntur: non semper sine ordine , qui in apum examinibus admirabilis apparet. sed societas tamen illa sic ordinata est , vt naturæ non-rationali conuenire possit. In societate hominum altius ascendendum est , & quo ducit ratio ; verum humanæ societatis instrumentum: quod oratione, tanquam altero instrumento, in vsus sociales dispensatur. *Natura*, inquit Cicero, *virationis hominem conciliat homini , & ad orationis , & ad vitæ societatem*. Addenda sunt, quæ antecedunt & sequuntur. Sed & iustitiã omnem , adeoque etiam ius naturale, *ad communitatem & societatem hominum* , in aureo *Officiorum* opere sæpissime refert. Neque

1 offic. 4.

que alia fuit Aristotelis sententia, qui principio grauiſſimi operis ita philosophatur, si sententiam eius in vnum collectam exhibere fas est: *Homini natura inesse appetitum societatis, non vt alius plerisque animantibus, sed excellentem; neque cuiuscunque societatis, sed rationi, qua precellit ceteris homo, conuenientis: id est, bene composita, rebusq; necessariis instructa. Quia enim solus ex animantibus homo iustum ab iniusto, vtile à noxijs discernere, idque discrimen oratione explicare potest: igitur ad defectum mutue indigentiae, quam natura machinata est, explendum; modumque societati naturaliter experita, quæ humana sit & vere sociabilis, non belluina & dissociabilis, imponendum; iure ac ordine opus esse animaduertit. Id quod in singulis societatis generibus, si à primis & minimis vsque ad perfectissimas & maximas progrediamur, obtinere intelligitur. Coniungi debent natura appetens, indigentia inuitans, & iustitia ordinans. *Ἰσονομία γὰρ πολιτικόν, iustitia vere socialis est. siue iure solo omnis societas constituitur atque continetur. Inter iuris autem nomina, primum est ius naturæ. Primum est (Ciceronis verba refero) quod cernitur in vniuersi generis humani societate, eius autem vinculum est ratio & oratio: qua docendo, discendo, communicando, disceptando, iudicando conciliat inter se homines, coniungitque naturali quadam societate. Quæ societas naturaliter ad perfectionem tendit: quam Philosophus à primis & simplicibus societatibus per incrementorum gradus ad**

1 Polit. 1. 8. &c.

Arist. 1. 1. 2. &c.
3. 8.

1 offic. 16.

D   ciui,

ciuitatem deducit. vnde inter multas societates deuenitur ad ciuitatem humani generis, & ad Dei regimen, à quo omnia proficiscuntur, & ad quod omnia tendunt. Sicut enim ciuitatem vnius populi aut imperii demonstrat, commendat, ac pæne constituit natura; regit autem lex ciuiliſ siue imperium humanum: ita, ciuitatem humani generis demonstrat, commendat, constituit, regitque lex naturæ, quæ est lex Dei, vt sæpe dictum est. Nam ad ordinem societatis, quam natura non nisi ordinatam appetit, pertinet imperium, res vere naturalis: sine qua nec coniugalis, nec patria societas, nedum alia maior aut perfectior subsisteret. Bene Cicero, ex Platone, totam seriem huius philosophiæ complexus, *Nihil, inquit, tam aptum est ad ius conditionemque naturæ, quam imperium: sine quo nec domus vlla, nec ciuitas, nec gens, nec hominum vniuersum genus stare, nec rerum natura omnis, nec ipse mundus potest. nam & hic Deo parret, & huic obediunt maria terræque, &*

HOMINVM VITA IVSSIS SVPRMÆ LEGIS OBTEMPERAT. Male ergo Hobbeſius *statum mere naturalem* nominat, & fingit: qualis non esset homine dignus, aut naturalis humanus, sed belluis aptior, quarum natura rationem & orationem ignorat. Nam vt omnibus omnia liceat agere, appetere, possidere, nulla est ratio, nulla natura recte atque integre iudicans, quæ dictet. Deprauatæ naturæ (ea enim est, qualem nobis isti descri-

lib. 3. de ll.
cap. 1.

lib. de ciu.
cap. 1. &c.

scribunt, & à Cicerone sæpe vocatur) impetus
 eiusmodi esse possunt, non dictata rectæ ra-
 tionis : quæ eo ipso, quod societatem appetit,
 ordinem societatis appetit : qui licentiam
 eiusmodi motibus incompositis omnem
 præcludit. ordo enim qui esse potest, nisi ad
 primum aliquod tendat ? id primum est &
 summum, & omnia moderari aptum : id est,
 imperium siue summa in societate potestas :
 sine cuius respectu, societas nulla appetitur
 ab eo animante, quod rationis & orationis
 instrumento utitur. Huc usque progreditur
 natura : huc sapientia veterum magna con-
 sensione fertur ; ut imperium in omni socie-
 tate naturale esse, libertatem autem, quæ im-
 perium omne aspernaretur, cum natura pu-
 gnare demonstrant. Ita in civili consociatio-
 ne siue ciuitate, imperium à natura est, ut in
 omni societate : an vero vni, aut pluribus id
 committi debeat, non definit natura, sed tem-
 poribus locisque & utilitatibus cuiusq; ciui-
 tatis constituendæ relinquit. Quare concise
 loquuntur, qui Reges à iure naturali dedu-
 cunt, inter quos etiam *Vasquius* est. Ut impe-
 rium esset in societate civili, natura præcepit :
 ut regium esset, suadere sapius natura potuit,
 quamquam non præciperet. Norunt enim
 eruditi, quid alterum altero intersit. Hic est
 ergo status vere naturalis, societate scilicet
 ordinata & instructa, quo natura & ratio du-
 cit : non autem bellum & dissidiorum catena,
 quam nonnulli nectunt, deprauatæ naturæ

Contr. il-
 lustr. lib. 4.
 c. 1. §. 25.

inconditos motus pro dictamine naturæ rationalis temere arripientes. A quali statu, nec sociali, nec humano, adeo natura abhorret, vt nec brutorum animantium (congenerum dico) conditionem ad bellum potius, quàm pacem genuisse videatur. Homini autem pax proprie naturalis, bellum contra naturam est, nisi per modum subsidii ad pacem obtinendam per rationem temporis necessarii. Non credo quemquam futurum, qui de natura rationali, in tanta rerum studiorumq; luce ita velit rariocinari, vt ex homine, etiam post peccatum in orbem inductum, & primæuam sanctitatem amissam, plane velit bestiam facere. quod rhetoricantibus in loco & tempore non inusitatum, à philosophi instituto plurimum deuertit: magnasque heri & hodie turbas in republica & religione dedit. Loquimur de genere humano, inde à multiplicatione. Vbi, qui negat naturæ rationalis dictamen in iis, quæ diximus, aut cum deprauatione consuetudinum, & inconditis motibus confundit, ipsi Deo sacrisque scripturis ingentem facit iniuriam. Certum est & indubitatum, adhuc extare mentibus inscripta iura, de Deo non violando, de imperio non detrectando, de cæde, adulterio, furtis, aliisque, quæ alteri homini per iniuriam nocent, vitandis: & tamen repertæ sunt totæ gentes, quæ latrocinari, homines occidere, adulteria committere, in licitis vindicarent. An hic quisquam tam ineptus erit, vt naturæ
potius

potius & rationis iudicium in dubium vocare, quàm deprauationi consuetudinum, ut Cicero loquitur, tum & prauæ educationi & longo vsui talia malit. attribuere? Non alienum erit, hoc loco annotare, quod vulgo, nec vane dicitur; ius naturæ non sufficere ad societatem ciuilem continendam, id nequaquam referri debere ad imperfectionem iuris naturalis, vel qua ius est, vel qua naturale est: sed aliunde euenire. Scilicet, quia multitudo non ratione, sed impetu viuit, & libidinē pro ratione habet: id est, motus animi non ratione coërcet, sed contra naturam & rationem animum seruire, appetitus dominari finit. Dicitur interim ratio facienda, & monstrat vitanda: sed appetitus imperiū rationis naturale præter naturam vincit ac subigit. Vnde hoc tam frequenter & assidue fit? educationis & consuetudinis vitio. Dum enim non ea qua decebat diligentia homines assuefiunt, naturam sequi, & rationi auscultare: peruerse viuendo agendoque, ad rationis imperium obsurdescunt, & amore rerum naturæ aduersantium; ipsa consuetudinē imbuuntur animi. Ita obscuratis & velut oppressis melioribus, deterioribus operam dari cernimus: nisi vis præsentior officii admoneat, pœnisque & minis efficiat, ne vincula consociationis naturalia, & iura communitatis violentur. Nulla hic imperfectio in iure naturæ. nam & ea præcipit, quæ ad vitam bene beateque agendam sufficere possunt (nisi quis de variis

porro inde, propius remotius, deductis rationibus, ac ciuitatis tempori vsuique accommodatis, sermonem nostræ sententiæ nihil obfuturum ordiatur) & grauissime sancit, quæ præceperat. An enim minor est auctoritas in diuini numinis imperio, quo continetur ius naturæ, quàm in humano imperio, quo ciuitas regitur? an molliora iussu naturæ, id est, Dei, quàm potestatis humanæ? an pœnæ tolerabiliore, quas Deus in lege naturæ minatur, quàm quas potestas humana lege ciuili sancit? at pœnæ, quæ diuinitus imminet, non vitam, corpus, fortunas, & quicquid supplicia humana intra certum & plerumque breuem temporis terminum contingere possunt, afficiunt tantum, sed animis insuper & in perpetuum minantur. Quod nec ethnicos latuit. Vnde apud *Platonem* pœnæ eorum, qui ius naturæ violassent, per singula capita enúmerantur apud inferos. quem locum etiam in *Æneidem* suam transtulit *Virgilius*: vt conficeretur caput & summa philosophiæ huius:

Discite iustitiam moniti, & non temnere diuos.
 Numinis enim diuini contemptus omnem iuris omnem disciplinam euertit & proster-
 nit. Cur ergo magis homines humanam vindictam metuunt, quàm diuini numinis iram, tanto grauiorem? Eadem causa, quam dixi, facit, vt animi, non in longitudinem confu-
 lentes, sed præsentibus tantum intenti, quæ consecutura sunt, licet longe maiora, suo pre-
 tior

libr. 10. de
 Rep.

lib. 6.

tio non taxare, verum quicquid ex propinquo imminet, magis metuendum credere assuescant: & ab eo, quod natura non deprauata, i. e. recte atque integre iudicans suppeditat, veluti non sentientes abducantur. Reuiuiscit tamen, non leuibus momentis iudicii sanioris, religio in animis: & reuerentiam metumque Dei memoris fandi atque nefandi suscitatur. Quæ res non alia efficit, ut fœdera & iusiurandum seruent, qui nullam vim humanam formidant? an metus infamiæ apud homines? at hunc declinare aut sanare, ac innoxium reddere non debilibus remediis possent. Ita reditur ad sensum metumque diuinæ vindictæ siue iuris naturalis, quod sanctione pœnæ diuinitus imminetis constat. Atque hic *ἑποδικασμὸς* & suprema certa que Numinis supremi vindicta, ac iudicium, Tragicorum philosophiam contexit ac impleuit. qui in eo toti sunt, ut ostendant, ea, quæ in iura naturæ peccantur, etiam si humanum iudicium effugiant, diuinitus certo & grauitur vindicari. Hinc illi loci huic argumento proprii: *magnis sceleribus iura natura interire*, quod M. *Contr. l. 7.* Seneca extulit; Dei vindicem esse oculum, & in omnia delicta vigilem; quod Hierocles in *In Pythag.* dogmatis formam retulit: ὁ Θεὸς νομοδότης ἂν ἅμα καὶ δικαστὴς τίθεται μὲν τὰ ἀγαθὰ, ἀναρῆι δὲ κακὰ· διὸ καὶ πάντα κακῶν ἔστιν ἀνάτιϑ· τὰς δὲ κακωδέντας αὐτεξούσιαι ὀρμαῖς καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς ὀρθὸν λόγον ἀμνημονήσαντας, ὡς μὲν κακὸς κολάζει καὶ τὸν νόμον τῶν ἀπαρρῶντων τὰ κακὰ· ὡς δὲ ἀθροῦς, τῶν

ἐπιπέσει ἠπλοκῆ τῆ νόμου πρὸς τὴν ἀρετήν, ὡς δὴ
 τύχῳ χαλῆμεν. *Deus cum & legislator & iudex*
fit, bona quidem constituit & fouet, mala autem
tollit perditque. Quare nec vlllo modo malorum
causa est. Qui autem suo pte motu ductuque mali
facti sunt, rectamque, qua in ipsis erat, rationem
obliuioni tradiderunt, tanquam improbos quidem
punit ex lege mala vetante; tanquam homines
autem, propter accedentem ad voluntatem legis
nexum, quod ad fortunam solemus referre. Talia
sunt de talione fatali: sua in quemque exem-
pla recidere, vt apud Poëtam:

Quid. meta-
 morph. 13.

*En eget auxilio, qui non tulit: vtq; reliquit,
 Sic linquendus erat, legem sibi dixerat ipse:*

De fera nu-
 min. vind.

Tarditatem pœnæ grauitate supplicii com-
 pensari: quod *Plutarchus* notissimo libello
 exequitur. Et quæ sunt huius generis. Certe
 qui in considerando iure naturæ huc non re-
 spicit, aut ius naturæ inter homines fastu &
 imperitia disputandi oblitteratum cupit, is so-
 cietatis inter Deum & homines prima ele-
 menta tollit, id est, omnem ciuilem in dispu-
 tando locum corrumpit ac deprauat. Qualis
 sit societas, quam natura hominum appetit,
 paulo fufius declarauimus: quamque natura-
 lis ille appetitus sit, antea breuiter ostendera-
 mus. nisi quod addi *Ciceronis* demonstratio
 debet, ex *libri I. officiorum fine*. vbi, cum disse-
 ruisset, quàm consociatio hominum atque
 communitas naturæ apta esset, addit: *Nec*
verum est, quod dicitur à quibusdam, propter ne-
cessitatem vitæ, quod ea, qua natura desideraret,

cap. 44.

607.

consequi sine aliis atque efficere non possemus, idcirco istam esse cum hominibus communitatem atque societatem. quod si omnia nobis, quæ ad vitum cultumque pertinent, quasi virgula diuina, vt aiunt, suppeditarentur: tum optimo quisque ingenio, negotiis omnibus omisso, totum se in cognitione & scientia collocaret. Non est ita. nam & solitudinem fugeret, & socium studii quæreret, tum docere, tum discere vellet, tum audire, tum dicere. Atque iterum: Magis est secundum natura^{3. offic. 5.} turam, pro omnibus gentibus, si fieri possit, conseruandis aut iuuandis maximos labores molestiasque suscipere, imitantem Herculem illum, quem hominum fama beneficiorum memor in concilio cælestium collocauit, quam viuere in solitudine, non modo sine vllis molestiis, sed etiam in maximis voluptatibus, abundantem omnibus copiis, vt excellas etiam pulcritudine & viribus. Quocirca optimo quisque & splendidissimo ingenio longe illam vitam huic anteponit. Hanc ergo societatis custodiam siue appetitum societatis ordinatæ instructæque naturalem, recte & merito Grotius iuris naturalis originem, fontem, principium fecit, seu mauius, hoc iuri naturali fundamentum substrauit. Nam sicut ad talem societatem Deus homines condidit, natura instruxit, ratio deduxit, oratio copulauit: ita, si fingeretur status hominum extra societatem, ille nec humanus esset, nec naturalis, & sic omnis coaguli, vt omnis iuris expers. Capita autem iuris naturalis ex hac societatis custodia Grotius deducit illa: abstinenciam

D 5 alie-

alieni, promissorum implendorum obligationem, damni culpa dati reparationem, & pœna inter homines meritam. Abstinentia alieni coniunctam habet lucri ex alieno restitutionem. Qua de re tractatur *libro secundo* huius operis, ita ut *primo* explicetur defensio sui rerumq; suarum cap. I: *deinde* quid & quomodo & quamdiu nostrum sit; *quæque obligatio inde nascatur,* usque ad cap. XI. *postea de promissis,* quo nomine etiam contractus & omne genus conventionum antiquis interdum significatur, disputatio suscipitur: ita ut *primo* agatur *de promissis communiter* cap. XI. 2 *de contractibus* cap. XII. 3 *de vinculo promissionum & contractuum,* *iureiurando* cap. XIII. 4 *de promissis, contractibus, iureiurando regum ac summatarum potestatum* cap. XIV. 5 *adeoque de publicis conventionibus, fœderibus præsertim & sponsonibus* cap. XV. 6 *denique de interpretatione horum omnium.* Hæc ad *promissa* referuntur. Hinc ad *tertium* caput proceditur, quod est *damni culpa dati reparatio*: de qua agitur *cap. XVII libri II.* Poterant, & fortasse debebant in hanc seriem necti, etiam quæ de *iure legationum,* & præsertim *sepulturae* cap. XVIII & XIX habentur: sed de ea re suo loco. Superest *pœna inter homines meritum: quartum iuris naturalis caput,* quod ex custodia societatis Grotius deduxit: de quo argumento disputatur *cap. XX. & XXI.* Quàm sit autem abstinentia alieni naturalis, partim in præfatione tetigimus, partim infra explicabimus.

mus. Coniunxit eam erudite & commode, cum præcepto *de non nocendo*, siue *de damno alteri non dando*, Cicero: & luculente atque ita lib. 3. cap. 5. & 6. exposuit in *Officiis*, vt non aliunde, quàm ex societatis custodia à Deo inter homines instituta, & vere naturali, repeteret. Quæ disputatio omnino legenda est: vt breuiiores hic esse possimus. Sed de singulis aliqua suo loco erunt annotanda. Atque hanc significationem *iuris proprie stricteque dicti* Grotius agnoscit: quando scilicet defenduntur aut vindicantur, aut expleantur, quæ cuiusque sunt, aut ei debentur, vel ex pactione, vel ex maleficio, vel ex lege. Esse autem *alteram*, ait, *significationem iuris ampliore*, qua dicantur contra ius naturæ fieri, quæ etiam in aliis rebus iudicio intellectus humani recte conformato repugnant: id quod exemplo dispensationis, secundum rationis dictamēnem καὶ ἀξίαν καὶ ἀρετὴν χρείαν χρόνον καὶ βίαν factæ illustrat. Hoc significatu iuris ampliore Cicero in *Officiis*, tum veterum alii, quos secutus est, & liberalitatem eiusque bene dispensandæ ratiocinationem iustitiæ partē faciunt; & honestum omne, siue quatuor illas virtutes, in quas vim honesti tribuerunt, & omnium aliarum virtutum nomina contribuuerunt, ita ad naturam referunt, vt desertionem officii contra naturam esse, iuri naturæ aduersari, siue officia iure naturæ, omnibus & singulis præcipi atque commendari, passim & grauitè disputent. Diuersæ illæ iuris acceptiones sicut confundi non debent, & interdum vt ius & apti-

aptitudo, (de quibus *cap. I. lib. I.*) distinguuntur : ita posterior significatio modo propius ad veri strictique iuris naturam, pro materiæ ratione, accedit, modo minus longe ab eo, quod conuenit, abest. Quæ discrimina subtilius exequi, in doctrina de officiis nec consultum erat, & naturæ iurisque vocabula, inuitante rerum similitudine, permutare, aut liberalius adhibere, ratio magis & consilium, quàm figura & consuetudo videbatur. Manet interim firma ista regula & utilis: vitia contra naturam esse; ea, quæ non decent hominem, ut homo est, itemque ut est pars societatis, à natura vetari, siue à ratione naturali damnari, ideoque iuris naturalis reuerentiâ vitari debere. Ita fiet, ut bono veroque sensu, sequentes naturam ducem atque magistram, (cuius præcepta & monita ut non vnus per omnia generis sunt, ita nullum ex iis contemnendum est) non aberrant ab officiorum tramite, aut vitæ socialis ac hominibus dignæ probis rectisque rationibus. *Hobbesius* quoque cum legem naturæ vnâ fundamentalem posuisset, in reliquis inde deriuatis, ad aliarum virtutum officia & præcepta descendit, siue ad laxiorem iuris significationem, quam *Grotius* vocat, qui hîc ea iuris strictè dicti nomine designauit, quæ iustitiam proprie spectant. Prima *Hobbesii* lex naturæ specialis siue deriuata, *ius in omnia non esse retinendum*, fonte non puro manat. nam illud ius in omnia, quod nullum est, male posuerat, male explicauerat.

Sicut

sicut suis locis ostendetur, & de reliquis enumeratis legibus dispicietur. Christianos non finit hic dubios esse, lex moralis in Decalogo expressa, quæ est ipsa lex naturæ, ut supra dictum est: nec *Hobbesius* diffitetur, qui pa-^{cap. 4.} rum tamen memor est huius contextus, cum *de obligatione in foro interno* disputat. Quia^{cap. 3. §. 27.} enim, ut recte Grotius pergit in origine iuris naturalis explicanda, Deus est, qui per naturam loquitur, præcipit, iubet, vetatque; nec rationis tantum dictatu, sed tabulis insuper Decalogi, & interpretationibus passim in Scriptura sacra propositis, in hoc negotio utitur: obligari Deo homines per iura naturæ, atque hinc effici, ut naturam iuris & legis illa habeant, manifestum est. Quod nec Ethnicis ignotum fuit.

Sicut autem Cicero in disputatione de legibus, iuris civilis naturam explicari satis non posse ætumat, nisi à iure naturæ, & summa ac diuina illa lege repetatur: ita Grotius ex ipso iure naturali & sociali, iuris civilis originem erudite arcessit. immerito reprehensus à *Feldeno*. Legem enim civilem per pactum siue *συνθήκην* plerique veterum explicant. quod in populari republica clarius apparet, & magis proprie dicitur: in vnius autem imperio, omnique adeo reipublicæ forma quomodo ista locutio accipi debeat, satis ipse ostendit *Grotius* II, 5, 17. Sed de origine imperii, & ea occasione, de legislatione civili, aliquid erit
post.

postea dicendum. vt & de Gentium iure: quod hic à Grotio subiicitur.

Ad intelligenda, quæ hic disputantur contra illos, qui stultitiam esse iustitiam, & validioris tantum arbitrio definiri, neque ciuitati necessariam ducunt, omnino legenda sunt quæ apud *Platonem lib. I. & II. de Republica*, à Trasymacho & contra eum afferuntur. Fuit enim Platoni in primis constitutum, de iure & iustitia, opiniones vulgi, & aliorum descriptiones, qui non recte integreque de rebus solent iudicare, examinare, atque per has eruditas ambages ad veram sententiam contendere. ita scilicet se habet τὸ συζητητικὸν τῆς Σωκράτους. Idem *Plato lib. IX. de Rep.* tyrannorum miseras & tormenta, quorum Grotius mentionem facit, graphice describit: ex quo repetit *Tacitus V l. A. 6.*

Nullam communitatem sine iure conferuari posse, Aristoteles, notante Grotio, latronum exemplo monstrat, & explicat *Cicero in officiis.*

2. Offic. II.

Apophthegma & ratiocinatio Agefilai, iustitiam fortitudini præferentis, exhibetur apud *Stobæum.*

Serm. 51.

Ad id, quod Grotius de adiuuanda per hanc *scriptionem iurisprudentiâ* ait, referendum est *Seldeni* iudicium, quod supra attulimus. Annotat *Feldenus*: *iuris periti officium latius à Grotio extendi: id enim tantum in interpretatione legum subsistere; speculari autem ius naturæ ad scientiam legislatariam pertinere, partemque*

pag. 45.

Philo-

Philosophia esse. Possit hæc sententia illustrari quodam modo, exemplo *Ciceroniana disputationis de Legibus.* Id quidem certum est, non reperiri facile Iureconsultos, qui hoc argumentum serio & accurate sibi tractandum sumant. Sed de nomine nihil attinet contendere. Et Iurisprudentia, suis finibus hæc prima fundamenta & communia elementa iuris potest admetiri; non invidentibus gloriam rei bene gestæ, si placet, philosophis: & Philosophiæ iam olim diuini humanique iuris (de quo nunc agimus) intelligentiam magno consensu delegari consueuisse, satis constat. Cognatis disciplinis non deest ratio, qua vnam sibi laudem, proposito non eodem trahant. Summus certe Iureconsultus, vt communiter eo nomine vtimur, parum hic effecerit, nisi ab interiore philosophia omnia sua præsidia mutuaretur. Sed vt coniungantur illa studia, ex hodiernis moribus nulla spes est reliqua. Eleganti autem & pererudita appellatione *Iurisprudentiam naturalem & perpetuam* à civili distinxit Grotius: eaque re sudem in oculis indoctorum hominum fixit.

Sequitur in prolegomenis argumenti per singulos libros *οικονομια*, ab ipso, vt ferunt, Grotio tribus his etiam tabellis designatas, quas subiicere voluimus.

In Tri-

In Tribus Libris Grotii de Iure Belli
& Pacis sunt

I. Prolegomena.

II. Ipsa tractatio

I. Generalis explicans

I. Voces,

Belli,

Iuris, Cap. I.

II. Questionem, an bellum vllum sit iustum,
Cap. II.

III. Divisionem belli in

Priuatum,

Publicum.

II. Specialis, vbi exponitur

I. Quinam bellum gerant, h. e. Personæ belligerantes sunt

I. Principales, quæ gerunt bellum in sua re;
in priuato priuatus; in publico potestas
publica. Et eiusmodi personæ sunt vel
Non subdita alteri, eaque vel

Priuata. n. 2. & 3.

Publica

1. Non Summa, vt Magistratus
Minores.

2. Summa, vbi summi imperii
explicatio n. 5. & seqq. cap. III.

Subdita alteri, vbi de bello Subditorum in
Superiorem. Cap. IV.

II. Adiuuantes, quæ aliis opem ferunt.

III. Instrumentales, Cap. V.

II. Quibus ex causis belligerandum. Vid. Tab. II.

III. Quid quantumque in bello liceat, seu Forma
& Modus bellum gerendi finiendique, Vide
Tab. III. II. Tab.

11. Tab.

In libro secundo considerantur causæ bellorum. Bellum suscipitur ab iis, qui sunt

1. Sui Iuris, utpote qui suscepturi bellum

1. Pro Se, considerant Causam, An sit

I. Iusta. Et sic dantur Actiones, ob iniuriam

1. Nondum factam, & petitur Cautio de non offendendo &c. Iniuria nondum facta petit aut Corpus, aut Rem. Hic explicatur defensio

Privata

Personarum

Licita, n. 3.

Illicita, n. 10. Cap. I.

Rerum,

Publica, n. 16.

2. Factam, ut

1. Reparetur & resarciatur id

1. Quod nostrum est, vel fuit, unde Vindicationes & Condictiones quadam. Ut hac actio recte instituat, sciendum

1. Quæ vis proprietatis seu Dominii. Et quidem quod Dominium

1. Incipiat, G.

2. Quæ obligatio ex Dominio &c. F.

2. quod nobis debetur. E.

2. Punietur. D.

II. Iniusta & suasoria tantum &c. C.

2. Pro alius. B.

2. Positi in conditione parendi & sub alieno imperio. A.

E

E.F.G.

1. Incipias

1. Iure hominum Communium. Cap. II.

2. Iure nostro proprio & singulari, scilicet Acquisitione.

1. Originaria iure

1. Res

1. Quae nullius fuerat. Cap. III.

2. Quae derelicta sunt, ommissa scilicet possessione. Cap. IV.

2. Personas. Cap. V.

2. Derivativa, seu Alienatione, qua fit

1. Facto hominis, ubi de Alienatione Imperii & Rerum Imperii. Cap. VI.

2. Iure

1. Naturali, idque

1. Expletione Iuris.

2. Successione ab intestato. C. VII.

2. Gentium Voluntario, ubi cauendi errores. Cap. VIII.

3. Civili, ubi de Naufragis. libr. 2.

c. 7. n. 1.

2. Desinat: ubi notandum, quando Imperia & Dominia desinant. Cap. IX.

2. Quae obligatio ex Dominio oriatur. Cap. X.

2. Quod nobis debetur. Persecutio eius, quod nobis debetur, fundatur & deducitur ex Iure

1. Naturali, per

1. Pacta & Conuentiones. Vbi spectanda Pactorum

1. Vñ. K.

2. Maleficia. I.

2. Gentium. H.

A. B. C.

1. *Vis considerata*
  1. *Absolute ex promisso*
    1. *Nudo. Cap. XI.*
    2. *Vestito*
      1. *Contractu. Cap. XII.*
      2. *Iureiurando. XIII.*
  2. *Cum respectu ad personas paciscentes, quarum principua summi Imperii competes: spectaturque*
    1. *Generaliter, de eorum, qui summam potestatem habent promissis, Contractibus & Iuramentis, C. XIV.*
    2. *Specialiter circa fœdera, à quibus distinguenda sponfiones. C. XV.*
2. *Interpretatio. Cap. XVI.*
2. *Maleficia seu damna iniuriâ data. C. XVII.*
2. *Gentium, vt*
  - Legationum Sanctitas. Cap. XVIII.*
  - Humatio Mortuorum- Cap. XIX.*
2. *Puniatur: Poena est vel*
  - Primitiua. Cap. XX.*
  - Deriuatiua. Cap. XXI.*
- II. *Iniusta & Suasoria tantum. Cap. XXII.*
- III. *Dubia. Cap. XXIII.*
- IV. *Necessaria. Cap. XIV.*
2. *Pro aliis. Cap. XXV.*
2. *Positi in Conditione parendi & sub alieno Imperio. Cap. XXVI.*

Lib. III. tradit, quid quantumq; in bello liceat,
seu formam modumque bellum gerendi, qui

. Explicatur

1. *Nude ex iure*

Natura. Cap. I.

Gentium in bello

1. *Minus perfectio, ut Repressaliis, ubi pro debito Imperantiū tenentur res & actus Subditorum. C. II.*

2. *Perfectiori, ut pote indicto, in quo spectari oportet belli solennis & iusti*

1. *Naturam, & debita Requisita. Cap. III.*

2. *Effectus, secundum*

1. *Ius externum, ubi examinanda*

1. *Nocumentum in*

Homines. Cap. IV.

Res. Cap. V.

2. *Acquisitio*

Stabilis, eaque

1. *Particularis*

Rerum. Cap. VI.

Hominum. Cap. VII.

2. *Vniuersalis, hoc est*

Imperii. Cap. VIII.

Instabilis ob ius postliminii. Cap. IX.

2. *Iustitiam & alias virtutes in bello*

1. *Iniusto. Cap. X.*

2. *Iusto circa actiones*

Publicas &c. N.

2. *Ex antecedente promisso seu fide hostium. M.*

2. *Concluditur. L.*

M. N.

M.N.

*Publicas, qua fiunt circa
Hostes, vbi spectatur*

1. *Necumentum in
Homines. Cap. XI.
Res. Cap. XII.*

2. *Acquisitio & possessio.*

1. *Moderanda*

Particulatiter

1. *Rerum. Cap. XIII.*

2. *Hominum. Cap. XIV.*

Vniuersaliter, hoc est Imperii. Cap. XV.

Restituenda. Cap. XVI.

Medios. Cap. XVII.

Priuatias. Cap. XVIII.

2. *Ex antecedente promisso seu fide hostium inter se, de qua*

1. *Generaliter. Cap. XIX. (tractatur*

2. *Specialiter. Qua inter hostes conueniunt, con-
stant Fide aut*

Expressa, qua est aut

Publica, aut

Summarum potestatum, qua

Aut bello finem imponit, vbi spectantur

1. *Principalia, qua bellum finiunt,*

Siue actu suo, vt pactiones. n. 2.

Siue ex Consensu relato ad Casus

1. *Mere fortuitum. T.*

2. *Accessiones pactionum. S.*

Aut eo manente, vim habet in commerciis

Inferiorum potestatum. Q. (belli. R.

Priuata. P.

Tacita. O.

E 3

S. T.

1. *Mere fortuitum, quando res subiicitur sortii alex, n. 42.*

2. *Temperatum*

1. *Aut viribus animi & corporis, in condicto certamine
vbi quarendum*

1. *Quomodo bellum finiatur condicto certamine,
& an id liceat?*

2. *An pactum Regum populos hic obliget?*

3. *Quis victor censendus?*

2. *Arbitrio alterius, ita vt*

1. *Vel alius aliquis, qui illi bello non est implicatus,
controversias dirimat*

1. *Aut vt Conciliator tantum, & qui alias di-
citur Mediator.*

2. *Aut vt is, cuius dicto & pronuntiato siue e-
quo siue iniquo sit standū: Cum ergo ita ex
compromisso ad arbitrium itur, circa com-
promittentes & arbitros, in quos compro-
missum est, notanda sunt duo:*

1. *Compromittentium obligatio, vt scilicet
stent & pareant pronuntiato.*

2. *Arbitri officium.*

2. *Vel victoris arbitrio se permittat, & dicitur De-
ditio aut*

Pura, vbi obseruatur

1. *Vis purae deditiois.*

2. *Officium victoris in eos, qui sic se dedunt.*

Conditionata. Cap. XX.

.. *Accessiones Pactionum, quae sunt*

Obsides,

Pignora.

L. O. P.

Aut eo manente vim habet in Com-
merciu belli, vt sunt

1. *Inducia.*

2. *Ius commercandi.* (XXI.)

3. *Redemptio captiuorum.* Cap.

Inferiorum potestatum. Cap. XXII.

Præuata in bello. Cap. XXIII.

Tacita. Cap. XXIV.

Concluditur cum adiuratione ad fidem & pa-
cem. Cap. XXV.

De præsiidiis & auxiliis, abunde in præfatio-
ne diximus. Immiscentur & alia quædam,
quæ suis locis, in ipso opere, non negligentur.
Locus Euripidis ex Phœnissis totus inspiciendus
est, vt intelligatur nobili exemplo, quod Poë-
ta Tragicæ sæpe disputant: ea quæ iusta sunt
naturali lege, aut iniusta; nemini obscura
esse, qui vel mediocri vsu rationis præditus
sit. Controuersia erat inter fratres de regno
participando, ex pacto. Polynices ita agebat:
Conueni cum fratre Eteocle, vt alternis vici-
bus, ille vnum annum, ego deinde impera-
remus, atque sic deinceps. Nunc postulo, vt
expleto anno, vices mihi tradat; hoc natura
dicat, æquum iustumque esse, vt stetur pactis
iuratis. Verbis enim non armis veni repeti-
tum ius meum. Si frater vi detinet, quod
mihi debebatur, quid nisi vis superest ad ius
meum consequendum? Quæ ipsa vis iam

appellationem iuris sortitur: τῆς δίκης ἀφαιρού-
 μαί δραν. iusta enim vis, quæ necessaria. Testes
 dii inuocantur: quod in iure naturæ tractan-
 do solenne est: eo sensu: quod lex naturæ præ-
 ceptum diuinum sit, eiusque violatoribus vin-
 dicta inde aduocetur; siue diuinitas iuris sui
 (naturalis diuini) vindex imploretur. Eteo-
 cles vero, fortitudinis, potentia, gloriæ, vana
 nisi iure fulciantur, nomina, obloquitur: ve-
 ramque iuris & honesti, omnibusque obuiam
 speciem, ad ea transfert, quæ nemo nisi per-
 turbatione aliqua aut prauitate ductus pro-
 bare potest. Tanta autem est vis & species
 iuris naturalis, vt simplici & recta oratione,
 citra ambages, in omnium oculis luceat: cum
 ex diuerso, fucata eorum oratio, qui iuris
 titulo iniusta adornare tendunt, aut iuris na-
 turalis regulis officias conantur offundere,
 ne simplices quidem, non-deprauatos tamen
 homines fallere possint. Quare chorus mu-
 liercularum, non sapientia sane, sed probi-
 tate censendus, Polynicis causam approbat
 istis verbis:

ἔμοι μὲν, εἰ κ' ἢ μὴ καὶ ἑλλένων χθόνα
 τέλει μ' εἰδ' ἀλλ' ἔν ξυνοία μοι δοκεῖ λέγειν.

Sane mihi, etsi terra non nos Græcia

Eduxit, optime videtur dicere.

Eteoclis autem καλωπισμὸς & speciosius quàm
 verius iacta, tanquam iuri aduersa damnat
 illa ὀπκείσθαι.

ἐκ δ' λέγειν χρὴ μὴ πρὶ τοῖς ἔργοις καλαῖς.

ἢ γὰρ καλὸν τὸτ' ἀλλὰ τῇ δίκῃ σικεῖν.

Non

*Non fas honesti nomen indere improbis
Rebus, vetante iuris istud regula.*

Et præcesserat iam Poëta philosophia, de simplici & omnium intelligentiæ exposita iuris naturalis æquitate, in versibus, quos Grotius Latine conuertit :

Ταύτ' αὐτ' ἔγραψα, μάτερ, ἔχι σκεπλοκὰς
λόγων ἀδρόσις εἶπον, ἀλλὰ καὶ σφοδρῶς
καὶ τοῖσι φάουλοισ ἐνδιχ' ὡς ἐμοὶ δοκεῖ.

Et illa :

ἀπλῆς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφου,
κόν ποικίλων δ' εἶτ' ἀδύχ' ἐρμηνευμάτων.
ἔχι γὰρ αὐτὰ κερδόν' ὁ δ' ἀδικῶ λόγῳ
Νοσῶν ἐν αὐτῷ φαρμάκων δέεται σφοδρῶν.

*Est veritatis sermo simplex, nec fere
Interpretationibus multus eges,
Ipsa loquente re. sed iniusta artifex
Causse, medelam verba necesse callida.*

Quis enim non animaduerneret vaga illa & generalia (quod non omnibus eadem honesta sine atq; turpia, quod verbo non re distinguantur illa, quod regni causse ius violandum sit) infirma esse remedia languentis causse. nam & aliud genus honestorum est, de quo *Nepotis* etiam præfatio agit; quando scilicet res ex sua natura mediæ ac indifferentes, in tempore & loco decori aut indecori speciem induunt; cum hic agatur de lege naturæ præcipiente impleri pacta, seruari iusiurandum, qualia non aliter apud hos, aliter apud illos populos, sed ubiq; apud omnes, integra sanaque ratione vtentes, eodem modo iudicantur: quæ confusio, inter primas scele-

rum causas adornari consuevit : & *legem tanta auctoritatis, seruari in minoribus, violari in Maximis posse*, non rationis aut hominis recte ratiocinantis vox est, sed ambitionis, & animi præ inani appetitu potentia verum non peruidens, improbum, & Ciceroni quoque in officii testimonio, naturæ æ rationi inimicum carmen est. Cuius elationis schema oratione absurda, sed ad animi corruptos deprauatosque impetus opportuna, expressit Poëta, dum Etæoclem inducit, *vel in cælo dis superis, vel apud Tartara dis inferis imperium creptum sibi trahere optantem, si fieri posset*. Vbi erudite Scholiastes Græcus, sermonem immensæ ambitioni congruentem, & ad iniustitiæ propositum aptum esse; virumque describi iniustum, & propterea ἀλόγιστον, quiq; non vereatur ius alterius sibi vindicare, annotat. Pertinet huc & ad omnem superiorem; aduersus Hobbesium disputationem per insignis locus.

lib. 1. cap. 3.

Aristotelis in Politicis: δὲ δὲ σκοπεῖν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσιν μᾶλλον τὸ οὐσί, ἢ μὴ ἐν τοῖς διεφθαρμένοις. διὰ καὶ τὸν βέλιστα διακείμενον, κατὰ σῶμα καὶ κατὰ ψυχὴν ἄνθρωπον θεωρεῖν, ἐπὶ τῷ τῆσδε θῆλον. τῆσδε γὰρ μοχθηρῶν καὶ μοχθηρῶς ἔχόντων, δὲ ἔθεν ἐν ἀρχῇ πολλὰ καὶ τὸ σῶμα τῆσδε ψυχῆσδε, διὰ τὸ φαύλος καὶ κατὰ φύσιν ἔχει.
Quando de natura rei quaeritur, spectari hoc debet: ex iis, quæ secundū naturam se habent, non ex corruptis. Igitur in homine id apparebit, ita considerato, ut optime tum animo tum corpore affectus est: in quo scilicet animi imperium, corporis seruitium obtinet. At in prauis ac improbis videas corpus plerumque imperare animo, eo quod male

male & contra naturam sunt affecti. Quantum scilicet à natura, tantum à bono recessisse intelliguntur.

Cum Bodinum arguit Grotius, videtur politicæ vnâ consilii, de vtilitate, quæstionem relinquere; iusti autem honestique disputationem, adimere. Quod non est incaute accipiendum. Dabunt lucem, & Bodini Aristotelisque exemplum, & verba Grotii. Ait: *se in hoc opere iusti iniustique, ex natura scilicet & gentium iure, rationes indagasse; vtilium tractatione ad Politicos remissa, quorum ea propria sit disquisitio: noluisseque adeo facere, quod Bodinus in Politicis fecerit, vt confunderet iuris artem cum ciuili arte: quas Aristoteles distinctas esse, quantum ex Politicis eius constat, voluerit.* Animaduerto hic Grotium idem velle, quod voluit Michael Piccarus, quem fortasse secutus est, lib. 4. c. 15. p. 640. quando in commentario in Politicâ Aristotelis arguit Bodinum eo nomine, quod Politicam & architectonicam scientiam de gradu & dignitate sua deiecerit, dum ad ius Romanum Gallicumque solum hanc doctrinam restringat. Sed opus est explicatione, aut valde vereor, ne alio hæc trahantur, quam quo tendere debent. Ponatur exemplum. de magistratibus agere, Politici est: & Bodinus lib. III. c. 3. de his agit, *sequente autem, quid quantumque à magistratibus maiestati debeatur, ostendere aggreditur.* In hoc argumento, si iure ciuili vel Romano vel Gallico pro fundamento vtatur, & ex certâ ciuitatis legibus de magistratibus vniuerse decernat, vt plerumque

que etiam hodie faciunt scriptores iuris Publici, tum faciet id, quod Piccartus & Grotius reprehendunt. Politico enim domi nascitur, quicquid de magistratuum natura, iure, conditione, utilitate cognoscendum est. At si his ex sua copia instructis, exempla ad hanc aut illam partem argumenti reperat ex certæ & potissimum suæ ciuitatis legibus, indeque lucem suis doctrinis fœneretur, id vero est, quod laudi dandum iudico, tantum abest, ut reprehendi iure censeam posse. Et quia Romanæ reipublicæ instituta multum & honestatis & prudentiæ præ se ferunt, nihil magis optauerim, quàm ex legibus eius populi exempla disputationibus politicis, sed erudite, accommodari. Id quod facere non potest, nec poterit, qui methodum, de qua diximus, inuertit, & politica argumenta ex legibus formare, non legum exempla rebus iam domestica copia prouisis exigendo adhibere instituit. Sed quis speret huius eruditionis specimina eo sæculo, quo vllius argumenti politici interiorum & naturalem contextum rescire tam diligenter & arroganter refugiunt, qui politicorum nomen, quasi vulgi suffragio triumphatum sibi mancipio trahunt. De cetero Politica doctrina nequaquam solis stat utilitatum quæstionibus, iusti iniustique rationibus neglectis, aut aliunde quasi de mutuo sumtis. Iuris nomina sunt, quæcunq; summam potestatem in ciuitate constituunt: finis ciuitatis non honestate minus (tum quæ
iuris)

iuris est, tum quæ decori) quàm vtilitate defini-
 nitur : quæ vndecunque eo pertinere debent,
 quatenus ius & fas est, adornantur. Sed iuris
 perpetui ac naturalis momentis ita conferun-
 tur ista , vt ne leges ciuiles quidem cuiusque
 ciuitatis maius aliunde pondus habeant,
 quàm quia naturale est, sue iuris naturalis di-
 ctatum est, obligari omnes ciues pacto ciuita-
 tis, aut præcepto summæ potestatis. Hinc intel-
 ligi possunt illæ veterum sententiæ : quando
 Pythagoræ apud Phoriū definitur φρόνησις ἔστι πρῶ- in vita.
 ται κὴ τῆς ἐν τοῖς πρακτοῖς ἐρδότης, prudentia est
 habitus quo eligimus id quod in rebus actioni subie-
 ctis rectè probumq; est: quando Eustratius recen- ad 6. Ethic.
 sēns τὰ τῆς πολιτικῆς πραγματείας κεφάλαια non Arist. p. 101.
 omittit mentionem iusti & iniusti, περὶ δικαίων
 καὶ ἀδίκων, καὶ πρὸ πάντων περὶ οὐσίτητος καὶ τῆς εἰς θεῶν
 καὶ τὰ θεῖα τιμῆς; & ante omnia sanctitatis & reli-
 gionis cultusque Dei & rerum diuinarum: quan-
 do Tacitus, cuius iudicium admiraturi erant,
 quicumque ante eum summi habebantur, si
 cum eo aut post eum vixissent, prudentia bone- 4. A. 33.
 sta ab deterioribus, vtilia ab noxiis discerni, dixit;
 coniunctis quæ separari non possunt: quan-
 do ante Tacitum Cicero præiuit hanc viam;
 prudentia, inquit, est locata in delectu bona- 3. Offic. 17.
 rum & malorum; quæ mox ad honesta & tur-
 pia refert: quando Horatius itidem coniun-
 git, quæ diuellere fas non est, in descriptione
 ciuilis prudentiæ Homeri,

Qui, quid sit pulcrum, quid turpe, quid vtile, I. Epist. 2.
 quid non

plenius ac melius Chrysippo & Crantore dicit.

In An-

In *Annotatis ad prolegomena*, selectas attulit auctoritates: nec aliud copiosius executus est, quam de spe successus ex bona causa. ubi adiicere potest qui volet notabilem locum *Isidori Pelusiora* I, 294.

IN LIB. I. CAP. I.

§. 1. Bene obseruari debent illa verba, quibus *Grotius* dicit, *occasione bellici iuris, quacumque controuersia incidunt superiorem non habentibus, tractari posse*. Spectantur enim illa omnia fere in pace & ad pacem ciuilem constituendam aut seruandam pertinent: vt, dominium rerum, contractus, foedera, poenae, & cetera: nec ad bellum, nisi quatenus vel violantur, vel impediuntur, referri solent. Sed concedere id oportet scriptoribus, vt suo quodam arbitrio titulum operis eligant, & ad eum partitionem ac seriem operis accommodent: sicut in *Prefatione* monuimus. Non est igitur magni facienda cauillatio *Feldeni*, in quo tamen refutando non opus habuit *Grafsvinckelius*, commune illud, *bellum pacis causa geri, negare*.

Quomodo §. 2. *Status* actioni opponatur, explicauit ipse *Grotius* in *Annotatis*. Quod nec *Feldenus* attendit, cum *statum* aliter accipit: nec *Grafsvinckelius*, qui *tempore statum* describit. Instantia *Feldeni* de *pugilibus & Anproanaxois*, confundit *statum* aduentitium particularem, cum illo *statu*, qui vel est naturalis ex hypothese, vel naturali subsidarius, vt à *Cl. Pufendorfio* describitur. Merito

alias

alias profligantur, quæ hic de origine belli contra historiam; & de hominibus natura feruis in ferarum consuetudinem redigendis contra philosophiam adfert Feldeus. *Exempla quasi non dissolutæ societatis à Grasyvinckelio allata, ad rem non pertinent.* An Aristotelis sententia de feruis naturæ accusari debeat, an explicari, alio loco dispiciendum erit.

Iustitiam in definitione non includi à se *Grotius* ait: quod fecerat *Albertus Gentilius*, & vbertim explicauerat.

De I. B. lib. I. c. 2.

A 6. 3. per totum caput, *Iuris* diuersæ acceptiones afferuntur hac summa:

I. id quod est iustum id quod negante magis sensu quam aiente, ut ius sit id quod iniustum non est, iniustum vero, quod natura societatis ratione utentium repugnat.

Ius tria significat II. Qualitatem personæ competentem ad aliquod iuste habendum vel agendum.

III. Legem, in latissima legis significatione, ita ut sit regula actuum moralium obligans ad id quod rectum est.

Ius I. significatu est vel } *Rectorium.*
 } *Aquatorium.*

Ius II.

Ius II.
signifi-
catu
Quali-
tas sci-
licet
vel est

perfecta & di-
citur Facul-
tas (quam
Ici nomine
sui appellant)
a Grotio dici-
tur ius pro-
prie ac stricte
dictum. ubi
observanda

1. qua sub
Faculta-
te conti-
neantur,
nempe

potestas

in se qua di-
citur liber-
tas,
in alios, ut
Patria &
Dominica.

domi-
nium

plenum,
minus ple-
num, ut v-
susfructus,
ius pigno-
ris.

creditū.

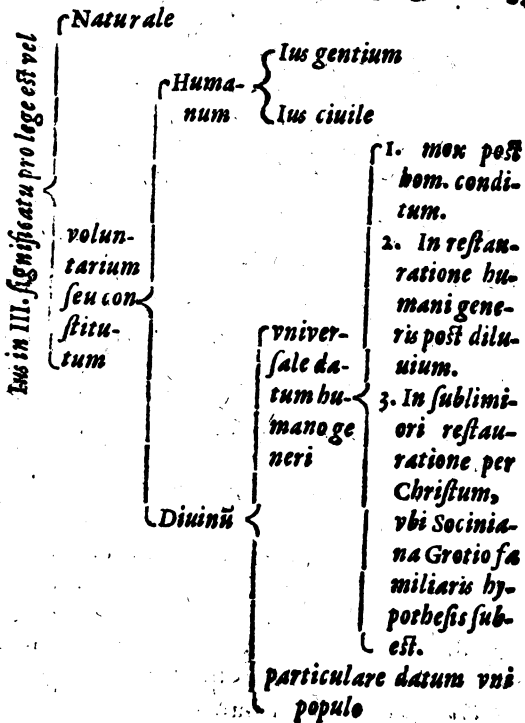
2. quod
Facultas
fit du-
plex,

vulgaris, scil. qua vsus
particularis causa
comparata est.

Eminens, qua superior
est iure vulgari, ut pote
communitati compe-
rens in partes & res
partium boni publici
causa.

minus perfecta & di-
citur Aptitudo.

Ius III

Ceterum de homonymia Iuris alii verbosius egerunt : & repetiit ex Scholasticis partim, partim ex vetere philosophia Gassendus; Philos. mor. de iustia. explicatis diligenter *Iuru, iniuria, iustitia, iusti, boni & aequi* vocabulis. Hugo de Roy, iustum per lib. 1. tit. 2. synonyma tantum explicat : quorum quaedam figura non carent. Scholastici ex significationibus *iuris* variis præcipuas ducunt : *illam,*
 F que

qua ius idem, quod iustum est; & alteram, quando vocabulo iuris facultas significatur aliquid agendi, habendi, obtinendi. Hæc facultas ipsis complectitur *ius in re*, & *ius ad rem*: Ius in re præcipue cernitur in dominio. Dominium faciunt vel *iurisdictionis*, vel *proprietas*. Ad ius de iusto sumptum referunt discrimen *iuris*, *naturalis*, *gentium*, *ciuilis*, diuinique & humani. Late de his post alios Iohannes de *Castillo*. Ad §. 3. huius capituli non habuit aliud, quod diceret *Feldenus*, cum à *Grotio* *ius amicitie cum cetero iure confundi* ait. Quasi vero inter parentes & liberos, dominum & seruos nullum aliud ius quàm amicitie intercederet. Illud dubitatione dignum erat: an in diuidendo iure, siue potius iusto explicando, aliquem usum habeant nomina iuris *rektorii* & *aquatorii*. Extra societatem nullum esse huius distinctionis usum, ipse *Grotius* indicat. In societate constituta, ius rectorium non videtur differre à facultate regendi. Aut, si in minoribus istis societatibus spectaretur, negaret *Aristoteles* esse iustum inter patrem & liberos, dominum & seruos. *Liberi* enim, inquit, *in potestate patris sunt, pariter sunt parentam; & seruus, possessio est. Ius autem ad aequalitatem tendit, vel quæ κατ' ἀνάλογίαν, vel quæ κατ' ἀεὶ μὲν dicitur. Inter hos igitur non est κρείων δίκαιον, iustum proprie sic dictum, sed δίκαιον κατ' ὁμοιότητα, iustum per similitudinem quandam. Sed ut à iusto ciuili distinguit *Aristoteles* iustum *παιδικόν, δαδαιμικόν, οἰκονομικόν*, ita iustum esse non negat.*

de iustit. &
iur. lib. 2.
sect. 1.

lib. 5. Ethic.
cap. 6.

negat. Atq; ita etiam in ciuili societate *iustum rectorium* dici potest de eo, quod rectoribus debetur, eo quod rectores sunt: & *iustum æquatorium* id significare potest, quod æqualibus in societate vt æqualibus debetur. Licet enim ius rectorium videatur contineri facultate regendi ciuitatem siue potestate ciuili (vt infra Grotius innuit) adeoque ad secundam ^{L. 3. 6.} Iuris significationem pertinere: consideratio tamen ita institui potest, vt primæ significationis Grotianæ ratio habeatur, & præstinita præstitutaque facultate, siue iure imperantium & parentum, tamen, quid ratione præcellentia, aut æqualitatis his illisue debeatur, disputatio suscipiatur. Est enim ius, quo facultatem significamus, quasi fundamentum eius iuris, quo iustum, præsertim debitum, indicatur. Iustum, vt cœpi dicere, vel debitum est, vel conueniens: quorum illud ad naturam iuris magis proprie pertinet, hoc tamen in secundis sustinet illius dignitatem tituli. Vnde Grotius *ius* hic describit, *quod iniustum non est*: & Cicero in officiis omne liberalitatis genus, iustitiæ contribuit: cum quædam beneficia debeantur quidem, plurima autem probabilem conuenientiam, citra necessitatem, habeant. Atq; huc pertinet, quod Grotius ipse alibi, *non sequi iniustum*, ait, *ex* ^{de satisf. Chr. Socin. c. 3.} *quauis negatione iusti, etiam positis iisdem circumstantiis: quemadmodum enim non sequitur, si liberalis Rex dicendus est, qui alicui mille talenta dederit, ideo si non dederit, illiberalem fore: ita*

non est perpetuum, ut id, quod iuste fiat, non nisi iniuste omittatur.

Elem. I. V.
lib. I. def. 7,
5. def. 8, 5.
def. 24, 1.

Ad secundam iuris significationem explicandam §. IV. & seqq. pertinent, quæ Cl. Pufendorfius attulit, quando *potestatem* & *ius* explicat. Et *potestatem* quidem ut eousque distingueret Grotius à *iure*, eo minus causæ habuit, quo magis promiscue utuntur his vocabulis scriptores, quos maxime sequitur. De illo *vernein* dispiciendum fuerit, cum perfecta facultas à minus perfecta, seu ius perfectum ab imperfecto sic distinguitur, ut *illius* violatio actionem in foro humano; *huius*, non item pariat. Neque enim ius naturæ, fori humani consuetudine & actionum formulis æstimandum est: & exempla longe amplius quàm eo gradu distant, quo ponuntur. Gratiam ab ingrato reposcendi ius perfectum natura dat: etiamsi complures gentes actionem eo nomine in foro suo denegauerint. Quis enim collocandi officii humanitatem cum reddendi officii necessitate comparare instituat?

cap. 3. §. 6.

Ceterum *Facultatem* Grotius §. VI. nouitate quadam pererudita & pæne necessaria diuisit in *Vulgarem*, & *Eminentem*: & utramque satis clare descripsit. Cumque *Facultatis* voce & *potestatem*, & *dominium* complexus sit: *Potestas eminentis* nihil aliud est, quàm potestas ciuilis, seu summa ciuilis potestas, quæ nonnulli imperiû, aliis hodie maiestas dicitur, cuius partes & naturam postea indagabit: *Dominium* autem *eminens* partem potestatis eminentis seu maie-

DE DOMINIO EMIN. 85

maiestatis fecit, loco quem tetigimus. In quo discrepat ab iis, qui *dominii* voce, vt ante diximus, omnem summam potestatem ciuilem signare, & *dominium iurisdictionis* vocare solent. Et quoniam *dominii eminentis* appellationem primus induxit Grotius, & sæpius explicauit, non alienum ab instituto nostro fuerit, si dissertationem nostram paulo amplio-rem hoc loco repetamus.

DE DOMINIO EMINENTE

DISQUISITIO.

Dominium eminens siue superemi-
nens inter Maiestatis iura enumera-
uit Grotius, atque ita descripsit, vt
mentem eius satis queamus perspi- De I. B. & P.
l. 3. 6.
cere; quanquam loquendi ad hunc modum
auctoritatem fecisse potius, quàm à veteribus
accepisse censendus est. Quem quidem faci-
lius excusare debent, qui nunquam dubita-
runt, pleraque ciuilibus scientiæ argumenta re-
pertis nuper vocabulis, aut aliter quàm anti-
qui solebant vsurpatis eloqui. An autem
fingi hoc à Grotio, recte existimet Clarissimus
Feldenus, tum apparebit, si exquisuerimus,
sitne dominium eminens peculiare Ius Maie-
statis à ceteris distinctum, an sub alio summæ
potestatis iure contineatur, idemue **cum eo**

aut eius pars sit. Ad solam enim summam potestatem referri neque dubitauerit quispiam, & descriptio Grotii satis ostendit.

Cui Dominium eminens est, *quod Ciuitas habet in Ciues, & res Ciuium ad vsum publicum.* exercendum scilicet vtilitatis publicæ causâ, vt iam dictum est; & vt compensatio fiat ei, cui ex hac causâ aliquid abest, ex communi; si fieri potest, sicuti alibi supplet. In Regno igitur Regis, in Aristocratia Optimatum, in populari Republica, populi, in mixto statu pro mixtionis formula, apud summam semper & vbique potestatem, quam vel vnus vel plures diuisim habent, hoc ius residebit. Ad ea autem iura, quæ vnâ Reipublicæ partem spectant, in quo genere sunt, bellum, fœdera, iudicia, Magistratus, & similia, non posse referri Eminens Dominium, res ipsa docet in materia latius patente. Quod si ad ferendarum legum potestatem oculos retuleris, qua multa Veteres præsertim complecti & concludere solent, quæque ex sua indole per totum Reipublicæ corpus late pertinet, non absurda sane figura vtetur, qui dixerit: Supremam potestatem tali in casu, singulorum bonis ciuium legem dicere; vt exempli ergo ita loquamur: accurate tamen loquendo hic actus non occupabitur in ferenda lege ciuili, sed exercebit ius ipsi potestati nomotheticæ æquæuum, & ab ipsa natura imperio constituendo attributum. Suffraganturque hactenus *Grotio*, qui inter Iura Maiestatis, seorsum

potestatem

2, 14, 7.
3, 20, 7.

potestatem in possessiones & bona priuatorum, numerant. quod & *Arniseus* in opere huius De I. maiest. lib. 3. c. 1. argumenti fecit. Ea enim potestate, parum accurate plerumque explicata, sicut *dominium eminens* non expleri, ita partem eius indubie constitui, arbitratur *Grotius*. Quem forte rectius aliquis opinetur facturum fuisse, si *dominium eminens* ad possessiones & bona tantum *ciuium* retulisset: gloriam nihilominus rei explanatius tradita meriturus. Verum, ut ad personas quoque, & alia iura *ciuium* produceret, magna eum ratio permouere potuit: cum videret, quaedam huius generis aliis summi imperii iuribus, neque recte neque subtiliter tribui posse; & minus philosopho dignum iudicaret, imperii voce communiter defungi, ubi de partibus imperii in proprias appellationes discretis quaestio est. Sicut factitate alios haud profecto paucos satis constat. A quibus si tu queras, quo iure dicant ista fieri, quae *Grotius* iure eminentis dominii definit; respondebunt utiq; iure & vigore summi imperii. Neque cum omnia conquireret, aliud, quod diceret, habuit *Clarissimus Felde- Ad Grot. I. B. 2, 14, 7 & 8.* nus, quam hoc: *ciuem omnia Reipublica debentem etiam adigi à Magistratu* (ita cum vulgo de summa potestate, siue imperio loquitur) *tempore necessitatis posse, ut suum officium faciat; nec propterea necesse esse, aliquod dominium supereminens fingere.* At vero *Rex*, saepe legem inuitis fert; milites saepe inuitos conscribit; magistratus saepe inuitos constituit; tributa

inuitis sæpe indicit, atque in his omnibus, vt officium ciuitati debitum faciant, ciues adigit; idque non necessitatis tantum tempore, quæ seorsum suo iure censetur, sed in perpetua & ordinaria administratione Reipublicæ (Platonis enim Rempublicam manet illa felicitas, vbi plerique sponte, ac suopte ingenio officium facient) neque tamen propterea, quod summa potestas hoc facit, nihil opus est exprimere, quæ pars summæ potestatis, de constituentibus eam, in illo vel isto genere versetur. Res tota interim è cubilibus suis in hunc modum euoluenda est. Summa potestas ciuitatem, & in ea, personas, res ac iura, actiones, moderatur, eo ordine ac dispositione, quam natura ipsa ad finem publicæ felicitatis obtinendum luculente præscripsit. In quo ordine id vel maxime est naturale in onerosis, ne qua pars ultra modum partis oneretur, sed ciuium quisque pro virili toleret, quæ ciuitatis vsus postulat. Verum, vt est varia rerum ciuiliū & sæpe anceps conditio, si summæ potestatis prouisio ad finem illum superiorem via ordinaria explicari morali æstimatione nequit, tum natura ipsa non repugnat, quin fines inferiores superiori, quem summa potestas omittere non potest, obtemperent concedantque, non in infinitū tamen. Atque ita personis, rebus, actionibus ciuium sic contingit vti summam potestatem, intra certos tamen limites, sicut iis, vti, alias nec moris, nec iuris socialis ac æquabilis esset.

Siue

Siue quis hoc velit διχαιόν η πολιτικόν siue τὸ ἀντι-
 κείμιον imitatione Philosophi, appellare. Quod
 sicut in aliis rebus, ita in summæ potestatis
 iure explicando, natura in subsidium sui ope-
 ris commenta videtur. Cuius & hæc industria
 est, ut in viam reducere, quicquid aliunde pe-
 titum est, & sarcire ac instaurare ordinem
 semel decretum contendat. id quod in civili
 & morum genere non minus quàm in cetera
 rerum vniuersitate, apparet; quodque alibi
 vis insita & innata, hoc in sociali vita recta
 ratio, perpetuo naturalis ordinis conseruandi
 studio, machinatur. Hinc probe intelligitur,
utilitatem publicam, quæ subsidiaria ope Do-
 minii eminentis explicatur, non illud signifi-
 care, quod ad pleraque omnia ciuilia instituta
 pertinet: quid enim est, vel iure, vel more
 ciuili introductum, quin utilitati publicæ
 seruire & dicatur & putetur? sed exquisitiori
 loquendi genere, ad necessitatis imperiosas
 rationes adstringi, sicut necessitas morali
 definitione ad finem consequendum, citra
 fucum & cauillationem, dirigitur. Multi
 erroris & infiniti flagitii fons est in republica,
 architectonicis istis, ut sic vocemus, appella-
 tionibus, res vel paruas, vel prauas præscribere.
 At Dominii Eminentis vsum, magna &
 clara voce inuocabit publicæ salutis expediendæ
 ratio: neque ultra, quàm opus est, produ-
 cendum; & correctione ac compensatione
 totius ciuitatis viribus faciendâ temperan-
 dum. Igitur ad ius Dominii Eminentis ex-
 pli-

v. Arniseum
de I. Maieft.
3, 1, 3. & c.

plicandum, non opus est *iura fisci* adhibere, aut de *patrimonio imperantium* differere. Habent illa suū in Republica ordinem, sed loco distincto: qui cum hac materia confundi non debet. Atque, si licet in transitu hæc annotare, naturaliter debentur imperantibus, vt exempli gratia, Regibus stipendia: vnde, Reipublicæ regendæ intenti suam fortunam honeste sustineant. Quæ nisi ciues sponte conferant, exigi ab iis posse nemo dubitauerit, non quidem iure Eminentis Domini, sed alio summi imperii nomine, quod ad tributa & exactiones merito reducitur. Ea origo prima patrimonio & fisco Principis. Neque huc pertinet, vt à nonnullis quidem adhibetur, illa disputatio: *an omnia sint Imperatoris?* Quasi vero vel eadem sit in hunc diem Imperatorū omnium potestas, eadem Imperii forma, vel ad angustias vnius exempli, nec bene plerumque explicati, ipsa philosophia de iuribus maiestatis redigi debeat; quæ omni ciuitati perfectæ, siue Reipublicæ, & semper competunt. Itaque & Eminentis Dominium, si vlli, omni vtique Reipublicæ conuenit. In Imperio autem nostro Germanico, non nisi toti Imperio, id est, Imperatori & Ordinibus tribui posse, illustri exemplo postea noscitur licet. *Dominium* autem *Vniuersitatis*, non esse huius loci, per se intelligi existimo. In Eminentis enim Dominio quæritur, non, quid summæ potestati liceat, in ea, quæ sunt vniuersitatis; sed in ea, quæ in vniuersitate singulis, vt singulis

lis partibus vniuersitatis debentur vel assignantur. Nisi quod distinctius licet ista proponere. *Vniuersitas* vel totam ciuitatem notat; & tum penes quem, aut penes quos est summa potestas, refert aut referunt quasi personam vniuersitatis; atque ita non quaeritur, quid per Eminens Dominium, ciuitati siue vniuersitati in se, vt est totum, liceat: vel intelliguntur *vniuersitatis* voce, collegia, societates, corpora alia, quæ sunt ciuitatis & maioris vniuersitatis partes; vbi vniuersitates eiusmodi, quantum ad quaestionem Domini Eminentis, singulorum rationem induunt; neque ingrediuntur amplius disputationem de dominio vniuersitatis, quomodo huc afferebatur. Non contendemus cum illis, qui ad hunc locum explicandum, *Dominium Iurisdictionis* protulerunt, (quod pro tota summa potestate ciuili sæpius sumi, ante dictum est: quamquam & angustiore sensu adstringitur) & copiosius coniunctis *protectionis, iurisdictionis, administrationis* vocabulis interpretati sunt. Si tamen in his quaestionibus fas est, cum Philosopho *ἀνεκλόγητον*, protectio vt bonorum, sic hominum, *defensione* ciuitatis continetur: quæ defensio aduersus quasuis iniurias aut vim, vel iurisdictione, id est, via iuris & iudiciorum in ciuitate; vel vbi iudiciis locus non est, siue in ciuitate, siue aduersus externos, armis seu tutela armata perficitur. Atque hæc sunt distincta summæ potestatis capita: nec idem notant, quod Eminens Dominium

vid. Arnif.
de I. M. 3. 16
4. &c.

minium. *Administrationis* vox adeo late patet, vt in omnibus maiestatis iuribus illi locus esse possit : in primis autem non demonstrat nobis illud singulare, quod hîc quæritur, sed potius abscondit. Et quomodo acciperent hoc loquendi genus, qui Regi nihil præter *administrationem* Reipublicæ ita relinquunt, vt omnipotentiori imperio dominioque interim eum arceant? Quo sensu & alii sæpe, quæ alieno nomine aguntur, non proprio, *administrari*; curatoresque rei commissæ mandataeue; actores denique non auctores, *administratores* appellantur. Solent, qui in hac re declaranda versantur, *Senecam* auctorem laudare eius distinctionis, qua Imperium à Dominio discernitur. Quam ille quidem verbosius explanat, certatim hactenus descriptam ex VII. *de Beneficiis. Iure ciuili* (id est, ratione imperiis siue summæ potestatis, ciuilem societatem continentis) *omnia Regis sunt* (hoc enim exemplo vtitur) *& tamen illa, quorum ad Regem pertinet vniuersa possessio* (qui & personam Vniuersitatis seu totius ciuitatis refert) *in singulos dominos descripta sunt, & vnaquæque res habet possessorem suum. Ad Reges enim potestas omnium pertinet, ad singulos proprietas. Et postea: Omnia Rex imperio possidet, singuli dominio. Et: Caesar omnia habet, fiscus tantum priuata & sua: & vniuersa in imperio eius sunt, in patrimonio propria. Attulerat exempli loco: Bines Atheniensium aut Campanorum vocamus, quos deinde inter se vicini priuata terminatione distin-*

o. 4. 5. 6.

distinguunt, & totus ager huius aut illius Reipublica est: pars deinde suo domino quaeque censetur. Facunde expressit, quomodo summa ciuili potestas, vt in personas & actiones ciuium, ita in bona & possessiones agere possit, salua proprietate singulis dominis semel constituta & ad ordinem ciuilem relata. Sed hæc facultas latius explicatur circa bona & possessiones priuatorum, quibus & onera quædam imponere, & leges ponere potest: etiam extra vsum Eminentis Dominii, sicut à Grotio id descriptum est. A cuius mente, citra causam, longe abierit, quicumque omne illud superius & architectonicum potestatis ciuilis ius, nataeque inde varias ad finem ciuitatis & vtilitatis publicæ conseruationem dispositiones, supereminentis Dominii vsu instituerit terminare. Simul illud intelligi datur, in iure supereminentis Dominii, non quamuis & communem ordinationem summæ potestatis animaduerti; sed exerceri actus verissimo dominio debitos. Quod quia duplicari non debet, consentaneum rationi videtur dicere: ciuium dominium (non enim aliter quam in societate ciuili considerare fas est) intelligi cum exceptione Dominii Eminentis, quam exceptionem, in ordine ad finem ciuitatis, certo rerum statu omnibus in partem ciuitatis venientibus, publica & summa ratio dicat. Neque ita metuendum est, ne priuata dominia supereminente Dominio prorsus absorbeantur, quæ satis subsistunt scilicet, suumque ius tuentur, etiam-

etiã si iuri supremo, aliquando certos intra limites cedere iubeantur. De ipsa voce *Dominii*, cum, præter bona & possessiones, à *Grotio* ad alia producitur, non veremur, ne quis litem moueat. Satis enim auctoritatis est in exemplis veterum, dominos & dominia latius appellantium: neque iuniores tam restricte semper loqui videmus, vt nouitatem hic quicquam suspectare aut extimescere debeat. Ex iis, quæ vitandæ confusionis in ipso limine hætenus annotata sunt, abunde perspicitur: nihil minus, quàm de eminenti dominio loqui, qui, *Principem cum alterius detrimento, sine iusta causa locupletiolem fieri suo iure posse, Caesarem & Papam bona priuatorum suo iure diripere posse*; impudentius an indoctius scribere

De Rep. l. 8 ausi, merito à *Bodino* iuculantur. Rapinis enim tyrannicis, nihil cum salubri publice ratione eminentis domini esse commercii, iurisque appellationem non nisi per iniuriam summam, talibus obduci facinoribus in aperto est. Nec omisit *Grotius*: domini eminentis usum *in regimine non dominico, sed civili, & regio vnice spectari.*

De I. B. 3,
18, 7.

Enimvero exemplis ad philosophiæ regulam explicatis, res tota illustrabitur. Incipiemus à personis. vbi ardua quæstio, an deditio innocentis, vnquam iure Supereminentis Domini defendi possit? Quam quæstionem si quis potius ad aliud genus summi imperii, & ad iudicia ac pœnas referendam existimet, illi cogitandum erit, esse locum huic dubitationi

tioni, vbi nec ex parte dedentium, nec ex parte exposcentium de pœna agitur. Ponitur casus illustris apud *Libanium*: Tyrannus ex vrbe propinqua postulauit formosum adolescentem, adiectus de bello inferendo, nisi traderetur, minis. Ciuitas bellum maluit tolerare, quam adolescentem tradere. Cum iam graui obsidione eam premeret Tyrannus, pater adolescentis, interfectum filium de mœnibus proiecit: cadis mox, soluta obsidione, accusatus. Plura hic partitim quæri possunt: primum, an ciuitati vitandi belli causa dedere tyranni libidini hunc adolescentem licuisset? deinde, an procedente periculo, non iam belli, sed excidii vitandi causa id facere ea potuisset? Tertio: an ciuitati idem licuisset in adolescentem facere, quod pater fecit? Quarto: an pater rectius dedidisset eum, quam interfecisset? Porro, an posita patris in filii, filii in suam vitam, potestate, adigi vel ad mortem, vel ad deditionem peragendam alteruter aut vterque potuisset? Denique an ciuitati vel tali vel vlllo casu ius sit, probro & ludibrio vnus aut plurium ciuium, salutem publicam redimere? Nam patris quidem, filii carissimi & volentis cæde, patriam liberaturi, defensio tota in locis æquitatis versatur: neque vt absoluat factum iudex, sed vt ignoscat proposito auctoris, contendit. In qua multa præclare Orator posuit. Ciuitatem enim, quo minus dedendum adolescentem putaret, reuerentia deorum, sortisq; humana & naturalis honestatis, retentam pronuntiat. Sed ne tum quidem, cum excidium in

Tom. 1. de
clam. 27.

OCU-

oculis esset, probro & infamia cariturum fuisse, si quod factum esset de dedendo adolescente decretum, ostendit: ut in re communi hominum iudicio damnata. Huc enim pertinet, quod concionem reclamaturam tali decreto inducit: *ὡς ἐκ ἔννομα τῶν τε, ἔδὲ εἰωθότα, nec iure, nec more talia fieri.* Civitatem adeo non honeste facturam, quod ipse fecit, praeveniendumque tali facto civitatis pudorem fuisse, disputat. Hæc valde honesta haberi par est: quæque eadem opera declarent, quam sollicitè, caute, honeste versari, in eiusmodi necessitate expedienda civitatem deceat. Non tamen nihil in alteram partem dicitur de iure civitatis, quod Orator, ex præscripto artis, maluit dictioni causæ priuatim contribuere, cum nusquam fortius publica causa agatur. Quasi civilius ex ore miseri patris audiretur, quod civitas fortiter pro se vindicare solet: *δεῖ γὰρ ἐπὶ χεῖρας μὴ ἀεθροσεῖν τῶν τε ἀνάγκης, ἐπὶ δὲ εἰδωσθαι, μηδὲν ἀνώτερον τῆς πόλεως νομίζην.* Optare quidem oportet, ne eiusmodi necessitates incidant: si tamen incidere, primam civitatis rationem haberi par est. Cuius hoc ius, mox sanctius adstruitur. Diis enim auctoribus tribuit ius illud *σῶμα ἐν ἑπὶ πόλεως ἀπίναι*: Vnum hominem pro civitate interire: illustratque exemplo oraculi Pythii, quo responsum est, non desituram Athenis famem, donec civium aliquis prolem suam exitio offerret. Quod Deus fecit oblati filibus: quibus honoris causa *Λεωκόειον* templum extractum est. Sed videre hic quoque
licet

licet, quàm caute philosophentur antiqui. Nam offertur à priuatis, non exigitur à ciuitate, quod ciuitati debitum, diuina auctoritas addita, vt ethnicorum captus erat, demonstrabat. Atque hoc est illud in hac quæstione difficilimum sane: an, quia priuati tenentur, salutem publicam suæ proponere, ad hoc faciendum, & quousque adigi queant? Coget summa potestas ciuem quemuis vi legislatoria, ad faciendum quicquid officium, aut virtus aliqua iubet. Sed hic aliud quæritur. An enim coget quoque summa potestas ciuem, vt faciat, quæ æterna honestatis ratio damnat? vt pudicitiam alienæ libidini exponat? vt ad nefaria ministeria se addicat? itaque ad hoc, *ne dedere potuit ciuitas adolescentem, nec deditio- nem ipsi patrique imperare.* An ergo mortem potuit sponte sumendam præcipere vel filio, vel patri? *Atqui & tyrannorum leges, quos pœnæ titulo sublatos cupiunt, iis indulgere solent aliquando voluntariam mortem, non imperare. Patrem vero ad occidendum filium adigere omnis humanitatis limites excedit. Quid? quod in vitam suam nemo tam plenum ius accepit, vt violentas ipse sibi manus afferre queat. Et in pudicitiam quidem ac honestatem ciuium ciuitas nullum ius, nisi ad tuendum habet. Vt hæc salua cuique sint, ciuitates institutæ sunt. Itaque vel ad vnius ciuis pudicitiam tuendam, bella pia & iusta geri, nulla ætas dubitauit. Sicut nec singulis ciuibus licet honestati suæ vim facere. Ad quædam enim nulla debet ne-*

G cesti-

Controvers.
III, 17.

cessitas compellere, ut recte Varius Geminus apud M. Senecam disputat. Cuius rei tantus est in animis recte institutis sensus, ut vitam potius prouiderent, quam eripi sibi pudorem multæ præclaræ sceminae paterentur. quanquam potuisset aliquando locum habere illud apud

L. 12.

Liuium: Vnde consilium absuerit, culpam abesse. Sed metu tanti dedecoris, ad remedium ab homicidio in se, id est, à delicto petendum properantibus, quis humanus affectus, inquit Augustinus, nolit ignoscere?

De Ciu. Dei
I, 16.

Magnarum consternationum hæc est indoles, ut non patientur ad aliud hominem respicere, quam quod tanta circumstantia animum occupauit, præsertim ubi urgentius malum est, quam quod mitti in consilium cogitationem sinat.

Contr. I, 8.

Quo fit, ut fugiendo periculum, quod terret, ruatur in periculum, quod præ terrore præsentiori, quale sit, non æstimatur. Ille in nos

IV, 16:

dominatur affectus, qui animum primus intrauit, inquit Seneca. & ab eadem mente Curtius: Vbi intrauit animos pauor, id solum metuunt, quod primum formidare cœperunt.

In vitam ciuium quod sit ius ciuitatis, seu summæ potestatis, non vage declarandum est. Esse igitur ciuitatem dominam vitæ necisque ciuium, ut veteres loquuntur, ex vi iurisdictionis siue potestatis iudiciorum, controuersia caret. Atque hoc ius nititur merito, & obligatione ad pœnam, neque aliter animo concipi potest. Alteram partem, iure belli contineri dixeris: quo ut ciuis vitam suam debere ciuitati propugnandam

pugnanda, ita ciuitas, vita ciuium multorum
 uti posse, ad seruandum totum corpus vide-
 tur. Sed hoc ius belli, in se & ex se apprimè
 temperatur. Hic enim non eligitur vita, sed
 opera ciuium ad finem, quem dixi: & cum
 exitus fortuna moderante, vndique incertus
 sit, non minus ad spem, quàm ad metum via
 patet. id quod tot admirabiles & inopinati
 certaminum euentus abunde docent. Quod
 si quis dixerit; hunc numerum ciuium trada-
 mus hosti ad cædem, ut reliqui uiuant; nec
 pie nec honeste loqueretur. At enim hoc in
 bello fieri videmus? Videmus: sed aliquando
 male; nunquam autem licite, nisi sub illa de-
 stinatione & lege operæ ac spei, de qua men-
 tionem intulimus. Atque ista quidem, vnde
 fluant, ipsis vocabulis demonstratur. Quod
 vero ex iure Supereminenti Dominii distin-
 ctius appellato, ciuitas vitam ciuium inno-
 centium, vtilitatis publicæ causa, destinato
 proposito queat perdere, id vero nec diuinis
 nec humanis literis firmatur. Tractatus est
 hic locus in fabulis, modum philosophiæ caute
 custodientibus, quando de Iphigenia maetan-
 da comminiscuntur. Primo enim, *a numine*
arcessitur, ultra scilicet humanæ potestatis li-
 mites positum negotium. Et certe, si quod
 tale ius ciuitati vnquam posset competere,
 vix est, ut humanam sapientiam liquido exa-
 mine, momenta & rationes & tempora eius
 ratiocinaturam credamus. In quo genere du-
 bitationis, morali iudicio, ius statuere quis
 potest?

ptest? Deinde, à *leso numine repetitur origo rei*, & facinus patris mactatione filia vlturo: vt origo quæstionis ex vindicta & pœna furrere, & tum demum illuc pertinere intelligatur, si pro communi totius populi salute vnum caput innocens recte immoletur. Sic quoque Supereminens ius ciuitatis seu populi refuga manu tractatur: dum & omnis rei expediendæ ratio *ad voluntatem* & electionem virginis, mortem pro ciuibus gloriosam optantis, apud *Euripidem* transfertur; (sicut apud *Libanium* Demosthenes se dedere volens inducitur) & *patronus ei datur* è principibus viris, Achilles, qui eam eadem verbis primo coarguit, mox manu impedit, sicut historia habet. Nam Poëtæ *ἠὲ μύχων* soluunt negotium, & *Dianam* aduocant, ad liberandam victimam, quæ ipsi destinata erat. Quibus ambagibus, potioem tali iure clementiam etiam diuino suffragio, non obscure signare videntur. Neque alio pertinet, quod *infinitam malorum seriem, ab Iphigenia decreta cade*, tanquam ex fonte deducunt. Ex his, ni fallor, suppleri possunt, quæ de quæstione huius generis *Grotius* disputat. qui, cum deserui posse vnum ciuem quamuis innocentem, ab hoste expostulatum, si ciuitas longe impar sit hostium viribus, pronuntiasset: postea etiam illuc peruenit, an tradi in manus hostium ciuis innocens possit, vt vitetur imminens alioqui ciuitatis excidium. Non enim nihil pro *Vasquio* hactenus annotatum est. Quæ

Iphigen. in
Aul.

Ap. Diçya
Cretens.
lib. 1.

De I. B. 2.
25, 3.

Cl.

Clarissimus Feldenus affert, idèo ciuem innocentem tradi non posse hosti postulanti, quia seruire sit partem suam teneri sine causa ad ludibrium alteri prabere, cum libertas vita carior esse debeat, adeoque satius sit omnes mori, quàm in ludibrium alii seruire: non pertingunt eo, quo conantur; sed nec sine figura stare possunt. Neque enim vera & accurata æstimatione libertas vitæ statim præponitur, sicut oratoria sententia fieri solet: neque ciuitati toti vnus ciuis ludibrio seruitus contracta censetur. Quis enim ferret ita loquentem in quæstione: vtrum libertas ciuitatis an vita vnus ciuis præferri debeat? Facile etiam apparet, quid de Mauregati Hispaniæ Regis pudenda pactione iudicandum sit, cum quinquaginta nobiles puellas, & totidem plebeias Arabum libidini, veluti tributum annuum concessit: memorantibus Scriptoribus Hispaniis. quamquam Lucas Tudensis in matrimonium datas esse Saracenis puellas ait. Sed sic quoque potestate imperii violentius vti videretur, qui puellas inuitas in matrimonium inuisum tradere, & Christianas Mahometanis iungere institueret. videatur Mariana. Vnde lib. VII

non improbatür Catharinæ Sigismundi I. Poloniæ Regis filiæ factum, cum Moschorum tyranni coniugium, à Patre inter leges pacis promissum, auersata, Ioanni Sueciæ postea Regi suam ætatem dicare maluit. Cui Ericus, Ioannis frater, maritum parricidiali scelere adimeret, ipsamque Moscho reddere in

matrimonium agitauit. *Gregor. Tholosan. de
rep. XI, 1, 8. Thuan. lib. 43.*

p. 586.

Deduxit nos hic locus ad pactiones bellicas, in quibus quædam non iure belli, sed hoc, quo de loquimur, supereminente videmus expediri. Quid enim aliud præstare potest, ut loco & causa totius ciuitatis, pauci aliqui, iique inuiti obsides dentur? Nam de volentibus minus difficultatis apparet. Obsidum autem primo quidem libertatem, deinde vitam, nunquam sola bona aut iura obligari, nisi disertis verbis aliud dictum fuerit, citra ambages intelligi potest. Illud enim in obligatione sumendum est, quod in manu eius est positum, aut quod consequi potest is cui obligari volumus. Bona autem & iura alterius, plerumque societate ciuili dissoluta, adipisci non licet. Vitam porro obsidum valide obligari, etiam cum nihil aliud dictum est, quàm illud, *hi sunt fidei pactæ obsides*, non credo ullos apud populos dubitatum. Neque opus est, ut arcessamus hanc disputationem ab eo iure, quod quisque in vitam suam habeat, aut non habeat; & quomodo id à singulis ad ciuitatem traductum sit, ostendamus. Sola est, quæ rem conficit, ipsa actionis formula. Id enim actum censetur: *Nisi serauerimus, quæ conuenere, tum violatæ fidei pœna ab obsidibus, quos dedimus, tanquam carissimam ciuitatis nostræ partem, expetere vobis ius fasque sit.* Atque ita accurate distingui debent ista: an ciuitas se; aut partem sui ad pœnam vel quasi

quasi obligare possit? & an obligatio ad pœnam ex culpa totius ciuitatis, in paucos, & partem ciuitatis transferri possit? in qua posteriori quæstione præsertim illud animaduertendum est: quod obsides, delinquente ciuitate, non possunt non innocentes haberi. Hic ergo forte omnia rimantibus, nihil occurrerit rectius, quod dicatur, quàm hoc: Ciuitati obsides danti, propter firmum fidei seruandæ propositum, illum euentum, quo obsides violari possent, morali æstimatione pro nullo esse. qui si certus esset, aut probabili coniectura secuturus putaretur, dubium nullum est, quin talis obligatio obsidū innocentium pro culpa ciuitatis nocentis, illicita haberi deberet. Ita de obsidibus, sponte vtriusque partis, & in pactione æquali datis acceptisque loquimur. Aliter iudicandum est, cum is, qui bello superior est, aut victor, inter ceteras pacis aut deditiois leges, certum numerum obsidum imperat. Vel enim tum imminutio imperii facta est, vt iam nullus dominio eminenti locus sit; vel manente imperio necessitati paret ciuitas, non alio tamen proposito, quàm quod modo explicauimus. Idque eo magis procedit, quo honestius tractantur obsides, quamdiu fides dantium non vacillat. Nulla enim fere gens est, quin in fauorem obsidum, constante ciuitatis, vnde traditi sunt, fide, aliqua vel more vel lege induxerit. Antiqua exempla nota sunt. In lege *Frisionum* honoratissimis personis æquiparantur. *Qui*

Confer cum
tit. 20. tit. 17

obsidem occiderit, nouies eum componat. Sicut nimirum cades legati Regis, aut Ducis, aut loco sancto facta, expiari solebat.

De traditione & cessione totarum prouinciarum, regionum, urbium, vna cum incolis, per pactionem, postea agetur. De incolis & ciuibus hoc tantum annotabimus: Partem ciuium inuitam alienare, extra necessitatem, inciuile & iniquum. Qui autem pactione bellica, haud sane lubens, sed necessitati obsecutus, suo iure in ciuium partem cedit, quatenus sine pacto alienationis id fieri nequit, Dominii Eminentis vsu defendi potest, etiam aduersum inuitos. In qua tamen re gentibus plerisque placuisse videmus temperamentum liberae demigrationis, quantum ad homines, peti fere concedique solitum. Id quod praesertim, ubi mutandae religionis periculum subest, neque negligi, neque negari sine iniuria potest. Quod autem hac occasione apud *Grotium* disputatur, & à *Clarissimo Feldeno* impugnatur; *partem ciuitatis plus habere iuris ad alienationem sui, in summa necessitate, sine consensu ciuitatis; quam ciuitas habet ad alienationem partis non consentientis*, id neque recipere sine commoda interpretatione licet, vt ex iam dictis animaduerti potest, & declarari subtilius debet. Quando, exempli gratia, vrbs aliqua ab hoste obsessa aut impugnata, ad extremum deditur in alienam fidem atque potestatem, atque adeo suo facto alienatur, siue desinit esse pars suae ciuitatis, fitque

L. B. 2, 6, 4 &
8-20, 3.

que pars alterius : non dubitandum est, quin obligata fuerit suæ ciuitatis corpori, ad resistendum hosti, & vitandum alienationem, donec vlla spes conseruandi se suaque repugnando, superesset. Sed hæc alienatio habet naturaliter terminum, quem dixi: inestque ei exceptio interitus siue excidii. vt enim interitum potius, quàm alienum imperium eligeret, illa obligatione nemo dixerit contineri. procederet enim eo, quo procedi in ordine ciuili non debet. Itaque tali necessitati data alienatio, non ignoscenda tantum, vt quidam putat, sed iusta reputanda est, quod *Grotius* voluit. Sic ciuitas, quæ non est in patrimonio imperantium, obligata videtur singulis partibus, ne quam inuitam alienet, sed cum exceptione necessitatis ac Domini Eminentis, quod absque necessitatis respectu hic non consideratur. Quæ exceptiones tacitæ pars illius ipsius iuris sunt, de quo loquimur. Addenda sunt his, quæ de captiuis redimendis aut deserendis dubitantur. 3, 21, 4.

Manere constituimus intra limites argumenti, atque adeo, quæ circa constitutionem ac destitutionem magistratum, munerum, officiorum, curationum; circa honores & priuilegia, vel vt varia dispensatione dantur, vel vt eripiuntur; circa alia eiusmodi personarum iura, aut munia, altiori videntur prouisu, aut manu potentiore expediri; suis locis concludenda, neque in alienos domini eminentis fines cogenda arbitramur. Tali

G 5 enim

enim commixtione, ciuili philosophiæ, quæ viâ & ratione composita excoli desiderat, parum consuli videmus: in primis autem partitam probe de iuribus maiestatis disciplinam denuo intricandam, & prætextu domini eminentis iuuoluendam neutiquam iudicamus.

Personis proxima sunt iura personarum & actiones inde enatæ. Ita liberum est cuique ciui promittere, contrahere, iurare, quatenus nulla lex ciuilis posita, modum aut impedimentum constituit. Videmus tamen, exigente publica vtilitate (absque ea enim necessitate, seruari talia in commune prodest) his, quæ ita acta sunt, effectum adimi ex vi supereminentis domini, sicut *Grotius* monuit. Idem qui alibi quærit; *an fides priuata in bello propter vim eminentis domini, possit conualescere?* In responsione locum non semper habet, quod ait: pacta, quæ maius malum euitant, publice vtilia haberi oportere. Esto autem, vt hoc, æquitatis amore concedamus semper obseruandû (quanquam aliqua, quibus priuati maius malum euitant, publice admodum noxia esse possunt) ipsa comparatio vtilitatis non minimum in alteram partem momenti habebit. Fatebitur aliquis, promissa seruari, publicæ vtilitatis interesse, ordinario loquendi sentiendique more. At vero extraordinaria vtilitas publica, eaque necessitatis telis armata suadebit, ne summa potestas permittat fieri, quod priuatum dictum, absque publi-

L.B. 2,35,20.
D-255.

publico intertrimento effici nequit. Quod de legislatoria potestate & obligatione legum additur, commode cauteque accipiendum est, sicut alibi ostenditur,

Et iura quidem, quæ in pœnam auferuntur personis, non attingimus: sunt enim alterius generis, cum hic tantum sermo sit de iure quæsito auferendo, publica necessitate GROD. 2. 14. 7 exoptulante, vi domini eminentis. Atque huc referri solet, *reuocatio beneficiorum Principium, etiam qua vim perfecta donationis habent: si publica salus exigat. Quanquam non parum plerumque dubitationis subest. Considerari enim ante omnia debet: an Princeps beneficiorum largitor, iura habeat vere Regia, siue an vere præditus sit summa potestate, cuius solius actio hic spectatur. Deinde, de fisco ne suo largitus sit, an de Regni bonis. Vbi & illud satis apparet: si fiscus Principis per calumniarum omnine genus & rapinarum ditatus fuerit, amitti fauorem, donationis tanquam de proprio factæ. Amplius attenditur, vitio animi prodigi, an suffragationibus subdolis hominũ, quibus facilitas Principum in quæstũ est, tales donationes factæ sint; rationem habeant, an ratione careant. Porro: fiatne reuocatio, per eundem, qui dedit (quod rarius est, & cum aliqua labe coniunctum, si suam ipse manum, suum sigillum refutarit) an per successorem, qui aduersus Rempublicam tali decessorum factõ obligari non videtur potuisse. Solet & temperamentum quæri non simplex. Nam in quibusdam plane circumuen-*

uentus Princeps tanquam meritis & merentibus donauit, quorum nulla profus sunt merita. His ergo quo minus eripiantur, reique publicæ reddantur, quæ per obreptionem adepti sunt, non longa videtur disputatio, nisi quod vel numero, vel propinquitatibus talium hominum, effectu arduum fieri potest negotium. Tum vero vsitatius est, *vt pars aliqua liberalitatis penes possessores relinquatur.* Exempla sunt nobilia in Principatu Galbæ & Basilii Macedonis. quorum ille, cum Nero bis & vicies milies sestertium (siue LV miliones, vt hodie loquuntur) donationibus prodigis effudisset, appellari singulos iussit, decuma parte liberalitatis apud quemque eorum relicta, atque hoc cuncta scrutantibus iustissimum visum esse, Historicus ait, *inde reperi pecuniam, vbi inopia causa erat: hic, vacuatum profusionibus Michaëlis decessoris ætarium ita supplendum statuit; vt ab eis, qui in nulla probabili de causa accepissent, reposceretur pecunia, vel summa dimidium saltem.* Ita quidem Zonaras. Sed *Const. antinus Imperator in vita Basilii refert: Consiliarios vna omnes voce suasisse, autòs ἐνεῖρος τὴν χάριν; τὰ ὅλα λαβόντας ἀντιπρί-λαμῶντος τὸ δημόσιον.* Vt illi ipsi, qui male ista ceperant, ætario redderent, Basilium autem ultra dimidium nihil exigere voluisse. In Gallia sub initia Caroli IX, cum deliberaretur de ære alieno sub prioribus Regibus contracto, dissoluendo, non recusabat Rex, & circa eum proceres, quin, si comperiat *nimis donationibus & immensis largitioni-*

Tac. 1. H. 20.

Zon. tom. 3.

cap. 231.

tionibus exhaustum ararium, ad earum restitutionem, qui acceperunt, compellerentur. sicut ex lib. 28. p. 12.
Thuanus petas licet.

Sed & in beneficiis ac priuilegiis probabili ratione impetratis concessisque ius singulis quæsitum, sæpe interrumpi, nec nunquam tolli dominio eminente potest, non tantum ab auctore priuilegiorum, sed & à successoribus. In qua re explicanda, non sine temeritate versatus est *Bodinus*: illuc tantum respiciens, *de repub.* quousque Princeps maiorum aut suis legibus, siue etiam iureiurando suo obligari possit. Ac de iureiurando quidem summorum potestatum, cuius sanctissima est obligatio, dolendum, quod neque nostra ætate desint homines, qui dilutius, quàm viros grates; & improbius, quàm Christianos decet, scripturæ non dubitarunt. Verum ista non sunt huius loci. Priuilegia cuiuscunque generis concedere, operis nomothetici esse sciunt, qui veterum philosophiam sequuntur. Temporaria illa sint, an perpetua; præiudicent successoribus, nec ne; partim ex materia, partim ex conceptis verbis siue formula æstimandum. Sic nobilitatem familiæ, vel vnus hominis insigni merito concessam, perennem esse, magna & publica ratio postulat. Neque vnquam potest incidere tempus, quo nobilitate abrogata Reipublicæ opus sit. nisi quod in pœnam summorum criminum quibusdam adimi potest. Sed, quæ nobilitatis honorem comitari solet, immunitas vectigalium, onerum-

rumque aliorum, auctoritatem Domini Eminentis agnoscat oportet : quæ legis operæ vel interquiescere iubeat, vel mutationem subire aliquam, cum temperamento scilicet, quod naturæ Domini Eminentis inesse, amplius postea apparebit.

Liceat hic attingere illam quæstionem. Si Rex aliquis creet Comitem, Baronem, eique vi Comitatus aut Baronatus, tribuat iurisdictionem in subditos, aliaque iura cum hac clausula, *saluo iure superioritatis*, quomodo id accipiendum interpretandumque sit? Non dubitauerim, ut noua voce *superioritatis* hodie vtuntur, Comitem illum, siue Baronem, *Landsassium*, sicut itidem noua appellatio obtinet, Regis designari; quem auctorem sui honoris & iuris agnoscit. Eoque ipso simul stabilitur Regi, qui non tantum nomine, sed iure Regio est, etiam Dominium Eminentis, non minus in Comitatu, aut Baronatu tali, si Reipublicæ necessitates huc vocent, quàm alios apud ciues exercendum. Cum enim eximii eiusmodi honores videantur liberaliter interpretandi (constat quippe ualuisse, nec immerito, aduersus dantem iura ista magnifica, si non aliud dictum erat) opus esse cæpit clausula salutari, quæ ostenderet: honorari merita eximiorum virorum, sed intra modum ciuilem, & sine detrimento summæ potestatis: quæ se ipsa nunquam credenda est imminuere uoluisse. Igitur, si dicendum, quod res est, non Domini modo Eminentis

mentis

mentis exceptionem habere videtur illa formula, sed cauere in vniuersum summæ potestati, vt talis, id est, summa sit, & inaneat, neque suis ipsa beneficiis infirmari putetur.

Ponit *Grotius* in exemplis Domini Eminentis, veritatem ad subditos occultatam: auctoritate *Platonis* vsus, qui hac mente concesserit imperantibus falsum dicere; tum *Iosephi* commento erga fratres, vbi & *Theodoretus* Personam *ἀρεστωπῆρον ἀρχικόν* in eo agnoscit, & *Salomonis* imperatorem. *iudicio* inter mulieres. Et fatendum est sane, *Grotium* in disquirenda doli ac mendacii natura incomparabilem quandam industriam adhibuisse: atque hoc ipsum apposite ad suam disputationem animaduertisse, non esse pro dolo & mendacio habendam tam utilem publice ac priuatim aut certe innoxiam veritatis dissimulationem. Sed qui illam philosophiam de dolo bono, vt nunc ita loquamur, tractant, ad ea & eos porrigunt sententiæ suæ explicationem, vbi ab vltima Domini Eminentis ratione nullum quæritur auxilium. Neque ego profecto vnquam suasor cuiquam extiterim, vt, non strenuum magis, quàm subsidiarium, & sancta religione septum conclusumq; hoc remedium ad alia producat, quàm necesse est. Videndum ergo, an satis vere recteque ita dicam: summa potestate ciuitatem regentes, omnibus & singulis ciuibus ita obligati sunt, ad veritatem suorum consiliorum, propositorum, actionum, in Republica administranda, nude ac simpliciter, vbique & sem-

semper enuntiandam, vt de his aliquid occultare aut tegere, nisi necessitas publica imperet, neutiquam illis liceat. Quicquid dubitabitur in hac oratione, id sententiam Grotii non patietur in vado esse. Nisi quod in populari regimine, res expedita est. Cum enim ibi summa potestas penes ipsum totum populum sit, ratio separandi iuris, quod actiones publicas spectat, quæcunque ponetur, commentitia erit. Etiam si populus, administrationem, non ius summæ potestatis cuidam parti ciuitatis committeret, nisi disertis verbis concessum esset, celare quædam populum, nullus iam locus esset dominio eminenti, quod totius ciuitatis est in partes, non partis in ciuitatem.

Agunt quidem, vt hoc semel hac occasione annotemus, etiam minores potestates & magistratus interdum quædam, quæ Dominio Eminentiori tribuimus & tribuemus. Verum enim uero nisi mandatis eorum contineatur, merito audient: *neque imperatum tibi hoc est, & rationem facti apud summam potestatem reddes.* Finge, & absolui tale factum, nullo merito causam defenderis, sed iudicis æquitatem commemoraueris. Raro tamen eiusmodi dubitationibus locus relinquatur in accurata Reipublicæ tractandæ consuetudine. Tam disertis enim verbis, tanto futuri prouisu, tam excogitatis formulis ista præscribi solent præpositis rebus gerendis, vt, nec hærendum habeant, vbivsus venerit, neque timere

mere possint, qui præter imperata & præscripta nihil fecerunt.

Progrediendum est ad ea, quæ in hoc argumento, ut sola, pluribus innotuerunt: Bona scilicet civium. Quanquam & misceri siue concurrere bona & iura sæpe videmus. imo nullus de bonis civium sermo incipi potest, quin de iure circa bona illa aliquo singulorum civium, in quod summa potestas, ex usus publici necessitate succedit, agendum sit. Distinctioni tamen locus est, quia non in vicem committant ista; iuraque etiam alia, quàm bonis accommodata, noscuntur. Non abs re fuerit, si ordiamur ab historia vineæ Nabothi; 1. Reg. 21. ubi *Philippus Melancthon* hanc format quaestionem: *Recte ne fecit Naboth, quod non cessit vineam Regi petenti, cum Reges etiam dicantur domini privatarum facultatum?* Respondet: *Distinctio dominorum seu proprietatis est iuris gentium, vel ut Philosophi loquantur, iuris naturalis. Hanc ergo conturbare, & aliena sine iusta causa rapere, non licuit Achabo. Addit: Nabothum nullo suo facto meruisse amittere suam libertatem, & cum ea, dominium rerum suarum. Quod enim alibi in iure Regio ponatur; Agros vestros & vineas tollet, id accipiendum ac stipendii & sumptibus in administratione Republicæ, ad communem necessitatem faciendis: non quod prætextu imperii Reges sint domini omnium privatarum facultatum, quanquam alibi laxior, alibi adstrictior, pro diversis regnorum formis, competatur libertas. Transferre porro licebit hanc historiam*

Epit. Phil.
moral. pag.
248.

1 Sam. 8, 16

H

riam

riam ad rem nostram. si fuisset in vinea Nabothi aduersus imminentem hostem propugnaculum excitandum, si castra locanda; iure de quo nunc agimus, ad hos usus vineam potuisset postulare Rex, in ita ratione repensandi damni, de qua mox amplius. Nunc voluptati tantum & commoditati priuatæ seruientem, nullum ius tuetur. Et in Nabotho, nihil aliud quàm rusticitatem accusare, apud *Iosephum* audet Achabus. Vxoris quoque Iezabelis fatale scelus, ipso molimine exitii in innocentem structi, ostendit, non potuisse viuo honeste eripi optimo iure possessa. Ponemus exempla insigniora. Sit vrbs aliqua munienda: vt olim Athenæ; & breue quidem intra temporis spatium. desit autem materia & lapides. Sumi poterunt ex hortis aut prætorii singulorum, sub conditione compensationis. Idem fieri poterit, vt horti, agri, ædificia singulorum, munimentis occupentur. Aut durante obsidione, ædes priuatorum deiiciantur, vt ratio belli dicat. Sit in obsessa vrbe fames: recludi poterit singulorum annona & describi; & vel inuitis dominis distributio æqualis fieri in omnes: venditio item imperari nolentibus. Sæuiat bellum, desit Principi aut Reipublicæ pecunia belli neruus. mutuari poterit etiam ab inuitis ciuibus, quod nec *Vasquius* negat. Sit vrbs aliqua confusis ædificiis, nulla platearum amplitudine, aut distinctione: sicut requirebat commoditas importandarum & exportandarum rerum,

aut

lib. 8. Antiq.
cap. 7.

Corn. Nep.
in Themist.

lib. 1. cap. 1.
I. C. 5. 7.

aut defensionis ratio aduersum incendia & vim hostilem. dirui videmus quasdam domos, ne ordini & dispositioni obstant: non sine compensatione tamen. Quam neque Nero, vtut prodigus iam famæ ac pudoris, plane neglexit: quando post incendium (valde id quidem suspectum) melius & ordinatius extructæ domus sunt, *dimensis vicorum ordinibus, latis viarum spatii, cohibita edificiorum altitudine, pares factis areis, additis porticibus, quæ frontem insularum protegerent.* Eas enim porticus Nero sua pecunia extructurum, areas dominis traditurum pollicitus est. Addidit præmia pro cuiusque ordine, & rei familiaris copiis: finiuitque tempus, intra quod effectis domibus aut insulis adipiscerentur. Vias publicas sternentibus, aut munientibus, sicut vsus ciuitatis postulat, occurrunt agri, prata, prædia priuatorum. Hæc quoque vigor eminentis dominii peruadit. redditis alibi, aut pensatis, quæ in publicum versa sunt. Augusto Romæ fori extruendi causa fuit, *hominum & iudiciorum multitudo, quæ videbatur, non sufficientibus duobus, etiam tertio indigere: sed fecit hoc forum angustius, non ausus extorquere possessoribus proximas domos.* id quod ciuilitatis nomine Historicus commendat. Quidni laudabimus hanc Augusti sententiam, cum vltra id, quod necesse erat, progredi noluit? Habent quidem isthæc talia suam latitudinem, neque in puncto semper finiri queunt. Optime autem vtetur tam fortibus præsiidiis, qui minimum sibi

Tac. 15, A. 48

Suer. Aug. 29.

Id. c. 56

ignosci cupiet. Vix huc videtur pertinere illud ædificiorum, & operum genus, quod dignitas ciuitatis, & nitor seculi postulat, vt Plinius describit. supereminentis enim domini præsidio, incolumitas potius & conseruatio ciuitatis sustentatur, quàm amplitudo & splendor exornatur. Si tamen, vt iterum Plinius loquitur, *quantum pulchritudinis, tantum utilitatis habitura* sunt eiusmodi opera, neque ratio publica nulla est, vrbes quasdam principes esse *magnifico ornatu*: non erit nullus plane locus Dominio Eminentis, aduersum *ἡγεμονίας* refractariorum quorundam ciuium. Sed ne fortius, quàm par est, id iuris vsurpetur, vel fortuna, vel virtus imperantium prouidere solet. Modo enim genius seculi & affluentia, vltro talibus propositis conciliat ciuium animos: modo iuncta compensationi humanitas ac persuasio demit, quicquid amari ineffe potuit negotio. De cetero compescenda interdum est cupiditas animi in magna & sumtuosa proni.

Veniemus ad exemplū domesticū, quando pactione Osabrugensi, difficilima deliberatio incidit, quomodo Regibus paciscentibus, Gallo, Suecoque locorum iure belli possessorum restituendorum nomine, satisfieret. Primæ, quæ de cedendis quibusdam prouinciis ac ditionibus ferebatur, vox, necessitatis publicæ iure, voluit exaudi: neque tamen extra inuidiam, & contradictionem fuit, inter illa sedulo tum disceptata: Quis auctorem

rem se huius rei facit; & quo iure? Qui, & quot subscribere tali sententiæ audent? Et quænam, de rebus vllius ex Ordinibus inuiti; pæctio esse potest? Donec multis vltro citro-que dictis, tandem *Cæsarea maiestas de consensu Electorum, Principum & Statuum Imperii, cum primis Interessatorum, S. R. M. Regnoque Suecia concessit certas ditiones, pleno iure in perpetuum & immediatum Imperii feudum*; illis autem, qui iure suo in has ditiones cesserant, Principibus, *pro æquivalente recompensatione* (retinemus enim verba sanctionis pragmaticæ) pari modo & formula, tradidit alias ditiones, qui ita sibi satisfactum declararunt. Eadem ratione Gallia *ab Imperatore & Imperio & Domo Austriaca*, alia, nexu feudali plane libera recepit. Qui rebus tractandis interfuerunt, sciunt, ista consultatione Supereminentiis Domini rationes probe excussas esse, in quantum scilicet Imperium Romanum, vt vnâ Rempublicam consideramus, in qua hoc ius Maiestatis non nisi ab Imperatore & Imperio, siue Ordinibus simul exerceri potuit. Ad quæstiones autem consilii, magnas illas quidem & profundas, quæ tum in argumentum disputationis venerunt, circa negotium vnis caussis, conditione diuersa terminatum, nihil attinet sermonem proferre.

Instrum. Pæctis Cæs. Suecic. art. 10.

Instr. Pæctis Cæs. Gall.

An & exterorum bona ac iura Supereminenti Dominio subiici fas est? Negat *Grotius*. I. B. 2. 148. nisi quod supplendam censemus hanc sententiam, ex doctrina de subditis temporariis;

H 3 quos

quos appellitant. Nihil enim verius videtur hoc dicto : Qui ex causa temporaria agnoscere tenetur summam potestatem huius aut illius ciuitatis, siue subditus temporarius factus est, ille non potest in tantum detrectare aut defugere auctoritatem Domini Eminentis. Nec alio videntur fundamento niti Principes, qui bona exterorum in portibus suis deprehensa, necessitatibus Reipublicæ suæ accommodare, sub obligatione mutui, non sunt veriti. Anno superioris sæculi LXVIII. magna vis pecuniæ mercatorum Genuensium aliorumque Italarum, ex Hispania in portus Anglicos, persequentibus Gallis, delata erat. Quam cum Albanus, tanquam Hispanicam, fallo vindicaret, Regina Elisabetha statuit fiduciaria cautione interposita, à mercatoribus mutuo sumere : *quod Principes de bonis in ipsorum portibus deprehensis assolent, & Hispanus ipse nuper factitarat.* Ita Camdenus. Cui Meursium addas licet in rebus Belgicis. Non dissimile est, quod Camdenus memorat de *pen- satione Oresuntica (Lastzell) qua tricesima pars omnium mercium mutui nomine, ardente inter Suecum & Danum bello, exacta fuit, cum promisso, ut bello finito refunderetur.* Quin & priuilegia exteris concessa, non obstare salutis publicæ vindiciis Regina Elisabetha iudicauit; cum Hanseaticis priuilegia obtendentibus responderet, de Holcadibus interceptis : *alter se facere non potuisse, nisi perniciem sibi & suo populo sponte attrahere maluisset.* Priuilegia, que
sunt

part. 1. sub
fin. an. 1568.

part. 3. anno
1582.

Camd. part.
4. an. 1589.

sunt leges privatae, contra publicam salutem, quae Lex suprema, non asserenda. Verum hic magnopere cauendum, ne auaritiæ & iniuriis obtentui sint; publica iuris nomina: probeque conscientiam suam excutere debent Principes eorumque Amici, quo animo, qua necessitatis ratiocinatione, quo iustitiæ proposito, ad ea veniatur, quæ nemo facile sponte eligit, ubi vitare licet. Hinc pleno laudatur ore Imperator Constantinus, siue potius Antoninus, quod aduersus fiscum suum, cuius vtilitibus animose alii velificantur, naufragos tueri statuit, voce humanitatis plenissima usus: *Quod enim ius habet fiscus in aliena calamitate, ut de re tam luctuosa compendium sectetur?* Non enim alias deerat maritimis ciuitatibus & insulis νόμος ἡ δαλίας sive lex quædam nauticæ quæ naufragorum bona fisco per publicos seruos vindicabat, sicut discimus ex *l. ἀξίως seu deprecatio 9. ff. de l. Rhod. de iact.* Quam quidem Antoninus, cum fiscum suum ipse seuerius regeret, illis tamen adimere noluit, ex causis, quas coniiicit *Iac. Gothofredus nobili cōmentario ad illam legem.* Carolus autem V. Imp. & alii Principes, egregio temperamento ius Domini Eminentis circa naufragia moderati sunt: constituto certo tempore, exempli gratia, annuo, intra quod mercatores & domini, sua probato dominio repetere possint; Nemine autem comparente tum demum fisco cedant. Et quia, periculum aliquando est, ne merces corruptantur, sub hasta venditarum pretium

l. si quando 1. Cod. de naufr. XI. 5.

Vid. Iab. Gothofr. ad h. l. ἰπὸ μνημῶν cap. præsertim II.

Ad Cod. bib.
II tit. V. §.
29.

affervatur, vel domino, si compareat, vel fisco, post exactum tempus, sicut amplius refert *Antonius Perezus*. Mutuantur ex ratione Domini Eminentis suam constitutionem Legumlatores, qui naues à piratis captas, eo ù faciunt, qui eas eripiunt piratis, quales apud Hùpanos & Venetos leges memorat *Grotius*; & defendit: Neque enim iniquum est, inquit, ut privata res publica utilitati cedat, præsertim in tanta recuperandi difficultate.

I. B. 3, 9, 17.
& noc.

Compensationem Dominio Eminentis naturalem, ut sic loquat, & intrinsecam haberi oportere, ex ante dictis intelligi potest. Sicut enim dominos rerum, quarum iactu naus leuata est, æquissimum est, partem recuperare ab aliis, quorum res iactu seruatae sunt: ita, qui onere omnibus ciuibus debito onerati sunt, merito subleuantur reliquis, quos in societatem ut effectus fructusque, ita oneris, ratio ciuiliis ordinis vocat. Debetque hæc compensatio fieri usque ad partem, quam pro virili debebat contribuere in publicum nomen, qui totum onus sustinuit. In qua re fides ciuitatis ita sancte versari debet, ut, si hoc tempore forsitan impar huic præstationi ciuitas videbitur, in futurum obligata ad compensationem maneat. *Quandocunq;* enim

I. B. 3, 20, 7

copia supporet, exseret sese quasi sopita obligatio, ut recte Grotius animaduertit. Ita in obsidibus quoque, ciuitas aut eius rector tenebitur illud incommodum, ei qui patitur, aut proximis repensare, eodem annotante. Est tamen, ubi compensa-

§, 20, 12.

pensatio, per rei naturam locum non habet, ut in cæcis hosti provinciis. Ita caute *Grotius* 2, 14, 7. in explicando Dominio Eminente, compensationem requisivit ex communi faciendam ei, qui suum amisit, *si perit potest*. Compensationem bene explicat *Vasquius C. I. lib. I. cap. 5. §. II & IO.*

Temperamento Domini Eminentis intrinseco, de quo egimus, accedunt & alia; quæ regulis officii, æquitatis, prudentiæ, modestiæ debentur; quando vel exercetur hoc ius, vel de eo exercendo consultatur. Conscientia enim est, præsertim Christiano more erudita, quæ rectores civitatum eorumque consiliarios interpellat; ne abuti tam sancto salutis publicæ expediendæ remedio in animum inducant; ne præpropere, ne temere aut auide in hoc negotio versentur: ut cavillationibus eorum, qui ubique ad extraordinaria & subsidiaria, nec ordine, nec iure viam affectant, aures occludant: ut, quæ tractatura, à tractabilioribus probe distinguant; ut à dominationis herilis, de qua hic nihil agitur, propositis animum deflectant. Quamquam ne herili quidem imperio intentos ratio deficiet, quæ ad moderationem ducat. Prudentia autem etiam, ubi ius fundatum est, considerabit tempora, animos, fata; adeoque quid factum infectumque e vestris eliget: nec in præsens modo rem conicere, sed in longinquum disponere cupiet. Modestiæ denique pulcherrimum opus in eo verabitur, si per-

H 5 sua

suafisse magis quam imperasse ciuibus, quæ dura sunt, videberis: si non verborum modo comitate, sed constanti fide ciuilem ac æquabilem animum iis, qui publico nomine iacturam faciunt, approbaueris. Omnino enim bona fide summa potestas, vel compensationem ciuibus, si nō statim repræsentari potest, vel pactionem exteris, ad quam Domini Eminentis ope profectum est, præstabit. neque necessitatis imperio, cuius ad salutem expediendam valuit auctoritas, ad cauillanda, quæ acta sunt, utetur. Verissime enim hic locum habebit illud prisca Oratoris: *Non est vis, vbi aliquid expediende rei causa patiendum est, sed ratio.* Redemerit aliquis bellum internecinum, pace, qua partem terrarum tradiderit, idem scilicet fecerit, quod faciunt, qui partem corporis sui abscindunt, ut reliquum corpus seruetur. Nec poterit causari vim sibi adhibitam à paciscente. *Non est enim, inquit iterum Orator, ad mouere vim, aliquid cum certa conditione promittere.* quam nimirum eligis, ut rebus tuis vtilem ac necessariam. Quæ præsidia publicæ fidei nisi summo studio conseruentur, nulla poterit, procedente in infinitum calumnia, societas consistere.

In compensatione illud non frustra dictum est, totius ciuitatis viribus faciendam esse. id quod in natura negotii inesse, satis intelligitur. Si enim vicinorum tantum, aut paucorum ciuium damno, ceteris non appellatis, resarciretur, quod in vsus publicos Domini-
nium

Ap. M. Sen.
contr. IV.
26.

Grut. I. B. 2,
24. 6.

nium Eminens insumsit, querelis non iniustis locus daretur. Vnde ad æquabilitatem in hoc toto negotio conseruandam, vbi res patitur, & tam in hunc quàm in illum Domini Eminentis vigor incumbere potest, sors adhibenda videtur. Atque id temperamentum in obfidibus suadet *Grotius*: *Si plures sint, quorum quis obses eat, Reipublica nihil interfit, danda opera videtur, vt sorte res dirimatur.* Sicut autem, vbi non huius potius, quàm illius opera aut res, Reipublicæ necessaria est, merito ita quæritur Dominio Eminentis materia, vt æqualitas iuris inter ciues præcipue attendatur: ita quando compensandum est, in communi ad onus obligatione, non hic potius quàm ille onerandus est. Itaque ciuitas sæpe bonis vniuersitatis, aut ærario publico vitur ad compensandum: nisi noua exactione aut distributione res plane opus habeat. Quà occasione notanda est ratio eorum, qui genus tributum (*ἀπὸ λαῶν* vocabant) in Orientali Imperio iniquitatis accusabant. Describunt hoc tributum *Simeon Metaphrastes* & *Cyrillus Scythopolitanus*, à *Nicolao Alemanno* laudati ad *Procopii ἀνέκδοτα*, qui & ipse exagitat, non tamen, vt *Iustiniani* demum tempore repertum, quod *Suidas* verba eius de cetero ex cribens, existimauit. *Quando pestis & fames, domos & familias hominibus, pagos & villas cultoribus passim vacuauerant, tum ne res ararii deterior fieret in annuis reeditibus, decretum est, vt a vicinis exigenter tributis eorum, qui in:criuent.*

Cubi-

I. B. 3, 20, 52.

100 & 101.

Soc. ἐπιβου-

λῆ.

Obtinebat ergo in vniuerso Imperio, vt vicinorum quisque, vicini cuiusque pendere tributa cogere-
 tur, siue illos pestis & inopia absumpsisset, siue ne-
 cessitas sedibus suis emouisset, aut soluendis tributis
 impares fecisset. Patiebatur hic iacturam æra-
 rium, morte & inopia eorum, qui tributa
 pendebant: quæritur, vnde sarcindam? cer-
 te viribus omnium eorum, qui ærario ad vsus
 publicos obligantur, id est, omnium ciuium.
 Nemo mihi hic dicat, Domini Eminentis
 arbitrio, (cuius rationes alias sibi accommo-
 dare res tributaria solet) in vicinorum præ-
 diorum possessores hoc onus inclinari posse.
 Fac enim, hanc regionem peste fameque va-
 statam, alias intactas esse in eodem imperio.
 Cur afflictæ illi regioni onus imponendum
 supplendi ærarii, præteritis florentibus? ita
 quidem de hoc genere, (ἐπιβολῆς) scriptores
 ante nominati loquuntur. cuius repertor
 Marinus quidam Syrus putatur, quodque
 apud Iustinum Imperatorem, Sabam, apud
 Iustinianum, Eusebium Presbyterum, depre-
 catos memorant, ne ecclesiæ pendere cogere-
 rentur. Ex *Nouellis* autem facile mitiora collig-
 gas, de ἐπιβολῆ, quantum ad ἐμόδαλα καὶ ἐμέκλωτα
conserua & contributaria prædia, vt reddunt,
 attinet. Considerari interim meretur, quod
superindicti nomen (quo non hæc ipsa ἐπιβολῆ,
 quæ Græcis describitur, sed laxius adeoque
 minus definita inuidia, extraordinaria indi-
 ctio notabatur) quasi tyrannidis quandam
 speciem haberet, Imperatores Honorius &
 Theo-

Nouell. 128.

c. 7. & 8.

Theodosius sustulerant. sed hæc in transitu. l. i. C. de in-
di. ct. X, 17.

Quamquam alias, vt ante cœpimus dicere, in materia vectigalium & tributorum haud raro fit respiciendum ad Dominium Eminens, vt quando de pecuniis, quas etiam de inuitis ciuibus opulentioribus mutuas exigere, necessitas Reipublicæ suadet, agitur: itemque de vsuris eo nomine soluendis aut non soluendis: quæque alia sunt eius generis. Etiam cum de oppignoranda aut vendenda parte ciuitatis quæritur, vt ærario subueniatur, aut necessitates Reipublicæ expediantur, ab hac philosophia aliquod præsidium peti videmus.

Concurrunt plura in historia Boreali de Scania, Hallandia, Bleckingia, Lystris & Huena, quas primum Dani, angustiis domi rebus, Iohanni Holfatiæ Comiti pignori obligauerant. Postea cum extremo *Holfatorum* iugo fatigatæ illæ prouinciæ, ad libertatem aspirarent, Regisq; Sueciæ Magni opem respicerent, Comes 1332.

Ioannes videns se tanto aduersario haudquaquam parem futurum (refero verba Isaci Pontani) extemplo, quod dicitur, necessitatem in virtutem vertens, quicquid è Scania, Hallandia, Bleckingia & Lystris sibi obaratum habebat, id venditione cum Sueonibus habita, acceptis 70000 argenti puri marci, Magno in rotum transtulit, postquam summa cum vi & violentia triennium circiter id ipsum tenuisset. Duplex hic titulus occurrit: primum, quo pars ciuitatis à corpore discedit necessitate compulsæ, dum aliter seruari non potest; deinde venditio. Histor. Dan.
l. 7. P. 455.

Priori Grot. 2. 6. §.
maio-

Pontan. l. 7. maiorem auctoritatem videtur tribuere *Historicus*, cum devtroque subiicit: *Varie exinde super eius disceptatum venditione, quæsitumque, an ei, qui tantum oppignoratam regionem teneret, eius abalienanda potestas esset: quamvis Sueci non ea tantum cum Holsato transactione, sed etiam literis, indigenarum niterentur, quas & postea agnoscit Historicus. Hactenus alio pertinerebit, quod & se in fidem Suecorum illæ provinciæ dederunt, & Comes Holsatiæ suam, quod habuit, ius Suecis vendidit. Accessit Regis Regniq[ue] Daniæ auctoritas, confirmatis, quantâ fieri potuit sollemnitate, quæ acta erant. Id quod conuentio Regum Regnorumq[ue] Sueciæ & Daniæ abunde testatur, literis publicis, quas refert Historicus in rebus*

Pontan. l. 8.

pag. 468. &
seqq. anno
1343.

Woldemari III, illis verbis: Item volumus, & firmiter statuimus, vt omnes ac singula placitationes & literæ, per dictum Dominum Regem (Woldemarum) & quosunque alios, nobis datae aut nobiscum habitæ, super terris Scania, Hallandia, Bleckingiæ, Lyster & insula Huan, in suo pleno vigore & robore, per hanc nostram placitationem & finalem concordiam, in nullo penitus diminuta vel debilitata, sed potius redintegrata & de nouo roborata ac firmæ sint, ac in perpetuum stare debeant & durare. Sic noua iuris præscriptio obseruatur, quando Daniæ necessario suo tempore, oppignoratis primo provinciis, subinde in solidum cessit, repetitisq[ue] pactis, Suecorum possessionem & ius firmavit. Secuta sunt tempora, quibus Regno Sueciæ, per

per vitia Regis, in factiones scisso, ad periculosa auxilia conuersus Magnus ille, Waldemari blandimentis, quibus & minæ miscbantur, in Scania plectus, reddidit Danis prouincias illas, vna cum litteris pactionum superiorum. Iterum Pontanus: *Recepit Woldemarus (inquit) haud multo post volente atque assentiente Rege Suecorum Magno, quæ intacta adhuc supererant, Scania, Bleckingiaque munitiones & castra: similiter & literas idem Magnus Woldemaro traditas assignauit, quibus Iohannes Holsatia Comes Scaniam sibi oppignoratam Suecis vendiderat, tum & eas, quibus Scania proceres Regem Suecorum, vt Principem suum inaugurarunt. Sequitur: Sueci hoc nomine Magnum detestati eum cognomento Smeck per conuiuium vocitarunt, quod se deliniri & blandis persuasionibus ad iniquas & turpes condiciones induci permisisset. Vnde postea de hac alienatione inter Sueones & Danos armis scriptisq; varie disceptatum est. illius sibi integrum reseruantibus; his quocunq; acquisitionis titulo, & tandem longæua possessione nisentibus.* Adi Clarissimum Virum Ioan. Loccentum, cuius hæc verba sunt, qui amplius de iure huius traditionis disputat. Quam disputationem nostram non facimus.

Quare vt aliquid Domini Eminentis auctoritate interposita ad alios valide transferatur, cautionibus variis locum dari videmus. In quibus *securitatis præstatio non omiſsa in Instrumento pacis.* Illa securitas in mixto Reipublicæ statu, rectissime ad partes corporis

Vid. Eric.
Vpſalens.

lib. 8. pag.
490.

Hist. Suec.
lib. 3. in ann.
1360.

Artis. 10. S.
Exſolui denique.

ita

ita refertur, vt, si Statuum vnus aut plures, quicumque denique Imperii confors, discesserit à pactione, à ceteris coërceatur. In simplici autem Republica, neque consultum est ita statuere, vt si in Aristocratia vera, Optimates non seruent conuentas, à populo coërceantur, neque Regiam formulam in Regno sapit, si dictum est, quodocunque Rex aut eius successores contrauerint iis, quæ acta sunt, tum Senatores aut Ordines hostiliter se iis opponere possint ac debeant. Quam formulam alicubi obtinuisse scimus. Est & alius modus securitatis præstandæ, quando arbitri adhibiti, aut tanquam executores, paciscentium consensu adiciti exteri, aduersum violatores conuentorum, parti læsæ auxilium & arma spondent.

Pertinere quodammodo huc videtur & illa quæstio de certamine singulari, non tamen omni: sed quando summa potestas præcipit vni aut paucis, vt controuersiam publicam armis discernant. Armis enim tueri ciuitatem & ciuitatis lites, quæ iudicio terminari nequeunt, ad omnes pertinet. Hinc dubitari potest, quo iure in vnum aut paucos transferatur, quod est omnium. Nihil ergo dicunt, qui putant, nihil interesse, vnus paucorumue, an multorum opera eiurus vtatur, vbi de summa belli agitur. Quæ omnia temere in paucorum manus resignatur. Neque tantam vim, quantum specie n habet, quod vulgo fertur, de parsimonia humani sanguinis, & mittendis in

com-

*Vid. Bodin. de
Repub. 4. 6.*

compendium belli calamitatibus. Quæ enim non videt, fatius esse, vel multorum interitu & calamitatibus redimi libertatem ciuitatis, quæ talibus duellis simul & semel perdi potest: cum ex diuerso, post plures etiam clades, reparari fortuna queat? Temperari ergo solent eiusmodi historiae (in quibus non est nulla suspecta) vel quod deposcunt certamen potius, quam iubentur, pugnatore, vel quod ad mores temporum magis quam ad certam iuris rationem referantur pugnae. Sic in certamine inter Turnum & Æneam destinato, deliberatur quidem, an Turno imperari debeat singularis dimicatio cum Ænea, qui summus ipse Dux obtulerat arbitrium pugnae: sed Rex Latinus dissuadet Turno discrimen, nulla iustæ causæ fiducia ineundum. Atque ita abest summæ potestatis auctoritas. Non ex vero itaque, sed figura adiuuat suam causam Turnus, cum inquit apud Poëtam:

Grot. 2, 20,
10.

— *Vobis animam hanc socerog₂ Latino* Virg. Æn. II.
Deuoueo.

Quæ autem partes Turni tuentur, iniquam conditionem arguunt:

Non pudet, ò Rutuli, cunctis pro talibus vnã Æneid. 12.
Obiectare animam?

Quod si vtraque pars litigans ciuitati subest, tum vero nullo modo decuerit, hæc sacra regni (talìa enim sunt omnia iura maiestatis) in priuatas manus tradere: officioque iudicandi, quod publicum Deus esse voluit, priuata per arbitria defungi. Sed hoc **1** *alte*

alterius est loci : neque hic nisi ex occasione tangitur. Quin & si prius illud genus , alio referre maluerit quispiam , non habebit nos aduersarios.

De Clericis non opus fuit nobis seorsum agere. Quæ enim de ciuibus & partibus ciuitatis diximus , & de necessitate publica , non patiuntur restringi dominium eminentis. Quæ autem sunt priuilegia & iura , certis hominibus & ordinibus concessa lege ciuili , ne contra necessitates Reipublicæ valeant , legislatoris potestas vltro præstat : dum vel tacite summam legem publicæ salutis & necessitatis vbi que exceptam vult intelligi , vel interpretatione aperta expedit , quæ obstant. Neque repetenda sunt , quæ alii de subiectione & exemptione Clericorum inquisiuerunt. Nisi quod in quæstione consilii , quotiens à iure distinguitur , libenter & sedulo eliguntur , quæ ad fauorem ordinis , & moderationem faciunt.

In toto quippe hoc argumento , sicut antea monuimus , nihil est negligendum , quod officii , caritatis , boni moris obseruantia dicat. Ut de durioribus , aut odiosis , quàm fieri potest , minimum sumatur. In iudicando & scribendo plurimum interest , ignoscas aliquid imperantibus , & necessitatis publicæ sensu humanus ducaris ; an directa , vt sic dicam , iuris nomina imponas consiliis factisque , vt primum sibi dominii eminentis vocabulam præscripserunt. Fallor , an & illud pro-

proderit, si discreueris non segniter, quo naturalis ratio vocet aut ducat; quid in hoc genere gentibus placuerit; quomodo denique legislatio ciuiliſ ſuas cum dominio eminente rationes interdum conferat.

Verbo attingemus illam quaestionem, *an ciuis à Principe, siue summa potestate, possit solui supereminente dominio.* quod summo Viro *Hermanno Conringio* ita visum est, in egregio de *Finibus Imperii Germanici* opere. Potest summa c. 10. p. 386 potestas ius suum interdum à ciue abstinere. Sed sicut sine ratione id fieri non debet, ita sine modo fieri non potest. Potest summa potestas ciuem aut ciues aliquos immunitate tributorum & vectigalium donare, siue soluere necessitate conferendi solitas exactiones. Sed omnes ciues hac necessitate soluere non potest: dissolutio enim imperii sequeretur: cui conseruando summa potestas tendit; & cuius destructione, ipsa etiam destrueretur. Ita, si per vsum eminentis dominii ab inuitis ciuibus opulentiſ mutuandæ essent pecuniæ; posset forte vni & alteri parci, ex causſis aliunde emergentibus, si summa necessaria absque ipsorum ope confici potest. quid, si non potest? necessitas ponit modum: quem implet tenetque, qui dominium eminens exercet. Ita, si domo alicuius ciuis destructa opus est ad defensionem ciuitatis, non videbor recte dicere: summa potestas potest eum ciuem soluere dominio eminente. Dominium enim Eminens fundatur salute publica, necessario

tempore curanda : cui omnes ciues naturaliter obligantur intra illos fines , quos ipsa determinat. Videtur ergo non dari vnquam locus huic quæstioni. non in futuros casus , & in summam , aut in perpetuum : repugnat enim ipsa ratio dominii eminentis , vt excipiat-ur ciuis , aut res ciuis , qua necessitas publica indiget , aut indigere recte dicitur ; præuideri enim talia , antequam vsu veniant , nequeunt. Non in præsentia. aut enim postulabit utilitas publica , vt sibi ius huius aut illius cedat ; & exceptioni non erit locus , vt dictum est : aut non postulabit. Quod si ergo necessitas ac utilitas publica non indiget tali subsidio , iam iterum locus non est eminenti dominio. Hæc annotare volui , vt exempla , quibus hic maxime opus est , ad declarandam hanc quæstionem à viris doctis elicerem.

Audîo quidem nonneminem dicentem : *Princeps à subdito sibi mutuatus est pecunias : est hoc negotium ex iis , quæ à vi summi imperii non pendent. hic, ne nihil inter ipsos actum sit, ex ipsa negotii natura intelligitur, quod Princeps remiserit dominium eminentis, alias etiam in hoc ius, subdito ex pacto cum ipso imperante quæsitum valiturum, vt ipsam hanc obligationem, si ex bono publico sibi videretur, tollere posset. Verum Grotius, & qui dominium eminentis recte explicant, nunquam concesserint, à Principe tolli talem debiti obligationem posse obtentu dominii eminentis : quod scilicet sine compensatione non subsistit. Suspendi, non tolli,*
ex

ex causa solutio posset, si Princeps illam pecuniam, quam priuatim ciui debet, Reipublicæ necessitatibus ipse velit commodare. Facienda tamen erit solutio, vt primum per rationes necessitatis publicæ, si quidem ei suas quoque opes in tantum gratificatus est fieri poterit. Igitur nec opus erit, vt pactum subsistat, remissione domini eminentis: quod nec ad tollendas eiusmodi obligationes valet; nec quousque valet, remitti potest saluo imperantis officio. Neque enim ciuis, qui ita pactus est cum Principe, deterioris conditionis est, per rationem domini eminentis, quam si cum alio ciue pactus esset. Nam &, ne ille alius ciuis redderet pecunias eo tempore quo conuenit, sed Reipublicæ potius commodaret, dominium eminentis efficere potuit: non quidem tollendo obligationem, quod iam totiens monuimus, sed differendo solutionem. Et obligatio quidem Principis cum subdito paciscentis & contrahentis, iure naturæ perfecta est: Deoque teste & iudice sustentatur. Aliud considerandi & loquendi genus est, quando propter negatam vim cogendi Principem, vt pacto stet, hæc negotia spectantur, de quibus infra.

Cogitandum est etiam eruditis, an illud quod ex Grotio ante attulimus, sine explanatione admittere velint: *eminentis domini vsum in regimine dominico nullum esse, quia utilitas publica tantum per accidens ibi attendatur; sed tantum in meliori regimine.* Primo enim non

fuerit, arbitror, regimen dominicum cum tyrannico confundendum. Deinde: imitatur regimen dominicum in plerisque imperii ciuilis rationem; & nomen utilitatis publicæ sæpe in ore habet. Potest & reuera interdum accidere, vt utilitas publica cum utilitate domini congruat. Sed parata forte fuerit responsio: Eminens dominium in ciuili, & regio regimine, *excellenti modo valere; in herili imperio, per similitudinem & imitationem, & in certis casibus ostendi posse.*

Recurrere licebit ad principium huius dissertationis, & iterum tueri Grotium de nouitate vocabuli. *Noua enim vocabula, inquit, non minimum habent difficultatis, dum aliam sæpe significationem induunt.* Fateor me non intelligere satis hæc verba. Si noua sunt, aut habent suam significationem, aut non habent. Posterius nemo dixerit. si prius confitendum est, ille imposuit significationem, qui nouauit, qui primus ita vsurpauit, vt quomodo intelligi vellet, explicaret. Quo facto, si aliam, ab imposita primum significatione, induunt, vitio certe eorum fieri constat, qui non manent in significatione primum imposita & exposita. Atque ita fateor, intolerandæ mihi audaciæ semper visum esse, quod homines adolescentes, qui nunquam Grotium ita legerunt, vt intelligerent, de dominio eminente, quod primum Grotius explicauit, ea conscribillarent, quæ Grotio nunquam in mentem venerunt: hoc ius maiestatis

statis, cum omnibus aliis maiestatis iuribus turpissime confuderunt: denique post longas nugas id egerunt, ne quisquam nesciret, ipsos, quid esset ius domini eminentis, solide ignorare, & imperitiæ audaciæque suæ chimæras, nouo & raro schemate induere constituisse. Hic iam aliam significationem, non sane induit vocabulum suo significatu contentum; sed ignorantia hominum superbissime omni solidiori doctrinæ illudentium. At enim id *maxime queritur, an Politicis liceat, terminis Iureconsultorum aliter uti, quam ipsi solent.* Quomodo id maxime, quomodo omnino quæri potest? An *dominium eminentis* est vocabulum Iureconsultorum? Si hoc, cur nouum? Scio autem, Iureconsultos plurimæ lectionis nondum id appellationis in scriptis Iuridicis reperisse. Nec mirum. Iura enim maiestatis numerare, & explicare, non est Iureconsultorum: sed Politicorum. Nugæ utique canoræ sunt, quæ afferuntur, tanquam ad sententiam Grotianam de dominio eminente pertinentia. Iam quærat iterum: an vocabulo *dominii eminentis*, quo nemo Iureconsultorum vsus est, vel de hoc iure maiestatis, quod Grotius explicat, vel vlllo alio significatu, liceat Politicis aliter uti, quam Iureconsulti solent? Quis feret ita interrogantem, id est, sibi contradicentem? At forte *dominii* vocabulum Iureconsultis proprium est. Præterquam autem, quod hic non de dominio, sed de dominio eminente quæritur,

an non dominium in actu signato, ut loquuntur Metaphysici, tractat Philosophus, à quo acceperunt, & in actu exercito, sua quisque ciuitatis negotiis & legibus accommodant Iureconsulti? An Plato & Aristoteles, quid cuique proprium & suum esset, qui proprietatis & domini effectus haberentur, à Iureconsultis, aut hi ob illis didicerunt? An Scholastici Philosophos egerunt, aut Iureconsultos, cum totam domini rationem tam operose diligenterque explicarunt? Et quid vetaret (quamquam non opus est huc deuenire) voce, quæ diuersis disciplinis vsitata est, aliter uti in Politicis, quam videntur Iureconsulti in argumentis iuridicis? Nonne infinita sunt exempla? Neque tamen inde dicendum est, quod *Politicis cum Iureconsultis non semper conueniat*. apage lolliginem in prauis hominum moribus, non in literis & disciplinis amice semper conspirantibus natam. Quis non conueniret Politicis & Iureconsultis, cum Iureconsultus habitu Politico (non quidem confuso cum habitu Iurisprudentiæ, sed coniuncto) nunquam carere possit? Doctis Politicis (sive Philosophis ciuilibus) cum doctis Iureconsultis, id est, vtrisque mensuram sui nominis implentibus, probe & semper conuenit. At indoctis vtrisque an & quid conueniat, nec querere refert, & mirum sit, si fundamento omnis in literis concordia, solida eruditione sublata, quicquam congruere aut conuenire queat.

De-

Designata videri iam possit, quamuis ru-
diore Minerua, huius loci philosophia. nam
& abusus rei tam sanctæ, quæstaque inde ob-
liquis aut malis artibus ac vaframentis politi-
cis speciosa vocabula, facile exiis, quæ dicta
sunt, dignoueris. vnicam adiiciemus annōta-
tionem, de voce *Necessitatis*; qua obscure,
ambigue, licenter vti, multis inter artes est.
Et *necessitati* quidem *simplici ac absolutæ*, quam
vocant, nullum in hoc ciuili genere locum
esse, notius est, quàm vt repeti debeat. *Necessi-
tas* autem *cum adiunctione*, vt Cicero adpellat,
adeoque & *necessitas finis*, quæ hic attenditur,
habet vtique suos gradus. neque enim *ultimus*
semper *articulus necessitatis* sumendus est, cum
vocabulum hoc auditur. Sed nec inuisitatum
est, necessaria dicere, quibus *tutius certiusque
finis obtinetur*, in comparatione scilicet, vbi ex
aduerso constituuntur, quæ finis obtinendi
spem obiecta periculorum specie infirmant &
minuunt. Pertinet porro huc, quod *Plinius*
exquisita sententia extulit: *Summa ratio, sa-* Epist. 1. 12.
pienibus pro necessitate est. Summa ratio, exem-
pli gratia, quam salus populi postulat, vel ex
magna honestate, vel ex magna utilitate.
Quamquam alias distinguuntur *Utilitas &
Necessitas*. utilitas tamen excellens & publica,
in ratione necessitatis affirmatur, siue utilitati
ea æstimatio accedere potest, vt necessaria ha-
benda sit. Præclare Cicero: *Summa quidem* 2. de inu. 52.
*necessitudo videtur esse honestatis, huius proxima
incolumitatis: tertia ac leuissima commoditatis:*
I s que

quæ cum his nunquam poterit duabus contendere. Sequitur subinde: Quæ re fieri poterit, ut, cum incolumitati consuluerimus, quod sit in presentia de honestate delibatum, virtute aliquando & industria recuperetur, incolumitatis ratio videbitur habenda: cum autem id non poterit, honestatis, ita in eiusmodi quoque re, cum incolumitati videbimur consulere, vere poterimus dicere, nos honestatis rationem habere, quoniam sine incolumitate eam nullo tempore possumus adipisci. Quæ in re vel concedere alteri, vel ad conditionem alterius descendere, vel in presentia quiescere, atque aliud tempus expectare oportebit. Addit: In commoditatis vero ratione, illud attendatur, dignane causa videatur ea, quæ ad utilitatem pertinebit, quare aut de magnificentia aut de honestate quiddam derogetur. Neque comparationem omittit: Atque in hoc loco mihi caput illud videtur esse, ut queramus, quid sit illud, quod si adipisci aut effugere velimus, aliqua res nobis sit necessaria: hoc est, quæ sit adiunctio, ut proinde, uti quæque res erit, laboremus, & gravissimam quamque causam, vehementissime necessariam iudicemus. Vide etiam, quæ de affectione honestatis & utilitatis addit: unde quædam res ex tempore & ex consilio, non ex natura sua consideratæ, non tales habendæ videntur, quales ante habitæ sunt, aut plerumque haberi solent. Accurate distinguit utilitatem in re civili, quatenus vel ad incolumitatem, vel ad reliquam commoditatem, gradu non æquali pertinet: & posse tamen fieri ostendit, ut necessari-

cessitas in utroque genere locum habeat, vel ex natura rei, vel ex temporis & consilii ratione. Sicut autem in nostra materia, leuia & minora, & aliunde ad præcipuum finem reflectenda, merito excluduntur: ita ad tantas angustias redigi non debet summa potestas, ut dominio eminente uti nequeat, nisi in vehementissima necessitate, quæ vim refert. Si enim ne priuatorum quidem actus, vno eo soloque necessitatis gradu metiri legislatores & iudices solent: quæ ratio summo imperio tam rigidam legem dici patietur? Ne tamen in alteram partem licentius euagetur hæc philosophia, facile præstabunt, quas ante indicauimus, moderaminis ac temperamenti regulas.

Prorsus est memorabile exemplum temperamenti & moderationis ad æquitatem relata, nec tamen publicæ utilitati disconuenientis, quod *Liuius* interpretatur. Venerat lib. 31. c. 13. tempus, quo priuatis Respublica pensionem tertiam pecuniarum, quas mutuas in bellum Punicum secundum dederant, soluere debebat. Sed exorto nouo bello Macedonico, vix huic sufficere ærarii vires, Consules responderunt: & Dominii Eminentis exceptionem, ut hætenus loquimur, expetitæ solutioni opposuerunt. quasi dicerent: Debetur vobis sane pecunia, hoc ipso tempore soluenda. sed iuri vestro intercedit necessitas publica, & per rationes Dominii Eminentis suspendit cursum debiti, vestramque inopiam inopiæ ciuitatis

tatis cedere iubet. Nec inueniunt priuati, quod fortiter respondeant, nisi quod metum & casum figurant, quo in infinitum Domini Eminentis obtentu, suo iure arceri, id est, quid aliud, quam priuari sua pecunia, non ob culpam, sed ob beneficium, possent: Bello Punico successisse Macedonicum, huic aliud, inde rursus aliud succedere posse; vnde ipsis pecunia debita negaretur, imo, procedente in longius isto prætextu, interuerteretur. Ostendit certe hæc oratio, quantum ex iniquo trahere Domini Eminentis auctoritas videretur. Sed Respublica non erat soluendo ære alieno: id est, adhuc inconcussa stabat vox huius loci & argumenti propria: priuatorum iura utilitatis publicæ causâ differuntur minuunturque, quantum ad tempus, donec depulsa necessitate facultas satisfaciendi & penlandi redierit. Verum Senatus recte iudicauit, tum demum Domini Eminentis subsidia iustis priuatorum desideriis opponi, si omnia prius tentata, & leniores agendi viæ quæsitæ initæque fuerint. Quare agri publici intra quinquagesimum lapidem copiam creditoribus facit, hac lege, vt si quis, cū soluere posset populus, pecuniam habere, quam agrum mallet; restitueret agrum populo. Hoc est, vt censet Historicus, decernere id, *quod medium inter æquum & utile est.* Consules præsentius vti volebant remedio, quod sola necessitas ac utilitas publicæ defendit: Senatus rationem temperamenti excogitauit, qua constaret, ab inui-

inuitis huc decurrendum, & nihil non ante experiendum esse. si tamen non potuisset moderationis talis ratio reperiri, sentiendum & dicendum fuisset, quod Consules & senserant & dixerant.

Hactenus de Dominio Eminente. Nunc ad cetera capitis primi progrediendum est.

Quod iustitiæ *distributiva* siue *attributiva* conueniat *proportio Geometrica*; *explettrici autem* s. *correctiua*, *Arithmetica* proportio: Aristotelis est sententia diligenter à vetustis & iunioribus interpretibus explicata; nuper etiam in *Elementis Pufendorfsianis*, & *Feldensianis in* lib. 1. def. 17. *appendice ad cap. 2. & x. tertio quartoq.* Grotius §. VIII. id eorum genere esse, quæ sæpe, non, quæ semper fiunt, annotat. Neque hoc aduersus Aristotelem valide audiretur, si quis probe iudicaret. Non enim alia promittit in *Ethicis* Aristoteles, quam quæ plerumque ita se habent. Loca sunt multa & insignia, vnde hoc constat. Sed idem, quod Grotius, monuit etiam *Suarus in opusculo de iustitia*: cuius rationes repetit *Ioannes de Dicastillo*, & explicat firmiterque amplius in *disputatione de restitutione*. Quæ loco commentarii esse possunt in hac quæstione. Quamquam non desint rationes, quibus explicari commode possint exempla in contrarium allata, etiam ad communem sententiam.

De iustit. &
iur. libr. 2.
tr. 2. disp. 1.
dub. 3.
Et disput. 7.
dub. 3.

Illud annoto tantum: Quod, cum iustitia æqualitatem quærat spectetque, è duobus æqualitatis generibus, *Geometricæ* laudes emineant

neant, & apud *Aristotelem* (in sede propria) & apud *Platonem*, qui sexto de *Legibus* præclare ostendit, nullam posse vel constitui vel seruari societatem ciuilem absque ἀναλογία stricte sic dicta, quam ipse vocat γεωμετρικὴν ἰσότηθα. Et *Isocrates* in *Areopagitico*, volens declarare, nullam rempublicam, ne popularem quidem, posse stare, si omnia omnibus tribuantur, ita de Atheniensis reipublicæ administratoribus antiquis loquitur: μέγισον δ' αὐτοῖς συνβάλετο πρὸς τὸ καλῶς οἰκεῖν τὴν πόλιν, ὅτι δυοῖν ἰσοτήτοιον νομιζόμεναι εἶναι, καὶ τῆς μὲν ταύτων ἅπασιν ἀπονεμῆσις, τῆς δὲ πρὸς τὸ προσήκον ἐκάστοις, ἐκ ἠγρόων τέτων τὴν χρησιμωτέραν. ἀλλὰ τὴν μὲν τῶν αὐτῶν ἀξίωσαν τὰς χρῆσεις καὶ πονηρὰς ἀπεδοκίμαζον ὡς ἔδικοιαν ἔσαν. τὴν δὲ καὶ ἀξίαν ἐκάστον τιμῶσαν, καὶ κολάζουσαν προσηύλετο. *Plurimum autem illis profuit ad bene gerendam rempublicam, quod cum duo existimentur equalitatis genera, quorum alterum, vnum ac idem singulis, alterum vnicuique quod conuenit tribuit, non ignorarunt, vtra vtri præferenda esset: illam quidem equalitatem, quæ bonos malosque iisdem rebus dignatur, vt iniquam reiecerunt; eam autem, quæ vnicuique pro merito honores pœnasue attribuit, sequendam sibi præhabendamque duxerunt.* Sequitur de magistratibus constituendis exemplum huius philosophiæ.

§. IX. *Ius pro lege acceptum, obligatione potissimum æstimatur. Habet enim hoc omne ius, vt obliget. obligatio autem illa semper refertur ad aliquam pœnam, violationi iuris alicunde imminentem. Quod enim nonnulli*

nulli dicunt, *obligationem tantum naturalem*, sicut nullam parit actionem, ita nullum pœnam metum infert, id quale sit iam supra diximus, & præclare explicat *doctissimus Seldenus in Opere huius argumenti*. Confunduntur enim diuersæ obligationes. *Obligatio tantum naturalis* non facit vt quis metuat pœnam ex obligatione ciuili imminentem; quippe quæ hic nulla esset. Sicut si *obligatio tantum ciuilis* attendere-
 retur frustra de obligatione naturali sermo inferretur, si autem *naturalis & ciuilis obligatio* concurrunt, vt in legibus naturæ, ciuili legislatione repetitis fieri solet, metus geminatur: adeo, vt remisso postea per iudicem ciuili metu, siue metu quem ciuilis obligatio parit sublato, nequaquam eadem opera extinctus cense-
 ri debeat metus, quem naturalis obligatio excitaue-
 rat. Imo si quæritur, *quodnam ius maiorem habeat vim obligandi, naturale, an voluntarium*: maximam vim obligandi ius naturæ habere, & antea diximus, & probat in *Elementis* eruditissimus *Seldenus*.

De l. N. &
 G. lib. i. c. 4.
 p. 47. &c.
 edit. Lond.

De iustit. &
 iur. part. 1.
 c. 10. §. 6.

De *Permissu*, & *iure permissiuo*, vt vocant, hæc est *Grotii philosophia hic*, & §. 17. primo permissio non est proprie actio legis, sed actionis negatio, nisi quatenus alii obligantur, ne eis cui permittitur, impedimentum ponant. 2. permissio vel est nudi facti, quæ huc non pertinet, vel legis. 3. permissio quæ fit lege vel est plena, quæ dat ius, omnino licite agendi; vel minor plena, quæ dat impunitatem à pœna, aut libertatem ab impedimento, aut vtrumque. Cum his fere conueniunt, & huc con-

contribuenda sunt, quæ infra *Grotius* habet, ubi de *licitis*, & *licentiâ* agit: quædam dicit *licere*, quod omnino recta sunt, id est, salua pietate & officiorum regulis fieri possunt, alia autem dicit *licere*, quod pœnæ apud homines non subiaceant. Hoc *licere impunitatis*, & improprie dictum, vocat. Sed si quis velit subtiliter partiri, posterius membrum euoluendum est. *Licere* enim quædam dicuntur, quod pœnæ non subiaceant, sed modo non vno. vel enim pœnæ non subiacent quædam, ob defectum fori humani, sicut Regum exemplo, quibus omnia licere dicunt vulgo (quod parum caute in *defensione Regia Salmasius* explicauit) *Grotius* ostendit: vel impune aliquid licet facere, eo quod lex plane nihil de ea re in vllam partem constituit: vel denique, quia lex, vt hoc liceret facere, definiuit. Ad vtrumque hoc genus valere possunt sententiæ, quas *Grotius* affert, submonentes: *multa à legibus præteriri, aut permitti etiam, quæ tamen non oporteat facere studiosos iustitiæ.* Quæ in sensum clara est *Pauli* Iureconsulti regula: *Nan omne, quod licet, honestum est.* Quod *licet*, scilicet lege ciuili. Exempli gratia: multa creditoribus in executione in bonis debitorum licere, quæ minus honesta sint. Ad hanc enim iuris speciem *Iacobus Gothofredus* illam regulam præcipue spectare existimat. Addenda sunt etiam *φιλοσοφήματα Petri Fabri* ad illam & parallelas regulas. Vnde apud *M. Senecam* subtilis distinctio legum à *Silone Pompeio* adfertur: *Hæc lex*

lib. III. c. 4.
 pr. & c. 10.
 1 & 2.

III, 4, 2.

6. 144. do R. 1.

27. contr. 25.

lex quid oporteat, querit, alia, quid liceat. Quæ I V. contra
verf. 29. sententia nos de proposito nomothetico monere potest. Bonus enim Legislatoꝝ semper quidem optat leges ferre quàm optimas, id est, iuri naturali quàm maxime consentaneas; atque adeo id præcipue spectat, quid oporteat. Sed incidunt sæpe tempora, & casus varii, vnde non licet pressò pede viam illam regiam decurrere: quin ad ea deflectendum sit, quæ licere non vellet cuiquam, si vbique, quod optimum est, obtineri posset. Quo Elem. I. V.
lib. 1 def. 14.
§. 2. & def.
15, §. 2. pertinet illa distinctio *Pufendorffio* explicata actionum *perfecte licitarum*, quæ neque diuina naturali positiuæ lege, neque humana ciuili vetantur; & *imperfecte licitarum*, quas naturali diuina lege vetitas, ius ciuile nulla pœna afficit. Sed ad *permissa* reuertendum. Quoniam enim in officiis & actionibus legis non Philosophi tantum, sed cum l. 7. de lib. iis *Modestinus* numerat *permittere*: dabimus operam, si philosophia hæc queat distinctius consignari. Vbi statim notandum est in legum officiis & actionibus recensendis, non illo laxo sensu sumi *permittendi* vocem, quomodo permitti dicuntur, quæ intra terminos abnutiuos non vetantur, id est, silentio prætereuntur, non attinguntur verbis legis: sed vt lex ipsa, permitti aliquid iudicat. Ita *permittere*, doctissimo *Feldeno* est; *vim addere, ne* Elem. part. I
c. 10. §. vii. *quis, quod non iniustum est, facere impediatur.* Sicut iusto lex vim addere dicatur, vt fiat; iniusto, ne fiat. Quæ ad id referri par est, quod in

K

luc

suo genere excellentius est. Nam leges positivæ non raro res indifferentes, quæ ex se nec honestæ, nec inhonestæ, nec iustæ, nec iniustæ sunt, iubent vetantur, aut permittunt, prout aliqua occasio, aut utilitas civitatis huc legislatorem vocavit. Igitur si dicas permitti, *quod iniustum non est*, hac descriptione comprehendas necesse est illud medium genus, quod signavimus. Nam de illis, quæ permittuntur ex se iniusta & inhonestæ, mox dicetur. Ceterum de *iure permissivo* dicturis extra quæstionem sunt, latæ illæ significationes, cum *permissa censentur omnia, quæ non sunt prohibita*: nisi addas actionem legis in vetando occupatæ. Nam tum recte dices: Hæc lex consignavit disertes, quæ nuptiæ essent incestæ & inutiles: ergo permisisse existimanda est, quas non prohibuit. De cetero etiam huc non pertinet quoduis silentium legis, ut queas dicere: Nulla lex civilis hoc prohibuit; ergo permissum est: leges enim civiles, non de omnibus rebus præcipiunt. potest interim prohibere lex naturæ, aut honestas aliqua naturalis siue regula officii non permittere, ut hoc aut illud agas. latius enim patet officiorum quàm iuris regula. Ita ergo demum admitti potest, quod dictum est: permissum censetur, quod non est prohibitum vlla lege, vel naturali diuina ac positiva, vel voluntaria civili, aut vlla honestatis regula. Multo minus *permissum* hic cum præcepto & iussu confundere debemus. Sic enim, quæ iubentur lege, ut licita, ita per-
 mis-

missa parum proprie dicerentur. Etiam istud non inutiliter obseruaueris : *permissum* interdum opponi vetito ; interdum non minus iusso, quam vetito ; sicut ἀδίαφοε Græcis dicuntur. De iure igitur naturali, siue diuino (tum naturali primis hominum initiis coæuo, tum eo, quod naturali adiectum est) vere possis dicere : *Quicquid iure naturali ad diuino obligatio siue præceptiuo non continetur, illud permissum eodem iure, censei debet, siue iuris permissiui naturalis esse, vt loquuntur.* Perfectio enim iuris diuini & naturalis postulat, vt ita sentiamus. Modo notes : si ius naturale decalogo conclusum sumatur, non literam tantum, sed totam *δυσίαν*, & quæ certa argumentatione hinc deducuntur, accipi debere. Nota amplius : in iure diuino naturali adiecto, non excludi debere appellatione iuris permissiui, eas leges, quæ nec iubentibus, nec vetantibus, sed permittentibus verbis aut sententiis vtuntur. In hoc transitu à iure diuino naturali permissiuo, ad *ius ciuile permissiuum*, nonnulli ita versantur, vt vniuersum ius ciuile etiam obligatiuum, pæne cum iure naturali permissiuo confundere videantur : quasi scilicet sanctiones humanæ & ciuiles vnice ad ius naturale permissiuum pertinerent ; quasi leges ferre, pacta inire, rempublicam constituere & regere, ex permissione illa tantum liceret. Quæ philosophia si non correctione, cauta tamen explicatione opus habet. Ordo enim imperandi & parendi in societate ciuili, adeoque

potestas legum condendarum, id est, pars eius ordinis, iure naturali obligatio contineri rectius dicitur. Ius naturæ non permisit tantum, vt multi opinantur, sed præcepit civilem ordinem: cuius finis est honestas, à qua & constitutio & regimen societatis civilis modum & formam capit. Hinc est, quod lege civili non possunt præcipi, quæ lex naturæ vetat; nec vetari, quæ illa iubet: adde; nec adiaphora fieri, quæ lege naturæ iubentur; aut *permitti*, quæ naturâ vetantur. Si enim, *qui non vetat peccare, cum possit, iubet*; quid eo faciendum est, qui lege vetat impedimentum poni contra naturam peccaturo? Facilius pœnæ peccati remittitur, quàm peccaturo impedimentum remouetur. Nam à necessitate puniendi, de qua suo loco, quæstionem illam, *an potestas civilis possit permittere legibus civilibus, quæ iure naturæ interdiciuntur*, ego nolim suspendere. Quod si tales leges reperiantur in aliqua republica, illæ de fragilitate humana testantur: neque vllius auctoritatis obtentu in legum iustarum numerum transcunt, quin obineat *Grotii* admonitio, *principio cap. VII. lib. II.* Permitti de cetero queunt, quæ iuri naturæ, aut fini ciuitatis non repugnant, quæ vel ex medio genere rerum sunt, vt vetari aut perimitti idoneæ sint, vel iam præcepta mutantur; vel temporis & negotiorum necessitudini, intra limites nulla humana potestate mobiles accommodantur. sicut exempla mox docebunt. Fit autem per-

missio

missio in iure permissiuo civili, vel *actione legis*, vel *tacite*. Ad actionem legis etiam referri potest, vt supra terigimus, *præteritio*; non quidem simpliciter, vt in iure naturali permissiuo, sed *ex formula & consilio legis*, exempli gratia, ita conceptæ, vt legislator ostenderit, se voluisse plena enumeratione partium defungi. tum enim permisisse censetur, quod inter vetita non recensuit. si quidem sit eius generis, quod naturali honestati, quæ perpetuum iuri naturali & tacitum supplementum præstat, non aduersetur. Sed manifestior est actio legis, *per verba permittentia*, in formula legis, aut priuilegii, aut responsi rescriptique. In *Legibus Longobardorum* Rex lib.3. tit.14. Rotharis constituit: *Si quis liber homo migrare voluerit aliquo, potestatem habeat intra dominium regni nostri cum fara sua migrare, quo* lib.2. tit.3. *voluerit: sic tamen, si à Rege ei data fuerit licentia.* In Constitutionibus Siculis Imperator Fridericus II. *licentiam dat Forbannitos & Foriudicatos* (i.e. foris omnem aditum iudicii constitutos, vt ipse explicat) *capiendi & occidendi.* Apud *M. Senecam* Lex: *Liceat adulterium in* Exc. cont. I.4. IX, 1. *matre & filio vindicare.* Apud eundem: *Adulterum cum adultera qui deprehenderit, dum* Cont. I, 4. IV, 24. *utrumque corpus interficiat, sine fraude sit.* Tacite in iuris permissiuo civilis naturam migrant, quæ tolerando, conniuendo, dissimulandoq; vel in præsens, vel in longum, vt consuetudinis habitum induant, civilis potestas transmittit. In quo genere gradus esse, & pro his

maiolem inuoluerit pretextum nemo non videt. Si autem in ullo iuris genere, certe in hoc permissiuo regnant *consilia, proposita, strategemata politica*, vt supremæ legi salutis publicæ seruire videantur, & ad genuini iuris simulacrum propius speciosiusue admoueantur, quæ ad hunc modum permittuntur. Non potest tamen iis vel rationibus vel artificiis semper effici, vt iuste facta censeantur, quæ permissiuo iuris titulo se tuentur. Quæ de re Grotius egit, vbi querit: *an leges humanae, quæ interfectionem quorundam hominum permittunt, intersectoribus ius verum præstent, an tantum impunitatem apud homines?* Ad quem locum plura annotabimus. Scilicet permissio legis ciuilibus, non efficit, vt actus aliquis non sit contra ius naturæ, aut extra pœnæ diuinitus imminentis metum. *Fernandus Vasquius* leges permittentes cædem adulterorum, cum *Scoto* iniustas pronuntiat. quamquam alia ratione de illis & eius generis aliis iudicari potest: si summa ciuilibus potestas iure suo, manibus priuatorum in vindicando flagranti crimine vti dicatur. quod ex *Seldeno* alibi notamus. Ita tolerando & conuiuendo nullum iuris titulum creari in multis, satis patet. Sæpe ipsa excusatio debilitatem tituli ostendit: cum permitti aliqua à consequenti dicunt, quæ per se non permittenda essent. Verum ista non nisi singillatim, & in ipsa facti specie diiudicari queunt. Superest, vt de *interpretatione* iuris permissiuo ciuilibus aliquid adiciamus.

L. 20. 17.

C. I. L. S. 49.

adiiciamus. Quomodo ex negatione iuris obligatiui, permissio inferri soleat, ante diximus; nisi quod nunc illud addimus: Quando dicitur permissum, quod nulla lege ciuili iubente aut vetante definitum est; non cauillanda sunt verba iuris ciuilis, sed inspicienda est mens. multa enim continentur in sensu legum, & ex necessaria consequentia, aut propter similitudinem, yltro inesse intelliguntur. Vnde non male faciunt, qui negotia & causas discerni oportere statuunt. Nam contingentia æqualiter, quæque eius sunt naturæ, vt vel præcipi vel vetari ex æquo possint, facile ex silentio legum in licitis vindicantur. imò silentium legum videtur quodammodo in istis obligationem inducere aduersus impedimentum quodcumque. Sed in quibus subest respectus honestatis communis, & turpitudinis aliquis sensus, non eodem modo ex silentio colliguntur. cumque nulla respublica solis legibus (quæ non omnia possunt in terminis, vt loquuntur, complecti) sed moribus quoque regatur, supplementum istud nunquam in hac disputatione excludi debet. Semper locum habebit illud: *Quod non est contra bonos mores, nec contra fidem, indifferenter est habendum, & pro eorum, inter quos viuunt, societate seruandum.* Erudite dico, & honeste prudenterque, non superstitiose hinc versandum esse. Neque quæ tolerantur temporis & necessitatis, aut temporarii consilii causa, iuris veri & iustitiæ nomine æstimari queunt. *Consuetudines*

dini, vt multa alia, ita ad noſtram rem perti-
 nens illud tribuunt, *quod de non licito licitum
 faciat. Licitum* ſcilicet liberaliter ſumunt, de
 eo, quod pœnam fori humani non metuit.
 Conſuetudinem enim, vt vere rem licitam
 faciat, ratio potius quàm tempus commen-
 dare debet. Suntque hæc ex eo genere, quæ
 ſublimioribus & neceſſitudine quadam con-
 iungendis principiis nihil præiudicant aut de-
 trahunt. Quantum attinet ad *ius permiſſuum
 ſcripto & verbis permittentibus* comprehenſum,
 liberalius & illud dici conſuevit, *quod nullam
 reprehentionē mereatur, quicquid lege permiſſum
 eſt.* permitti enim aliquando conſtat, quæ ali-
 unde reprehendi poſſunt. Ita filius matrem
 in adulterio deprehenſam non ſine reprehen-
 ſione interfecerit, etiamſi lex, de qua ſupra
 dictum, cædem eiuſcemodi permetteret. Et
 de legibus patri, ſponſo, marito, conſanguini-
 neo adulterorum cædem permittentibus an-
 ceptus eſt diſputatio, nec ſatis definitur ab eo,
 qui multum hic ſudauit, *Fernando Vaſquio.*
 De cetero, in permiſſis interpretatio plerum-
 que ſtrictius facienda eſt. Itã permiſſum certo
 tempore, nec ante, nec poſt permiſſum in-
 telligitur. Et qui ipſe ſibi abutendo largius
 interpretatur permiſſa, amittere meretur,
 quod impetrauerat. Et locũ hic habet, quod
 in *Capitulo Caroli & Ludouici Imp̃p.* legitur
 titulo *de poteſtate data non abutenda: priuile-
 gium meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur*

pote-

De ſucceſſ.
 libr. 1. §. 7.
 §. 22.

lib. 7. tit. 42

poreftate. Addi his poffunt, quæ de *permiſſione* & *iure permiſſiuo* philoſophatur *Seldenus*. de I. N. &
G. lib. I. c. 4.
& 8.

An Hebræi ius naturale à conſtituto ita diſtinguant, ſicut *ſine* §. 9. & *Annotatus* Grotius notat, doctiſſimus *Vagenſeilius* ad h. l. diſquirit.

§. X. XI. XII. de *iure naturali* agitur. Primo definitio § X. affertur : in qua non omiſſi debuiſſe fundamentum conuenientie & diſconuenientie actuum cum natura rationali, nempe ſocialem hominis naturam; vir doctus exiſtimat. Sed Grotius non omiſſiſſe putandus eſt, quod & in prolegomenis ſatis expreſſerat, & §. XII. claris verbis plenius effert : ſi oſtendatur rei alicuius conuenientia & diſconuenientia neceſſaria cum natura RATIONALI ET SOCIALI. Vt compendium pro omiſſione accipi non debeat. *Dictamen rectæ rationis*, à cauillatione vindicare vix attinet.

Bene autem obligationem iuris naturalis ab imperio Dei naturæ auctoris in ipſa deſcriptione arceſſit Grotius. Non enim ſatis philoſophice ſatisq; cordate loquuntur, qui ius naturæ cum ipſo genere humano proditum ita deſcribunt, *quasi nihil ſit aliud, quàm quidam naturalis inſtinctus* (naturalis inſtinctus nondum eo proficiunt, vt iuris appellationem mereantur) & *ratio non datum ſed natum* (mirum ni hæc periphrasiſ ſit inſtinctus naturalis : quamquam elegancia illa barbara male ſe expedit, niſi oſtendat datum, natum præſtantius eſſe), *ſuadens honeſta diſſuadensque*

contraria. ergo ius naturale suasoriis rationibus constat, id est, ius non est? Aliud enim est suadere, aliud imperare. Lex non suadet, sed præcipit. Suasio non obligat: ius obligat, ut ante dictum est. Ius naturale Veteribus (Græcis scilicet Latinisque) *naturam* persæpe dici, verum & certum est. *Natura & ratio* i.e. natura rationalis, coniunctim non raro effertur. sed cum *instinctu naturali* hæc non permutantur. Neque accuratius loquuntur, qui dicunt: *quod ex iure naturali descendit, nullo cogente imperio, sed spontanea voluntate ad effectum perducebatur in primordio mundi, sicq; id ius naturale primæum & nativum nullam inducebat vim aut compulsionem.* Ratio additur: *obligatio naturalis ad effectum non perducebatur, quia eo tempore & iure nondum erant Principes, magistratus, iudices.* Sequuntur plura apud *Vasquium*, quibus omnem vim obligandi iuri naturalitantum à iure gentium & civili, id est à causa instrumentali, præterita causa principe, accessisse, valde dilute differitur. Non dicam de iis, quæ in historia peccantur. Nimis ægre fero, homines Christianos more ethnicorum de primævis antiquitatibus loqui; & præsidium sanctissimæ historiæ, quo illi carebant, obliuioni mandare. Loquitur *Vasquius* de primordio mundi post lapsum. An nullus pœnæ metus ibi ab immediato numinis imperio? Nihil timuit Cainus fratris interfector? Multiplicato genere humano, etiam si nulli fuissent Principes, magistratus, iudi-

Controu. Il-
lustr. I, 10.
17. vsque ad
21.

iudices (quod tamen importune diceretur & crederetur) annon DEUS per se fecisset, quod postea iussit sua vice facere Principes, iudices, magistratus? Unde ergo ducetur initium constituti ordinis imperandi & parendi? hac quidem ex hypothese non poterit aliunde duci, quàm ab origine legum ciuilium, id est, à tempore Moyſis. Antiquiorum enim legum non extat memoria, quàm quibus politiam ex voluntate diuina constituit Moſes. Loquimur autem nunc semper ad modum eorum, qui hanc disputationem conserere solent. Huius ipsius Moyſis opera promulgata est denuo *lex natura*, & Duabus Tabulis comprehensa: cum non tam scientia, quam auctoritas eius, consuetudine peccandi, obscurata esset. Non tamen ante Moyſen nulla vis erat legis naturæ, nullus pœnarum metus. Nam inuenimus apud Augustinum fin. tom. 4. ante Moyſen (inquit Auctor *Questionum V. & N. T.*) non solum non latuisse, sed etiam vindicata esse peccata. Quàm obrem & iusti fuisse reperiuntur multi, qui scientes Deum vindicem, timebant peccare. Conqueritur, non immerito quidem, doctissimus *Feldenus*: omnes ius naturæ dari clamant, nemo autem propemodum scit, quid illud sit: sed quod cuiuslibet sua dicat opinio, hoc pro iure Naturæ habet. Et institit sane ipse methodum eruditam inquirendi, *quanam sint iuris naturalis*. id enim tutius esse visum est, quàm definire ipsum ius naturale. Quàmquam dubito, an se politis auribus approbaturum sit illud genus loquendi; præcepta Decalogi, siue conclusiones ex vniuersalissimis

principiis practicis deductas certis & necessariis consequentibus ; esse propositiones quæ dicant contingentia vt plurimum in rebus iustus & iniustus. Illæ enim conclusiones quæ constituunt De- calogum , vna cum principiis, de quibus dictum est, lege naturæ comprehenduntur.

In euoluenda *homonymia iuris naturalis* in *b. §. 10. exemplum dominii, & communis rerum vsus*, ad sententiam illam pertinet , quæ infra examinabitur ad *lib. II. c. 2. Versus Euripidis*, quos ex *Helena* Grotius Latino metro reposuit , à v. 909. in oratione Helenæ , iniquam esse rei familiaris amplificationem , alteri præsertim fratri, nocentem, significantis, ita se habent :

Μισεῖ γὰρ ὁ Θεὸς τὴν βίαν τὰ κητὰ δὲ
κλαῶν κελεύει πάσης, ἕκ ἐς ἀρπαγὰς.

Ἐατέῳ ὁ πλεῖστον, ἄδικός τις ὢν.

Κοινὸς γὰρ ἐστὶν ἕρανὶς πᾶσι βροτοῖς,

Καὶ γαίᾳ ἐν ἧ΄ ἤχρῃ δάμασσι ἀναπληρούμενος

Τὰλλότρια μὴ γέιν, μηδ' ἀφαιρέτως βίαν.

Philosophia in ipso schemate poetico nata est, quando iura naturæ Deo auctori ascribuntur ac inter iussu diuina reputantur.

Adiicitur hoc loco quæstio : *an ius natura- le mutari possit ?* Qua in re incaute prorsus est versatus , & quæ rationi plurimum aduersantur , dixit *Petrus Gregorius Tholosanus*. merito reprehensus à *Seldeno* de *I. & N. & G.* 1, 8. p. 105. edit. *Londin.* Diuidunt hanc quæstionem , vt *primum* dicant de eo , quid Deus hic possit : *deinde* , quid homines possint. De

prio-

priori genere, dilucide Calixtus: Hinc porro sequitur, à lege naturæ siue præceptis decalogi neminem eximii, vel licentiam contra faciendi impetrari posse, ne ab ipso quidem Deo. Siue, dispensare, vt loquuntur, in lege naturæ ne Deus quidem potest: hoc est, manente eodem obiecto & iisdem circumstantiis non potest fieri nec auctoritate diuina concedi, vt id ab homine citra crimen aliter vel contra tractetur, quàm lex naturæ exigat. Si concederetur enim, Deus æternæ legi & iustitiæ suæ, quæ est ipse, derogaret, siue vtramque euersum iret: quod cogitatu absurdum impiumque. Dico autem, manente eodem obiecto, & iisdem circumstantiis. nam obiectum & circumstantias mutare Deus potest. Mutatis obiecto & circumstantiis poterit actio non esse contraria legi naturæ, quæ manentibus contraria fuisset. Rem alienam inuito domino sine peccato nemo potest auferre; nec vt auferat, cuiquam à Deo vel præcipi vel permitti, quamdiu manet aliena. At quando Israelitas auferre iussit Ægyptiorum aurea & argentea vasa, auctoritate sua suprema Israelitis hæc ipsa in mercedem maximorum laborum, quos vrbes Ægyptiis edificando exantlauuerant, adiudicauit; atque adeo, vt quæ prius aliena, iam propria essent, effecit. Israelita itaque ex Ægypto res non alienas, sed suas, asportarunt. Atque hic quidem Dei actio est manifesta, obiectum & circumstantias mutantis. Aliud genus exemplorū est, vbi res, de quibus ius naturæ constituit, mutationem recipiunt; siue vbi subiecta suam naturam non retinent, accidentibus caus-

Elem. part.
i. c. 5. §. 6.

causarum, ob qua ita sunt, substantiam & naturam, absque Dei actione immediata, destruentibus. Quo pertinet quod de creditore acceptum ferente *Grotius*, de depositario *Feldenus* afferunt. Nam exemplum de fratre habente sororem uxorem aliquid habet altioris indaginis. de quo suo loco. Ab hominibus autem non mutari posse ius naturæ, clarum & certum est. Nisi quod, ut ante dictum est, quærere solent: an summa ciuiliis potestas permittere possit, quod iure naturæ vetitum est? In qua disputatione diligenter puto tenendum esse, quod *Grotius* dixit & plerique agnoscunt, ius naturæ, ad naturam rationalem pertinere, qua socialis est: ideoque rationem & finem societatis iuris naturæ dictatu metiri, non autem ius ipsum sine societatis definire nos oportere. Neque enim credo recte dici: finem societatis satis commode aliquando obtineri posse, etiamsi permittatur aliquid, quod lege naturæ vetitum est, siue si legi alicui naturali vis legis ciuiliis non tribuatur. Quæ enim summa potestas ita iudicauerit, illa sibi indebitum ius arrogaret: & ab immotis diuinitusque natura duce & magistra præscriptis finis obtinendi rationibus deuiaret. Certe fieret, quod in corrupta tantum republica fieri potest. Facta enim & exempla nos non mouent. Sicut apud Tartaros, aliosque barbaros, mirum non est, rempublicam peruerse geri: ita laudatas quoque ciuitates vsurpasse ea, quæ laudari nequeunt,
in con-

in confesso est. quod & in Spartanae legis permissivæ exemplo Cl. Pufendorfius agnoscit.

Elem. lib. 7.
def. 13. §. 6.

§. XI. Iuris appellationem ad bruta animantia porrigi non posse diligenter h. §. & in annotatis, ostendit Grotius. Et fusius etiam hoc egit Seldenus, demonstrans, nec Hebræos ius aliquod hominum ac brutorum commune agnovisse, & quæ pro iure brutis communi afferri soleant, partim non repugnare verae sententiæ, partim merito repudianda esse; tum denique Iureconsultos Casareos plurimos, viros gravissimos celeberrimosque ab Ulpianea iuris naturalis definitione sibi recedendum iure existimasse. Figura enim non caret illud loquendi genus, de iure naturali animalis: quo concessio, nihil ob stare potest, quin & ad ius commune cum plantis procedatur; quando homo non tantum spectatur ut animal, sed etiam ut vivens. Etiam ut corpus, ut aliæ res: atque ita ius naturale erit homini commune cum omnibus rebus, quibus facultates aliquæ à natura insunt. Sicut agnoscit, & quod consequitur, educit Petrus Gassendus. Atque ita ius naturale ad omnes omnino res producit, ordinemque rerum tali appellatione signat Ivo Capucinus Parisiensis in opere, cui hunc titulum præscripsit. Vti simulacra virtutum in brutis animalibus Cicero agnoscit: ita simulacra iuris rhetorico studio adornantur. In quo Hebræorum magistri quoque suas partes habent. Etiam ad lusum processum est in hoc genere loquendi, noto Hieronymi Rorarii libello, quod animalia
bruta

de I. N. &
G. lib. 1. cap.
4. & 5.

Phil. mor.
pag. 1351.
edit. primæ

2. de Fin. 99.

bruta melius ratione utantur homine. Hesiodi versus è primo ἔργων sumuntur : ubi etiam in antecedentibus & sequentibus philosophia de iure societatis omnis vinculo, multa Poetae facundia tractatur. In primis huc pertinent, quæ in Græcis Procli scholiis leguntur : de iustitia à Deo hominibus insita, deque natura sociali; quodque societas solo iure conferuetur, societatiq; aduersum sit, quicquid à iure abiret: ut conficiatur iuris naturalis rationem studio societatis naturali estimandam esse. Quæ sunt ante dictis valde consentanea. Græca quidem suauius sonarent nisi prolixiora essent. Liceat pauca excerpere.

τοῖς ἀνθρώποις δικαιοσύνην σύμφυτον ἐπέσπερε (Ζεὺς) καὶ τὸ κοινωνικὸν ἐπέθηκεν αὐτῶν τῇ φύσει. — — κοινωνικὸν γὰρ ζῶον γέγονεν ὁ ἀνθρώπος, καὶ ὁ τῆς κοινωνίας αὐτῶ νόμος ἐστὶ τὸ πατρὸς ἐγκέται καὶ φύσιν. ἀδικία δὲ πάση πρὸς κοινωνίαν καὶ κοινωνία πρὸς ἀδικίαν ἐστὶ πόλεμος. — — εἰ ἔν ἀνθρώπῳ εἶ, φύσει κοινωνικὸν ζῶον εἶ. εἰ δὲ φύσει κοινωνικὸν ζῶον εἶ, παρὰ φύσιν σοὶ τὸ ἀδικεῖν. κίλ.

§ XII ostendit, quomodo probetur, aliquid esse iuris naturalis. Etiam in prolegomenis hac de re dixerat, quæ huc repeti debent, ab illis verbis: *Primum mihi cura fuit &c.* usque ad illa: *non minus sollicite.* Seldenus hunc locum copiose persecutus est. Cum enim demonstrasset, Hebraeos ex aliorum animantium actibus & usu ius naturale non elicere, neque ullum ius homini cum brutis commune agnoscere: deinde ad gentium omnium siue complurium opiniones, mores, constitutiones, progressus, quibus & ipsis

av. 274.

Edit. Heinf.
1603. p. 66.de I. N. & G.
lib. I. cap. 4.
& 5.

cap. 6.

*ius naturale non metiebantur Hebraei . annotat :
 1. argumentum , ut a posteriores e gentium m. crati-
 riorum illustriorumque moribus non intempestiue
 interdum desumi . maxime cum de iuris naturalis
 Permissiui capitibus aliquot disquiratur : 2. cete-
 rum quid Gentes eadem de iuris naturalis obliga-
 tioni capite aliquos aut de simplici permissioni na-
 turalis ratione ac vniuersali eius usu statuerint ,
 ne quidem satis coniectari inde posse : eo quod ,
 quicquid inest iuris naturalis , cum civili seu posi-
 tivo atque populis inter se interueniente immix-
 tum ac inuolutum sit . 3. apud populos reperiri
 mores circa ea , quae sunt iuris naturalis , discre-
 pantes , modo hoc , modo illud caput I. N. violari
 in moribus introducendi ac iure sanciendo ratio-
 nem vilitatis saepe honesto praeferrere , consuetudi-
 nem saepe simulare naturam siue laruam naturae
 induere , obligationis rationem hinc peti non posse ,
 absque qua nullum ius sit . Verum quidem est ,
 & à doctissimo Calixto prolixius ostensum
 quod in multis totae gentes legem naturae
 contraria quadam lege aut consuetudine op-
 presserint . Et fieri posse , ut consuetudine
 praua rectae rationis dictamen non exaudia-
 tur , supra dictum est . Sed videtur Seldenus
 permiscere quaestiones diuersas nec eodem
 pertinentes . Ait Grotius : non certissima iude ,
 sed probabiliter admodum colligi , iuris naturalis
 esse id , quod apud omnes gentes , aut moratiores
 omnes tale esse creditur : atque idem dicunt sen-
 tentiae memorabiles hic adductae , nisi quod
 Hesiodi verba potius , quam sensus ex iure li 19.*

Theol. mor.
 de Ll. p. 49
 vltique ad 59.

γων, huc inflectuntur. Hic de omnibus gen-
 tibus nondum cognitis frustra putamus ser-
 monem suscipi. satis enim morem hunc lo-
 quendi tuentur, qui olim & hodie ita locuti
 sunt. Sumsit *Grotius* hunc modum probandi
 ab ipso *Aristotele*, qui *ius natura* non semel
 à posteriore designavit, quod apud omnes
 homines peræque custodiretur, & de quo
 non aliter Persæ, aliter Græci, sed omnes eo-
 dem modo sentirent. Aliud autem est, quæ-
 rere; an id, quod omnes gentes tale credunt,
 sit ius gentium, an vero ius naturale; cum
 quo incidere ius gentium multi veterum di-
 xerunt. Non debet igitur cum hoc confundi
 ius gentium voluntarium: vnde exempla non
 debuit repetere in hac quæstione *Seldenus*: Fru-
 stra, inquam, loquitur de *clarigationis, belli*
denuntiandi, aliisque iuris feialis capitibus sub-
inde mutatis. Nemo enim ita colligit: apud
 gentes moratioris in usu fuit, ut bellum so-
 lenni ritu & carmine ad fines aut intra fines
 denuntiaretur. ergo hoc ut fiat, est iuris na-
 turalis. Hoc tantum sequitur: ergo ut testa-
 tio de iniuria fiat siue satisfactio postuletur
 ante vim & arma, (nisi prior alter intulerit
 vim armatam) iuris naturalis esse visum
 est. Modus non obverti potest, neque enim
 opus est naturaliter, ut literis certa formula
 conceptis, legatis missis, temporibus defini-
 tis res geratur. ista sæpissime mutantur: ma-
 neat interim opinio de necessitate res repe-
 tendi, ut veteres loquebantur, id est, querendi
 de in-

de iniuria, & satisfactionem postulandi. id quod fieri aliquando posset constituto in acie exercitu. Si enim tum auctor iniuriæ satisfaceret læso, & læsus tamen armis sæuaret, ius naturæ violaret. Atque id sensisse gentes moratiores plerasque, alibi ostendi potest. Hic vero non est subsistendum: sed videndum amplius, vnde & cur gentes ita senserint. nimirum, dictante conscientia, adeoque sensu Numinis Diuini: id est, non sine agnitione imperii, adeoque obligatione. Ita reditur ab exemplo & consuetudine Gentium ad ius naturæ; quod Grotius voluit. De difficultate separandi positiua à naturalibus, nihil attinet differere: contra Grotium quidem. Et constat, Hebræos in inquirendo iure naturali de moribus Gentium aliarum parum sollicitos fuisse: non certe ob difficultatem separandi positiua à naturalibus, sed quod ex Scripturis, & plus plerumque interpretationibus magistrorum suorum, & traditionibus patriis, hanc quoque philosophiam repetendam existimarent. Superfunt ergo duo genera hominum: Ethnici ipsi, primæuæ antiquitatis rudes, sacrarumque literarum ignari aut contemtores; tum Christiani. Ethnicos sæpe uti hac illatione, ut natura debitum aut illicitum dicant, quod apud omnes aut plerasque gentes tale creditur: ex Historicis, Iureconsultis, Oratoribus, Poëtis, Philosophis, contestatissimum est. Sicuti & satis admirari nequeunt, qui perspicaciore oculo scriptores perlu-

strant, quanta sit eorum peritia & doctrina in separandis positivis, ab eo, quod naturale est. Atque hac ipsa secretioris eruditionis parte observanda explicandaque Grotius immensum processit: suoque exemplo eorum fastidia & ignorantiam flagellavit, quibus parum volupe est, ex monumentis vetustatis requirere aut cognoscere, quàm se DEVS Opt. Max. hoc quoque in genere apud Ethnicos non reliquerit villo tempore *αμαρτυρον*. Christiani sane, qui & sciunt, quibus præceptis ius naturæ scorsim etiam perscriptum atque in Scripturis passim diuinis illustratum sit; quique in ipsis etiam legibus diuinis positivis, id quod morale est, & ad legem naturæ pertinet, haud difficulter recognoscunt, atque diuinæ voluntatis regulam in positivis quoque legibus, naturali legi scilicet non repugnantibus, in omnia, quæ exoriri possunt dubia, ducem ac magistram habent; vix est, vt eruditione & industria adiuti fallantur, quotiens ex consensu, moribus, consuetudine Gentium ad ius naturale demonstrandum subsidia ac documenta conquiruntur. Quæ porro *Seldenus* de *usu rationis incerto & inconstanti* disputat (ea autem si valerent, modus indagandi ius naturale, etiam de priore, periclitaretur scilicet) partim satis siue explicantur, siue refeluntur per ea, quibus principiū huius disputationis ipse orditur: partim ad abutentes ratione homines non ad ipsam rationem pertinent; suntque abunde discussa etiā à veteribus, quan-

cap. 7.

quando crassiores quorundam Philosophorum sententias arguunt. Ne dicam de explicatione quarundam sententiarum falso Philosophis nonnullis attributarum : sicut in Epicuri & Platonis exemplis, eruditus notum est. Sed quid opus est ambagibus? si philosophi plerique, si gentes pleraque viderunt ea facienda aut vitanda esse, quæ lex moralis, id est, lex naturæ denuo promulgata literis, fieri vitariue iubet, nonne rationis dictatu id viderunt? nonne rationis usus in his eos erudit? id autem accidisse, larga copia exemplorum demonstrari potest. Manet igitur verum, quod cum totiens alii, tum in Therapeuticis Theodoretus extulit: τὰ ἠθικὰ μαθήματα πάντας ἀνθρώπους ἢ φύσις ἐπέιδευσεν. διαπλάσας γάρ τοι τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος ὁ ποιητὴς, ἐντέθηκε τῇ φύσει τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν ἀναλίαν διάγνωσιν. ὁθεν ἔμεινον Σωκράτης, καὶ Πλάτων, καὶ Αἰσείδης ὁ Λυσιμάχου, καὶ ἄλλοι πᾶσι τῶν ἑλλήνων τὴν ἀδικον ἐβδελύξαντο βίον, ἀλλὰ καὶ τῶν βαρβάρων πολλοί. *Disciplinam moralem natura ipsa omnes homines edocuit. cum enim Creator hominum genus formaret, insevit naturæ bonorum malo, umque notitiam & discretionem. Unde non tantum Socrates, Plato, Aristides Lyfimachi filius, & Græcorum alii, sed etiam barbarorum multi iniustitiam siue vitam iuris studio & cura carentem abominati sunt. Qua de causâ? quia scilicet statuerunt, Deum esse auctorem iuris naturæ infiti & latorem, & si violaretur, vindicem. Nunquam enim hic recta ratio iubens honesta, & vetans contraria, sine imperio Di-*

Tom 4. ser.
12. p. 669.
edit. Paris.

uini Numinis accipi debet : sicut vel *Hesiodi locus* § *precedente* à Grotio laudatus, ostendit, cui plurima consimilia erudite consignauit, & auctoritate Patrum illustrauit ipse *Seldenus*. quæ scilicet obligationem (sine qua nullum ius intelligi dicitur) in ambiguis esse non patiuntur. De inferiorum metu supra diximus : addas licet, quæ de sensu diuinæ prouidentia, de conscientia, Ethnicis non ignota, huc pertinent.

§XIV Ius humanum voluntarium diuidit in *ius Gentium, ciuile, ciuili arctius*, vt patrium, dominicum, & similia. De postremo hoc genere iuris supra ex *Aristotele* aliquid diximus, qui hoc facit ius per similitudinem dictum. Et notandum est : iuris naturalis accurate loquendo esse, parere parentibus ac dominis ; adeoque auctoritatem iubendi, in parentibus & dominis. Nobis non tantum ex repetitione legis naturæ in Decalogo istud manifestum est : sed etiam Ethnicis ita senserunt. Vnde

l. veluti D.
de iustit. &
iur.

Pomponius à iure gentium primæuo, id est, naturali repetit obedientiam parentibus debitam. Et præceptum de honorandis parentibus, deque obedientia illis debita, etiam ex *Pythagoræ* mente, diuina (naturalis scilicet) lex est. Quare *Michael Ephesius*, cum exempla præceptorum iuris naturalis ad *Textum Aristotelis* ponit, vsitatam veterum consuetudinem secutus, τὸ σέβειν τὸ θεῖον coniungit τὸ τιμᾶν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα. Quo & illud *Homeri* Aristoteli laudatum pertinet:

ed. s. Eth.
10.

1. polit. 1.

244

— Δεμίσειν ἢ ἕκαστον
παίδων ἢ ἀλόγων,

Dat liberis, dat coniugi ius quilibet.

Atq; hoc ius quomodo ciuili subditum sit aut non sit, suo loco disquiretur. *Ius Gentium* in diuisione iuris non *Carneades* tantum omisit, sed etiam *Aristoteles*, & veterum alii. Vt mirum non sit, si ex iunioribus multi eruditi viri, contenti sint distinctione illa *πολυβυλλήτω* *Iuris naturalis & legitimi, seu ciuilis*: *Gentium* autem *ius*, interdum quidem naturalis, interdum ciuili congruere; In ciuili porro fieri, vt idem ius apud plures gentes obtineat, idque *ciuile plurium populorum* merito appellari, existiment. *Ius Gentium* cum iure naturæ, à bonis scriptoribus sepe permutari, supra dictum est. Addatur celebris locus *Ciceronis* ex tertio *Officiorum*. Itaque maiores aliud ius cap. 17. gentium, aliud ius ciuile esse voluerunt. quod ciuile, non idem continuo gentium; quod autem gentium, idem ciuile esse debet. Sensus loci, ad quem non vnus obhæsit, hic est: Eam semper de iure fuisse sententiam, vt aliud haberetur naturale *φυσικόν* (quod hic ius gentium, vt & alibi, dicitur) aliud ciuile, *νομικόν*. Inter quæ discrimen manifestum, & pro discrimine ordo auctoritasque. Quod enim ius ciuile sit, illud non statim pro iure naturali habendum, siue auctoritate iuris naturalis donandum esse: quippe ciuili legislatione multa constituis, quæ nec in se, nec semper iusta haberentur, sed ex re nata sapius mutarentur. Quod autem sit

iuris gentium siue naturalis, illud apud omnes ciuitates eandem & immutabilem auctoritatem obtinere, eoque nomine vim & potestatem iuris ciuilis quoque habere, siue ciuile quodammodo & esse & dici posse. omnes enim gentes, omnes ciuitates obligat; & exempla naturæ ac veritatis optima exhibet, vnde ius ciuile, seorsum sic appellatum, proprius, remotius, accuratius, securius, derivatur. adeo, vt, si nullum ius ciuile seu legitimum esset, ius istud naturæ tamen ciuitates gentesque obligaret, & ciuile (*πολιτικόν*) esset. Conduci hac debet, non quidem *Ἐλληνισμῶ* *εἰς πάντα ἀρμυδίῃ*, sed in parte explanationis, Aristotelica dictio: qui & ipse *ius πολιτικόν* (ciuile verum, sed significat hic latius, scilicet, quo societas & communis vita vsus continetur, vt verbis Ciceronis *Ἐξουσία* (Ioachimus Camerarius) distinguit in *naturale*, & *legitimum* seu ciuile strictius sic dictum. Ius naturæ semper est sociale, societatisque omnis humanæ coagulum. Igitur *πολιτικόν* merito & habetur & dicitur. *Iuriconsultorum* sententia vix obstare potest vlllo modo iis, qui *διχολομίαν* probant. Nam *ius gentium primæuum* apud ipsos non est aliud, quàm naturale, siue id, quod tum aliis, tum interdum ipsis naturale dicitur. *ius gentium* vero *secundarium*, non tam inuentione & auctoritate gentium inductum intelligitur, quàm vsu, quem ceteris gentibus cum Romano populo communem esse voluit Romanus legislator. quæ ratio ius ciuile

accu-

ad V. Ethic.
Arist. cap. 7.
p-231.

accurate loquendo, non ius gentium constituit. *Seldeni ius Gentium imperatum & interueniens*, extra hypothesin disciplinae Hebræorum vix vllum habet usum. *Grotius* hanc causam in iure gentium explicando diligentiam professus est. Valde autem vereor, ut vel ipse vel quisquam alius possit ineffenso cursu hoc stadium decurrere: quin semper eo redeatur, unde discessum oportuit. Si enim id spectamus & describimus, *quod omnium gentium moratorum voluntate in lege iuit*; modum considerandi ius naturale, non rem ipsam mutauimus. & supra fallus est *Grotius*, à posteriore ita probari ius naturæ. Quid potest aliud excipi, quam si dicas: de voluntaria consensione gentium hic sermonem esse, non de dictatu rectæ rationis & imperio Divini Numinis necessitatem inducente? Id vero demonstrare, fortasse non tam factu pronum. Vel enim res est talis, ut omnino eam natura & ratio iubeat vetetque; ubi non recte *voluntarium* istud, quo à naturali diuino iure ante distinguebatur, adhibebitur: vel non versatur in re *omnium gentium moratorum voluntas*. Quare mox substituit *Grotius* vocem *multarum*. Noua difficultas. Quærendum est enim: *an illæ multæ gentes pacto aliqua induxerint atque sibi commune inuicem fecerint tale ius: an vero per imitationem ab vna gente ad aliam, atq; ita tandem ad multas ius istud peruenerit*. Posterior modus, qui potest impedire, quin sit & maneat tale ius, plurium gentium ius civile?

Prior modus, qui solus idoneus est ad faciendum ius gentium, à gentibus scilicet constitutum, quàm sit demonstratu arduus, idoneis locis attingetur. Aperta certe pæctio vix apparebit: igitur ad tacitam confugiendū erit. *Vasquius*, quem in *annotatis* pro se adducit *Grotius*, fateatur: *ea omnia, quæ sunt iuris gentium, prius fuisse iuris tantum ciuilibus, sed paulatim serpsisse aut velociter transuolasse ad reliquas gentes & regiones, sicque cum primum ab vno vel altero homine vel regione inuentum quid fuisset & receptū, tunc iuris tantum ciuilibus non etiam iuris gentium id esse. Verum postquam eo iure omnes omnino aut pleraque aliarum gentium vti quisque cœpissent, iam iuris gentium effectam videri, inque ius gentium conuersum & transformatum. Quemadmodum & ex diuerso, si id quod hodie iuris gentium est, in desuetudinem abire forte cœpisset, ita vt penes vnam tantum prouinciam maneret, sine dubio iuris gentium esse desineret, & iam iuris tantum ciuilibus esse diceretur, h. e. illius ciuitatis vel regionis, penes quam adhuc id ius perduraret. An eiusmodi mutationes tam facile eueniant, quàm dicuntur, non inquirimus. An vero *Grotii* ad mentem ista opportuna sint, non iniuria dubites. *Vasquius* de iure gentium secundario Iureconsultorum loquitur: *Grotii* ius gentium, cum illo non est idem. Considera loca notabilia *Lib. II. c. 3. §. 5*: Quod si quis dicat videri ius gentium esse, vt id liceat, respondebo: etiamsi aliqua parte orbis id communiter ita receptum sit aut fuerit, non tamen habere VIM PACTI inter*

Mont. III.
lib. 2. c. 54.
§. 4.

*inter gentes, sed esse ius civile plurium gentium distributum, quod a singulis tolli potest. Et alia multa sunt, quæ iuris gentium vocant Iureconsulti, ubi de rerum diuisione & acquirendo dominio agitur. Et Lib. II. cap. 8. §. 1. & 26. Quod si ius gentium, ut à naturali distinguitur, respicit utilitatem non cætuum singulorum, sed magna illius vniuersitatis, adeoque humani generis, sicut in Prolegomenis Grotius monet, miro & Archimedeo artificio opus erit, quo euincatur & discernatur, Gentiumne iuri potius, an naturali tribuenda sint, quæ ad eum modum describuntur. Cicero enim & doctissimus quisque veterum iuris naturalis id officium asserunt. Id enim & sociale est, & societati ac communitati humani generis continendæ diuinitus destinatum factumque. Multo magis id sentient, qui meminerint, *ius gentium* à Grotio, ut immutabile describit, locis indicatis. Ut enim ius immutabile inter plerasque gentes habeatur, non aliunde potest effici, quam vel auctoritate diuina, qua ius naturæ censetur, vel pactione disertis verbis inita. An deinde utilitas ad plerasque omnes gentes pertinens, aliunde quam ex communi illa & vere humana societate adeoq; iure naturali deduci possit, non est nulla dubitandi causa. Plurium ciuitatum gentiumque utilitati & tranquillitati aliqua iura legitima conuenire & ex pacto accommodari posse, credideris: at omnium populorum vsui & paci vna lex naturæ moderatur. Ita periculum est, ne significatio iuris*

gentium

gentium recidat ad debilius istud & ab accurata huius loci philosophia remouendum genus, quod in imitando & mutuando communicandoque iure ciuili versatur. Vnde & consensio quaedam gentium, quamquam alterius loci, prodire videretur. Sed absoluetur hæc disputatio in exemplis, subinde occurrentibus.

§. XV. *vsque ad finem de lege diuina differit.* Cuius onus disputationis validiores postulat in humeros: & ad Theologorum scholas pertinet. Debitandum enim non est, quin Grotius, vt plerumque in re Theologica incautus quædam protulerit: quæ, cum de mente eius etiam aliunde constet, cur commodius, quam ipse intellexit, explicari debeant, forte cuiusdam non reperias. Diximus aliquid in *Præfatione*. Et quis stilum S. Scripturæ & bonæ interpretationis leges doctus illud *Audi Israel, vniuersæ, citra discrimen argumenti ad Hebræum tantum populum accominostatet?* Neque illud satis caute dictum est, *nulla parte legis Hebrææ, quæ lex est proprie, nos obligari.* Non dicam de iis, quæ in legibus Mosaicis forensibus & ceremonialibus moralia insunt, legis nomine & vi nequaquam defraudanda: quum sunt non leuia, quæ ab ipso Deo in alterutram partem lege Hebræa definita, migrare non audeant, qui auctorem legis & rationem agnoscant? De perfectiore lege Noui Federis, iam olim *Isidori Pelusiota* grauißimam verissimamque senten-

rentiam laudauimus : ὅτι καινότητῃ δ' ἰσχυρότων
 ἐδεδείξαν τῶ νόμῳ καὶ τοῖς πρ. φήταις ὁ τῷ Θεῷ υἱὸς εἰς-
 ἤγαγεν. quod nouitatem doctrinae nullam legi &
 Prophetis Filii Dei superinduxerit. Et mirum
 sane est, virum tam eruditum non animo duc-
 tisse, vel in eo, quem eruditionis nomine ad-
 mirari in toto Patrum choro fas est (*Theodore-*
tum dico) quid sibi vellent illiusmodi locu-
 tiones. In *Therapeuticis* quidem, vbi de legi-
 bus agit, quotiens totam Euangelii doctrinam,
 Christique disciplinam, *legem* vocat?
 Quis tamen inde Euangelium cum lege con-
 fundendum dicat? Cuiusmodi autem clarissi-
 ma est illa disputatio aduersus Marcionem,
 qui Deum legislatorem in V. T. *iustum*; Chri-
 stum autem in N. T. inhibentem, quod lex
 V. T. permisisset videbatur, *bonum* tantum exi-
 stinabat. καὶ ἐ συνείδεν, ὡς ἡ τῶν εὐαγγελικῶν νόμων
 ἀκρίβεια τῆς Μοσαϊκῆς ἐστὶ φεβρωτέρα νομοθεσίας. *ἐκείνῳ*
 μέν γάρ ὁ νόμος ἀπαγορεύει τὸν φόνον, ὁ δὲ
 τῶν εὐαγγελικῶν καὶ τῶ μωρὸν καλεῖ τὸν ἀδελφὸν τὴν
 γέενναν ἀπειλεῖ. πᾶς γὰρ φησιν ὁ λέγων τῷ ἀδελφῷ
 αὐτῷ μωρὸς, ἐνοχὸς ἐστὶν εἰς τὴν γέενναν τῆ πυρός. ἔτι
 πάλιν ὁ παλαιὸς νόμος τῆς μοιχείας καθυγορεῖ, ὁ εὐ-
 αγγελικὸς δὲ καὶ τὴν δι' ὀφείας ἀσελγῆς εἰσδυμένην,
 μοιχείαν καλεῖ. Et non nouit, inquit, quod legum
 Euangelicarum perfectio legislatione Mosaiica ter-
 ribilior sit. Nam illa quidem lex (Mosaiica)
 eadem prohibet : sed Euangelicorum lex ei, qui
 fratrem vocat stultum, gehennam minatur. omnia
 enim qui dicit fratri suo, stulte, reus erit gehennae.
 Rursum : lex vetus incusat adulterium : Euange-
 lica

Serm. 9.

ἑρμηνευτικὴ κα-
 νομικῶν. lib.
 5. cap. 16. &c.

lica verò lex, etiam turpem concupiscentiam, quæ lasciuo aspectu insinuat, adulterium vocat. Sequitur: de periurio in V. T. vetitis, in N. etiam iureiurando: de diuortio olim permissis in N. T. vetitis: de verbo otioso, & similibus. Disputauit hæc, ad hominem; & vt stulto secundum stultitiam suam responderet. Quis enim est, qui nescit, lege V. T. omnem non modo cædem, sed iracundiam & conuitia; nec modo adulterium, sed concupiscentiam quoque animi, & oculorū lasciuiam, in vetitis fuisse.

H, 12, 21.

ad II, 9, 9.

De iureiurando interdicto, ipse certe Grotius in alteram partem concedit. Et de diuortio quasi olim permissis, infra agetur. Possent fortasse hæc homini cuius moderato satisfacere. sed refutet directam viam objectionem ipse, qui ex mente Marcionis attulit Theodoretus; graui- ter testatus: stulte & frustra hæc talia afferri: ἀλλὰ καὶ τὸ ταῦτα λέγειν, μαρία σαφές. Sed ista quidem dicere, inquit, manifesta insania est. ὁ γὰρ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις διαγράφει τὰς ἐχθρὰς ἀγαπᾶν, καὶ ἐν τῷ παλαιῷ νόμῳ τὰς γυναῖκας ἀπολύειν, καὶ ἐν τῷ παλαιῷ νόμῳ τὸν ἄνθρωπον ἀγαπᾶν, καὶ ἐν τῷ παλαιῷ νόμῳ τὸν ἄνθρωπον ἀγαπᾶν, καὶ ἐν τῷ παλαιῷ νόμῳ τὸν ἄνθρωπον ἀγαπᾶν. Qui enim in Euangelio iussit inimicos diligere, ille ipse etiam in veteri lege præcepit, etiam inimici iumentum, quod oneri succubisset, non negligere, sed subleuare, nec inimicitiarum tempore necessitatis meminisse. Adiciuntur alia: de boue errante reducendo ad dominum: de humanitate etiam aduersus bruta, exemplo bouis triturantis: & auium parentum, & quietis etiam
brutis

Brutis die Sabbati concedenda: de aduenis & profelytis non affligendis; de spicilegio viduis & pupillis destinato: de captiua leniter & sancte habenda. In capitibus autem sequentibus amplius à c. 16. ostendit: vnum esse legislatorem, vnam eandemque legis in V. & N. T. perfectionem: nisi quod, exempli causa, abrogatis circumcisione, sacrificiis, aspersioibus (hæc ceremonialia scilicet, imperfectiora appellantur) perfectiora substituerit Christus, quando iam in corpore exhihebantur, quæ vmbra corporis prænotauerat. Etiam illud haud raro declarant Theologi veteres: In tanta luce N. T. non esse fas morem Hebræorum in V. T. imitari, qui perfectissimæ sanctissimæque legis vigorem suis interpretationibus ad vmbra plerumque retulerunt, & de litera potius legis, quàm de virtute solliciti fuerint: præteriisse tempora, quibus Deus istos mores tolerauerit; nullum iam vmbra tili philosophiæ locum esse reliquum, postquam in ipsius Christi officio & satisfactione, quid & quantum lex exigat, resplenduerit, hominesque sic ad perfectionem legis agnoscendam, vt implementum legis in Christo amplectendum extimulauerit. Est etiam de *perfectionibus Euangelicis*, quæ vocantur, inter eruditos sermo: de quo in tempore.

Titulum Thalmudicum de Rege falso, frustra citari, § XVI. ostendit eruditissimus *Wagenfeilius*. sicut & illud: *contrarium eius*, quod dicit *Grotius*, *circumcisionis lege totam Abrahami*

hami pot' civitatem teneri, & Idumcos à Iudeis ad id coactos, apud Maimonidem reperiri. De profelytis, Idem; sed præsertim Saldenus copiose lib. II, qui etiam de Sabbato (ad § XVII.)

De I. N. & G. lib. III. cap. 9. & seqq.

IN LIB. I. CAP. II.

An unquam bellare liceat.

IVS naturæ non repugnare omni bello, probat *rationibus § I historia § I, consensu, § III. Rationes § I* sumuntur *partim à primis naturæ, partim à ratione sociali, siue ratione sociali. Prima illa naturæ, τὰ πρότα κατὰ φύσιν à Stoicis diligenter tradantur, & cum consequentibus subtiliter connectuntur: sicut vel ista Ciceronis dissertatio, quam Grotius laudat, ostendere potest libro III. Finium cap. 5. 6. 7. cui adnotat locus Ἐξ ἀλλοῦ II. Fin. II. Prima naturæ, etiam principia naturalia, principia naturæ, initia naturalia, initia, prima conciliatio, ibidem dicuntur. Quamquam autem ὁρμὴ, & instinctus naturalis hic intelligatur, à nullo animali alienus: tamen aliter consideratur prima naturæ in homine, aliter in reliquis animantibus. Unde Cicero sane ὁρμὴ & appetitionem non ad quodvis vitæ genus, sed ad vitam rationi contentaneam siue convenientem, à natura datam esse, ad mentem Stoicorum disputat. cumque ad conservationem sui prima naturæ animalis instigant: primum quoque hominis officium est, ut se conservet in*

natu-

cap. 6.

naturæ statu; deinceps, ut ea teneat, quæ secundum naturam sunt, pellatque contraria. Adeo ergo cap. 6.

hic concurrit ratio naturalis siue socialis cum primis naturæ, ut sola cogitatione separari queant. Imo ratio, prima naturæ in homine in eum habitum format, ut hominis esse videantur. Concurrit scilicet cum primis naturæ lex naturæ, & institutum, ratio excipit perficitque ac denominat. Quo fit, ut prima naturæ, non determinata per rationem, nullum hic locum haberent, quando de iure quaeritur. ius enim cum brutis commune non agnoscit *Grotius*. Quem *Feldenus* propterea accusat, quod oratorio potius quam philosophico instituto, huc prima naturæ conuocauerit. Sed aliud est, ius homini cum brutis commune agnoscere: aliud ab illis initiis, & appetitu sensitivo naturæ animalis, comparatione quadam instituta & gradibus ad convenientiam illam naturæ rationalis procedere. Ita Iureconsulti Veteres, ita Philosophi, & in *Miloniana* Cicero existimarunt, non absurdum esse, si à primis naturæ, non quidem ad rationem iuris, qua ius est (quod in consequentibus prima naturæ vnice cernitur) sed in ordine quodam doctrinæ paulatim ad ea, quæ naturæ rationali & sociali propria sunt, ascendatur. Ratio igitur argumentandi non est hæc; Non repugnat hoc primis naturæ, ergo iustum aut non iniustum est (ratio enim iusti iniustine non inest primis naturæ) sed hoc modo, hoc non repugnat primis naturæ

M turæ

turæ, siue huic non repugnant prima naturæ, quibus nec ratio obicem hic ponit, sed potius illum instinctum probat, præcipit, determinat, & societatis respectu temperat; ergo non iniustum censendum est, quod à primis naturæ (ad animalem naturam spectantibus) monstratum, à natura rationali & sociali determinate præcipitur aut permittitur. Conservatio sui etiam reliquis animantibus curæ est per instinctum naturalem & appetitum sensitivum, quem in hominibus prima naturæ vocant: sed non determinatur ab ipsis (animantibus brutis) aut in ipsis, ad naturæ rationalis & socialis convenientiam, quæ ad prima naturæ consequitur in homine. Quare prima naturæ illustrare quidem fas est exemplo reliquarum animantium (quod Grotius *h. § 6 in annotatis* fecit) modo determinetur ad qualitatem moralem iusti iniustive per dictamen rationis in natura rationali & sociali. Sine omni figura esse hoc genus disputandi, nemo dixerit: sed quam exempla omnis ævi tueantur.

Sententia *Ciceronis, sub fin. § 1. ex officiis* I, II, ostendit, quod hic maxime attendendum est naturam humanam seu rationalem nequaquam ferri ad bellum, nisi κατὰ δέουσαν αἰσῶν, ut in Græcorum proverbio, siue per modum subsidii, id est, si pax & societas, eiusque vinculum ius, aliter quam bello servari aut obtineri nequit: siue, ubi bellum, unum & solum superest instrumentum socialis status iurisque tuanda.

Lice-

Licebit adiungere hic enumerationem communissimorum Iuris naturæ capitum, à Phil. moa. P. 1555. edit. prim. *Petro Gassendo*, ita factam, ut testimonio esse queant, quomodo cum *primis natura animalis* aliquam necessitudinem habere videantur, quæ tamen ut *prima natura humana*, id est, ut iusta naturalia, siue leges naturæ recensentur. *Primo itaque*, inquit, *communissimum innatumq;* *adeo omnibus hominibus est, ut quod bonum, quod commodum, quod gratum fuerit, prosequantur.* Ex hoc fonte deducit: benefactores grato affectu prosequi, malefactores repellere: parentes amare, Deum colere, bellare & certare repellendi mali causa. *Secundo, ut quisque se amet plus quam ceteros, seu ut sibi bene, quam alteri malit.* Hinc illa deducit: tribuere cuique ea quæ sunt accipientibus utilia, danti non molesta. *Tertio, ut vitam producere, & membrorum ac sensuum, facultatumq;* *omnium integritatem ac usum liberum quisque velit.* Huc refert coniugium, procreationem ac educationem liberorum, & similia. *Quarto denique, ut sociabiles sint, seu ut in societate degant.* Hinc obsequium legibus civilibus debitum repetit. Fortasse & hæc annotatione opus haberent: sed quo allata sint consilio dixisse sufficit.

§. II. De Abrahami bello non omnes adde §. 5. idem sentiunt, quod Grotius. Et sane, quæ singuli aut populus Dei egit illis temporibus, quibus oraculo diuino moneri, regi, iuberi solebant, propius esse, ut Deo auctore facta credantur, multi existimant. Silentium certe

Scripturæ, non trahit momenta rei in alteram partem. Sed hæc in transcurso.

Ad *historiam septem populorum*, cuius meminit, requiri debent, quæ de *Bello præcepti*, & *Bello vltroneo*, apud Hebræos, consignauit *Seldenus de I. N. & G. lib. V. cap. 12.*

Contr. III.
lib. I. cap. 9.
§. 5.

§. IV. Parum pro philosopho se gerit in hac quaestione, id est, in bello à iure gentium deducendo, *Fernandus Vasquius*; cum ait: *Bella inuenta sunt, non dispositiue, vt quidam arbitrati fuerunt, sed causatiue & occasionaliter; quia ius gentium non statuit bella, sed ex quo distincta fuerunt dominia rerum, insurrexerunt etiam bella.* addit: *mera cupiditas & libido, & infausta illa pronomina, meum & Tuum, bella genuerunt.* Hæc inspecta, satis & vltro displicere eruditis possunt, nec explicatione opus habent. nam quæ perspicua sunt, longa esse non debent. An vero hæc, quæ de iure gentium hic dicuntur, non debeant referri ad ius naturæ, quod & ius gentium dicitur, sollemnis, vt ante diximus, esse potest dubitatio. neque aliter explicare videtur doctissimus *Albericus Gentilius.*

de I. B. lib.
I. cap. I.

§. V. Quomodo Iudæi iudicia capitalia ex loco Gen. IX. (de quo etiam *Seldenus* videndus *de I. N. IV, 1.*) adstruant, vnde alii impugnare conantur, demonstrat *Vagenseilius* noster. *Idem*, qui de causa supplicii *Thamaris* ad locum Gen. XXXVIII, 24. disquirat.

De illis verbis, *id quod naturaliter licitum videbatur Deus edicto repressit*, de que illa *Caini historia*

historia disquisuimus in *Dissertatione de Iudicio*. De Lamecho Gen. IV, 24. vide *Simeonem* P. 69. Sec.
de Muus tom. 2. p. 13. & 14.

à. v. 512.

Versus quatuor *Euripidis ex Oreste* rectius eo valerent, vt eadem cade, sanguinem sanguine expiari priuato ausu, nunquam licuisse testarentur. Non tam, quod mites pœnæ antiquis placuerint (id enim alibi dicendum est) aut quod nefas vniuerse haberetur, hominem interfici: sed quod, hoc modo i. e. à priuato, indicta causa, citra auctoritatem iudicii, hominem occidi, antiquitus iniustum crederetur. Id enim in sua oratione, vnde hi versus sumuntur, Tyndarus clare disputat. *Scholias* *Græci paraphrasis versuum*, qui illos sequuntur, digna est, quæ adscribatur: διότι γὰρ ἀπέκητο ἐν ἕξει ἢ γυν' ἐνοχῶ ἕσει τῷ φονευθῆναι. — — εἰς δὲ φησὶν ὁ πρὸς τῷ τέλει ἐμελλεν εἶναι μεμιασμένῳ ὕσσρῳ, ὁ μηκέτι ἔχων μεθ' ἑαυτὸν ἄλλον, οἷον εἰς ἕνα φονεῖα κατὰ διαδοχὴν. καὶ ἔδει ἐσι μίσους αἰτιῶ ἐν ᾧ φονεῦσαι μέλλει, εἰ μὴ εἰς. ἐκεῖνῳ μάλιστα ὁ μὴ φονευθῆσθαι μὲν, μεμιασμένῳ δὲ, ὁ πρὸς τῷ τέλει. Nimirum si ius fuisset, eadem cade priuatum vl ciscet, omnino in infinitum processisset cades, cui semper aliquis fuisset obnoxius. — — Ita futurum erat, inquit, vt vnus, id est, vltimus tandem pollutus facinore maneret, qui post se non haberet alium interfectorem, in quem quasi successione cades transmitteretur: neque iam esset causa odii aut vindictæ in occidendo eo qui vnus esset. Igitur is equidem (vltimus ille, inquam) non occideretur, piaculo tamen obligatus siue pollutus aut consceleratus esset.

Ait Grotius : *Inter ea autem , quæ Noe liberis Deus edixit hoc quoque aiunt fuisse , vt non homicidia tantum , sed & adulteria , & concubitus incesti , item violente rapinæ morte punirentur.*

p. 806, edit.
Londin.

Quod doctrinæ Talmudicæ non esse cõsonum , ostendit Seldenus lib. VII. de I. N. & G. cap. 5.

§ VI quæstionem de lege, totiens repetitam postea, disertis verbis, proponit. Qua de re consulendi sunt Theologi. Nobis satis sit annotasse illa, quæ legis ad § XV. *capitis præcedentis. De diuortio*, & aliis exempli loco allatis, suo loco. Etiam quæ § VII & VIII & IX pro bello, aut contra illud afferuntur, accuratius à Theologis excutiuntur. Quantum ad Hebræos attinet, eximia sunt, quæ *Wagenfettius noster* congeffit. Totius voluminis materia esse potest, quod § IX erudite concluditur. Dum enim Christianorum hac in re sententia exquiritur, primo ad singulorum Doctorum sententias itur : *deinde* totius Ecclesiæ sensus exploratur. In *friore parte* præmittitur responsio triplex *aduersus auctoritatem Patrum militiam improbantium*, 1. quod sint priuatæ sententiæ, & quidem eorum, qui à ceteris dissentire solebant (vt Origenes & Tertullianus fecerunt) neque sic tamen semper idem dicant. 2. quod Christiani aliquando militiam euitauerint, non vt militiam, sed vt religioni Christianæ, propter quædam idololatræ, quæ vitari non poterant, aduersam. 3. quod *auerfatio militiæ*, si qua fuit, ad feruore primæuo-

RUM

rum Christianorum & sublimius propositum referenda sit. His præstructis ostenditur *Patres militiam probantes Patribus militiam improbantibus opponi posse*; allatis testimoniis Clementis Alexandrini, & (qui hoc nomen vulgo tulit) Clementis Romani. In *posteriore parte*, relictis priuatis auctoritatibus, testimonium Ecclesiæ militiam non omnem improbantis hinc ostenditur: 1. quod neque Baptismo, neque Communione Ecclesiæ exclusi sint militantes. 2. quod milites Christianæ religionis ergo cruciati, ceteris martyribus æquiparabantur. 3. quod sub Christianis Imperatoribus, vt supplicia capitalia, sic militia, obtinuerit, neque à quoquam Episcopo aut Theologo reprehensa sit. 4. quod Concilio primo Arelatensi canone tertio militia probetur. 5. quod exempla Christianorum militum passim referantur & probentur. *Obiectio duplex, prima* quidem ex Canone XII Synodi Nicænsis, ita repellitur, quod de pœna eorum tantum agatur, qui ad militiam non sine apostasia redierint: *altera* autem, ad correctiones Ecclesiasticas, & iniuncta sanctioris instituti specimina refertur. Nam *tertia* de vacatione militiæ Clericis concessa, iudicio totius fere Christianitatis, nullam habet difficultatē. *Interiiciuntur* & explicantur quædam dubia: cur Christiani antiqui non libenter interfuerint iudiciis capitalibus, aut pro reis capitis deprecati sint, aut noxios asylo Ecclesiæ receptorint.

In *Prolegomenis* ante dixerat Grotius de instituto nonnullorum Christianorum, *Feri*, *Erasmi*, & antiquorum, omne bellum auersantium & Christianis interdicientium. Bono sane credimus eos consilio fecisse; sed periculoso. Semper, inquam, periculosum est, vera abstrudere, ne iis homines abutantur. Occultata enim, & post animaduersa veritas, licentiam & libidinem incendit, ac suspiciones etiam aduersus *seria* & vera auget. Verum id quidem in tanta luce rerum differere, esset otio & patientia lectoris abuti. Dicam tamen, quod vix crederem, nisi compertum haberem ex memoriis, rerū nunquam in vulgus edendarum, cerissima fide traditis. Ibat in extrema annus Platonici, & de reuocandis ad pacem & concordiam plurimis passim gentibus strenue consilia agitabantur. Sed habuit negotium tot tricus implicitum moras, & impedimenta, & metus in futurum non modicos. Qui casdens, in negotiatione concordiae mundi, partes tuebantur, in diuersa tendebant: nonnullis tempora decernendi opperientibus; aliis primum quodque tempus optimum esse, incertum, an amore pacis, contendentibus. In quo cum frustra aliquandiu fuissent, induxerunt hominem mira facundia praestantem & Principi suo tum appriime gratum: qui multis cum lacrymis, nefas esse Christianis bellare aduersum Christianos differens, quo bello finis imponeretur, infimas obtestationes, preces, gemitus, praesagia & quasi vaticinia tam
poten-

potenter miscuit, vt in omnem partem Principis animum versare videretur ac distrahere. Ita lento negotio ab illa parte incitamentum & successus contigit. Constat hac de re non segniter disputatum esse: an ex officio viri sapientis, & boni ciuis esset suo Principi persuadere velle, quod orator falsum esse sciat & credat: an procul à negotiatione positus, & rationes aliter sentientium non edoctus, immisceri, imo partes profiteri in negotio aliis commisso deberet: an, vt ethnicis solitum fuit, ita Christianis liceret, quemquam hominum, nedum Principem religione infatuare; & in re tam sancta histrioniam agere: an credere potuerit Orator, vel ante, Principem tantæ prudentiæ crediturum persuasoris assertionibus; vel post, credidisse: an obliuisci potuerit orator, quod omnis æui experientia affirmat; Principes incalidos tolerare quidem interdum hypocritas, at prudenti Principi neminem hypocritam inter fida ministeria reputari. Pauci contra disse- rebant: paci semper & ab omnibus conuen- dum: semper Principis commode studere, qui eum à bellando reuocet: iniusto quoque pioque bello atrocia & cotidiana peccari: nullis vtilitatibus victoriæ eas flagitiorum sordes, quæ bellum comitantur, elui: cetera consiliarios partim decere; pacem suadere cuiusuis esse, qui occasionem & aditum nactus fuerit: euentu magistro compertum, huma- nique generis commodis perspectum, supra

M 5

omnes

omnes sapuisse, qui præter omnium sententiam, paci maturandæ, ancipitem forte, sed, ubi alia deficerent, necessariam rationem excogitasset. Iudicet, qui volet, qui potest. Mihi certum est, ad hoc genus subsidiorum, nulla pietatis, nulla prudentiæ necessitate, quemquam vtriusque laudis peritum vnquam compelli posse. A bello suscipiendo Principem retrahere, ad bellum finiendum permouere, quanta vi argumentandi, quo hortatu, quacopia instructuque, citra omnes ambiguas ambages, & declamationum præcipitia, poterit verus & Christianus orator? Sed quo dilabor: redeundum est ad viam, & ad

CAP. III.

Quo bellum diuiditur in publicum & priuatum, eaq; occasione summum in ciuitate imperium explicatur.

§ I Bellum publicum definit, quod auctore eo geritur, qui iurisdictionem habet. Bellum publicum solenne § IV describit, quod geritur certoritu, auctore eo, qui summam potestatem habet in ciuitate. Sub finem § V. indefinite repetit: Bellum publicum geri non debere, nisi auctore eo, qui summam potestatem habeat. Induit se hic Grotius in aliquas tricas. sicut non abs ratione etiam Feldeno visum est. Putet aliquis,
iurif-

iurisdictionem à Grotio cum *summa potestate*, more vulgari, permutari: sed non ea est causa, cur *iurisdictionis* vocabulo vsus sit; verum vt in *bello publico*, etiam illud haberet locū, quod geritur auctoritate magistratus non habentis summam potestatem. Interim, quia *summa potestas* in priore illa definitione excludi nequit, *iurisdictionis* vocabulum non satis commode vsurpabitur. vel enim cum iunioribus summam potestatem notabit (quod à Grotii mente alienum esse constat) vel summæ potestatis eam partem notabit, quæ ius dicit: atque ita rursus à scopo declinaretur. *summa potestas* enim gerit bellum publicum, etiam in eos, in quos non habet *iurisdictionem*, & eo actu, qui non potest appellari accurate loquendo *iurdictio*. sicut postea noscetur. Rectius & magis è more philosophi dixisset: *Bellum aliud est publicum, aliud priuatum. Publicum est, quod gerunt ille vel illi, qui habent summam potestatem: idque vel per se, vel per alios, vt magistratus, prefectosque: qui id faciunt, vel ex formula mandati, & magistratus, vel ex coniectura voluntatis eius, qui habet summam potestatem. de qua queritur: licitane sit vnquam, aut in quantum? Bellum publicum aliud est solenne, aliud minus solenne. Vbi non est dubitandum, illud quoque solenne dici, quod gerit indicitque Satraparum aliquis, cui summa potestas id facultatis in formula imperii commissi concessit. Hæc plana fuerint & expedita.*

Porro

Porro & h. § & seq. origo belli inde arcessitur, vbi iudicia desinunt. Desinere autem siue deseri iudicia intelliguntur non in eadem tantum ciuitate modis, qui hic explicantur, sed & inter diuersas ciuitates, quæ nullum tribunal humanum agnoscunt. Nil ergo aliud, quàm quod res est dicunt, qui *bella ex hypothese iusti esse censent, si per iudicia consequi ius nostrum nequeamus*. Frustra obuertit hic *Grasvinkelius* Ciceronianum illud, de duobus decertandi generibus, neque *iudicia* cum *disceptatione* permutari (quippe cum *disceptatio* sit inter diuersas ciuitates, inter quas non sunt iudicia) contendit. Ait *Cicero*: *Cum sint duo genera decertandi, vnum per disceptationem, alterum per vim; cumque istud proprium sit hominis, hoc belluarum: confugiendum est ad posterius, si vti non licet in superiore*. *Disceptatio* apud *Ciceronem* & hoc loco, & alibi plerumque est vox iudicialis: vnde ad alia similitudine quadam transfertur. *Διάγνως, διαδραχία, cognitio & questio veritatis*, vt in veteribus glossis etiam explicatur. *Cognitio* de iure scilicet, examen iusti, quod quisque se habere putat, quod qui exercent, *disceptare* dicuntur. Vnde *ἀνύπος*, & quando veræ *disceptationi* locus non superest, *disceptare armis* dicuntur, qui Martem quasi iudicem elegerunt. Recte ergo *Cicero* dixit *controversias*, quæ vel hominibus eiusdem ciuitatis, vel diuersis populis incidunt, *per disceptationem finiri debere*, idque proprium hominis esse, & à recta ratione præceptum

1 Offic. II.

ceptum : quando autem plane nulla disceptationis copia relinquatur, tum in subsidiiviam alterum genus decertandi, quod nunquam probaret natura & ratio, si disceptandi facultas esset, succedere, & vim in extremi ad ius consequendum remedii locum venire. *Confugiendum est, inquit, ad posterius genus.* Confugimus autem ad ea, quæ per se nunquam eligeremus, si res aliter expediri posset. Quæ disceptatio apud Ciceronem quoque includit iudicialē disceptationem, ubi iudicii copia est : quæ ubi deficit, disceptatio significat aliquid, quod cognitioni & examini iuris ac definitioni forensi respondet & vicarium est : ut si partes ipsæ iusta sua in vicem promant, atque si convenire possint de corrigenda inæqualitate, & restituenda æqualitate, experiantur : aut si arbitri deligantur (*Διαιτησις* enim inter nobilia disceptationis genera semper habetur) aut si testatio iniuriæ inuocato Diuino Numine fiat, id est, ad diuinum iudicium eatur, prius quàm armorum iudicio res subiiciatur. In quibus omnibus aliquid iudicio *ἀνάλογον* inest. Ratio enim prius constituitur iudex, quàm gladius : ad Dicen prius itur, quàm ad Martem. Quid autem est rationem constituere iudicem, quàm Derper rationem loquentis iudicium agnoscere ? Hinc teste Deo, siue claris verbis inuocato Numine res gerebatur. Vnde hoc apud ethnicos ? quia natura & ratio dictabat ipsis, esse profecto Deum, iuris quo hominum societas continetur

lib. I. c. 32.

tur auctorem. Non frustra dicit Cicero, *Belli æquitatem sanctissime iure feciali populi R. perscriptam esse*. Illa æquitas methodum iuris naturæ sequebatur. intelligas licet, quantum disceptationi tribuendum existimauerit ius feciale, antequam ad vim confugere liceret, ex clarigationis ritibus à *Liui*o descriptis. Per sacerdotes & cærimonias tota res agebatur: vt de iure naturali diuino, & coram eius auctore, id est, iudice disceptatio instituta intelligeretur: *Audi Iupiter, audiat fas. inde Iouem testem & iudicem inuocabat fecialis, si iniuste impieque satisfactionem de iniuriis postularet*: id est, si quid præterquam quod iure naturæ deberetur, vnicuique ius suum reddi aut reparari iubente, peteret. *Expectatur postea triginta amplius diebus*, si interea disceptationi locum relinquere malint, quàm armis contendere, à quibus res repetuntur. Tum demum, si auctoritas Numinis & iuris nihil valuit, *testatio* interponebatur (iterum Diis inuocatis) *populum, qui nolit res reddere, iniustum esse, neque ius persolnere*. Hinc ad deliberandum procedebatur de iure consequendo; quoniam iuris & Numinis auctoritas nulla fuisset apud partem alteram, atque disceptatio tanto apparatu studioque quæsitæ, prorsus repudiata esset. Quod si tum *decretum* exiisset, *puro pioq; duello res quærendas esse* (id autem est purum piumque bellum, quod disceptationis oblatae & expetitæ omni sublata copia suscipitur) tandem *indicebatur bellum*. Discere hinc licet, quid

quid sit confugere ad vim, vbi non licet vti disceptatione: quodque disceptatio fiat vel in iudicio, iure ciuili moderante, disceptatore iudice; vel apud tribunal diuinum, iure naturæ inuocato. Quo & arbitri spectant: vt, si fors partes dissidentes respectu suarum rerum aut perturbatione aliqua interueniente, non satis veritatem iuris diiudicent, aliorum & mediorum iudicio pacatius ad liquidum perducatur, quid fas, quid ius postulet. Quorum si iudicium iterum spernatur, ad tribunal Diuinum vtrunque rediri, ei que vel tacite sententiam, quam de iure suo quisque habet, iudicandam permitti, vltro intelligitur.

Dicit h. § I Grotius: *iudicia publica non à natura, sed à facto esse humano.* Opponit his verbis *Feldenus* Grotii sententiam supra declaratam, *qua statuit, ea, qua conueniunt naturæ humanae, qua quis homo est, non esse iuris voluntarii: at per disceptationem ratiocinando iustum consequi, naturæ humanae conuenit, qua quis homo est.* *Grasvinckelius* parum ad rem respondet. 1. *Nihil manifestius est, quam ius ciuile opponi naturali, cum tamen naturali æquitate nitatur: sed factum hominis interuenit, & absque hoc ius non esset.* Verum quatenus in ciuili iure subest æquitas naturalis, siue quicquid æquitatis naturalis subest, ius est absque omni legislatione ciuili, siue absque facto humano. sicut ex ante dictis constat. Igitur si lex naturæ (quod in omnibus bonis rebus publicis factum est) repetatur lege ciuili, siue
san-

sanctione civili, illa lex non est tantum civilis, sed absque legislatoris civilis facto, tamen esset ius, & quidem excellentissimum iuris genus, ius & lex naturæ. 2. *Quod vero ait Seldenus, per disceptationem ius suum consequi naturæ humanæ conuenit, verum est: sed ut disceptatio in publico iudicio fiat, non est a primæua natura, sed a naturali secundo iure, quod a facto hominis est.* Hoc quale sit, ex paulo ante dictis intelligi potest. ne dicam, *ius naturale secundarium, quod a facto hominis sit*, noue, nec accurate dici. Si per hoc genus loquendi intelligit *ius naturæ in iis, quæ actum humanæ voluntatis consequuntur*, non dixit, quod dicere voluit.

Ceterum *iudicia iuris naturalis esse, siue à natura esse*, non vno modo ab eruditis ostenditur. Forte non alienum erit à proposito partite ista consignare. *Iudiciorum potestate* nonnulli concise loquentes omnem summam potestatem significare instituunt: ut in illo Curtiano; **lib. IV. c. 1.** *cum in regali solio residebis, vitæ necisq; omniū dominus.* His ergo iudices in genere imperantiū: de quo postea; vbi de origine civilis potestatis aliquid annotandum erit. Alii iudiciorum appellatione, de *legislatoria simul & iudiciaria proprie sic dicta potestate* vtuntur. Sicut de Hebræorum philosophia Seldenus annotat; quod **de I. N. & G. VII, 4 p. 804** *in precepto Noachidarum seu naturali de iudiciis, hoc contineri velint, ut qui societates publicas inirent, seu respublicas qualescunque constituerent, rebusque præessent, Tribunalia, consistoria seu*

Seu domos iudicii ordinarent, quibus tum ea, quae pro vario locorum, temporum, personarum discrimine, iuris Noachidarum capitum observationi essent necessaria seu conducibilia, sancirentur superinducerenturque, tum iudicia de ipsis iuris naturalis capitibus, simul & de sancitis eiusmodi in litium & actionum decisionem exercerentur; & demum, ut huiusmodi sancitis & decisionibus parerent illi, qui pro multiplici imperii diuersitate ac variantibus iurisdictionis praestituta modis subessent, pœnisque coërcerentur contumaces & rebelles. Ita tamen, ut de diuino etiam iudicio, praemioque ac pœna in eo expectando, seu de eo, quod est, Deum Remuneratorem esse, persuasionem vniuersis hominibus necessariam esse, quantum ydeo, interea existimarent Hebraei. Notabilis, nec praetereunda hæc Hebraeorum philosophia, haud dubie vera. Quidam iudicia strictius accipiunt, nec de deliberatiuis & constitutiuis decretis, sed de decisiuis exaudiunt: legumque sanctione exclusa, quaestionem facti, definitionem iuris & executionem intelligunt. Atque ita iudicia vel quarto precepto Decalogi constituuntur, quo omnia summi imperii iura, ut subinde cognoscetur, sanciri credunt: vel octauo precepto, vbi cognitionis iudicialis diligentia aduersum falsos testes, adeoque totus iudicium ordo ecommendari intelligitur. Quare & Theologi grauissimi iudicia lege naturæ & in decalogo præcipi, nihil dubitant. Sed clariora hæc erunt ex dicendis postea.

§ II. De casu cessantis iudicii, infra ad II, 20, 8: de fure nocturno, ad II, 1, 12 agetur.

XXIV, 39. § IV. L. Pinarii aduersum Ennenses factum defenditur. Vide tamen, quàm caute in hoc genere versentur Antiqui. *Enna*, inquit *Liuius*, aut malo aut necessario facinore retenta.

§ V. Supra iam aliquid diximus, quod huc pertinet. Repetemus conserte: Magistratus mouet bellum, aut iure magistratus, aut factio proprio. neq, enim in voce *proprio* hic argutandum est. Iure autem *magistratus* tum demum dicitur mouere bellum, cuius formulâ hoc diserte continetur. alioquin enim in iurisdictione magistratus id non continetur, sicut § præcedente Grotius ostendit. Si ergo *iure magistratus* (sensu quo dictum est) bellum mouet, non sua, sed mandata potestate utitur; itaque publicum erit: si factio proprio priuatum utique erit bellum. Si ex *coniectura voluntatis legitima* mouet, iam iterum erit publicum. Coniectura enim ea est, quid & quantum mandato contineatur. Si *coniectura voluntatis vitiosa* est, iterum erit priuatum. quis enim tibi ita coniecere permisit? In *coniectura voluntatis ancipiti*, prout hæc aut illa pars præualuerit, publicum priuatumue habebitur. Hæc clara & certa sunt. *Grasvinkelius* alias res agit. Hinc procedit disputatio ad coniecturam voluntatis licitam, aut vitiosam. de qua in *dissertatione de Mandatis* aliquid dictum est, & infra sæpius dicendum erit: inquisiuitq; regulas quasdam huic philosophiæ
tem-

temperandæ Cl. Pufendorfius. Iulii Cæsaris exemplum, iniustum bellum aggressi ex coniectura voluntatis publicæ, non hic modo, sed etiam *infra* hoc nomine Grotius adducit. Sed quid dicemus ad ipsius Cæsaris apologiam, quando Scito se tuetur, in oratione ad Ariouistum? quoniam M. Mesalla, M. Pisone Coss. Senarus censui, et, uti quicumque Galliam provinciam obtineret, quod commodo Reipublicæ facere possit, Æduos ceterosque amicos populi R. defenderet, se Æduorum iniurias non neglecturum. Cuius generis Senatusconsultum etiam habemus apud Ciceronem, de Ariobarzanis Regis salute, incolumitate, regnoque tuendis. Annon recte coniecit Cæsar, qui Æduos vult defendi, vult etiam ea, sine quibus defendi nequeunt, adeoque bellum? Plura sunt, quæ hic dubitationem habere possunt: an *defensionis* vocabulum, etiam bellum inferendum extra fines Galliæ, & ultra Rhenum, complectatur; non enim videtur Senatusconsulto infinita, sed limitibus Galliæ provinciæ circumscripta potestas concedi: an mutato Æduorum statu, neque defenso ab iis, qui Galliam provinciam obtinuerant, hoc Senatusconsultum, ordiendi negotium de integro potestatem daret: an commodo Reipublicæ fieri dicatur, quod ad bellum nouum ancipitis alicuius in provinciam, attrahendū pertineret: an id, quod ad primum negotium adiicitur in formula mandati, possit ad ea produci, quæ præcipuo negotio difficiliora aut potiora videri possunt. Quo

Elem. lib. 1. def. 14. § 3.

III, 3, 10. add. 11, 21, 4.

de Bell. Gal. 1, 35.

Epist. XV, 2.

loco notandum, illa verba, *quod commodo rei-publice facere posset*, habere vim restringendi & temperandi, non ampliandi, quod concessum est.

A § VI ad finem capitis nobilissimam orditur disputationem de *summa potestate*, totamque eam philosophiam tam erudite exequitur, vt ingentia aliorum volumina, grauitate & vtilitate doctrinæ, vicerit. Præfatur de difficultate rei, partim consiliis eorum, qui temporibus & negotiis suis seruire potius, quàm veritatem exquirere ac tradere maluerunt, inuecta; partim per ignorantiam solidioris disciplinæ, contracta; vnde nihil nisi confusum & impeditum expectari fas est. Mihi semper visa est & illa causa non in vltimis habenda, quod Aristotelis in hoc genere philosophia aliter, quàm fieri debuit, accepta est. Qui enim credunt, Aristotelem omnis ciuilis doctrinæ placita contextu pleno partitoque ita in Politicis tradidisse, vt nulli veri inuestigationi locus supersit, illos statim hæere & sudare & comminisci necesse est, vbi suo loco, aut ordine aliquid frustra quærunt, aut diuersa diuersis non erudite comparant conciliantue, aut interpretandi disiecta, arte destituuntur. Longe est vtique verissimum, quod & semper credidi, & à doctissimo nostro *Couringio* non minore animo, quàm scientia vulgatum gauisus sum: *Opus Politicum Aristotelis non conscriptum esse, ea ratione & via, cuius & artifex summus habetur ipse, & specimen* in

in Ethicis Nicomachicis apparet; sed pluribus in locis, vel populariter, ac citra grauius definiendi diuidendique studium, vel permixtim, vel non sine hiatu defectuque, rem geri. Id adeo an vetustatis iniuria, aut eorum culpa, quorum manibus propagati sunt libri Aristotelici, siue etiam ipsius Philosophi quodam consilio, illustria quidem ingenii summi & incomparabilia documenta edere, totum autem doctrinae, quam secretam esse etiam Alexander optauit, contextum haud vulgare, aggressi, non nihil disputationis video inter eruditos relictum. Ceterum in tam nobili argumento, *de summa ciuili potestate, primo originem eius æquum est indagare: deinde ad singula, Grotio diligenter tradita, procedendum est. Summa potestas ciuilis, etiam imperium dicitur: & apud iuniores, maiestas; qua voce Antiqui sæpius pro summa dignitate vsi sunt. Auctor librorum ad Herennium: Maiestas Reipublica est, in qua continetur dignitas & amplitudo ciuitatis.* Quia tamen illa reipubl. maiestas, omnes suas rationes à summa potestate siue imperio suspensas habuit, factum est, vt eadem appellatione, summa potestas comprehenderetur. Itaque *ἐπισημῶν* Cicero, *ius de Fin. I. 2. maiestatis atque imperii* coniungit. Et disertis verbis *maiestatem* describit per *dignitatem, amplitudinem, POTESTATEM, populi Romani. Qui de Iouentis II, 17. originem* summæ ciuilis potestatis ab hypothese ferinæ illius vitæ, quam illi *statum naturalem hominum* male appellitant, repetere in- v. Hobbes. c. 5. & 6.

stituunt, vix vllum alium suæ philosophiæ
 vsum possunt ostendere, quàm vt illiusmodi
 dissertationibus præstantia & necessitas im-
 perii, tanquam oppositu contrarii, ostenda-
 tur: sicut, qualis futura esset hominum vita,
 si religio abesset, & Diuini Numinis prou-
 identia negaretur, interdum proposita con-
 fusionis multiplicis imagine declarari solet.
 Igitur summa potestas, non ab humano tan-
 tum facto, sed à iussu diuino & lege naturæ,
 siue tali facto humano, quo iuri naturæ ob-
 temperatum itur, arcessenda est. Qui enim
 societatem præcepit, is societatis ordinem
 præcepit, vt supra dictum est. vnde Cicero,
*nihil tam aptum esse ad ius conditionemque na-
 tura, quam imperium,* dixerat. Cum adhuc
 duo tantum essent, fœmina viro parere iussa
 est: hinc liberorum in parentes obsequium,
 parentum in liberos imperium, lege eadem
 naturali sancitum est. cuius sensus non alius
 equidem fuit aut esse potuit, quàm iste; vbi-
 cunque est societas, ibi sit ordo imperandi &
 patendi. vbi sunt, qui liberis, qui parentibus
 comparari possunt, ibi sit imperium & obse-
 quium. cur natura aliquid imperfectum spe-
 ctaret? ad societatem tendit natura: ergo ad
 perfectiorem societatis speciem, quæ est ciui-
 tas. ergo ad ciuitatem, vt est perfecta, id est
 vt non corpore tantum, sed spiritu & anima
 quasi constat. Ciuitas autem sine imperio,
 nihil aliud esset, quàm corpus sine anima. Et
 quis dubitandi locus relictus est, Decalogum
 reco-

3 de Ll. I.

recogitantibus? ubi parentum imperium sancitur. Sicut autem præceptum de honore parentum, obsequioque illis debito, etiam apud ethnicos ita acceptum magistrâ natura, ita explicatum est, ut parentum vocabulo omnes significarentur, qui aliis prouisu imperioque consulunt: ita multo magis, qui Sacris literis philosophiæ accuratioris lumen debent, omnem imperandi parendique ordinem, quatales est, ex illo Decalogi dictamine arcessunt. Accedunt tot loca Scripturæ, quæ summam potestatem ciuilem à Deo esse, Dei vice in terris fungi, luculente testantur. Qui *σοφιστικῶς* præsertim multum grauioris philosophiæ habet: nempe, quod ciuilis potestas, siue ciuile imperium, Dei in terris vices suppleat. Imperium Dei continet totum mundum: quod exequitur Deus, tum aliis modis, tum constituto illo ordine imperandi & parendi, quo vterentur, quicumque legem Dei de societate colenda agnoscerent. Id demum meri facti est humani, an summam potestatem velint vni committere, an pluribus, & quibus seorsum modis describere statum Reipublicæ instituant. Constat ergo, ut ciuitas sit ciuitas, finemque suum consequatur, institutum à Deo lege naturæ ordinem imperandi parendique, in quo ex ipsa Dei voluntate & naturalis rationis dictamine aliquid summum sit, ac à nemine dependens, neminis arbitrio subiectum, Deo vni ut subditum, ita secundum & vicarium: quæ est maiestas seu potestas

summa ciuilibus, modo in vnius persona, modo in pluribus, aut tota republica residens, prout formam ciuitatis constitui contigit. Prorsus non possumus probare eos, qui non nisi remedium corruptæ naturæ in imperio & ciuili ordine agnoscunt. Si primæ uiam naturæ sanctitatem retinuisset homo, non minus tamen imperio, & imperandi parendique ordine usus esset, quàm societate, quæ sine tali ordine, homine indigna esset. Ordo imperandi & parendi diuinum & pulcherrimum institutum, omni naturæ rationali ita destinatum est, ut societas & multiplicatio sine eo cogitari nequeat. Hoc ordine nec cœlestes spiritus carent. Frustra enim exceperis: homo, si non peccasset, sponte fecisset, quæ facienda erant: nulla vi, nulla fuisset coactione opus. imperium autem vim & coactionem, *δυναμὴν ἀναγκαστικὴν*, designat. Quid enim? an Angeli boni cogendi sunt, ut uoluntatem Diuinam faciant? an, quia sponte & libenter alacriterque faciunt, Deus ipsis non imperat? an, cum in ciuitate oderunt peccare boni uirtutis amore, in bonos nullum est imperium? an imperium non est imperium, nisi in malos exerceatur, nisi dstringat securim, id est, nisi faciat, quod nollet facere, quod per se nunquam eligeret, si faceret unumquodque ciuitatis membrum, quod ordine imperandi parendique continetur? Tollatur è mundo necesse est, id quo mundus continetur; è natura hominum, id quo humana & socialis est:

est : si diuinus ille ordo imperandi parendiq; denegaretur humano generi , vt humanum est , vt à Deo ad societatem honestissimam conditum instructumque est ; & à corruptionis euentu suspenderetur res , qua id quæritur , vt fiat , quoad eius fieri potest , quod ante corruptionem fieri debuit. Denique , omnem philosophiam practicam corrumpi necesse est , si soluatur illud vinculum : quo Deus naturæ & legis naturalis auctor , cum rebus à se creatis , præsertim cum homine ita iungitur , vt ordinem semel humano generi attributum seruari in perpetuum , vicesque regnatricis potestatis suæ , societatum humanarum ordine ac dispositione dispensari velit. Explicauit nobis ipse (quod ex Ethnicis pleriq; interim agnouerunt) in sacris passim Scripturis , quo consilio , quem ordinem , qua sanctione instituerit : vt ad ambages se referre , hic nihil aliud sit , quàm luci tenebras effundere. sed & illa ipsa , quæ hanc philosophiam in Sacris illustrent , referri debent ad legem Diuinam naturalem , omniumque primam : vnde series tota rerum diuinarum & humanarum procedit. Ratio huius consilii tam est manifesta , vt actum agere videri possit , qui verbosus hic esse velit. Quando igitur in hoc ordine ciuili ad imperii humani fastigium ascenditur , id est , quomodo diuino imperio cohæreat , inquiritur : statim apparet , cur potestas ciuilis gubernandi ciuitatem , *summa* dicatur. Philosophi ratione , non oratoris

N s

pom-

pompa utetur, qui dicit: *summa* est potestas (quæ maiestas etiam dicitur) quia aliam non agnoscit superiorem, nisi diuinam: *summa*, quia Deus, qui constituit eam, sibi secundam & proximam, id est, inter humana summam facit: *summa*, quia in ordine diuinitus præcepto opus est aliquo summo, à quo cetera omnia pendeant, & ad quod referantur in ciuitate aut cœtu imperantium parentiumque: *summa* adhuc clarius: quia Deus, ut ciuitas sit ciuitas, aliquam ei potestatem dedit, quam nihil supergrederetur; quæ vices Dei cuncta gubernantis in certo cœtu referret, quæ legis munus, omnem harmoniam concinnantis, viuo quodam præsentissimoque ministerio obiret: *summa*, quæ non impeditur, non suspenditur, non iudicatur vlllo humano arbitrio, aut vi cogente; nisi per arma aut scelus: *summa*, quia nihil veneratione sanctius, nihil fastigio augustius, in humanis rebus habetur: supra quam, & contra quam, & sine qua, in ciuitate nil geri potest; cum sit, ut breuissime & verissime *Aristoteles* loquitur, *in ciuitate vbique summa potestas*. Hæc potestas, hoc ius non mutat naturam suam, siue in vnum conferatur, siue apud plures resideat. ut ciuitati insit, tam est naturale, quàm naturale est, ut anima insit corpori ad constituendum hominem. Ut autem vni, pluribusue permittatur, ad naturam ciuitatis nihil, ad vsum temporis, & commoda nationum plurimum interest. Quantum discrepent, quæ-

cun-

3. pol. 6.

cunque aliunde dependent, fiduciaria, precaria, reuocabilia, temporaria, vicaria, suis locis ostenditur. Non recte incedunt circa hanc philosophiam de origine ciuilibus ordinis & summæ potestatis multi eruditorum. *Vasquius* non satis consentire sibi videtur in hac quaestione. Modo dicit: *Imperium esse à iure nature, non præcipiente, sed suadente.* Modo illud Salomonis (*Per me reges regnant*) ita explicat: *est perinde ac si diceret, quod Dei ordinatione flumina defluunt, nascuntur fontes, crescunt segetes, germinant arbores, illuminat Sol, humectant Luna & sidera.* Hæc autem sunt eius generis, vt per comparisonem à naturalibus ad moralia in humanis respondeant iuri naturæ præceptiuo. vnde parum accurate mox dissimillimi generis res, tanquam eiusdem generis prioribus continuans adiungit: *& hominum alii legunt, alii scribunt, alii arant, seminant.* Neque sufficit dicere: *Imperium à Deo esse permissiue & approbatiue*: si de ratione & ordine imperandi parendique vniuerse loquamur. Neque satis explanate aut erudite mox ad imperii certi exemplum, & significatu non eodem, qui huic disputationi proprius est, transfiliendum est. Quis præterea non videt, quàm secure & negligenter ista dicantur: *Ergo, quod Reges* (quo vocabulo omne imperii & magistratum genus se intelligere, sæpe ait) *à Deo sint dati & creati, in hunc sensum & defendi & accipi oportet, quod* MENTE IPSIVS TACITA TACITOQUE EIVS IVSSV, PERMISSV VEL IMPERIO

Contr. III.

I, 21. 29.

I. 29, 4.

I. 20, 4.

Præf. lib. 8

S. 113.

PERIO dentur, fiant, creentur, eligantur ab hominibus. Ambiguus animi sit necesse est, qui *permissu, vel imperio*, dicit. Et *mens tacita, tacitumque iussum* quid sit, vix intelligi potest. *Iussum* enim vt sit *iussum*, promulgari debet. vbi promulgatum est, non amplius *tacitum* recte dixeris. Neque accurate disputant, qui commemoratis ciuitatum, imperiorumque, quibus vis initium dederit, exemplis (& *Bodinus* hæc fere sola attendit) diuinitatem originis, de qua nobis hætenus sermo est, obscurare; totamque de iure quæstionem cum facto humano confundere aggrediuntur. Quamquam nec historię congruit *populorum* illud: plerisque imperiis vim dedisse originem nisi voce imperii rursus aliter vtamur. Necesse est enim fuerint prius constitutæ, id est, ordine imperandi parendique compositæ ciuitates, antequam vis eis inferretur, & libertas adimeretur: neque vnus multos cogere potuit, antequam coiisset inter multos societas, cuius viribus aliquis vtens, aut quæ suis ipsa viribus freta aliis populis vim inferret. Vt esset in omni humana societate imperium, id est, ordo imperandi ac parendi, adeoque potestas ciuilis, à Deo & lege naturæ est. Quis aut quomodo eam inuaderet, ab illo cœtu ad hunc transferret, aliter atque aliter exerceret, facti humani est, sapissime à iure alieni. Neque tamen admittendum est, quod nonnulli sumunt, omnem ciuilem potestatem armis in hos aut illos partam, iniustam esse. Datur enim

enim iustumbellum, quod non dissimiles producit effectus. neque mera vis est, cum victi victoris imperium subeunt, sicut infra suis locis declarabitur. Exerrant & illi à vera explanatione ciuilibus potestatis, qua summa est in quaque ciuitate, qui *Pontifici Romano, absolute summam in omnes summas potestates potestatem tribuunt*: id est, id dicunt, quod ponendo tollitur, nec dicendo intelligi potest, sicut candide agnoscit *Fernandus Vasquius*: & demonstrant multi omnis ordinis grauiissimi- que viri, qui olim Maiestatem Imperatoriam ab importunissima illa *omnipotètia* vindicarunt, nobili opere *Goldasti* in vnum conducti, præscriptione *Monarchia S. Rom. Imperii*. Possunt addi, quæ in Gallia agitata sunt apud *Thuanum* anno 1561. *lib. 28.* & *Gramondum* annis huius sæculi XV. XXV. & XXVI. *lib. 1. & 15.* Quid ad ista *Contzenius* paret, obseruatu dignum est *Polit. VII, 6, 2.* Quomodo ab aliis veritas huius doctrinæ infestetur, *Grotius* ipse paulo post ostendet. Summam ciuilem potestatem dici à iunioribus *maiestatem*, supra dictum est: partes autem eius, *iura maiestatis* vocant. Partes, inquam, siue *potentiales*, vt *Grotius* infra (§ 17) siue *essentiales*, vt alii nominant. Nam qui *effecta maiestatis*, aut *consequentia*, aut *adiuncta* appellant, satis ostendunt, se, quid sit maiestas, quibusque rebus constet, & quales illæ res sint, ignorare. Et sane dici non potest, quanta solidioris philosophiæ imperitia hic laborent vulgo Politicorum libelli.

Contr. III.
I. 21, 27 &
scqq.

Hinc

Hinc illa importuna & violenta : *Maiestas quidem non potest communicari; sed iura maiestatis possunt communicari.* quod non dixerit, qui, quid maiestas, quid iura maiestatis sint, quamque hæc partes ad totum habitudinem & necessitudinem habeant, intelligat. In enumerando quoque, quia deferuntur quodam modo ab Aristotele, non modice discrepant ac tumultuantur. Grotius selecta è *Veteribus* loca adducit: sed res explanatione opus habet.

IV pol.14. *Aristoteles* enim loco, qui hic laudatur, non id agit, vt iura summi imperii, siue partes summæ potestatis enumeret: sed ex partibus ciuitatis, alibi plenius enumeratis (vid. *IV pol. 4. & VII, 8.*) tres præcipuas (*consultores, magistratus, iudices*) totidem capitibus explicat, & quomodo se in diuersis rebus publicis diuerse habeant, siue quomodo ex varietate earum varietas rerum publicarum dignosci debeat, ostendit. Nam *consultare*, non est pars imperii proprie dicti, aut facultatis regendi rempublicam: sed maxime decet eum, qui illa facultate feliciter vsurus est. Imperio enim constituitur aliquid: consultatione prospicitur, vt recte constituatur. Sed, quia tamen consilii publici in ciuitate vis & vsus imperium semper comitatur (siue quis solus secum deliberet, siue alios adhibeat) non insolens visum est Aristoteli, exempli illustrioris loco ponere summa rerum genera, *de bello, de pace, fœderibus, legibus, iudiciis, tributis*; quæ ad summam potestatem, eiusue exercitium perti-

pertinent. Quod & Rhetoricorum primo fecit. Sicut nec Historicis constitutum fuit, enumeratione partium summæ potestatis ex arte & subtiliter defungi; sed pro 1° & negotio summam *ὡς τύπω* quædam designare. Notabilibus autem Thucydidi & Dionysii Halicarnassei locis Grotio laudatis, adde Dionis Cassii auctoritatem, apud quem Mæcenas suavis Augusto, quomodo summæ potestatis iuramunia magistratuum, legum, in se traheret, solusque & iure regio imperaret, has partes exequitur: *τό τε πάντα τὰ προσήκοντα αὐτῶν σεμνὰ αἰείων ἀνδρῶν νομοθεῖν, μηδένος ἢ πολλῶν μήτ' ἀπλήροντ' αὐτοῖς, μήτ' ἐναντιομένε' ἢ τὸ τὸς πολέμους πρὸς τὰ ὑμέτερά βελήματα διοικεῖν, πάντων αὐτίκα ἢ ἄλλων τὸ κελδομένον ποιόντων· τό τε τὰς ἢ ἀρχόντων αἰρέσει ἐφ' ὑμῖν εἶναι, ἢ τὸ τὰς τιμὰς τὰς τὸ τιμωρίας ὑμᾶς οὐκ εἶναι, ἢ τὸ τὰς πᾶν δ', πᾶν βελδοσασμένῳ σοὶ μετὰ ἢ ὁμοτίμων ἀρέσει.*
Vt omnia, quæ in rem esse videbuntur, tu ipse cum optimatibus constituas, siue lege lata sancias; nemine de populo contradicente aut aduersante: vt bella vestro arbitrio gerantur; reliquique omnes imperata faciant: vt magistratuum comitia vos habeant auctores: vt honores, præmia, pœnas vos partiamini: vt legis vim statim obtineat, quicquid tibi adhibito optimatum consilio placueris.
 Hæc omnia compendio dicta videri par est. Quo etiam spectant ex *Iunioribus* illi, qui numerum, non sententiam Aristotelis retinentes ad hæc tria reuocari omnia debere contendunt: *Ius belli, ius legum ferendarum, ius magi:*

lib. 52. Pag.
474. edit.
Wechel.

magistratum creandorum. adduntur postea
 duo: *ius orandi religionem, & ius eudendi mon-*
netam. Ad *ius belli* referuntur, *ius fœderum*
faciendorum, & ius legationis. Sed nec fœdera
 tantum belli causa fiunt, & *legationes* sæpe
 in pacifica negotiatione versantur. *iure magi-*
stratum facile iudicia comprehendendi credide-
 rint, qui magistratus nullos nisi iudiciorum
 causa agnoscunt. *Legum ferendarum iure* mul-
 ta comprehendendi posse, & à veteribus com-
 prehensa esse, dubio caret. Sicut & illud cer-
 tum est, cum *legum ferendarum potestate, ius*
iudiciorum ita connexum esse, ut alterutrum
 sæpe nominari pro utroque, aut pro tota
 summa potestate, compertum sit. Sunt, qui *ius*
puniendi, ius belli, ius iudicandi, ius magistra-
tum creandorum, ius legum ferendarum, ido-
 neo numero posuisse videntur. Sed cur *ius*
puniendi, à *iure iudicandi* diuellatur, non
 satis causæ video. De ordine enim & con-
 textu naturali, ut sic dicam (ubi non est nulla
 eruditæ philosophiæ ratio) nihil mouebo.
Lampadius ita incessit, ut res, quæ tanquam
 materia summæ potestati subiiciuntur, diui-
 deret in *sacras & profanas; has* rursus in *ciui-*
les & bellicas. Quæ via non difficulter reperies,
 quæ huc pertinent. Sed hæc ipsa partitio de-
 ducit nos ad nodum, qui Gordio non expli-
 cator multis videtur. Quia enim summa po-
 testas circa omnes res, personas, actiones in
 ciuitate *ius suum* explicat tueturque, non
 adeo promptum fuit, reperire partes in diui-
 dendo

De Republ.
 Germ. part. I
 §. 15 &c.

dendo, quibus nil præteriretur; quibusdam in arctum omnia tanquam carcerem concludentibus; aliis præ studio multiplicandi non diuidentibus rem, sed frangentibus. Medium iter ingressum esse Grotium merito dixeris, cuius hæc est partitio :

Summa potestas seu maiestas regis ciuitatem aut

1. *per se*; versando vel circa

1. *uniuersalia*, condendo tollendoue leges, vel circa

sacra

profana

2. *Singularia*, eaque vel

1. *directe publica*, quæ sunt vel *actiones*

pacis

belli

federum

res, vt

dominium eminentis

vectigalia,

alia.

2. *priuata*, sed *ad publicum ordinata*, scilicet controuersias dirimendas *iudicis*.

2. *per alterum*, expediendo negotia, vel per *magistratus*, *curatores alios, legatos &c.*

His partibus § XVII addit summam, id est, τὸ ἀνωτάτω. sed illa summitas ipsa
 O appel-

ipsa appellatione *maiestatis* ac *ciuilis potestatis*
 & imperiis vt hic accipitur, continetur. vnde
 plerumque additur *summa* potestas ciuilis:
 quia hic non de ea potestate, quæ delegatur
 aliis, mandaturæ, sed quæ delegat mandat-
 que, non de riuo, sed de fonte sermo est. τὸ
 αὐτῷ δὲ δυνάμει verbo non respondet *summitati*:
 sequitur tamen, vt summum sit & *κύριον*, quod
 αὐτῷ δὲ δυνάμει est. Quando igitur vulgo defi-
 niunt *maiestatem, summa legibusque soluta pote-
 state*: res vna *ἡ ἐν ἑξῆσι λέγεται* effertur. Si enim *sum-
 ma*, etiam *legibus soluta*. Iam, *potestatem legum
 ferendarum*, legibus ipsam solutam esse, vltro
 intelligitur. Se enim per modum legis nemo
 obligat. nec figura carent illæ locutiones,
 cum quis sibi legem ipse dicitur posuisse. Sic
 etiam, qui supremam habet iudicandi pote-
 statem, ab alio non iudicari potest: & hoc
 quoque nomine αὐτῷ δὲ δυνάμει est. Vt partem
 singularem summæ potestatis constituere τὸ
 αὐτῷ δὲ δυνάμει non sit opus. Potest hæc philoso-
 phia vsui esse, illam peruulgatam quæstio-
 nem, *an Princeps legibus solutus sit*, tractanti-
 bus. Si enim constat esse sermonem de Prin-
 cipe, qui iure; si non nomine, regio est, id est,
 qui omnem summam potestatem habet, non
 est locus dubitationi & disputationi. Vidit
 nec tamen expeduit hoc magnus vir *Iacobus
 Gothofredus in Ulpiano suo. explicat in illa ora-
 tione legem 31. D. de ll. de Principe Romano*:
 bene & recte. Sed cum primo posuisset, non
 omnem Principatum de *παμβασιλείᾳ* accipi
 debe-

debere, in qua Princeps omnino legibus solutus esset; & iam expectare deberet Lector, an Principatus Romanus *παμβασίλικος* esset: ille declinata directa respondendi via oblique videtur negare velle: nisi quod ad extremum distinguit inter *summum Principis Romani arbitrium in administranda republica* seu potestatem *ἀποκροεικλιῶ* ei & in eum translata; & *privilegium Augustum*, ut appellat, seu solutam legibus maiestatem: tanquam res diuersas. Quamquam autem nemo non videt, hoc privilegium Augustum, ut vocatur, in potestate *ἀποκροεικλιῶ* necessario contineri: non est tamen de cetero repudianda tanti viri industria, quando noua quadam sollertia ostendit, de quibus legibus Vlpianus loquatur, cum Principem iis solutū prouuntiat. *Querelis* autem, & *distinctionibus* ibi allatis, vix est opus. Qui enim Principem, etiam plenissima maiestate præditum, soluat lege diuina naturali & gentiū, nemo reperietur, nisi quis veteratores aulicos nominare velit, qui nec ipsi tamen quod clanculum insufurrant, aperte profiteri audeant. Sed id *ἀπρὸς δρόνου* est. De posituius legibus & ciuilibus quæri, res ipsa loquitur. De *impunitate* autem itidem nihil expedit *Gothofredus*: nec *Dionis* narrationem, qua huc lib. 37. pertinet, vel totam exprimit, vel recte interpretatur.

De singulis, ut Grotius enumerauit, partibus summæ potestatis, paucissima annotabimus. De *iure summarum potestatum circa*

sacra, à *Grotio* ipso habemus libellum post-
 humum, eruditum sane, sed qui alicubi de-
 sideret ultimam manum. Et quis in hoc ar-
 gumento sine offensione enauiget? Illi, qui
 Augustanæ Confessionis nomine imposita
 aliunde conscientis onera soli Deo exonera-
 runt, gloriari hic suo merito possunt: quod
 ius circa sacra summis potestatibus saluum
 sacrumq; conseruare cupiant nisi quod impe-
 randi parendique, vt sunt res humanæ, abusus
 aliunde potest accedere. Ex illis, qui venerabili
 Veteris Ecclesiæ præscriptione Pontificum
 placita fere tuentur, exquisitæ vir doctrinæ
Petrus de Marca, Archiepiscopus hodie Tolo-
 sanus, in præclaro opere de *Concordia Sacerdotii
 & Imperii* ea scripsit, quæ eruditū lectorem de
 multis opportune possunt submonere. Qui
Reformationis nomen vnice concupiscunt,
 habuerunt virum eximium, *Nicolaum Vede-
 lium*, qui in opusculo de *Episcopatu Constantini
 Magni*, maiorem veritatis, quàm partium
 rationem habuit: cui se non paribus armis
 opposuit *Gulielmus Appollonius*, edito *Iure maie-
 statis circa sacra*. De iure nomothetico sæpius
 mentio fit, in hoc ipso Grotiano opere. *Bodi-
 nus* ita *Ἐπεὶ δὲ*: *legem vniuersis & singulis ci-
 uibus dare posse, libere, id est sine necessario supe-
 riorum, aut equalium, aut inferiorum consensu.*
 ita populariter explicat. superiores enim ne-
 mo habet hætenus, quatenus potestatem
 legum ferendarum habet. Sed nec æquales
 habet, qui totum ius nomotheticum sibi vind-
 icat

1. de rep. 10.

dicat. Sed qui partem habet iuris nomothetici, cum eo participare possunt alii, in tantum æquales, in quantum æqualiter ad eundem effectum, id est, ad ferendam legem concurrunt. Inferiorum hic nulla ratio est. Si enim eorum, qui hoc nomine dicerentur, necessarius esset consensus ad ferendam legem, eatenus non possent accurate loquendo inferiores haberi. eueherentur enim ad æqualem & communem efficientiam in hoc genere. Distinguit leges doctissimus *Feldenus* in *Superiores & Inferiores*. Hæc, ut ad popularem Elem. partem cap. 7. usum ineptæ, adeoque repudiandæ, non sunt; si præsertim non obliuiscamur, ut priuatorum voluntas in legem ire possit, non esse à iure & facultate priuati, sed à summa potestate, vnde etiam dependet; atque adeo nulla necessitate nos compelli, ut caussam & vim *quod dicitur geminamus*: ita non minimis inuoluitur tricus rei totius explicatio. Fides rerum contractarum, pactorū obseruantia iure naturæ præcipitur: ut & effectus domini. Hoc ius naturæ lex ciuilis partim confirmat, partim interpretatur: est, ubi pro conditione obiecti & circumstantiarum limitat. Secundum hanc legislationem, quæ paciscuntur priuati aguntque, cur *leges*, si quis accurate loqui velit, vocari debeant, nihil est causæ. valent ex lege, vim legitimam habent, atque adeo vim legis habent, id est, à lege: effectum habent, quem lex decernit. Si voluntatem priuatorum omnem, quam lex ciuilis ratam

habet, aut irritam non reddit, legē vocare velis, quis non videt largius te vocabulo legis abuti? Diximus alibi non carere figurā illam locutionem: *rei suae legem dicere*. Quod & interpretantur *disponere de re sua, suis rebus modum imponere*: & ad testamenta quoque accommodant, in quibus *voluntas testatoris lex* dicitur per similitudinem quandam; siue quod lex eam tueatur, siue quod legislator, si interrogatus fuisset, de tali vel tali dispositione testatoris, eam approbaturus fuisse credatur: sicut

De success.
com. 3. lib. 1.
§ 9. n. 29.

explicatur apud *Fernandum Vasquium*. Cuius generis frequentia apud Ictos exempla, *legem dicere*, id est, pacisci: quamquam & à paciscendo distinguitur *legis dictio*, ut sit conuentio contractui in continenti adiecta. *Lex venditionis*, & similia. Proprie huc pertinet, quod *Theophilus*, cum posuisset primo Latinam phrasin *καὶ ἔπειτα τὴν λέξιν τῶν ἀγοραίων*, non per *ῥήμα* explicat, sed per *ἔργον*, inquiens *τὰς ἐξῆς, ἔργον ἢ διαπραγματευόμενον*. Apud agrimensores *legem agris dicere*, est finire agros, siue limites agris ponere. Vox Prætoris *Feldeno* allata non ostendit, pacta conuenta priuatorum leges esse proprie dictas, sed ut valeant, ex legibus & voluntate legislatoris habere. Igitur tam diligenter enumerat auctoritatem legislationis naturalis ciuilibque: *Pacta, inquit, conuenta, quæ neque dolo malo, neque aduersus leges, plebiscita, senatusconsulta, edicta Principum, neque quo fraus cui fiat, facta erunt, seruabo*. Hoc non est ex pactis conuentis leges proprie dictas facere, sed

Instit. de
success. bon.

sed ea legibus propriè dictis moderari ac tueri. Hæc ad leges *Inferiores* Felden, in quantum ipse extendi voluit. Meliori iure ista appellatio conueniret illis statutis, quæ municipium aliquod aut vrbs, natio, prouincia, magistratus denique aliquis, permisso & indultu summæ potestatis condit. cuius solius est & manet proprium, leges condere. Vnde etiam leges illæ, siue inferiores, siue particulares velis appellare, à summa potestate tolli possunt semper. Ita ne semper, inquires? Quid, si non reuocabili priuilegio, hæc potestas alicui prouinciæ concessa sit? In omni eiusmodi concessione reseruatur iurisdictio suprema in prouinciam aut urbem. nam si magistratui aliquid tale concessum est, ille non esset magistratus, nisi à summa potestate dependeret, ab eaque iudicari posset. Vbi ergo manet in aliquem ordinem potestas iudicialis, ibi ex delicto, nullum est priuilegium, quod non per modum pœnæ amittere possit, quicumque à summa potestate iudicari potest. Neque censetur priuilegium concedi cum abdicatione omnimoda summæ potestatis. hoc enim esset ex subdito sibi, non subditum facere. Qualis mutatio status disertis clarisque verbis exprimenda scilicet esset. Nec immerito *Bodinus* censet, omni priuilegio summæ potestatis eam clausulam seu cautionem, *Quod i. de rep. 9. sine mea fraude fiat*, etiamsi verbis non enuntietur, naturaliter inesse. *Ius belli* comprehendit, quicquid ad armatam reipublicæ tutelam

lam pertinet: exercitum conscribere, dilectum
 habere, arma comparare, in hostem mouere,
 prædas agere, confligere, stipendia constituere,
 præmia pœnasque militibus decernere, seu
 disciplinam militarem regere: munire vrbes,
 oppida, castella, excitare arces & munimenta;
 custodes corporis constituere, & satellitia.
 Nota interrogatio Tiberii aduersus Iunium
 Gallionem, de prætorianorû honoribus cen-
 sere ausum apud Tacitum: *quid illi cum mili-
 tibus? quos neque dicta Imperatoris, neque præ-
 mia nisi ab Imperatore accipere par esset.* Com-
 mitti administratio huius iuris potest magi-
 stratibus & præfectis militaribus vario or-
 dine graduque: sed tum fiduciarium est, &
 aliunde suspensum. Impetrantur etiam aliqua
 per modum priuilegii: ita *Iudæi*, apud Taci-
 tum, *per auaritiam Claudianorum temporam-
 ento iure muniendi, struxere muros in pace, tan-
 quam ad bellum.* Referunt huc aliqui *ius eque-
 strium ludorum*, siue *spectacula hastiludiorum*,
 quæ vulgo satis inepta voce Torneamenta vo-
 cant. Ceterum vt summa potestas ad se reuo-
 cet, quicquid ad armorum tractationem per-
 tinet, etiam ludicram (vnde facile ad seria
 deueniri potest) consilii est. Quamdiu autem
 non verantur ludi eiusmodi, siue ad arbitrium
 summi imperii vniue vocantur, pro permissis
 & ordinario armorum iure non comprehen-
 sis haberi possunt. Sed de iure seu potestate
 belli suscipiendi gerendique, vt & de iure seu
 potestate pacis faciendæ, satis ipse Grotius egit.

Etiam

6 A. 3.

5 H. 12.

Etiam de iure *foederum* faciendorum. De *vetustatibus* & *tributis* nonnulla opportune submonuit. Ius hoc nonnulli, tantum à militia deducunt; sicut in nobili illa sententia apud *Tacitum*: *neque quies gentium sine armis, neque arma sine stipendis, neque stipendia sine tributis haberi queunt.* Sed exempli ergo hoc adducere licet. Quod & *Mæcenas* in sua oratione facit apud *Dionem*, ostendens, omni reipublicæ ut armatam tutelam, ita pecuniariam collectionem necessariam esse: sed postea addit tamen, rationem erogationum instituendam esse, non quæ ad militiam modo, sed *τὰλλα πάντα δὲ ὧν πόλις καλῶς οἰκείται* omnia reliqua, quæ ad *reipublicam recte administrandam faciunt*. Scilicet opus est publicis impensis ad actiones ciuitatis pace belloq; ordinandas prouehendasque, & *ἀντίρροτων* siue copias ad finem ciuitatis necessarias instituendas: ut & incolumitas reipublicæ & dignitas suis numeris constet. Hinc nihil tam est naturale, quàm ut *ratio questuum & necessitas erogationum inter se congruant*, ex mente Senatorum Romanorum apud *Tacitum*. Iam illi *questus* vnde conquirendi? Veniunt suo iure in partem conferendi aliquid ad communes impensas, quicumque sunt partes ciuitatis, aut ciuitatis rebus in questum suum vtuntur. Ab hoc iure ad consilium & inuenta prudentiæ deuenitur: vnde & quomodo facillime, & maxime æqualiter exigantur, quæ in publicos vsus debentur. quamquam neque hic iusti iniustique res-

4 H. 74.

lib. 52. P. 483
edit. Wech.

13 A. 50.

ctus abesse potest, quotiens, quantum ab hoc & illo, nunc aut alio tempore exigendum sit, disputatur. Comprehendunt aliqui hoc iure, etiam *operas rusticas, angarias, parangarias*, quæq; reipublicæ huius generis alia deberi ministeria creduntur. *Affinia* potius dixeris. *De Eminentis Domini iure*, abunde dictum est. *Ius iudiciorum* recte & erudite distinxit Grotius à *iure magistratum*; cum quo vulgo imperite confunditur. Dixi satis in *dissertatione de iudiciis*. *Ius Magistratum* creandorum, destituendorum, mutandorum, quin ceteros quoque Consiliarios, Curatores & Officiales, ut vocant, omneque in regno ministerium Aulicum & Palatinum, per superiores & inferiores gradus complectatur, nullum est dubium. *Aristoteles* quidem hoc argumentum diligentissime tractans distinxit à magistratibus proprie dictis τῶν ἀριστάων, ἀπμελῶν, ἀνεπέτας, *prefectos, curatores, ministros*: sicut adhuc hodie merito distinguuntur. neque minus laudis meretur illa *curationum* distinctio (ἀπμελῶν) in *ciuiles, æconomicas, administras*. sed quo minus sub iure maiestatico (ut loquuntur) magistratum constituendorum illa omnia contineantur, nihil impedit. De cetero notandum: *Aristotelem* in illa disputatione spectare morem liberarum rerumpublicarum. z. malo agere eos, qui *Senatum & Consiliarios* semper à *magistratu* separant. In nonnullis rebus publicis *Senatus* summam potestatem siue maiestatem, siue omnia iura maie-

4 polit. 15.

maiestatis habet : & tum Senatus instrumentum sunt omnes , qui magistratum nomen gerunt. At in aliis *Senatus* formula magistratus constituitur. Ita Consiliiarii , saepe non sunt magistratus : at interdum collegium consiliorum itidem formula magistratus ordinatur : nonnunquam qui consiliarius , idem magistratus est. Unde nihil philosophica ἀκριβείας est in illo : *Senator de omnibus reipublicae negotiis & semper deliberat ; magistratus de nonnullis , & aliquando.* Sæpe enim Senatus , ut iam dictum est , iura magistratus habet , seu iure magistratus & deliberat , & imperat. *Magistratus* vocabulo , nunquam aliter utuntur veteres , quàm de instrumento summæ potestatis. Itaque omnes magistratus sunt sub summa potestate. Ipsam summam potestatem hac appellatione *Theologorum schola* cœperunt designare : ut , *de Magistratu Politico* , id est , de summa potestate & imperio , seu iure imperandi vel per se , vel per alios : denique quicquid est imperii in Republica , & præsertim summum , solent eo vocabulo exprimere. Sed in hoc argumento , ubi ius magistratum constituendorum & destituendorum , inter iura maiestatis enumeratur , satis apparet , nullum illi significationi locum esse posse. Neque est , quod aliquis *Aristotelis* auctoritate hic abuti velit , qui πολιτείαν siue rempublicam definit , quod sit τάξις πόλεως ἢ τῆς ἄλλων ἀρχῶν ἢ μάλιστ᾽ τῆς κυρίας πάντων , ἢ συμφορῆς ἢ ἐνεκα , ordo civitatis cum aliorum magistratum , tum præcipue illius.

³polit. 4.
al. 6.

illius, qui habet summam potestatem, utilitatis gratia. Ecce dices, hic *magistratus* nominatur *summus omnium*, seu qui summam potestatem habet. Notare possunt, qui volunt, quam lentis sub maxillis edant, qui Græca non accurate intelligunt. Græcum ἀρχὴ & ἀρχαὶ non respondet ad verbum, Latino, *magistratui & magistratibus*. Ad verbum enim reddi debet, *imperium*. & sic recte dico, *esse in civitate ordinem imperiorum, & potissimum summi imperii*: cui cetera scilicet imperia magistratuum subordinata sunt. Manet itaque inconcussam, *ius magistratuum constituendorum* ita esse in maiestate, & à maiestate, ut quæcunque magistratibus datur potestas, ea maiestatis sit, à maiestate pendeat, ad eius arbitrium quiescat, propria auctoritate sumi nequeat aut exerceri. Etiam si enim, quantum ad modum constituendi magistratus attinet, à civibus, aut ordinibus generibusque civium constituantur, plurimum tamen differunt: *constituere sua vi, sua auctoritate, sua potestate, adeoque proprie & independenter; &, constituere seu eligere & creare auctoritate concessa, opera vicaria, & delegata.* Quamquam ne id quidem semper tale est, quale videtur. sæpe enim sophismate politico imago tantum & simulacrum electionis ac potestatis vicariæ, non res ipsa conceditur. quod in artibus aulicis Romanorum Principum non ignotum est. Non nemo finxit hoc loco sibi definitionem *magistratus*, quæ nec usu vocis, &, quod consequitur, rei
natu-

natura, vnquam fuit, aut eſſe potuit. *Aristo-*
teli certe *γνώσις* id eſt, Græco, nihil tale in
 mentem venit. Sed hæc diffundenda non ſunt.
Legatos generali curatorum nomine compre-
 hendi poſſe, nemo negauerit. Cur tamen *ius*
legatos mittendi, ſeorſum nominetur, magna
 ratio eſt. Legati proprie ſic dicti non mittun-
 tur, niſi ab habentibus maiestatem, nec ad
 alios, quàm ad habentes maiestatem. Ciuium
 ad Principem, Principum ad ciues nuntii, la-
 tiore vocabuli vſu in communionem eius no-
 minis veniunt. Atq; hæc ſunt ſumma imperii
 iura, ſiue ſummæ poteſtatis partes apud Gro-
 tium: cuius & inueſtigatio diligens, & parti-
 tio erudita eſt. Vulgare diſcrimen, quo *alia*
maieſtatis iura maiora, *alia minora* appellant,
 ratione & fundamento caret: nec vllum vſum
 habet. Iuniores *Regalium* voce in hac materia
 vtuntur: eiusque varias ſignificationes non
 citra confuſionem in ore habent: & (qui
 ſolennis error eſt) ex hypotheſi totam theſin,
 & ad vnus rei publicæ exemplum, vnusque
 æui ſtilum, totum argumentum formant re-
 formant. *ἀνεξέρεια* quoque manifeſta eſt, pote-
 ſtatem conferendi honores, dignitates, titulos
 ſeorſum enumerantium; cum iuris nomo-
 thetici pars ipſiſſima ſit: neque priuilegia ab
 alia proficiſcantur origine, quàm leges. Ita
 quando in aliqua republica Princeps legum
 ferendarum poteſtatem cum Ordinibus com-
 munem; dignitatum autem & priuilegiorum
 tribuendorum ſolus habet, recte dicimus:
 par-

partem iuris nomothetici esse penes solum Principem. Eodem pertinere *ius nundinarum* cum similibus, in aperto est. An & *ius monetae*? ita sentiet, qui & nomen $\nu\mu\acute{\iota}\sigma\mu\alpha\tau\ \&\ \delta\pi\acute{o}\ \tau\acute{\omega}\ \nu\acute{o}\mu\omega$ repetendum esse, Antiquis, in his *Andronico Rhodio*, crediderit. Ius extremæ prouocationis partem esse iuris iudiciorum, alibi monstrauius. nec alio referri debent, quæ de *premiis & pœnis* annotantur.

De *discrimine & sensu Aristotelis*, circa artem $\acute{\alpha}\rho\chi\iota\tau\epsilon\lambda\omicron\nu\iota\kappa\acute{\omega}\ \beta\epsilon\lambda\lambda\iota\kappa\acute{\omega}\ \delta\iota\kappa\alpha\sigma\tau\iota\kappa\acute{\omega}$, peculiari dissertatione agere constitui: ne hic nimis longas traham moras.

§ VII Nolim hic cursum sistere, vt respondeatur instantiæ de *Eremita, cuius actus alterius iuri non subsint, ita vt alterius voluntatis humane arbitrio irriti reddi possint*. Instantia debet afferre exemplū dissimile intra terminos, quibus quæstio continetur. *Grotius* ait, potestatem regendi rempublicam in ciuili ordine ac societate cognosci summam inde, quod eius actus alterius iuri non subsint, ita vt alterius voluntatis humane arbitrio irriti possint reddi. Instantia, sumit exemplum ab Eremitis extra societatem ciuilem degentibus, eamque quantum in se est, fugientibus; quos *Gregorius Nazianzenus* ita describit: $\tau\acute{\epsilon}\varsigma\ \tau\ \pi\acute{\alpha}\nu\tau\eta\ \mu\omicron\nu\alpha\delta\iota\kappa\acute{\omega}\ \tau\epsilon\ \kappa\ \acute{\alpha}\mu\iota\kappa\iota\omicron\nu\ \delta\iota\alpha\theta\lambda\acute{\eta}\nu\tau\alpha\varsigma\ \beta\acute{\iota}\omicron\nu\ \acute{\epsilon}\alpha\upsilon\tau\omicron\iota\varsigma\ \mu\acute{\omicron}\nu\omicron\iota\varsigma\ \omega\epsilon\sigma\lambda\alpha\lambda\acute{\eta}\nu\tau\alpha\varsigma\ \kappa\ \pi\acute{\omega}\ \Theta\epsilon\acute{\omega}\ \kappa\ \tau\acute{\omega}\ \mu\acute{\omicron}\nu\omicron\nu\ \kappa\acute{\omicron}\sigma\mu\omicron\nu\ \acute{\epsilon}\acute{\iota}\delta\omicron\tau\alpha\varsigma\ \acute{\omicron}\sigma\omega\ \acute{\epsilon}\nu\ \acute{\epsilon}\rho\eta\mu\acute{\iota}\alpha\ \gamma\gamma\omega\acute{\epsilon}\zeta\omega\sigma\iota\upsilon\ \nu.$ *Solitariam prorsus & à societate remotam vitam amplexos, Deoque & sibi tantum colloquentes, neque aliud, mandam esse.*

ad Ethic. Aristot. V, 6.

Oration. 21. tom. I. pag. 384. edit. patris.

esse, quam illam solitudinem sibi notam, reputantes. Est præterea falsum, quod dicitur: *Eremita actus alterius iuri non subesse, aut irritos reddi non posse.* Eremita enim actus, nisi qui à solo diuino præcepto, cui magis obediendum, quam humano, reguntur, semper agnoscunt ius superioris: in quantum ille superior vult aut cognoscit. Neminem enim tam absurdum fore credo, vt de incognitis actibus aliquid cogitet hic aut loquatur. Ità enim etiam in media ciuitate & societate actibus inferiorum incognitis intercedi non potest. semper tamen tales sunt, vt cum inceperint esse cogniti, voluntate superiorum gubernentur. Quæ est autem hodie solitudo, quis angulus, qui non agnoscat alicuius ciuilibus potestatis imperium: cuius auctoritatem scilicet nemo *ἐν γαρία* constitutus defugiat. Neque de eo, quod fiat circa eremitas; sed quid fieri possit: non, quid & quantum ipsorum actibus intercedatur; sed quatenus intercedi queat, ius denique non factum, quæritur.

De voluntate *successoris* infra ad II, 14, 11 &c. & II, 7, 27 agetur. Quomodo ipse, qui summam potestatem habet, possit voluntatem mutare, itidem suo loco clarius fiet.

Sequitur hinc doctrina *de duplici subiecto summæ potestatis, communi & proprio.* vbi nihil equidem argutiæ aspersæ ab *Annotatore* morari quæquam debent: maiora sunt, quæ turbis ciendis valere possunt, nisi penitus inspiciantur. *Commune subiectum summæ potestatis,*

Gro-

part. 1. § 59.
& 60.

Grotius est ciuitas : proprium, personæ, vna pluresue. Lampadius ita explicat : *Forma cuiusque imperii essentialis & subiectum adequatum, non est vel Monarchia, vel Aristocratia, vel Democratia ; sed formæ hæc sunt accidentales, subiecto tantum communi differentes. etenim respublica se ; aratis temporibus & vnum & paucos & multos potest habere dominos ; qui quidem subiecto existentia differunt, non vtro actu essentiali. — Potestas igitur essentialiter toti respublica vt subiecto adequato inheret, extra respectum vnus vel plurium. Quo respectu maiestas recte dicitur indiuisibilis, non quidem ratione obiecti, sed potestatis occupatae in rebus administrandis. At in subiecto communi existentia, prout res in republica gerenda diuisionem vel speciem recipiunt, ita maiestas potest in disparatis subiectis consistere. Alii ita afferunt : Summa potestas siue imperium aut ordo imperandi parendique est in ciuitate, vt forma essentialis ciuitatis, sine qua ciuitas non esset ciuitas : Monarchia autem, vel Aristocratia, vel Democratia sunt formæ accidentales : potest enim ciuitas esse, etiam si non hac illaue forma regatur : modo aliquâ ex iis, quæ dari aut constitui possunt. Grotius suam doctrinam repetit & explicat exemplis, lib. 2.*

cap. 9. §. 8.

Imperium, inquit, quod in Rege est, vt in capite, in populo manet, vt in toto, cuius pars est caput : atque adeo Rege, si electus est, aut Regis familia extincta, ius imperandi ad populum redit. Mox : Non desinit debere pecuniam populus rege sibi imposito, quam liber debebat : est enim idem populus.

& do.

& dominium retinet eorum qua populi fuerant
 imo & imperium in se retinet, quamquam iam
 non exercendam à corpore, sed à capite. Bene
 addidit hæc postrema, vt consentiret hæc do-
 ctrina §.8. h. cap. III. Nam cum ciuitas maie-
 statem e.g. in vnum plene & proprie contu-
 lit, ad ius quod transtulit prouocare nequit:
 quippe non iam suum, nisi potentia i.e. in e-
 uentum in translatione expressum aut desi-
 gnatum: vt, cum is moritur, cui citra here-
 dum mentionem, delatum est imperium; vel
 cum deficit familia, penes quam ciuitas sum-
 mam potestatem residere voluit modo irre-
 uocabili. Abuti videntur hac sententia, qui
 Maiestatem faciunt duplicem, Realem, vt vo-
 cant, & Personalem: atque ita deinde expli-
 cant, vt induantur laqueis nunquam extri-
 candis, si sibi velint ipsi consentire. Quare
 præclare animaduertit insignis Theologus
 Ioannes Gerhardus ad illam vulgarem distin-
 ctionem allatam: *sed cauendum, ne hac distin-*
ctione abutantur seditiosi regicida, qui existi-
mant, reges & Principes impune violari posse,
absque maiestatu, que regno proprie inhereat,
violatione. Vnde modestissimi quique faten-
 tur, tum demum maiestatem realem se exere-
 re, si casus existat, qualem Grotius modo si-
 gnauit. Quàm est enim absurdum, duo sum-
 ma in vna ciuitate constituere; & vnum in
 ordine fundandi, alterum in ordine regendi
 ineptissime collocare? aut etiam (ita enim fa-
 ciant & tam pulcre sibi constant hi Philoso-
 phi)

de mag. Pol. §. 126

v. Schütz. I. Pabl. vok. ad. put. §. th. 2

R phi)

phi) maiestatem personalem, maiestati reali subiicere, & tamen summam potestatem dicere? Nam qui maiestatem realem, *improprie* maiestatem dici aiunt, iam victas manus dant, & non esse maiestatem, quam ita describunt, atque adeo se male aut monstrose diuississe fatentur. Sicut & descriptione *maiestatis personalis*, si vsquam stare debet, realis absorbetur & extinguitur. Si enim maiestas personalis habet summum & absolutum ius in res & personas ciuitatis; in quibus personis & rebus ergo suum ius exercebit maiestas realis? si legibus soluta est maiestas personalis, quomodo maiestas realis in legibus praesidium inuenit contra illam? si perpetua est maiestas personalis, equando realis illi intercedet, illamque opprimit? Fatentur etiam, subiectum maiestatis realis inuestigatu esse difficile. si dicunt, esse maiestatem realem in legibus ciuitatis fundamentalibus (quas ipsas varie describi nec satis explicari, mos est) concedant necesse est, mutata forma ciuitatis, maiestatem realem corruere, quam tamen perennē esse volunt. forma enim ciuitatis, exempli gratia, Aristocratica, est in legibus statum ciuitatis describentibus, vt penes optimates imperiū sit, id est fundamentalibus huic statui. Atqui potest mutari ciuitatis status, possunt leges fundamentales consensu totius ciuitatis alia poni, inducentes vel mixtum statum, vel monarchicum. ergo periisset cum legibus prioribus fundamentalibus, aut mutata esse

maie

esset maiestas illa, quam immutabilem & perennem statuunt, & cum qua ciuitatem stare oporteat & cadere. Manet autem ciuitas, etiamsi alio atque alio tempore, diuersa regiminis forma obtineat, aliterq; constituentur & mutantur leges fundamentales. Nominare enim legem aliquam ciuilem fundamentalem quæ mutari prorsus nequeat, à ratione omnium alienum est. Sed salua res est. Dubitant aliqui, an omnes respublicæ maiestatem realem habeant. Iterū fatentur: discrimen maiestatis realis & personalis in ciuitate populari seu politia non posse ostendi, cum vtriusque idem subiectum sit. Deniq; si esset duplex maiestas, vt describunt, æqualis vtique esset vtriusque latitudo. At quæ illi maiestati reali iura attribuant, ad *uoluntatem*, & constituendum ciuitatis statum, quoad ordinem & modum imperandi spectant. Vbi ergo sunt cetera maiestatis iura? Non fuerit alienum ab instituto, notare erroris fontes & consilia: nam & errores amare & tueri, inter mores & artes sæculi est. Fefellerunt nonnullos exempla mixtarum formarum; earumque ciuitatum, vbi diuisa sunt iura maiestatis, ad ea explicanda, opus sibi esse tam inexplicabili ambage, putarunt. Quidam cauere non potuerunt, quod ciuilitate philosophantibus cauendum esse Grotius paulo post monet; ne vocabulis & externo rerum schemate deciperentur. His vt res, quo volebant ipsi modo congruerent, nihil pensi moderatque habendum videbatur, si

modo aliquid esset, quod diceretur. Sunt, qui nescio cuius sapientiae laudem in eo poni existimarent, si dicerent: in Imperio Imperator habet maiestatem personalem, Ordines realem. Quantum melioris illisque publicis philosophis ignoratae disciplinae requiritur, ut haec qualia sint, cognoscantur? sed id non est nunc agendum. *Theodorus Grasvinkelius* ita cum vulgaribus illis philosophis agit, ut dicat: *maiestatem realem definire, ut primū transferis in personam; si vero maneat realis, personalem nullam esse, sed eius tantum imaginem quandam, rationis curationis & administrationis.* Accipio ut ad inferendam vulgare sententiam dicta. Nam ut credam, bene dici; *in monarchia, seu regno personali tantum maiestati, in plurium regimine* (ad haec enim duo respicit *Grasvinkelius*) *reali tantum locum esse*: nondum à me impetro. nec enim necessitas nos inevitabilis his appellationibus adstringit: neq; omnibus reipublicae formis ita consultum est: sed nec vulgus placabitur, si voces suas aliter, quam assuevit, explicari audiat; cum praesertim nihilo plus in Aristocratia, quam in Monarchia de maiestate personali dubitet.

Civitatis vocabulo hic & alibi, *Grotius* utitur, sicut in civili philosophia eo uti potissimum debemus: ita ut modo cum populo (pluribus nationibus, urbibus, vicis, vnam civitatem constituyente) permutetur, modo, incrementum imperii amplitudine, multis populis, tanquam membris (quasi nationum in

VRO

I. M. cap. 10
& 11.

vno populo rationem subeuntibus) constet. Ita vna ciuitas fuit, quicquid Romanæ ditioni sub formula prouinciæ accessit. Vulgo seruire credo voluisse virum doctum, qui *ciuitatem ab imperio* ita distinguit, vt imperium ciuitatibus constare, eamque quæ caput imperii sit, proprie ciuitatem esse, asserat. Posunt hæc augere licentiam loquendi, non tollere. Sicut nec illos probauerim, qui *ciuitatis* vocabulo, partem tantum ciuili consociationis seu materiam, *reipublica* autem nomine formam tantum significare solent: atque hinc præclaras, si diis placet, disputationes procedunt; an, exempli gratia, *Bodinus recte Politica sua inscripserit de Republica?* Veteres, & ex iunioribus eruditissimus quisque, & *Ciuitatis & Reipublica* appellatione, eorum istud significant, quod & corporis & animæ communione se tuetur. Exemplum Romanæ ciuitatis, vt nunc accipimus, in sequentibus passim apud Grotium explicatur.

Elem. de iur. fit. & iure part. 1. cap. 2. membr. 3.

Plurium populorum siue ciuitatum, vnum caput esse posse, Grotius monet: & vel Hispanorum Regum exemplo, quos plurium regnorum dominos nouimus, constat. Fit tamen sæpe, vt vnius Regni nomen, vt Castellæ, & præsertim Hispaniæ, ceteras appellationes vel inumbret, vel complectatur. variæ etiam incidunt mutationes: consiliaque & artificia politica hic regnant.

Ait amplius: *existere interdum corpus ex pluribus ciuitatibus, seorsum perfecto statu præditis*

P 3

artifici-

arctissimo fœdere naturam vnius ciuitatis imitante. Exempla antiqui & noui generis conducit *Arniseus.* Similitudo facit, vt sæpe tanquam de vna ciuitate loquantur scriptores. Legi meretur *Iac. Gothofredi Achaica.* vbi quæras licet, *an Achaorum reipub.* (vt vocant) *Germanicū nostrum Imperium* (is enim oratoris scopus est) citra rhetoricum inuentum, *serio comparari possit?* Latent in hac quæstione magna quædam & ardua; sed hoc loco non attingenda.

§ VIII. Ad explicationem summæ potestatis ciuilis pertinebat vel maxime, vt variæ falsæq; & ad perturbandam omnem ciuilem societatem natæ sententiæ, quæ vulgi animos obsederunt, profligarentur. Qua in re virum se præstitit *Grotius*: qui *h.* § *primam opinionem falsam* refutat, *de potestate populi in omni reipublica genere perpetua*, *Regibusque & Optimatibus, siue in simplici, siue composito statu*, *superuecta.* At vero, *populos, & potuisse, & voluisse, omni eiurata potestate, solam obsequii gloriam sibi trahere, constat*: & *exempla regum regnorumque ad iduor* in promptu sunt. *Facultas* non indigebat demonstratione. igitur verbo tangitur *similitudo priuatae seruitutis, lege Hebræa* (quam *Seldenus* explicat) & *Romana l. si quis filio exhered. § irritum de iniusto, rupto testam. § 4. Instit. de iure person.* *Voluntas* igitur operosius declaranda fuit: vt constaret, impulsos populos, vt vellent, vnius aut plurium imperio sine exceptione subesse. Illustris est locus *Ciceronis*, quem *Grotius* attingit, in *Officiis*: *Atq; etiam subiiciant se homines imperio alterius ac potestati plu-*

relect. possit.
lib. 1. cap. 4.
sect. 2. § 22.
&c.

Do I. N. & G.
VI, 7.

II, 6

ti pluribus de causis. Ducuntur autem aut benevolentia, aut beneficiorum magnitudine, aut dignitatis prestantia, aut spe sibi utile futurum; aut metu, ne vi parere cogantur: aut spe largitionis promissionibusque capti: aut postremo, ut sepe in nostra republica videmus, mercede conducti.

Proponuntur autem, sub exemplo, hic causæ voluntatem impellentes 1. *periculum interitus vel a vi externa, vel ab inopia, non aliter vitabile.*

Sicut populo Romano se ita subiecerunt *Campani* & alii, in Annotatis. In loco *Virgilii de-* Liv. VII. 31.
Æm. IV. 619.

cepit Grotiū memoria, quasi tradere se regno, coniungendum sit. Sensus enim longe alius est, cum Dido moritura imprecatur Æneæ, nec cum post cruentum bellum se sub leges pacis iniquæ tradiderit, id est, talem pacem fecerit, quæ victori nec utilis satis, nec honesta sit, vel regno deinde, vel optata luce seu vita fruatur.

2. *habitatio aut libertas non aliter parabilis.* exemplo seruorum Germanorum. Addatur *Legis Longobardorum lib. 2. tit. 35. l. 2. constitutio Rotharis: Omnes liberti, qui à dominis suis libertatem meruerunt, legibus dominorum suorum viuere debeant: secundum qualiter à suis dominis proprie concessum fuerit.* Ceterum ad

Germanorum exemplum *Gottifredus Wendelinus in Glossario Salico vocum Atuaticarum com-* v. Lidus p.
165.

parat *Lidos* siue *Litos* mediæ ævi: & id, quod Tacitus ut colono iniungi ait, *colonitium* & *Litimonium* dici, vberius ostendit. 3. *ingenium libertatis non valde appetens, & regibus suorum.*

4. *auctoritas exempli eorum populorum, qui feli-*

citer regnati sunt : qui sensus in Hebræis apparuit tempore Samuelis. *§. αἰμασι πολιτείας* siue tempora reipublica corrupta perturbataque, nec nisi vnus absoluto imperio sanabilis. His causis voluntatem populorum impelli potuisse, & impulsam sapius esse, vt potestati se alienæ permitterent, constat. Atque hic voluntatis actio manifestior est. Sed & bello victori *queritur in victos imperium* : qui modus necessitati propior est. quamquam aliquid de voluntate trahere videatur, eo sensu, quem

Tullius explicat apud *Dionysium Halicarnassensem*, ostendens primo *δύο τρόποις κτήσεων*, καὶ ἕως ἀθροποι γίνονται τῆς ἀλλοτρίων κύεως, τὸν τε ἀναγκάων καὶ τὸν ἐκείων, duos esse modos acquirendi, quibus homines earum rerum, quæ alterius fuerint, dominium assequantur, necessarium & voluntarium: deinde miscens vtrumque modum, non ex vero minus, quàm ad speciem, in militari quæstu, de quo cœpimus dicere. In regno ista manifestiora fuerint. sed nec optimates, populi vllam potestatem agnoscunt. Imo in ipso populari imperio, quæ est politia tam popularis, vbi ea populi ratio habeatur, vt vno numeri & multitudinis respectu (id enim idolum effingunt populares isti philosophi) omne rerum arbitrium, omnis summa potestas definiatur? si ad antiquitatem, & fontem prudentiæ eundum est, Athenæ non fuerunt Athenæ, quotiens multitudo præualida impetu suo trahere cuncta non sequi destinauerat. *Thucydidis historia* commentabitur, quod dixi. Vt autem

Athe

7 Sam. 8. 5.

De 3. p. 175.
edit. 1711.

Athenæ essent, quod dicerentur, opus fuit illo temperamento, quod eloquentia & prudentia incomparabili, summam finem complementum sui in patriam officii fecit *Isocrates*. Iam sicut Regi, sicut optimaribus subsunt & citra exceptionem parendi obsequuntur populi; ita etiam populo vni alios populos obtemperare, sine vno populum esse aliorum populorū dominum, multis exemplis ostenditur. Et quia patroni popularis iuris, negant illos fuisse reges *arrod. diuis.* quique populo non venerentur rationem reddere; exempla talium, id est, verorum regum ex historia sacra & profana large afferuntur: eademque opera declaratur, non esse veros reges, sed nominari tantum, qui populo subsistent: quod de Spartanis veterum præcipui testantur: ipseque *Aristoteles* 3° lit. 10 & 11. nihil aliud quam præturam militarem fuisse docet. vt scelesti prorsus sit impudentia *Milronii* contrariam summo philosopho sententiam tribuentis: *Tale regnum, inquit, maxime omnium proprie & dici & esse regnum, sensit Aristoteles, quale apud Spartanos fuit.* pro popul. Angl. c. 6. Sed quid sani expectes ab eo, qui furoris parricidialis patrociniū suscepit? Ita historiam, philosophiam, diuina iura peruertunt Furia ista generis humani (quis enim homines diceret?) vt exitialem errorem de potestate populi tueri videantur. Quamquam quid est, quod non dogmatis auctoritatem obtinere possit, quando omnis solidæ eruditionis ignoratio & contentio vni^{us} eruditionis genus habetur? Nihil

verius est, quàm quod Grotius hoc loco de populi potestate in Cæsares Romanos translata dicit. & tamen, in tanta luce rerum, repertus est mirus Legis Regiæ disceptator, qui nec phrasin veterum Græcam Latinamue intelligens, & rerum scenam qualis fuit sub prisca Cæsaribus vanissimis commentis inuertens, nuper ludos faceret ad infamiam sæculi pertinentes. Denique, quàm non sit populi potestas semper summa, etiam hinc ostenditur, *quod respublica non sub vnius potestate constituta, tamen aliquando desiderauerint, quasi temporarium regnum, siue potestatem, populo nequaquam subiectam.* Vbi de Dictatura Romanorum: & infra § XI. quo loco aliquid adiciemus. Præmissa hac tam diligenti tractatione, *dissoluuntur rationes*, quibus multum gloriantur philosophi illi Demagogici. Et primum quidem argumentum facile eueritur. Alterum speciosius est, & Aristotelis auctoritate præscribi solet. Hoc veluti fundamentum proponit *Fernandus Vasquius, regulam quandam quasi elementarem, ex qua bis centum fere definitiones deriuari, ait; in hunc modum: Omnes omnino principatus, regna, imperia, potentatus legitimos, legum & hominum, ob publicam ipsorum ciuium utilitatem, non etiam ob regentiam commoda, inuentos, creatos, receptos, admissosque fuisse.* Hoc tam crude arreptum, quales definitiones pepererit, animaduertas facile. Connexa enim sunt violenta illa & importuna: omne imperium herile, imò omne impe-

Cont. ill.
L. 1. 10.

imperium, vbi imperantis vtilitas quæritur, esse tyrannicum: omnes Reges nihil aliud esse, quàm magistratus, quod *Althusio* inter sollennia carmina placet. cuius *Politica* non c. 9 & 24 tradit sane, qui ciuitatis finis & felicitas & tranquillitas obtineri debeat, sed quibus modis omne vinculum societatis & salutis ciuili dissolui ac euerti possit. *Demagogica* appelles merito. Et tamen, quia Iuriconsulti nomen præfert, & quædam subinde in ostentatione eius scientiæ iacit, commendari iuuentuti Academicæ audimus librū orco damnandum iudicio eorum, qui venena à cibus distinguere didicerunt. *Bodinus* recte & grauiter ^{iderep. 8.} differit, quod opinio eorū, qui Principem imperio populari teneri tradunt, seditiosis ad res nouandas materiam præbeat, ac rerumpub. perturbationem afferat. Exempla postea imperii regii plenis nec à voluntate populi suspensi ostendit apud Gallos, Hispanos, Anglos. Cordate in primis *Philippus Melanchthon* in *Epitome philosophiæ moralis*: Sciendum est, dissimiles esse formas regnorum, & alibi alios esse gradus libertatis. Approbat autem Deus omnes formas imperiorum rationi & nature consentaneas. Videnda etiam est ipsius annotatio ad 3 politic. Aristot. vbi quæstio mouetur: quam regni speciem approbet Deus. Multa quoque commode in hanc rem dicuntur in oratione *Theodoretii septima de Prouidentia*: ὅτι δουλεία καὶ δεσποτία ἐξ ἑσθέρου τοῦ βίου. *Feldeni* quædam ad h. § ἄρρητα ἀμείνω. & prorsus spero fore, vt ipse corrigat & aboleat multa in

ta in illis annotatis, quæ an edi serio voluerit nescio. Ceterum à fatali hoc & pestilenti errore, qui h. § retunditur, suspensa est omnis illa rebellandi licentia, quam variis vocabulis præscribunt, aduersus quos *sequens huius libri caput* comparatum est. Patronos & præcones nefariæ philosophiæ recensuit *Arnsæus principio libri de auctoritate Principum in populum semper inuiolabile*. Fuisse in illis magnos viros, dolendum: quorû aliquos animus arrogans, elatus, indomitus, ad fingendam & pingendam libertatem stoico supercilio forte impulerit: alios metus oppressionis & tyrannidis eo cui brauerit, vt potestatem ciuilem bene constitutam negarent, nisi populo subiiciatur: nonnullis commentitiæ sapientiæ species placuerit, vt tali tanquam terriculamento reges, ne in tyrannidem elaberentur, retentatos cuperent. Hinc illa speciosa & subdola, quibus obtentu finis, quem optima ciuitas sibi proponit, meræ perfectiones adornantur: neque diuersitatis vllius, vel ad populorum ingenia, vel ad temporis rationes, vsus admittitur: sed iam *μυδαλοῦται πόλις*. fingitur, vt fabula ciuitas; non quidem Platonico more, ad dubitandum & inquirendum pertinentes, sed Giganteo ritu,

— *discrimina rerum*

miscet turba potens.

§ X. Prima hæc cautio, *ne ex vocabulis, aut externo schemate, de summa potestate iudicium fiat*, si nota fuisset recentioribus, non dedissent

sent

sent tam ridiculos ludos, in concinnandis quaestionibus de *Maiestate*. Quas ne repetendas quidem duco. Quæ de *Principu* significatione, ut eminentem potius unius auctoritatem quam potestatem notat, hic adfert *Grotius*, iam olim in *Batavia Antiqua* notauerat. Atque hinc mira oratoria copia & arte *Panegyrista Traiani* sententiis & laudationibus suis formam, habitum, vim & decus machinatur: si Imperatorem plena liberaque imperii potestate præditum ita in republica versari ostendat, ut qui malit auctoritate, quam imperio omnia obtinere, conficere, administrare. Qualia orationum & actionum simulacra ipsi quoque Imperatores haud raro adamarunt. Sed & nomen *Principis*, ad tegendam potestatem vere regiam, aut certe inuidiam noui imperii ciuilitate appellationis amoliendam, ab Augusto assumptum retinuerunt. Vnde male *Bodinus*, *Imperatores Romani*, inquit *summam* ^{iderep. 8.} *initio potestatem non habuerunt, sed Principes tantum appellabantur, id est, in republica omnium primi. que reipublica forma, Principatus non Monarchia vocatur.* Hunc in modum multi, & sæpe, & post discussa expositaque à viris doctis omnia, hodieq; imperitiæ suæ malunt specimina publicare, quam Rempublicam Romanam, & stilum scriptorum, qui res eius tractant, condiscere.

Ita dicit hic *Grotius*: *comitia ordinum non esse unius generis: quedam enim auctoritate consilii censerent, quedam potestate discernendi sine participa-*

cipatione summæ potestatis pollere, aut summam potestatem prorsus obtinere. Quæ huius, quæ alterius generis sint, ex legibus & descriptione cuiusque reipublicæ iudicandum est. Quæ vltro neglectâ, Comitia Imperii Germanici, quibus nihil habet orbis simile, comparari videas audias cum comitiis & conciliis Galliæ, Hispaniæ, aliorumque Regnorum: & Ordinibus Germaniæ, præter auctoritatem suadendi, nihil relinqui. Sed hæc alium habent locum.

Quod in fine § dicitur, *Romanum Imperium per electionem conferri consuevisse*, caute accipiendum est. Nam Romanum Imperium inde ab instituta Cæsarum Monarchia, successionem delatum est, nisi quotiens casu quodam vacaret rectore, quem lex successionis demonstrare posset; & quando tumultu, rebellionem, seditione Imperator constitueretur. Historiarum gnari, non dubitant. Electio iuniorum sæculorum est, & sacrosancta lege in Imperio Romano Germanorum stabilitur. Ad potestatem autem monarchicam nihil interesse, recte Grotius ait, *successione, aut electione aliquis acceperit imperium.*

§ XI. *Secunda cautio primo proponitur: deinde defenditur (§ XII & XIII) denique exemplis declaratur § XIV & XV. Modos habendi summum imperium assignat: ius plenum proprietatis, ius usufructuarium, ius temporarium. De primo in sequentibus latius agit. Iure usufructuario habere summum imperium ait reges;*

tam

dam qui primi eliguntur, quam qui electis ordine legitimo succedunt. Adde mox cap. 4: § 10: & hic nota, vt Reges electi & succedentes iure usufructuario habeant summum imperium, non pendere ab electione & successione, vt in se spectantur, sed à voluntate populi ac deferentium significatione minime dubia. Exempli gratia, extiterit aliquis casus, quo populus se libere potestati vnus permetteret (vid. § 8.) & è pluribus hunc potius, quàm illum eligeret. Electio certe non præstabit, vt modus habendi diminuatur, si nihil exceptum aut disertis verbis expressum est. Nam ipsa successio continuare intelligitur ius, quale ab initio fuit. Nisi quod euenisse constat, vt quæ à principio usufructuaria essent imperia, postea fierent patrimonialia. qua in re populus non factis modo apertis, sed & tacite primam voluntatem mutasse credi potest. Ergo, vt dixi, non ab electione & successione, ius usufructuarium pendet; sed à tali significatione populi instituentis imperium electione & successione, qua intelligitur, citra potestatem alienandi delatum esse imperium.

Iuris summi temporarii exemplum in Dictatura Romana ponit Grotius. Nollem factum. Dictatoris enim imperium à Regio imperio non tempore tantum differt (nisi quod figuratæ locutiones eiusmodi reperiuntur) sed ipso instituto & forma rei. cumque summum imperium, seu summa potestas, vel proprie dicatur (quæ significatio vnice huius loci est) vel

vel secundum quid, in eo, qui vices summæ potestatis gerit, siue mandatum vicariæ operæ accepit: primo illo significato Dictatori nullo modo summum imperium, siue summa potestas competit. Quod tamen hic in questionem veniebat. Meminisse enim debemus, dictaturam *magistratum* esse, cuius quantumcunque sit potestas (& solet in extraordinariis imperiis maxima esse) à summa tamen potestate dependet, & eius vices, in quantum ea commisit, præstat. Vnde non illud tantum spectari debet, quantum Dictatori commissum sit: sed à quo, & in quantum commissum sit. At enim plena potestas, & sine exceptione Dictatori permessa est? Nonne enim sine prouocatione fuit, apud *Luium*? Sed hinc nondum conficitur, summum & absolutum imperiû fuisse penes Dictatorem. Populi enim voluntas sic intelligi debet, sicut Rex aliquis constituere potest iudicem, à quo in certis causis non appelletur. Quo pacto non priuat se suprema iudicandi potestate, cuius vices alii in tantum commisit. Quid? si totam administrationem regni alicui vicario delegaret, vt Pharaos Iosepho. non est Iosephi illa potestas, sed Pharaonis: etiam si dictum sit, à Iosepho prouocari non debere. Sed aduersus Dictatorem quidem Romanum, sicut ab initio non valebat prouocatio (quippe tanquam magister populi, vices populi gerebat) ita postea valuit, id est, populus eadem libertate, qua suas vices ad tempus Dictatori delegauerat

III, 20.

rat, alio tempore ipse impleuit, & ad se à Dictatore prouocari posse declarauit: sicut Iuliente *Liuii* historia ostendit. Consideretur etiam in primis plebiscitum apud *Liuium*, quo plebes sciuit, *ut si M. Furius pro Dictatore quid egisset, quingentum millium aris ei multa esset.* Quæ rogatio quamquam noui exempli erat, de iure tamen populi testabatur. Apud *Eundem Historicum* fit SCtum, quo formula mandari Dictatori præscribitur. Et factum Dictatoris inuidia non caruit, quia non expectata in eo SENATVS AVCTORITAS erat. Iterum tribunus plebis ait: *Si antiquus animus plebi Romanae esset, audaciter se laturum fuisse de abrogando Q. Fabii (Dictatoris) imperio; nunc modicam rogationem promulgaturum de equando magistri equitum & Dictatoris iure.* Quæ rogatio etiam in plebiscitum eualuit. Preces populi Dictatori admotæ, consilium Populi ostendunt. Quid si spreuisset illas preces? dubium non est, quin potuisset populus iure suo contra Dictatorem directa via uti. Ita Principes sæpe precibus agunt: ubi æquitatem extrinsecam suo iure poterant præsentius expedire. Melius ergo de Dictatore sensit *Bodinus*, qui productis *Liuii* de prouocatione ad populum à Dictatore verbis subiicit: *Quibus verbis planum fit, Dictatorem neque Principem, neque summum fuisse magistratum, ut plerique putarunt; sed curatorem, quem nostri commissarium vocant: nec aliud illi tributum fuisse, præter curationem belli gerendi, aut seditionis sedan-*

Q de, AUB

VIII, 13.

VI, 38.

XXXII, II.
& cap. 23.

Et cap. 25.

1 de Rep. 8.

*de, aut reipublica constituenda, aut magistratum creandorum aut clauis figendi. Maiestas vero, nec maiore potestate, nec legibus ullis, nec tempore definitur. Negat, Dictatorem summum magistratum fuisse, eo sensu, quo summum magistratum nonnulli pro summa potestate sumunt, siue maiestate, vt ipse mox interpretatur. De cetero, accurate loquentibus, Dictator est, omnino magistratus, sed extraordinarius. Et summi quidem imperii temporarii nisi latius aut figurate loquaris, Dictatura non præbet exemplum. Quæras, an omnino exemplum dari possit? Nolim dicere, esse impossibile. Sed res est tantis difficultatibus oblecta, vt non reprehendendus videatur, qui pæne pro impossibili habere velit, si de summo imperio, non vicario, agendum sit. Affert quidem in *Annotatis* exemplum Grotius, ex *Nicephoro Gregora*: vbi Michael Palæologus ex administratore imperii, insignibus Imperatoriis ornatus, iurat, se, si legitimus Imperii successor in suam tutelam peruenisset, illi cessurum esse solio Imperatorio & omnibus Imperii insignibus. Sed nec, quod iurauit, seruare vnquam in animum induxerat: & ita res gesta est, vt pro inuasore merito habendus sit. Apud *Curtium* quoque quæstio illa notabiliter mouetur scelerata oratione Nabarzanis: *Auspicium & imperium alii trade interim, qui tamdiu rex appellatur, donec Asia decedat hostis; victor deinde regnum tibi reddat.* — — *Bessum regem temporis gratia statuamus. compositis rebus iusto regi tibi**

lib. 4. p. 55.
 edit. Geneu.

V, 9.

tibi fiduciarium restituat imperium. Repugnat summo imperio seu summæ potestati, & maiestati, *quicquid fiduciarium est, & à negotio certo ac tempore suspensum est.* Pertinebunt hæc etiam ad administratores & curatores regni, de quibus apud Grotium sequitur. Alienum ius tractant, non suum. Atque ut summum dicamus imperium, non spectamus tantum modum habendi ut tempore definitur, sed quo titulo & formula, suo denique an alieno iure habeatur.

§ XII. Quæ de libertate ciuili regno opposita hic Grotius adfert, male cepit *Feldenus*. *Boxhornius* quoque in illud *Taciti (libertatem & consulatum Brutus instituit)* non meliora annotauit. Quod enim libertatem sæpe regno opponant veteres, tum aliunde, tum ex allatis hic locis clarissimum est, ut frustra moueatur disputatio: an etiam in regno possit libertas esse.

Inter exempla alienati imperii enumerantur etiam XX. vrbes, à Salomone traditæ Hiram Phœnicum regi. De hac donatione ita statuendum arbitratur *Franciscus Hotomannus*: *Salomonem non perpetui iuris & proprietatis ac domini alienandi causa oppida illa XX Regi extero tradidisse: primum propter rationem religionis, qua sub extero Rege mutari aut corrumpi potuisset; deinde quia ne priuatorum quidem possessiones mutare Regibus Israëlitis licuit. Quid ergo est, inquit? nimirum cum Hiramus magnam Salomoni pecuniam ad templū adificandum cre-*

Quæst. III. I.

Q 2

didis-

didisset, magnamque preterea materia vim illi ad dem opus vendidisset, neque satisfacere illi Salomon per id tempus posset, de populi consilio Salomon ei XX oppida fruenda dedit, vt ex eorum vectigalibus & fructibus suum Hiramus seruaret; neque illa emtionis iure, & vt proprietarius possideret, seditantum quasi ἀρτιχρῶμα, aut certe eo iure, quod L ng bardi precariam appellarunt. Cuius rei etiam argumentum extat 2 Chron. 8: adificauit, inquit, oppida, qua Hiramus ei dederat, eaque ab Israelitis incolenda curauit. Quibus ex verbis probabile est, non tantum Hiramum aliquanto post illa oppida Salomoni reddidisse, verum etiam quamdiu ipse illa possedit, Israelitas in iis propter varietatem religionis non habitasse. Videtur Hotomannus eorum Hebraeorum sententiam sequi, qui Regi fas non fuisse, regionem Iudaicam imminuere, tradunt. Sed *Seldenus*, quem vide, ex Maimonide ostendit, Regem terras bello vltroneo absque Synedrii magni decreto suscepto quasitas potuisse alienare. Iosephus *Δουρα* vocat. Neque dubitant quidam Salomonem vere tradidisse has vrbes. Adeatur *Nicolaus Fullerus in Miscellaneis*, & *Samuel Bochartus*.

de I.N. VI,
16. sub fin,

V, 16.
Geogr. sacr.
part. 2. lib. 2
cap. 4.

§ XIII. Quod ab initio dicitur, de non prasumenda populi voluntate, accipiendum est vt congruat § VIII. scilicet, vbi voluntas populi non est expressa. in dubio.

Quod de commendatione filiorum ad successionem in regno, dicitur, minus habet, quam in re est, si Carolidas spectes. De Caroli Magni diui.

diuisione regni inter filios alibi diximus. Et legi in primis debet *constitutio eius de ea re*, tom. I CORÆ.
apud *Goldastum*. pag. 45.

Quæ de Ludouici Pii dono, Romano Pontifici facta in fine § habentur, satis infirmantur per ea, quæ de vanitate supposititii instrumenti *Conringius* annotat in libro de Imperio Romanorum Germano cap. VII. De cetero infra quædam erunt monenda ad II, 9, II. pag. 40.

§ XV. Quod de tutela hic dicitur, ita accipiendum est, vt in patrimonialibus regnis, sicut de cetero patrimonio, ita de regni tutela libere disponant, ad quos in familia ius tanquam familiare pertinet: cum in non-patrimonialibus nihil familiari dispositioni relinquatur, sed legis populique auctoritas publica rem conficiat.

§ XVI. Quæstio est grauis in thesi, & in hypothesi studio partium amplius intricatur, de *promissis & iureiurando Regum*. Atque illi quidem plane non sunt tolerandi, qui tam indistincte & de plano respondent, vt quid dicant, quidue ex dictis consequatur, parum cogitasse videantur. *Grotius* subobscurè loquitur, de promissis, *quæ etiam ad imperii rationem pertineant*. Aut enim promiserit aliquid Princeps, quod ad iura maiestatis pertineat, siue partes summi imperii, & vsum summi imperii; verbi gratia, se non laturum leges, non gesturum bellum, nisi de sententia Ordinum: & tum partem summi imperii communicaverit, neque adeo potestatem summam habuerit totam. Aut promiserit

Q 3

iura-

iuraueritue aliquid, non ad ipsum ius imperii
 sed ad modum administrandi pertinens, siue
 ad modum vtendi illo iure : & tum non im-
 minuerit imperium. Vtrum autem fecerit,
 ex ipsa promissi & iurisiurandi formula, di-
 ctione, argumento iudicandum est. Multum
 enim interest, *facultatem imperandi promitten-
 do iurandoue adstringat determinetue Princeps,
 an voluntatem declaret.* Potest fieri, imo solet
 fieri, vt Princeps absolutus iuret, se ius sine
 ambitione & odio dicturum, consuetudines
 patrias non neglecturum, bonorum ciuium
 consilio vsurum, & quæ alia ad laudem & vir-
 tutem boni imperii pertinent. In quibus, si
 nulla formula facultatem agendi imperan-
 diue imminui constat, manet summum im-
 perium : nec promisso tali, etiam iurato, ali-
 quid decedit. Quod enim velis dicere, qui
 iurat se hoc non facturum, aut facturum, is
 sibi facultatem aliter faciendi adimit : verum
 est, quantum ad virtutem & officium iurantis
 attinet. Sed summa ciuilis potestas non nisi
 expressa formula diminuitur: i.e. aut commu-
 nicando, aut ex parte vel amplius abdicando.
 vt si quis iuret: hanc partem potestatis ego solus
 non exercebo, sed socios agnoscam hos illos-
 ue : aut si quid præter promissa fecero, iudi-
 cabunt & punient me illi istiu. priore modo
 communicauerit maiestatem : posteriore ab-
 dieauerit. Qui enim puniri & iudicari potest,
 non habet summam potestatem. Cum autem
 summa potestate reuera præditus aliquid pro-
 mitit, obligatur naturaliter Deo, cui omnis
 sum-

summa inter homines potestas subdita est. Sed quoad ciuile obligandi rationem, non superest facultas, quæ obligationē summæ potestatis exequatur; & reposcat promissā eo modo, quo ipsa summa potestas etiam ab inuitis reposcere & impetrare potest. Fieri enim nequit, vt aliquis sit & maneat summa potestate præditus, & tamen cum ciuibus de exercenda illa summa potestate contrahat, per modum perfectæ obligationis, quæ alteri parti ius det cogendi. Qui enim hæc duo conuenire & in vna sede morari fecerit, ille, quæ fieri non possunt, fecerit, & quæ intelligi non possunt, dixerit. Exempla familiaris, & maritalis imperii non satis huc congruunt. *ἐκ ἑστὶ δίολες ὕγιης καὶ ἐρρωμένῃ ἢ εἰκόν.* Alia enim est ratio potestatis non summæ, alia summæ. quamquam vbi eandem rationem subeunt, nihil proderit comparatio instituto Grotii. Certe maritus, si aliquid promissit vxori, quod cum natura matrimonii & potestatis maritalis pugnet, non erit accurate loquendo maritus. Huc autem vergere debet comparatio. Neque possum omnino probare verba Grotii, quæ sequuntur: *Fatendū tamen, id vbi sit* (exprimi casus, vt modo dixi, clarius debebat) *arctius quodammodo reddi imperium* (hæc & obscure, nec satis animose dicuntur) *sive obligatio duntaxat cadat in exercitium actus, sive etiam directe in ipsam facultatem. Priore specie actus contra promissum factus erit iniustus, quia, vt alibi ostendemus, vera promissio ius dat ei, cui promittitur: altera autem specie erit etiam*

nullus defectu facultatis. Hactenus equidem explicari commode ista possunt: & prioris speciei, in privilegiis quibusdam exempla sunt. addi tamen debet ad illa verba, quod *vera promissio ius det ei, cui promittitur*, ius istud non constare obligatione perfecte mutua (ut vocat) si promittens sit summa potestate proprie præditus. Ad alteram speciem explicandam non sufficit addere: *Neque inde tamen sequitur, ita promittente superiorem dari aliquem; nullus enim is actus non redditur hoc casu ex vi superiore, sed ipso iure.* Hoc tamen sequitur, ita promittentem non esse eatenus superiorem, adeoque actum nullum esse ob defectum facultatis, siue ob abdicatam in tantum facultatem superioris. De hac enim quaestio erat. *Exempla Regum absolutorum, ad multarum rerum observationem obligatorum* opus habent diligenti discussione. De Hebraeis Regibus erudite disquirat & dubitat hoc loco *Wagenseilius* noster. In ceteris locum habere debet, quod ante diximus, quomodo Rex scilicet obligetur, an per modum voluntatis declaratae & sine imminutione summi imperii, vel per modum facultatis ademptae, siue deminutae summæ potestatis. Vtriusque enim generis exempla sunt. Non parum discriminis etiam subit iusiurandū Principis, ex forma & fine. Alius enim iurat, ut fiat Princeps: ita ut nisi iuratus hæc & ista promiserit, Princeps fieri & esse nequeat. Alius autem iurat, ut iam factus Princeps; & futurus Princeps etiam absque iure-

vid. Graf.
vinc. de
1 M. cap. 0
& 11.

iureiurando. Ibi iusiurandum conditionem adipiscendi Principatus notat : hic inter solennia delati Principatus noscitur. Ibi βασιλεία κατὰ νόμον plerunque cernitur, id est, regnum non vere-regnum : hic absolutæ vnius potestati sæpe fit vt nihil decedat. Sed hæc non nisi perspectâ penitus iurisiurandi formulâ, omnibusque in ea pragmaticis momentis consideratis, solide diiudicantur. Quærit amplius Grotius : *quid si addatur, si rex ipdem fallat vt tum regno cadat?* respondetque : *ne sic quidem imperium desinet esse summum, sed erit habendi modus imminutus per conditionem, & imperium temporario non absimile.* Posset aliquis dicere : hæc ad subtilitatem disputandi, quàm ad vsum vitæ & morem ciuili-ter loquentium & philosophantium aptiora esse. Semper quærendum τὸ δυνατὸν cum Aristotele. δυνατὸν autem vocat, non quod cogitando vt possibile aut impossibile concipimus : Sed quod fere solet ita accidere. Temporarium autem imperium, pro imperio vere summo non agnoscitur, ante diximus : causa enim, ob quam temporarium est non perpetuum, aliquid continet, quod cum summi imperii natura pugnat. Et qui vsum vitæ in oculis habent, non putant dari exemplum Regis absoluti, cui tamen summa potestas sub clausula commissoria, tradita sit. Quod autem in vita fieri non solet, vix attenditur ciuilia tractantibus. Et exemplum Sabæorum regis hic notatum, sicut barbariem sapit, ita in

iis, quæ auctoritatem facere possunt, numerari non debet. Certes, qui sub clausula commissoria regnum accepit, non est ἀντιδου-
 ρος, sed eo ipso iudicio populi subiicitur: cui & cognitio tali clausula attribuitur, an rex fidem sefellerit. vt existimare possis, si non hunc esse ipsum casum, qui mox §. XVII. exprimitur (*si quid sit additum, quo intelligatur regem cogi aut puniri posse*) valde tamen cognatum ac vicinum. Licet enim Regis ipsius voluntatem vnicam velis attendere, & ad eam, totam exauctorationem ita referre, quasi sponte & vltro pactus esset; ego volo summam potestatem mihi traditam ita exercere, sicut bonum regem decet, aut, si aliter agam, regnum commississe videbor; vt valeat illa distinctio & ille sensus qui §. XVIII. exprimitur: illuc tamen redeū-
 dū erit à consequenti, vt sponte & vltro τὸ ἀντιδουρος à se abdicasse, id est potestatem non summam accepisse rex talis censendus sit. Quare ciuiliora in iudicando loquendoque
 I. de rep. 8. secutum Bodinum nil verear affirmare, cum recitata iurisiurandi formula, quo se Henricus Polonis, postquam rex eorum electus esset, obligauerat. *Hæc formula, inquit, non regiam maiestatem, sed Principis, id est, in Republica primi, conditionem sapit.* Extat similis formula, Stephano Batorio, cum Polonorum rex creatus esset, à Proceribus præscripta; cuius in fine legas: *Et si (quod absit) in aliquibus iuramentum meum violauero, nullam mihi incole regni*

ap. Chytr.
 Chron.
 XXIII. pag.
 628.

regni omniumque prouinciarum vniuscuiusque gentis obedientiam prestare debebunt : imo ipso facto eos fide & obedientia regi debita liberos facio ; absolutionem nullam ab hoc meo iuramento à quoquam petam, neque vltro oblatam suscipiam. Quid iudicandum sit , iam diximus. Ponitur aliter exemplum dubitationis ad hunc locum pertinentis : Si parte aliqua summa potestatis sese Princeps abdicet , seu ea se non vsurum promittat, tamen nisi vel illam potestatem in alterius manus resignet cum hoc effectu, vt iste ius habeat contra quosuis, etiam ipsum Principem , vi istam tuendi ac quosuis eum turbaturos reprimendi ; vel concilio Procerum aut populi facultatem det, si contra faciat in ordinem redigendi ; in legem quidem natura peccabit , si illam iterum vsupet, quo minus tamen id faciat , à subditis prohiberi non potest, ac validi erunt actus, qui hoc casu de facto suscipiuntur. Hic nisi singillatim, & distincte certi casus explicentur, non erit vel lucis vel vtilitatis multum in tali disputatione. Vt Princeps aliquis se potestatis summa parte abdicet seu ea se non vsurum promittat , & tamen in incerto relinquatur , penes quem illa à Principe abdicata pars imperii sit, puto non posse contingere. Si ergo constat , penes quem illa pars imperii sit , quam Princeps eiurauit, etiam constabit, à quo contra quemcunque vi defendi possit. Quicumque enim e. g. habet vnum ius maiestatis, is contra non habentem (etiam Principem , qui hic non spectatur vt Princeps) naturaliter id tueri posse intelligitur :

tur : nisi disertis verbis aliud conuenerit. *Deinde*, vbiunque Princeps partem summæ potestatis abdicauit, quoniam ea nec abesse, nec pro derelicta à republica haberi, aut penes quem sit ignorari potest, mixtus reipublicæ status sit necesse est. *Tertio*, in mixto statu naturale est, vt qui iura maiestatis non sua, id est, penes alios constituta inuadant, vi repelli possint ab iis, quorum iura inuaserunt. nisi quod (*quarto*) difficilior nodus est, in communi iure. e. g. si quædam iura maiestatis in mixto statu Princeps cum Optimatibus communia habeat, eaque sibi soli trahere incipiat, neque in descriptione reipublicæ dictum sit, quid tali casu faciendum. Aut si quædam in tali statu iura solus Princeps habeat, iisque abutatur. Debebant hæc atque talia præueniri legibus rempublicam describentibus. neque non potest ratiocinando colligi, quid facti usus. Sed multis cautionibus in deliberando animus distrahitur. Iam si (*quinto*) Princeps *concilio Procerum aut populo facultatem dedit, in ordinem redigendi contra promissa facientem*, non video cur non queat prohiberi facere, aut cur facta valere debeant. Qui enim facta punire potest, etiam impedire poterit, ne fiant. imo, qui concedit alteri ius puniendi in se, ille multo magis concessisse intelligitur ius inhihendi. Et qui iudicium de facto suo aliis detulit, ille etiam facultatem statuendis, valere debeat factum, commississe putatur. nisi disertis verbis aliud

liud ostendatur. Neque credo, in voce *subditorum* argutias quæri. neque enim quid promiscue subditis liceat, quæstio est: sed quid concilio Procerû, quid populo liceat, quibus Princeps eam, quæ describebatur, facultatem dederit. Iterum hic notandum est, talem facultatem Proceribus aut populo à Principe non deferri in republica simplici. Cur autem in mixto statu, aliqua pars suo iure nequeat vti, difficile dictu est. Addenda sunt, quæ mox apud Grotium sequuntur.

§. enim XVII. ingreditur *Grotius*, & ad §. XXI. pertexit arduam, neque in hunc diem satis expeditam quæstionem de statu Reipublicæ mixto: vbi maiestas, quantum ad partes, in diuersis subiectis consistere animaduertitur. Id est: potest fieri vt hoc ius, aut hæc iura maiestatis sint penes vnum; illud aut illa penes Optimates; aut aliter. Quot enim genera mixturæ talis dari possint, disputant. in quo mihi semper placebit, vsum & exempla vitæ intueri, & *Taciti* iudicium in nonnullis sequi, quod ille de forma reipublicæ ex omnibus simplicibus mixturæ tulit: *Dilecta ex his* & 4. A. 33. *constituta reipublicæ forma laudari facilius, quam euenire, aut si euenit, hand diuturna esse potest.* Ita autem incedit *Grotius*, vt §. XVIII. & XIX. remoueat *apparentem mixturam*; deinde §. XX. ponat exempla *veræ mixturæ*, quæ tamen vt postea monebitur, dubitatione non carent. Ceterum sicut apud veteres, ipsumque *Aristotelem* vocabulum mixturæ rei-
reipu-

publicæ non vno modo sumitur, nec raro de mixtura non vera vsurpatur: ita hodie plerumque confunditur id, quod ad modum administrandi pertinet, & mixturæ quandam speciem habet, cum eo quod ad ipsum statum reipublicæ pertinet, in quo solo quaerenda mixtura est. Forte igitur non inconsultum fuerit *temperamentum à mixtura* distinguere; & *hanc* ad statum siue formam reipublicæ, *illud* ad modum administrandi statum referre. Quo sensu dicere licuerit, regna quaedam *Aristocratice temperata* (quantum ad modum exercendæ summæ potestatis) non tamen *Aristocratice mixta*, quantum ad formam siue statum ipsum. Remouendæ etiam sunt ab hoc argumento *species spuria mixtionis*; ex pluribus monarchiis, ex pluribus Aristocratiis: quæ nec euenerunt vnquam, & ex falsa definitione mixtæ formæ proceduntur. Sed hæc amplioris sunt disquisitionis. Nobis ad Grotiũ reuertendum est. Qui exemplum diuisæ per partes subiectiuas summæ potestatis h. §. etiam hoc ponit: *Sic cum vnum esset imperium Romanum, factum tamen saepe est, vt alijs ori-entem, alius occidentem teneret, aut vt tres etiam tripertito orbem regerent.* Sed hæc populariter i.e. vulgi non sapientum more dicta intelligi par est. Accurate loquentibus, distinctio rerum nominumque semper in promptu erit hoc modo: Quotiens duo Imperatores, vnus Occidentale, alter Orientale imperium tenere, plena vterque potestate; tum nomine

vnum

Unum fuit imperium Romanum: re vero ipsa & accurate loquendo, duo fuerunt *regna* distincta. Quotiens duo aut tres Imperatores Imperium indiuisim tenuerunt, vt alter sine altero non posset decernere; non fuit accurate loquendo regnum seu monarchia, sed *Aristocratia Diuimuiralis*, *Triumuiralis*. His in exemplis nulla talis diuisio summæ potestatis facta est, de quali hic sermo est. De regni Francorum diuisione in plura regna diximus in Lothario I.

Exemplum, quod ex *Platonis tertio de legibus* Grotius affert, non minimum habet dubitationis. Ponuntur ibi τρεῖς βασιλεῖαι τρία regna, & βασιλευόμεναι πόλεις τρεῖς, totidem vrbes que regnantur. Illi reges adstricta potestate utebantur, non infinita & libera, & si limites potestatis excederent, coërceri poterant & à suis ciuibus, & à ceteris duabus ciuitatibus. Quod si ex modo concessæ potestatis imperarent, & ciues ita imperantibus parere dedignarentur, iterum reliquarum ciuitatum duarum reges ciuesque vnus ciuitatis refractariis ciuibus obuiam ire, eosque in ordinem redigere debebant. in hoc enim instituti totius nēruus fuit: τὸ βοηθῆσαι εἶναι τὰς δύο ἐπὶ τὴν μίαν ἀεὶ πόλιν, τὴν τοῖς τριδῆσι νόμοις ἀπιθῆσαν. *vt dua ciuitates aduersus vnā legibus semel positis non parentem auxilio essent.* Io. Serranus ad fabulas Dorienſium refert (haud dubie, quia non satis consentit cum aliorum historia) & ὑποθήσεως χάριν assumtam putat ad demon-

tom. 2. p.
684. edit.
Stephan.
1578.

stran-

strandum, non posse socialiter & feliciter viui, nisi imperandi parendique necessitudo grauius sanciat. Sit historia; non satis tamen describitur, vt iudicari accurate possit. Ex hac certe, quam habemus, descriptione, partitio potestatis non ad tres ciuitates pertinebit; in quibus fœderis ratio scilicet locum habet. In singulis autem ciuitatibus, qualis videatur regum potestas fuisse, iam diximus. Quid sentiendum vbi vnus tribus regnis, vt diuersis, præest; aut vbi vnum regnum inter plures diuiditur, partim supra dictum est, partim suo loco dicendum erit. Ita non poterit obherere, qui considerabit omnia diligenter, ad exempla, quæ in *Annotatis* ad h. §. ponuntur.

§. XIX. *Polybius*, non alienus à cupiditate philosophandi, & ostentandi eloquentiam, cum constituisset laudare formam Republicæ Romanæ, omnem huius dissertationis summam retulit ad illam disputationibus veterum tritam ὑπὸ δεισιν, ὅτι ἀρίστη πολιτεία ἢ ἐκ πάντων τῶν εἰδῶν συνεσῶσα: optimam esse, quæ ex omnibus formis simplicibus delecta & constituta esset. Igitur recte animaduertit Grotius, non esse illi sententiæ auctoritatem exempli tribuendam, quæ causæ seruiret. Ipse autem dum dicit *Remp. Rom. fuisse mere popularem*, non ausus est fortiter tueri sententiam: quippe, quæ valde imminuitur per ea, quæ § *seq. XX. sub finem* afferuntur de *mixtura*, quam ad primordia Taciti amplius explicauimus, neque ad-
huc

huc discedendum à Taciti sententia arbitramur. *Polybii* exemplo, *Contarenius* differuit Venetorum Rempublicam, quæ politico iudicio Aristocratica est, ex tribus simplicibus formis componi. Accedunt ad hunc disputandi morem consilia politica: & artes variæ. Sunt, qui absoluta potestate monarchica gaudentes, libenter patiuntur, tanquam de participato imperio, in vulgus imagines edi. vbi ad rem ventum est, satis intelligas, non extorqueri facile clauam è manu Hercutis. Nam Cromuellii ratio, dominationis absolutissimæ, sed per scelus inductæ, inuidiam amoliri conantis, obiecta imagine *constituta Reipublica Anglia, Scotia & Hibernia*, vltro palpandam se præbet. Obiiciam hic cogitationem, veterum monumentis interpretandis, non semel profututam, ex sensu & more nostri sæculi. Instituat aliquis scribere *Ius publicum diuersorum regnorum*. Scio, vbi malam gratiam inibit, si ponat rem veram & nudam, detractis simulacris, tanquam laruis, quibus vtendis aut tolerandis Princeps aut ciues assueuerunt. In eadem republica vnus Princeps, ius regium animosius prædicari, alius ne attingi quidem volet. Quales varietates voluntatum, temporum, consiliorum non pauca obseruari possunt ab idoneis ingenis.

§ XX. Plura sunt hic notanda. Ab initio § videtur Grotius statuere, imo vero statuit, *species regni, inter regnum plenum & regnum Laconicum interiectas, esse vera exempla partita*

R sum-

summa potestatis, & mixta reipublica. Sed hoc admitti non posse, vel *regnum Barbaricum* ostendit. quanquam nec in *Heroico regno*, qua tali, mixtura opus est.

2. Quod Hebræorum regnum, vt exemplum mixturæ affertur, itidem parum in expedito est. quamquam id *Wilhelmus Schickardus in Iure regio Hebræorum* adstruere instituat. Nam de verberibus quidem Regi inflictis merum commentum esse, *Wagenseilius* noster monstrat. Et de iudiciis, extra dubitationis aleam res nondum est constituta. *Salmasius in defensione Regia, βασιλείαν* in Regibus Hebræis agnoscit. Sed ei in hoc genere literarum non possumus multum tribuere.

cap. 2.

3. Quod de *excalceationis lege* habet, referes ad eam, de qua agitur *Deut. XXV.* Est enim alia huc non pertinens *excalceatio in contractibus*, de qua *Seldenus*.

de I. N. & G.
VI, 5. p. 687.

4. *Isidori Pelusiota* verba sunt: τῆ γὰρ Δεία δὲ πόνον ὁ τοῖστ' ἔδωκε. *Diuina enim tantum vindicta hic talis obnoxius est.* Distinguit *Isidori Epistolas*: quarum plerasque *Conradus Rittershusius* Latine conuersas etiam notis illustrauerat. Postea quingentas amplius in Vaticano repertas *Andreas Schottus* publicauit. hæc *Grotio postremo editæ* vocantur. Accessit autem interea alia editio, nouissima *Parisiensis*, quæ coniunxit seorsum diuerso tempore editas.

5. De Romanorum regno (in quo etiam mixtæ reipublicæ exemplum collocat *Grotius*) notan-

notandum, 1. de forma reipublicæ sub Romanis regibus non vno modo esse loquendum. Quin enim Romulus libero imperio regio fuerit vsus, quod nulli mixturæ locum relinqueret, *Tacitus* non dubitat: *Nobis Romulus*, inquit, *vt libitum, imperitauerat.* 3 A. 26. Mixtura igitur si qua fuit, postea locum inuenerit, possesque huc referre, quæ apud *Tacitum* sequuntur, de *Seruii Tuillii* *vois. deois.* 2. Qui accurate velit rem iudicio politico prosequi, cum omnia collegerit de iure Regum Romanorum, fatendum habebit denique, puto, quædam deesse in historia, ad ferendam citra dubitationem de mixtura sententiam. Locus *Halicarnassensis*, cuius hic mentio, requirendus est ex lib. IV. §. 224. *Sylb. edit.*

6. Quod sub finem de Atheniensium reipublica exemplum petitur, in eo valde metuo, vt recte capiat *Isocratem* *Grotius*. Res ita habet: Respublica Atheniensium vere & proprie fuit popularis, sed ex instituto *Solonis* Aristocratice temperata, non mixta. Id temperamentum vbique & semper commendat *Isocrates*: videns scilicet, subinde ciues à bonis politiæ rationibus declinare ad licentiam popularem, qua is reipublicæ status plurimum periclitatur.

Atque hæcenus *Grotius*, ab initio quidem capitis vsque ad § VI bellum publicum & priuatum distinxit explicauitque: à § autem VI occasione belli publici à summa potestate gerendi, *summæ potestatis naturam, partes, sub-*

iectum pertractauit: *refutatis erroneis opinionibus*, & *cautionibus* ad rei naturam amplius declarandam *adhibitis*. In quibus *cautionibus*, *varia quæstiones* occasione exemplorum occurrerunt, quibus status omnis reipublicæ quodammodo illustrari potest. Nunc autem à § XXI vsq; ad finem quædam *quæstiones* eodem pertinentes, vt natura & ratio summæ potestatis amplius declaratur, & quid eam imminuat, aut non imminuat, ostendatur.

cap. 10.

§ XXI. Fœderis inæqualis significationem inesse illi formulæ notat Grotius, *de conseruanda comiter maiestate alterius populi*: explicatque & *hic*, & *infra* II, 15, 7. Omnino autem hic legenda est Ciceronis explicatio, *ex oratione pro Balbo*: *Adiunctum illud etiam est, quod non est in omnibus fœderibus: maiestatem populi Romani comiter conseruanto. id habet hanc vim, vt sit ille in fœdere inferior. primum verbi genus hoc conseruandi, quo magis in legibus quam in fœderibus vti solemus, imperantis est, non precantis. Deinde, cum alterius populi maiestas conseruari iubetur, de altero filetur: certe ille populus in superiori conditione causaque ponitur, cuius maiestas fœderis sanctione defenditur. In quo erat accusatoris interpretatio indigna responsione, qui ita dicebat, comiter, esse communiter: quasi vero priscum aliquod aut insolitum verbum interpretaretur. comes, benigni, faciles, suaues homines esse dicuntur: qui erranti comiter monstrat viam, benigne & non grauate. communiter quidem certe, non conuenit. & simul absurda*

res

res est, caueri fœdere, vt maiestatem populi Romani communiter conseruent: id est, vt populus Romanus suam maiestatem esse saluam velit. quod si iam ita esset, vt esse non potest, tamen de nostra maiestate, nil de illorum caueretur. Ex Cicerone desumit pleraque Proculus in sequentibus.

Iura protectionis, aduocatia, mundiburgii eodem pertinent. Quo de argumento, ad exemplum diligentis scripturæ egit Magerus. De Mundeburdio, Mundeburde, vide Hieronymum Bignonium in eruditis ad formulas Marculsi notis, vbi per defensionem, tuitionem explicat: & G. I. Voss. in Latino-barbaris.

pag. 405 &
406.

De iure urbium matricum in colonias, Grotius hic & II, 9, 10. Add. Henric. Vales. ad Excerpta p. 6 & 7. Peiresiana.

In fide esse, quid sit, hic explicat Grotius de fœdere inæquali & clientela. Vnde apud Flo-
rum coniunguntur ista: Numidiæ regnum in S. P. Q. R. fide & clientela erat. Et apud Liuium (VIII, 1.) in fide esse, & in ditione esse differunt. Infra tamen in hoc opere (III, 20, 50.) in fidem venire, & in fidem se tradere, plenam subiectionem notant. Quare apud Iulium Cæsarem, accuratissimæ Latinitatis scriptorem distingui videas, & ἐπεξήγησις declarari, τὸ in fide & amicitia esse, & τὸ in fidem & potestatem venire.

v. de B. G.
II, 13 & 14.

Obiectio prior, videtur abiudicare inæqualiter fœderatis summam potestatem, quia rei possent fieri apud superiorem fœderatum & puniri. Negat Grotius, hoc genus iudicandi

R 3

argue-

arguere veram subiectionem eorum, qui iudicantur : eamque rem partite ac subtiliter in certos controuersiarum locos tribuit. Ad *postremam speciem* compares licet exemplum fœderis ex Platone allati § XVII, vbi omnino sociis in tali casu, cognoscendi ius esset. Quamquam ibi de *inaequalitate* fœderis, nihil dicitur. *Obiectio posterior* facile & abunde expeditur.

Quod *sub finē* § dicitur de imperio, in quod fœdus inæquale degenerare solet, quodque obtentu fœderis talis haud raro affectatur, ad prudentiam ciuilem pertinet, in tractandis consiliis circa eiusmodi fœdera & clientelas. Non enim inepte vulgo vsurpatur: *clientelam primum esse ad seruitutem gradum.*

§ XXII. An *stipendii pensitatio*, cum summa potestate stare possit, quæstio est. Et *Vel-leius* quidem *Paterculus*, *stipendii* voce aliquando describit plenam subiectionem. Sed id figuratum est. Nam, qui subiecti sunt, omnino tenentur stipendia & tributa pendere. Sed non ex conuerso, qui tributum ex pacto aliquo soluunt, etiam subiecti censentur.

§ XXIII. Originem Feudorum alii aliunde arcessunt. Potior tamen est sententia Grotii, cui astipulantur *Magerus* & *Antonius Dadinus Alteserra* in egregio libello, cui titulus: *Origines Feudorum*. Addendus est *Bignonius* ad *formulas Marculfi*. *Infra hoc opere* II, 7, 21.

de Advoc.
arm. c. 15.
§ 65.
p. 471 & 552.

Feuda

Feuda quædam esse speciem fœderis inæqualis. Grotius dicit. At enim quomodo conueniant & differant feuda & fœdera inæqualia, diligenter inquirat *Magerus.*

de adu. c. 15.
§ 42 & c.

Videantur ob stare huic sententiæ, *de summa potestate per feudalem nexum non imminuta,* quæ disputat *Fernandus Vasquius*, quando plus domino feudi in vasallos, quam Principi incius concedit, in *controuersis illustribus I, §, II & 12. I, 6, 6. I, 8, 11 & c.* Sed nimirum *Princeps*, quem ille *merum & simplicem*, siue *iuxta simplex Principatus habentem* vocat, non habet iuræ regia: & nihil aliud est, quam *Aristotelis βασιλευς κατὰ νόμον.* Inuabit legisse, & ad hunc locum retulisse in *Francisci Hotomanni Questionibus illustribus trigessimam quintam: an Imperator de Ducatu, quem ante adeptam Imperium habuit, etiam post Imperium adeptum fidelitatem præstare debeat.*

IN LIB. I. CAP. IV.

HOc & præcedente capite *Grotius* præclare meritis est, cum de toto ordine imperandi & parendi, sine quo humana nulla societas potest subsistere, tum de securitate & tranquillitate omnium rerum publicarum: adeoque nobilissimam Politices *καταστάσιν* deteris vndecunque aspersis offuciis & corruptelis variis expugnatis, præclaro vindictarum genere asseruit. cum autem hæc disputatio ad omnem vim, quæ aduersus summam

potestatem comparatur, pertineat, ex instituto tamen operis, vt de bello *subditorum in superiores* inscriberetur, ratio fuit. Quantum præstiterit, intelligetur, si aliorum quoque in hoc genere opera comparentur. *Gulielmus Barclaius aduersus Monarchomachos* ab ipso Grotio laudatur. aduersus illum, *Bellarminus stilum* strinxit in libro de potestate summi Pontificis: qui liber anno 1610 Parlamenti Lutetiani placito damnatus est, teste *Gramondo*. *Arniseum de auctoritate Principum in populum semper inuolabili*, supra nominauimus. cui similis est *Alberici Gentilis disputatio* triũ regiarum, quas vocat, *vna*, de vi in Principes semper iniusta. Bene & cordate etiam *Samuel Bochartus* hoc argumentum exequitur in epistola anno 1650. ad *Sacellanum Magnæ Britannia Regis Morleyum* scripta, vbi ad trium questionum præcipuam, an resistere Regibus liceat, respondet. Multa quoque huius generis reperiuntur in opere *Goldasti* ante laudato. Deteriorum dogmatum auctores, & rerum turbandarum artifices ab *Arniseo* enumerari, iam indicauimus: & de consiliis plerorumque, aliquid monuimus. Cordatius se gessit *Sorbona Parisiensis*, non tantum *condemnato sua censura Becano*, tyrannicidas impune in capita regum prouocante (vid. *Gramond. lib. 1.*) sed etiam in actione aduersus Iesuitas, ante annos circiter viginti, non segniter agitata, & post suppressa.

§ I. Quæstio est, quid liceat aduersus summam potestatem, an aduersus inferiores quidem
 potestatem

h. cap. § 7.
 no. II.

lib. 1.

p. 236.

pag. 205.

potestates, sed summa potestatis vice auctoritateque
 agentes. quid in has liceat, inquam, citra man-
 datum summe potestatis, aut citra ius aduersus
 eas peculiariter acceptum. Hic distinguuntur
 illa: non parere illicita per iniuriam imperanti-
 bus; & vim opponere imperantium iniuria. De
 non parendo illicita imperantibus etiam alibi
 agit Grotius. Hieroules in hac dubitatione caput ^{1. 3. 9.}
 causæ petit, & præclare monstrat: virtutis ^{2. 26. 3.}
 leges esse diuinas, siue recta à diuina lege præcipi.
 igitur si, verbi gratia, parentes iubeant ea, qua
 repugnant legibus virtutis, siue legi diuinae, non
 his mandatis, seu superiori illi legi diuinae, siue
 naturali, parendum esse. Ordo enim imperan-
 di & parendi, cum totus consideratur, incipit
 à diuino imperio, cui omne humanum impe-
 rium subiungitur, & subiungendo coniun-
 gitur. Quod autem in ordine, sub alio ita
 constituitur, vt ab eo modum, vim, decus
 accipiat: illud repugnare isti supremo, vnde
 suum ordinem & vim accipit, non potest; aut
 si repugnat, id est, sui ordinis limites egredi-
 tur, perdit auctoritatem suam, & ius suum,
 quod non nisi in ordine instituto & per
 eum ius est. Existimant aliqui: si sola executa-
 tio rei, quam scis esse illicitam (nam de dubiis
 alia quæstio est) tibi mandetur, reatum metui
 non posse, qui in solidum ad mandantem pertineat.
 Sed huic sententiæ obstat. 1. neglectus ordinis,
 de quo dixi: dum concurrat, mandatum iuris
 naturalis ac diuinum, & mandatum huma-
 num. 2. ministerium quoque, in talibus, cri-

R § mem

III, 9.

men esse ostendit & obtinuit *Plinius in Epistolis* 3. *Doëgi exemplo* stabilitur contrarium. is enim cum maluisset mandato Saulis parere, quàm iuri naturæ, quod innocentiùm cædem abnuit; impiũ facinus commisisse, & perniciem sibi acciuisse pronuntiat. conferenda est historia I Reg. 22. cum *psalmiq* 52. *Theodoreus* quoque, ἀξίεπασοι δὲ, inquit, τῷ Σαὺλ οἱ δευράροι. ἔδὲ γὰρ τῆ βασιλείας ἀρεσπίαχότῳ ἠνέχετο τῆ χεῖ τῶν ἱερέων μισαρονία μίαναι τὰς χεῖρας, ὁ δὲ Δωὴκ τὸν δουρεθὶ τῆτον ἐτόλμησε φόρον, καὶ τὸς πινύκμηλα καὶ πελαχοσίς ἱερέϊς κατέσφαξε. Laude digni sunt satellites Saulis. neque enim, ad mandatum regis, sustinuerunt manus infanda cade sacerdotum contaminare: Doëg autē impiam cædem ausus est facere, mactatus trecentis & quinquaginta sacerdotibus. Quod de hostili animo talia mandantis affertur, partim valde restringetur per *Grotiana* monita h. cap. § 2. & 7. & lib. 2. cap. 1. § 9. partim nondum in expedito est. Quid enim liceat ciuium singulis, in regem hostiliter (in singulos scilic.) animatum, declaratione opus habet suo loco. *vid. Polyb. iudic. de Dicaërcho lib. 17. pag. 772.*

§ II. Naturalis facultas resistendi iniuriam inferentibus, siue arcendi iniuriam, restringitur hic ex hypothesi constitutæ societatis, & instituti imperii. Stare enim simul non possunt, licentia resistendi, & facultas imperandi. Non eximitur plerisque, quin de hac re semper ita disputent: quasi & æqualitas omni-gena, & libertas resistendi in infinitum, naturaliter omnibus conuenerit mortalibus: à

quo

quo naturali iure, recedendum scilicet fuerit con-
 tituendæ ciuitatis causa. Verum si *κοινότητες χάριν* ista assumuntur, vt multa huius
 generis ad declarandas rerū utilitates aut ha-
 bitudines aliunde asciri mos est; nemo valde
 repugnauerit. Nescio autem, an satius sit,
 sine ambagibus, veritati præsentiore consilio
 operari. Ius defensionis & resistendi iniuriæ,
 nunquam naturale fuit, nisi cum respectu
 ordinis, siue saluo ordine, quem natura so-
 cialis suo fini consequendo, supremo loco
 destinauit. Naturalis est hæc restrictio: siue
 inest in iure resistendi naturaliter hæc excep-
 tio, *nisi resistendo violetur ordo socialis*, cuius
 primam & summam rationem ipsa natura
 habet. Nisi enim hæc cautio accederet, tum
 sane fieret, quod in hypothesi prolixè figu-
 rant, & societas ordinis necessarij & naturalis
 ratione non custodita, infociabilis fieret.

Locus Homeri, ex *Odyssea Iota v. 114 & 115*,
Cycloperum διαταραχων,

— *δεισιπυῖος Ἰθακῆος*
παίδων ἢ δ' ἀλόχων,

hic ad describendam cyclopicam vitam, quæ
 notat *ἀταρχίαν*, affertur, quod mireris. *Arista-*
teles enim, vt supra diximus, aliter & in me- polit. r.
 liorem partem interpretatur, hinc ratioci-
 nans: si Cyclopes etiam necessitatem regimi-
 nis & imperii, saltem domi suæ agnoscunt,
 quanto minus alii negabunt. in primis, quan-
 tum ad vnus imperium attinet. Quo & *Plato* de ll. p. 630
 refert: ostendens illam *δυναστείαν οὐκονομικὴν*, vt
 sic

sic vocemus, apud *Cyclopes* fuisse rudimentum
 regni: vnde comparantur & ἐν Ἑλλάδι po-
 nuntur οἱ πατρονομέμενοι & βασιλεύοντες, qui pa-
 tris & qui regis imperio reguntur. In *Ethicis*
 tamen aliter *Aristoteles* aliud ad hanc histo-
 riam; quando reprehendens ciuitates, quæ
 nihil de publica educatione & disciplina san-
 xerunt, ciuibuscumque necessitatem imponi exem-
 plum *Cycloporum* imitandi, vt quisque suo
 auspicio (destitutus legum publica auctori-
 tate) disciplinam domus suæ regere cogatur.
 Sed, neque ibi vltius pertinet, quàm ad le-
 gum ciuiliu[m] comparationem, hoc modo, vt
 ex *Eustratio* repetamus: sicut *Cyclopes* non
 habebant leges, aut constitutam legibus ciui-
 tatem, sed dispersis familiis agebant, in qui-
 bus arbitria patrisfamilias pro legibus erant,
 siue quisque domi suæ rex erat: ita vbi publi-
 cæ nullæ sunt leges de educatione & discipli-
 na, aut culpa imperantium negliguntur, tum
 conuenit, vt quisque suos curet regatque suo
 arbitrio. Id enim est hoc loco κυκλωπικῶς
more Cycloporum. Promiscuum resistendi ius in
 verbis illis Homericis non inest, nisi à con-
 sequenti, ex tota narratione conficias; vbi
 nulla ciuitas, sed segreges familiæ sunt, neque
 commune ius & forum; ibi quisque sibi ius
 dicit, & promiscue alter alteri, nullo scilicet
 inter patresfamilias discrimine inæqualitatis
 & ordinis, resistit. Nempe quia sunt νομάδες,
ragi & sparsi. vbi ἀπὸς ἕδωρ ἕδωρ ἕδωρ, nemo in
 vlla

lib. 10. c. vlt.

Nulla re audit neminem, ut habet versus *Euripidis*
in Cyclope 120.

De cetero, quæ ad historiam *Aboriginum*
 & *Getulorum* pertinentia hic adferuntur, aut
 si quæ huius generis vel ex antiquitate, vel
 recentiore aucto petita memorantur, non de-
 bent perfunctorie & sine examine transmitti.
 Quædam enim cum comparatione exaudienda
 sunt, ut non excludant omnem societatem
 ciuilem, sed talem ciuitatem describant, quæ
 melius constitutis comparata, dissociabilis
 videatur. Quædam regio imperio opponitur,
 neque omnem profus ordinem socialem
 & ciuilem, sed eum, quo vni paretur, negant.
 Vix reperiantur exempla *ἀναρχίας* omnimodæ
 etiam ad tempus non longum. quamquam
 oratorie ita describuntur, quæ ciuilem ordi-
 nem vitiant corrumpuntque. nam in pertur-
 batione reipublicæ, & ciuilibus dissidiis, res
 non geritur sine omni ordine (statim enim
 ruerent omnia, & dilaberentur.) sed quod
Cicero ait, ne latrones quidem sine aliqua iu-
 stitiæ particula viuere posse, id hic quoque
 locum habeat. Sine aliqua particula ordinis
 socialis nulla multitudo seruari potest vel in
 modicum. igitur quo magis à ratione ordi-
 nis disceditur, eo magis augetur species &
 terror imminentis ruinæ, donec ad ordinem
 gradatim redeundo, metus ille deminuat.
 Vnum est exemplum, quod euenire potuisse,
 imo euenisse (neque forte longe petenda esset
 historia) negari nequit. Sint in aliqua regione
 plures

plures famosi latrones, qualem Cacus describunt veteres: neque foedere aut societate connectantur; sed sibi quisque tendat. Habeat unusquisque arcem munitam, in quam se recipiat; & *familiam*, qua se tueatur. Hoc esset instar familiarum segregum apud Cyclopas. sed nimirum hi essent pro rebellibus & seditiosis habendi: qui sprete auctoritate legum, quibus parere debebant, à corpore secesserunt (qui enim aliter fieri poterat?) & pacem publicam inquietare cœperunt. Id quod alteri latronum generi quoque competit, qui toto exercitu, aut certe magna manu satellitum faciunt, quod hi familiae ope: qualem historiae Appuleium proscriptum, Viriatum, Spartacum, Corocotam, Tacfarinatem, Claudium, Bulam, & Gordianus Imperator, Barsatoram, memorant. Sed hi instar quoddam civitatis constituunt, quantum ad imperium: licet nomen civitatis non mereatur cœtus, qui maleficii causa coit.

l. 13. C. de
fidei.

In fine § ostendit fontem & rationem politicam legislationis, qua ubique describuntur & coercentur rei læsæ reipublicæ seu læsæ maiestatis. *Hinc ubique, inquit, maiestas, id est, dignitas siue populi, siue vnus, qui summo fungitur imperio, tot legibus, tot pœnis defenditur: quæ constare non potest, si maneat resistendi licentia.* Maiestatem dignitatis vocabulo explicat: scilicet compendio loquendi. ipsa enim summa potestas violatur, seu imperium, seu reipublica. vnde *crimina læsæ reipublicæ* dicuntur. scili-

scilicet summa potestas, quæ tanti facienda erat, quæ sacrosancta habenda erat. prætexta est summæ potestatis summa dignitas. Repetit Grotius, & sensum ἐκ τῶν ἑλληνικῶν, verbis aliis effert § VII: *nam cum summum imperium non possit non multorum odium patere, securitas fungentis peculiariter fuit munienda.* Est, ubi læsæ venerationis crimina, ab aliis, læsæ reipublicæ & potestatis criminibus distingui posse videntur: necessitudine tamen utriusque se nunquam non vltro ingerente.

§ III. Celebris, & proprius huius argumenti est locus 1 Sam. 8, à vers. 11. vsque ad 19. de quo duæ potissimum obtinuerunt sententiæ. Alii enim putabant, non de iure, sed de facto Regis hic agi. quam sententiam etiam amplexus est & ornauit auctor *L. Iunii Bruti sive Vindiciarum contra tyrannos*, & *Wilhelmus Schickardus in Iure regio Hebraeorum.* Alii autem crediderunt, de vero iure Regum hic agi: cum, quæ enumerantur, ex illis sint, quibus Rex citra abusum & propositum tyranidis potuit uti; ipseque Propheta descripserit hoc ius & in arca fœderali reposuerit 1 Sam. 10, 25. Expenis rationibus, quæ in utramque partem magno studio afferuntur explicanturque, non dubito veram esse sententiam posteriorem. Grotius autem hoc loco *nouam sententiam* affert. quæ quidem ad id, quo tendit, satis valere potest, historiæ verò totius momenta haud satis meminisse videtur. Viderunt & nostra tempora disputationes de hoc loco.

Defens. reg.
cap. 2.

loco, partim impias, partim incautas & immoderatas. Impius est in eo genere *Miltonius*: parum cautus *Salmasius*. cuius præcipue extendit oratio, ut de iure licentiæ seu impunitatis exaudiendum *Samuelem* ostendat. & tamen ex iure licentiæ, id est, improprie dicto, iterum ius legitimum conficere satagens, quàm à communi ciuilitate scribentium consuetudine audax ubique & præceptio dictio abhorreat non animaduertit. Ceterum ad ius regium & locum *Samuelis* addi debent *psalm. 51, 6.* quo *Grotius* usus est *cap. preced. § 20: prouerb. 16, vers. 14 & 15*; cum quo *Philippus Melancthon* confert *prouerb. 19, 12. & 20, 2. Eccles. 8, 2 & seq.* ubi τὸ ἀνυπάρδυστον, & ius vitæ ac necis: quibus sæpe solet τῶν τὸ κέρτθ' ἐξουσίας ἀρχικῆς significari. *Dan. 2, v. 36, 37.*

§ IV. Loca Noui Fœderis, multam magnamque habent collectionem, & idoneos nacta sunt interpretes.

Sententia illa, etiam prouerbio celebrata, de necessitate imperii, qua per modum ἰσοδύσεως ostenditur, quid futurum esset remoto ordine imperandi & parendi, à multis enuntiata est. *Colotes* apud *Plutarchum* explanate: ὅτι τὸν βίον, οἱ νόμοι διατάξαντες καὶ νόμιμα, καὶ τὸ βασιλευσθαι τὰς πόλεις καὶ ἀρχεσθαι καταστῆσαντες, εἰς πολλὴν ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν ἔδειξον, καὶ θορύβων ἀπήλλαξαν. εἰ δέ τις ταῦτα ἀναίρησι, θηρίων βίον βιωσόμεθα. καὶ ὁ ἀεστύχων τὴν ἐντυχαίνοντα μονοῦ καλῶς δῶκε. *Qui leges tulerunt & iura, regendique & parendi ordine ciuitates constituerunt, illi vitam in tu-*

libr. 1. adu.
Colot. pag.
1124. edit.
Wech.

in tuto ac tranquillo locarunt, & perturbationibus liberarunt. Hac vero si quis tollat, feratam vitam viveremus, & quisque obvium quemque tantum non demoraret. Et Plutarchus quidem ista arguit; & vicissim arguitur à Gassendo.

In phil. & picur. mos.

Quamquam facilis est conciliatio, si quis dicat: Colotem ad ingenium vulgi, id est, plurimum respexisse; Plutarchum de rectis erectisque naturis loqui, siue potius Colotem rectâ defendere fas est, hoc sensu: nisi civitates essent, depravatio consuetudinum ingenia plerorumque ita corrumpere, ut rectæ rationis imperium in illis vel obscuraretur vel extingueretur. in civitatibus enim disciplina traditur, & exercetur, qua obsequendum rationi & naturæ amplius constat. In primis oratorie diffudit hunc sensum Theodoretus ora-

tom. 4. pag. 396.

zione VII. de Prudentia. Cum dixisset, à Deo magistratus constitui, qui cætus humanos regerent, addit: Τίς γὰρ ἂν ἠτύχη ἤν' ἀδίκων τὰς χεῖρας, εἰ μὴ τῆς πλουτοκλικῆς αὐτῆς φλογὸς τὴν ἐπὶ τὸ πρόσω φορὰν ἐπέχε ἤν' νόμον τὸ δέσποιν; δίκην γὰρ ἐχθρῶν κατέβαλον ἂν οἱ μείζους τῆς ἑλαττοῦς, εἰ μὴ τὰ ξίφος ὁ νόμος τε δευγμένον ἰδέειν, καὶ τὴν πυρὰν ἀπλομένην, καὶ τὰ ἄλλα πρὸς τιμωρίαν ἤν' καυκρία συζώων ἐπινοήσῃ τοῖς ἀρχαῖσι. εἰ γὰρ καὶ ἤν' νόμον ἀπλήντων, καὶ ἤν' ἀρχόντων καλαζώων εἰσὶ τινες, ὡς θηρία παντὸς ἀγριώτεροι περὶ τὴν πύλας διάκεινται, καὶ ἀτίσιον ὡς σκορπίοι, καὶ δάκτυσι ὡς ὄφεις, καὶ λυτῶσι ὡς κύνας, καὶ βρύχουσι κατὰ τῆς ὁμοφύλων, ὡς περὶ κατὰ τῆν ἀλλογενῶν οἱ λέοντες, τί ἐκ ἂν ἔδρασαν νόμον ἐκ ἤσαν, καὶ ἀρχόντων μὴ καλαζώων; Quis enim homi-

S

nos

nes iniurios ferret, nisi erumpentem cupiditatem eorum flammam legum metus reprimeret? more piscium enim, qui maiores sunt, deuorarent minores, nisi lex strictam gladium, ardentem rogam, & si qua alia coercendis sceleribus, qui reipublicam gerunt, excogitarant, ostentaret. Quod si enim, etiam ubi leges minantur, ubi magistratus puniunt, tamen quidam omni bestia seuiorem in proximos animum gerunt, & more scorpionum irraunt, more serpentum mordent, canum more rabiem exercent, denique aduersus consortes eiusdem generis rapiunt ut leones in diuersi generis animalia; quid illi non facerent, si leges non essent aut magistratum non punirent?

Locus Dionis Cassii sumtus est ex oratione Cæsaris ad seditiosos milites, *Placentiæ lib. 41. pag. 168. & 169. edit. VVechel.* cui comparabis geminam Taciti philosophiam in oratione *Orthoni 1. Hist. 83.*

Interiicitur responsio ad ea, quæ de iniuriis imperantium & facinoribus malorum Principum obiici poterant.

An & hoc adiiciam, quod Grotius approbasse Deum, inquit, illum ordinem imperandi & parendi, minus quam quod res postulabat, dixerit. Non approbavit tantum Deus, sed instituit præcepitque illum ordinem, quo supra explicatum est modo. Approbatio, ut quasi præcedente facto hominum concipitur, ad formas accidentales pertinet.

§. VI. Moderato iudicio utitur Grotius, de Viris illis eruditis, sententiæ & falsæ & periculo-

culosæ propugnatoribus, quasi sibi prius quam
 alius id quod tuendum susceperant, persuasissent.
 Valde autem vereor, ne de vno alteroque ve-
 rissimum sit, quod in alia re in præloquio de
Fero & Erasmo dictum est, vbi mitillimo iudi-
 candum est. Singularis prudentiæ quasi in-
 uento sibi placuerunt in hac re, si tegni licen-
 tiæ quasi obuiam irent. Quosdam discipli-
 nâ suâ, quæ circa religionis nomina pro ratio-
 ne est, huc vocauit. Nomina quorundam re-
 censentur in *Annotatu*. in iis liber ille, cui
Brutus eruditum magis quam auspiciatum no-
 men est. Classicum ille canit aduersus Reges,
 & priuata auctoritate ex regibus tyrannos fa-
 cit, cauillatione non philosophiæ modo sanio-
 ris sed Scripturæ sacræ. Iuuat prætextum
 doctrinæ, & spuria species grauitatis. Mul-
 tum nocuit præ ceteris ille liber. cuius aucto-
 rem *Grotius* in *Apologetico aduersus Riærum* fa-
 cit *Morneum*. At *Lausannæ* ostendit vir do-
 ctus amico schedas manu *Huberti Langueti*,
 quasi à generante scriptas. Utinam in his
 non tam pertinaciter nominari voluisset *Ho-
 tomannus*; mali vtique exempli auctor in *Fran-
 cogallia* sua: vbi eis τὸ δολέον τῆ ὑποδοῖς etiam
 historiam non semel corrumpit. *Claudii Sey-
 selli Gallia* eodem pertinet. Horum virorum
 auctoritas, etiam viris cetera innoxiiis & mo-
 deratis, illicio amicitia primo impoluit, ac
 horum opera deinceps aliis. Nam de furore
 & licentia, vlticibus flammis digna, quæ in-
 ter factiones & dissidia grassari instituit, nolo

dicere. exempla apud *Tibullum* multa. vide præsertim *lib. 95. p. 424. & 425.*

Ceterum *sententia* illa proponitur primum à *Grotio*, deinde refutatur 1. à *natura subordinationis* s. ὑπαλληλισμῶ quantum ad magistratus, ipsa natura magistra, & communi sensu demonstrante. 2. *auctoritate sacrarum literarum* & locis *Petrino* & *Paulino*; exemplisque *Veteris Testamenti*. 3. *sublatu quæ ob stare videbantur*, inter quæ etiam vox *Traiani*, cuius consilium & prætextum, qui non intelligit, nihil in historia *Cæsarum*, plena huiusmodi imaginibus, capit. Qua de re sæpe agitur.

§. VII. Constituta & munita iam thesi, progreditur ad *casus exceptos* s. *excipiendos*. qui duorum sunt generum. Vel enim specie tenus videntur contra thesin positam tendere, reuera autem non impugnant eam, quales casus proponuntur à §. VIII. *vsque ad finem capitis*: vel teuera tendunt aduersus constitutam thesin, adeoque ad exceptionem pertinent proprie sic dictam. Talis est *casus summi discriminis* siue *diræ necessitatis*. de quo h. §. ita agitur, vt 1. *fundamentum exceptionis tacite* inquiretur. *quædam enim tacite*
 2. *exceptionibus cauentur*, vt est apud *Ciceronem*.
 2. *determinetur casus ad exemplum*, à *Barclæo* propositum, tum ad exemplum *Dauidis*, & ad exemplum *Maccabeorum*. 3. *Determinetur amplius casus ad iniuriam superiorum inferioribus religionis causa illatam*, sub exemplo & praxi temporum *N. Testamenti* & *Christianorum*.
 In fon-

In fonte exceptionis requirendo, non repudiari quidem debent, quæ de legibus cum respectu imbecillitatis humana latæ, & hic adferuntur, & infra repetuntur. neque etiam illud reprehendendum est, quod de mente legumtoris coniecturam suggerit, & hic & supra. Sed occurrunt quædam partim obscure dicta, partim plane non admittenda. In obscure dictis illa sunt: *Hi vera si interrogarentur, an velint omnibus hoc onus imponere &c.* Hic enim si Grotius hoc vellet, an ab initio ea mens fuerit in civitatem coeuntium, eamque ordine imperandi ac parendi, ac definita summa potestate constituentium, ut ne tum quidem resistendi licentiam reseruatam exceptamque cuperent, si summa potestate præditus, omnes ciues adeoque totam civitatem vellet perdere: tum dubitandum non est, quin hic exceptio locum haberet, non tam ex ratione, quam paulo post Barclaius ponit h. §. quàm ex illa, quæ infra §. XI. ab eodem affertur. Si autem Grotius loquitur de singulis, aut parte aliqua civitatis, tum satis intelligitur, coeuntium in civitatem ab initio hanc fuisse mentem, ut aduersus summam potestatem sibi nihil iuris relinquerent. Ut enim in hoc ordine imperandi & parendi instituendo, in aliqua persona aut cœtu consisterent, quorum secus facta superiorem iudicem ac vindicem, præter Deum, non haberent; ipse finis societatis postulabat: ad quem scilicet perueniri non poterat, absque potestate summa neminisque iudicio obnoxia.

Porro quod mox ait, homines non Dei præcepto, sed sponte experimento infirmitatis in civilem societatem conuisse, dilucius est, neque exhaustis aut satisfacit illi naturali societatis appetentiæ; recteque *Feldenus* negat, fundamentum civilis consociationis ex infirmitate & indigentia (quæ assumitur, quidem nonnunquam, non tamen ut sola aut præcipua causa) peti posse. Societas enim civilis non est meri placiti, sed à natura venit. De quo non dubitarunt ex Philosophis plurimi, eorum autem nemo dubitare debebat, qui & primordia rerum, & accuratiorem iuris naturalis intelligentiam sacris literis debent. Dictum est supra. Valeant ergo hic potius, quæ *Grotius* II, 1, 9 disse- rit, & ad civilem societatem accommodentur, quæ ipse de amicitia habet. Idem sentien- dum erit de explicatione *lois Petrius*, quam *Grotius* subiicit, & *ordinatione humana*. Animosius enim cordatiusque ista Theologi ex- plicant. De hypothese perfectioris in N. T. requisitæ patientiæ, in medio §, nihil addam. perpetuum hoc sibi sumit *Grotius*, quod nec demonstratū abunde est, & ubi ad *regem cyrenen- sium* pertinet, examine accurato exemplorum & locorum vtriusque generis opus est. Testi- monia Christianorum Doctorum prorsus il- lustria sunt: & pietas Thebææ legionis ex monumentis vulgo parum obuiis erudite producitur.

Qui hæc Grotiana legit cum aliquo sensu publice gestorum, haud dubie recordabitur
dispu-

disputationum non minus tristem & periculofarum, quam ineruditarum & temeruerentium: quas nominatum nemo libenter exprimat. Magna reipublicæ & ciuilibus philofophiæ imperitia vltro fe prodidit; arripiedo & inculcando aliena quædam & cruda, relictis propriis & ex re natis argumentis, in illa quæftione, *οὐ βίατιν ἀντιπολεμεῖν*. Quid enim conficiant illa: Principem, qui vim fuam intendat, definere efle Principem, Principem efle dominum feudi, qui fi officii immemor fit, vafallo ius refiftendi nafci, Principi mala cauffa miniftro, præfertim aduerfus Deum & religionem tendenti, vim opponi pofle; Tyrannum efle, qui præter mores & leges rempublicam adminiftrat; Tyrannum non arceri modo, fed tolli pofle: Magiftratus inferiores (de quo Grotius) ius refiftendi Principi, quafi referuatum, obtinere; & fimilitudines in fpeciem adornatæ; de lupo a gregibus per vim arcendo, de patre vel furiofo, repellendo, vel fecefto, vindicando: de pastore gregibus infefto coërcendo, & fimilia? Longe aliis & firmioribus opus eft demonstrationibus, fi & conſcientia intuto locari, & in re omnium maxima nihil temere moueri debeat. Iam, quæ de fui fuorumque defenfione, de inculpata tufela feruntur, omnem vim fuam perdunt, vbi generaliter dicta, ad hypothefin, nec explicatam fatis nec intellectam, tamen pro auctoritate & quafi pro imperio adhibentur. Non multum profecerunt in ftudiis reipublicæ vnice neceffariis & vtilibus, qui non vident

in his exemplis, quantum desit ad salutis publicæ rationes probe tutandas, vbi interior illa philosophia, tam ignorata plerisque, qui soli pro republica sapere sibi videntur, quàm contempta, facera non præfert. Quin enim æstus animorum explicari, perplexa negotiorum distingui; quid factò opus, extra dubium collocari possit, potueritue in eiusmodi casibus, negari nequit, si quis artibus, quas dixi, animum serio induisset, & solida à fluxis discernere didicisset. In qua disciplina, quia Grotius apprime eruditus est, male audit apud eos, qui capere non possunt, quicquid à vulgaribus & perfunctoriis literis discrepat.

§ IX. Recte hic *negligentia* distinguitur à derelictione. Potest tamen accidere, vt neglectus imperii, causam destituendi Principis suggerat 1. si in clausula commissoria, cum imperium deferretur, id dictum est. 2. si ad alia crimina iis in regnis, quibus Rex committere regnum potest, accedat *negligentia* crimen. Atque in omni hac disputatione necesse est intelligi negligentiam enormem, qualem in Vitellio describunt Historici. Inter titulos abrogati Wenceslao Caroli IV filio imperii etiam *negligentia* ponitur, & notabiliter ita describitur, quod sæpius monitus ab Electoribus & Principibus, nihil curæ pro republica & operæ sibi suscipiendum duxerit. Sed id exemplum non potest ad quoduis regnum trahi: &, vt ego arbitror, ne ad Germani-

manicos quidem priores Cæsares. Quanta enim illis temporibus mutatio circa statum reipublicæ acciderit, historiæ peritis notum est. Igitur in ardua & periculosa quaestione non debebant tam secure exempla destitutorum Cæsarium afferri : ut *Adolphi, Nassouii, Henrici IV, & Wenceslai* huius. Sed Adolphus quidem inimicorum conspiratione oppressus est ; non omnibus, quorum intererat non nisi publico consensu id fieri, assentientibus incertumque fuit, si Adolphus prælio non occubisset, quæ pars superior esset futura, Adolphi an Alberti. confer *Historia Australis* partem pleniorum cum *Annalibus Steronis*: qui etiam (anno 1297) de primis conatibus Adolphum destituere volentium annotat ; *ob hoc eorundem Principum, qui se dicebant alium Regem velle eligere, machinatio in ridiculum est conuersa.* Quid dicamus de illa ratione Bonifacii VIII Pontificis ex *Chronico Belgico Magno*, qui contendit : *Albertum in legem maiestatis deliquisse, interficiendo Dominum suum, scilicet Dominum Adolphum Romanorum Regem.* Idem *Albertus Argentiniensis* refert, qui & de electione Alberti satis frigide sentiens, *Moguntia*, pag 272 inquit, *a quibusdam Principibus quasi congregatis, Regemque tanquam inutilem Reipublicæ & Imperii destructorem destituentibus in Romanorum Regem est electus.* *Henricus IV* auctoritate & arbitrio Pontificis, id est, eius, qui nec huius rei ius habuit, nec obsequium Electoribus & Principibus villo modo imperare potuit

tuit, deiectus est; haud dubie iniuste, & per errorem de Pontificiis deuotionibus tunc inualescentem. Quæ utique tam sunt manifesta, vt probatione non indigeant. *Wenceslas* destitutio, si facta esset, sicut memorat ex *Emundo Chronicon Belgicum Magnum*, idem iudicium subiret. Ita enim ibi legas: *Wencestaus propter mala merita & alia maleficia regno Romanorum priuatus, & ab eodem destitutus fuit a Bonifacio Papa Nono, data Electoribus Imperii potestate alium in Regem Romanorum eligendi, postea in Imperatorem promouendum.* Quod vero ius Pontificis vel Imperio exuendi Imperatorem, vel facultatem eligendi Electoribus dandi? prorsus nullum. ergo talis destitutio hactenus nulla esset. Sed Electores Rhenani in litteris suis apud *Lehmannum* dicunt, se consilio aliorum Principum adhibito post multas admonitiones irritas, *Wenceslaum* Imperio indignum iudicasse. Fateor interim, *Wenceslaum* talem fuisse, qui in quouis regno suis flagitiis & sceleribus potnerit patientiam excutere ciuium ac ordinum animis, & folio excidere. Sed facta, quibus ignoscendum esse, magna ratio dicat, ius nec constituunt, nec probant. Qui enim accuratissime velit questionem itris excutere, desiderabit legem in Republica mixta, qua definiatur, quid tali casu faciendum sit. Quod si, deficiente tali lege, ex vsu & consuetudine Reipublicæ aliquid consilii eliciendum est, cautissimus quisque maxime sapere videbitur. Putat equidem

Thilo

pag. 128.

Chron. Spt.
VII, 72.

Tholosanus, melius fuisse facturos Electores, si *Wenceslao* *coadiutorem* potius dedissent, quam imperium abrogassent. Propius ad rationem constitutæ reipublicæ diceremus: melius esse in tali casu, Regem Romanorum eligere, & viuo *Cæsari* (sicut alias fere morbi aut, absentia causa fit) adiungere. Sed hæc, siue ex occasione, siue per excessum dicere licuerit, *Fernandus Vasquius* satis animose & incaute arripit illam sententiam, quod, si iudicibus liceat, ex causa ignavia Principis sui, alteri Principi priore relicto se committere.

§ X. Ut hæc recte intelligantur, repetenda sunt, quæ cap. præced. § 10, 11, 12. dicta sunt. ubi *Grotius* etiam distinxit regna, quæ habentur alienabiliter, quæ non. Qua distinctione neglecta *Vasquius* parum explanate, in hac materia est versatus. *Barclaius*, cuius hic mentio fit, libro III. cap. 16. aduersus *Monarchomachos*, duos tantum casus agnoscit, quibus Rex ipso facto, ex rege non-regem se faciat, & omni honore ac dignitate regali, atq; in subditos potestate destituit. Vnus casus est, quem *Grotius* b. cap. § seq. proponit, de hostili in rempublicam animo, qualem *Barclaius* in *Nerone* & *Caligula* proponit. Alter, de quo b. §, ita describitur ap. *Barclaium*: Si Rex in alicuius clientelam se contulerit, ac regnum, quod liberum à maioribus & populo traditum accepit, aliena ditioni mancipauerit: nam tunc, quamuis forte non ea mente id egit, populo plane ut incommodet, tamen quia, quod præcipuum est, regia dignitatem amisit, ut summus scilicet

*cer in regno secundum Deum fit, & solo Deo inferior, atque populum etiam totum ignorantem vel inuitum, cuius libertatem sanctam & rectam ab exterarum nationum seruitute conseruare debuit, in alterius gentis ditionem & potestatem dedit, hac velut quadam regni ab alienatione effecit, ut nec, quod ipse in regno imperium habuit, retineat, nec in eum, cui collatum voluit, iure quicquam transferat, atque ita Rex eo facto liberum iam & sue potestatis populum relinquat. Describenda fuerant verba longiuscula, quia potest videri Barclaius duplicem casum proponere, quamquam vnum vocet: scilicet de regno in clientelam aut feudum alteri dato, & de regno in alium, vera alienatione translato. Atque ita videtur Grotius accepisse, imo reuera sic accepit. Quamquam omnino possis existimare, Barclaium tantum de priore genere loqui, nempe, si Rex de regno nemini vllis vinculis obnoxio, velit regnum feudale facere, ac beneficium, aut in alterius clientelam siue protectionem dare; sub aliquo nexu scilicet, qui feudali respondet. Quamuis enim validiore dictione subiungat, *si regnum aliena ditioni mancipaueris*; postea tamen emendat & restringit illis verbis: *hac velut quadam regni ab alienatione*: ut ostendat, se non de plena alienatione loqui, sed de obligatione qualicunque, quæ cum priore omnimoda libertate seu omni nexu libera regni conditione parum conueniat. Qui status, rei augendæ causa, seruituti comparatur. Atq; ea mens Barclaii etiam*

etiam subiecto exemplo Scotico declaratur. Hunc autem casum, puto talem visum esse Grotio, qui nec appellari, nec vindicari tam grauius mereretur. *Feudalem enim nexum, ut & protectionis seu clientela ius*, non valere ad imminuendam summam potestatem, capite precedente docuerat. Et posse aliquando fieri, ut Rex aliquis licite hoc faciat, salutis publicæ redimendæ causâ, vix est dubitabile. Maluit ergo de *vera & plena alienatione* loqui Grotius. Atque tum partite ac singillatim incedendum est. Distinguit Grotius *alienationem regni à traditione*; & *tradituro resisti posse* concedit. In alienatione, videtur tantum iure suo cedere; traditio autem efficeret, ut obtineret alter, quicquid hac cessione, se consecuturum sperauit. Qui ergo ius habet tantum usufructuarium in regnum, is alienare regnum nequit, siue alienando nihil agit. Quinimo etiamsi tantum iuris non amplius in alium transferre vellet, quantum ipse habuit, id est, usum iuris, non posset citra consensum proprietarii id facere, aut faciendo nihil ageret. Sed, ut Princeps aliquis, usufructuarius habeatur, non efficit electio aut successio, ut supra dictum est: verum diserta formula, qua Principatus deferretur. Comparationis causâ assumitur istud loquendi genus: nec in applicatione ad singularia exempla, per omnia expeditum est. Reperias enim casus, ubi illi, quem usufructuariū voces, plus quàm usufructuario concedendum videbitur. Dicunt equidem: non
 pra-

præsumitur in dubio & ciuitatē Principi plus
 iuris in se concessisse, quam vsufructuarius
 habet. Sed præsumendi occasione prætextuq;
 animosus vitur *Fernand. Vasquius*, ne tantum
 quidem pro Principe præsumens, quantū pro
 vsufructuario fas est. Accedit, quod, vbi ciui-
 tas summam potestatem siue omnia iura ma-
 iestatis Principi dedit (hæc enim quo minus
 habeat Princeps vsufructuario comparatus,
 nil impedit Grotius) ipsa finis obtinendi ne-
 cessitas aliquando plus concessum ostendit,
 quam vsufructuario comperit: vt in parte
 ciuitatis alienanda. Qua de re Infra. Ac in
 regnis quidem quæ per electionem hodie de-
 feruntur, longe minus dubitationis relinqui-
 tur, quam in antiquissimis. Vbi enim ho-
 die electionis mos viget selectio conceptis &
 discretis verbis, vt alia præscribuntur, ita fa-
 cultas per se alienandi admittitur. Quod pri-
 scis temporibus non peræque factum est. In
 succedendi consuetudine, si antiqua est, vix
 vllas condiciones regnantibus descriptas ex-
 hiberi videas. Hinc, si partium alienatio à
 prioribus facta comperitur, pro præsentibus
 etiam præsumitur eadem alienandi facultas,
 tanquam ex prima voluntate ciuitatis impe-
 rium deferentis. Vbi auctoritatum tituli de-
 sunt, nondum tamen deest præsumendi ratio
 de voluntate populi siue ciuitatis, quod fami-
 liæ, cui se suatque commisit, etiam potesta-
 tem expediendi salutem totius iacturæ partis,
 ad obtinendū scilicet finem vnice necessariam
 con-

concefferit. Vbi nec de consensu nouo populi quarendo semper præsumi potest: eo quod in ipsa delatione imperii iam consenserit, & finem volendo, ea voluisse intelligatur, sine quibus finis obtineri nequit. nisi quod totum regnum alienari sine consensu ciuium satis expresso nequit: quia in successione voluntas populi seu ciuitatis in constituendo imperio certa & indubitata hæc est, qua se Familiaz permittit, non aliis extra Familiam. quare illa extincta, suæ spontis est ciuitas, ad constituendum, qua forma placet, imperium; naturali scilicet facultate sibi consulendi, quæ ultra Familiaz fines translata non erat, ad suum principium reuersa. Facti non iuris est, si quid aliter sit. Quinimo, si quo euentu Rex regnum successorium consentiente populo alienaret, hic actus accurate loquendo non esset actus Regis successione regnum adepti; sed regium ius Familiaz delatum, populo resignantis. certe præcedere talis actus ex natura rei intelligitur, antequam ad alienationem possit progressio fieri. Atque adeo auctoritas eius aliqua posset apud populum esse ad persuadendum; potestas nulla ad imperandum. Atque hæc locum habent, si solus ex Familia supersit; neque alii præsto sint, quibus spes successionis incumbat. Eadem enim illa ratio, qua in successoriiis regnis Familia spectatur, euidenter eo valet, vt consensus eorum, ad quos spes successionis pertinet, necessarius sit ad alienationem: ita vt nec popu-

populi consensus, deficiente horum consensu, sufficiat. Populus enim in hoc genere regnorum, non vni, sed Familiae tradidit imperium; ea mente, vt jus illud ratione quidem singulorum temporarium esse necesse fit, ratione autem Familiae perpetuum habeatur. ex destinato, scilicet consilio: nisi fortuna, interitu familiae huic perpetuitati intercedat. Nihil ergo diceret pro alienante, qui diceret: cum vnusquisque sit iuris sui retinendi & dimittendi dominus, quid obstat, quo minus rex possit iure suo in regnum cedere, idque in alium transferre? Multa obstant. 1. Dimittere quidem ius suum quilibet potest, sed non in alterum transferre extra familiam: nisi illud ius hac expressa lege acceperit, vt possit in quemcunque transferre. Hæc enim vbi abest conditio, tum resignatur illud ius in eorum manus, vnde acceptum est: ibi est potestas transferendi, non apud resignantem. 2. Potest suo iure cedere rex, sed in regno successorio non debet soli sibi vendicare ius, quod totius Familiae est: neque adeo vniuersæ suum dicere potest. Quantum eius iuris habet, potest illo cedere, non illud cedere cui vult: non autem, quantum eius iuris alii, e. g. agnati habent, eo quoque potest cedere, multo minus id cedere alteri. Iuris enim huius in regnis successorii subiectum adæquatum est Familia, non hic aut ille Princeps. 3. Potest intercedere ius publicum, non vno modo. Vt, si regnum feudale sit,

aut

aut prouincia feudalís , etiãsi aliã non obstarent , certe absque voluntate domini feudi , nulla fieri alienatio potest. Potest & legibus caueri , ne fœminis in contrahendo vendendoque idem iuris sit , quod maribus. Memorabilis est controuersia aduersus Ottocarum Bohemiæ regem tempore Rudolphi I. Imp. cui legati Cæsaris apud Gerardum de Roo, *neque Austriam a fœminis ad alienos transferri neque ceteras prouincias absque Imperii assensu vendi ius fuisse* , multis rationibus demonstrabant.

Hist. Austr.
lib. I. p. 23.

§. XI. Hic est alter ille casus à Barclaiò propositus , nec à Grotio reiectus. Vidit autem vir tranquillitatis publicæ amantissimus , multos abuti vocabulis in hac quæstione , & figuris : facileque vt de tyranno , ita de hoste reipublicæ pronuntiare. Vt ergo illam licentiam interpretandi facta regum teftringeret , addit vnã cautionem : *sed vix videtur id accidere posse in rege mentis compote*. Et alteram : *si pluribus populis imperet , posse fieri , vt in vnum hostilem animam gerat , eumque velit perdere , vt colonias ibi faciat*. Quod si fiat , distinguendum erit , vtrum ex causâ pœnali , an ex odio tyrannico fiat.

§. XII. Huc repete cap. præced. §. XVI. & XXIII. & adde h. c. môx §. XIV.

§. XIII. Notabis hoc in mixtis rebus publicis , & referes ad ea , quæ §. VIII. disputata sunt. Hoc enim est illud argumentum mera & euidenti veritate nixum , quod præteruiderunt,

T

derunt,

derunt, quibus alia omnia conquirere, in varietate temporum & necessitate casuum, consilium & ars fuit.

§. XIV. Occasione eius, quod hic dicitur, aliqui fabulari institunt de *libertate tacita*: quam, ut schema seditiosæ & popularis doctrinæ adornari video. Longè autem melius cautiusque Grotius, aliquid libertatis tum retentum tradit, si *dictum est in delatione imperii* aliquid, quod alium sensum habere nequit, siue ex quo non potest non sequi libertatis quædam reservatio. In te enim tanti momenti arbitrariæ exceptiones, & remotius e ducta argumenta locum nasci nequeunt. An vero omnino nulli tacitæ exceptioni venia dari possit, pendet à philosophia de *tacitis exceptionibus*; infra ad cap. 16. lib. 2. consignanda.

Hic potius aliquid de Tyrannis & tyrannide adiciendum est. Pleraque enim ex hæcenus dictis pertinent ad *Tyrannum*, quem *exercitio talem* vulgo dicunt: sicut sequentia, *tyrannum titulo*, spectant. Hic est *usurpator alienæ potestatis*: ille, *vexator & oppressor reipublicæ*. interdum utroque nomine censendus venit, e.g. Nabis aliquis. Ac de usurpatore ac inuasore faciliorem philosophiam Grotius in sequentibus feliciter expediet. In altero genere, non vno modo peccari video. Referrī tamen omnia possunt ad illa duo capita: cum quæritur 1. *Quis sit tyrannus*. 2. *quid in tyrannum liceat τοῖς τυραννεύουσιν, eo quod tyrannus est*. Pri-

est. Primum caput, siue *Notitia tyranni*, implicatur varietate *definitionum*: qua nonnulli adducti credunt, *non satis definitum esse consensu gentium*, quibus rebus amittat aliquis nomen Principis, & induat nomen tyranni. Sed hi statim coniungunt, tanquam *παράλληλον τι κ' αντίρροπον*, commissionem regni, siue ius tyranni destruendi, eo ipso quod tyrannus sit. quod faciendum minime erat, ut postea apparebit. Deficere hic plane philosophiam civilem, ut tyrannum definire nequeat, quis philosophus credat? si enim defini regi, seu monarchiæ quæ tyrannidi ex aduerso opponitur, potest, cur defini tyranni nequeat? Et, si recte definitio fuerit tradita, non est quod de approbatione gentium dubitetur: sequestrata scilicet, definitioni minime connexa aut insita quæstione, quid liceat in tyrannum, siue quod omnis tyrannus vindictæ populi expositus sit. Quis enim vnquam, præter seditiosos quosdam philosophos, tyrannum ita descripsit, ut in ipso nomine, in ipsa descriptione inesset ius destructionis & vindictæ? Ceterum in hac inuestigatione veræ definitionis multos videas abuti *Philosophi* auctoritate: dum vel descriptiones quasdam Aristotelicas, pro perfectis definitionibus arripiunt; vel quædam *κατά τι* dicta, ut *ἀπλῶς* dicta (e. g. quod Persarum reges, quia patrii imperii modum excedant, tyrannidem ex regno faciant; aliaque huius generis) intelligunt; vel facta & opera, tanquam notas, ty-

8. Fth. 10.

rannidis incaute ad extruendam definitio-
nem colligunt. nam quod vulgo arripiunt
illam particulam, vt tyrannidi definiendæ
propriam, si *administrationem reipubli-*
ca ad suam non ad ciuium vtilitatem referat; in
eo fallunt & falluntur: sicut iam aliis demon-
stratum est. Propius ad rem ipsam tendit, iti-
dem non plena quidem definitio, sed notabi-
lis tamen descriptio, quando *μοναρχίαν* distin-

I. Rhet. 8.

guens ait: *ἢ μὲν κατὰ τάξιν τινὰ βασιλεία, ἢ δὲ
ἀόριστος, τυραννίς. ea quidem monarchia, qua or-*
dinem quendam, & modum seruat, regnum; que
vero nec ordine nec modo finitur, tyrannis est.

Quæ Græcus Scholiastes erudite explicat: *ἢ μὲν
ἐν κατὰ ἄξιαν ἀρχεῖ τις κατὰ τάξιν πρέπουσα, βα-*
σιλεία. εἰ δὲ ἀόριστος καὶ ἀτακτική, τυραννίς. si quis
ergo, vt conuenit, & quo decet ordine imperat, re-
gnum est: si vero sine fine, modo, ordine, reipubli-
cam gerit, tyrannis habetur. vnde apparet cur

Græca Aristotelis ita Latine conuerterimus.

Tyrannus enim id præcipue spectat, vt *libidinē
animi per fas & nefas expleat*: siue vt, omni ho-
nestatis, virtutis, iurisque ratione insuper ha-
bita in tractanda republica, libidinem animi
pro lege habeat; eoque, vt ad hunc modum
ἀνεμπεδίστως imperare queat, omnia referat.

Vitiosissimum autem Aristoteli est, tyranni-
dis vocabulo afficere, quod ab optimo & lau-
datissimo *μοναρχίας* genere secedit. Quæ qui
velit arripere, & pro ratis sententiis venditare
summa imis misceri, omniaque distincte a-
gentis philosophiæ decreta peruerti necesse

est

est. Agnoscunt hoc nonnulli, in *dominatu herili* explicando: quem tyrannidi *κυράνυται* facere verentur. quo magis mirum est, quod definitionem, ut putant, tyrannidis, & illas sententias, de civium utilitate, & imperantis utilitate, tanquam sine proposito, quarum illa quidem certum regni, hæc certum tyrannidis argumentum sit, vehementius amplectantur, quasi immemores sui, videantur. De virtute Regum, de laudibus & dotibus regis multa, olim & hodie dicuntur, quæ cum iure & potestate regum neutiquam sunt confundenda. Comparandi causa, quam ponuntur multa, quæ seorsum spectata alio se habitu censerent? Quid de oratoriis consiliis artibusque dicam? *Plinius* Traianum ad imaginem optimi Principatus descripsit: nec diverso multum instituto, quamquam in historico opere, *Cyrum Xenophon*. Multa istiusmodi laudibus ornandis animose assumuntur: quasi quicquid à talis excellentia exempli discreparet, malorum Principum ac tyrannorum tantum nomini conveniret. Hæc tamen, causæ, temporis, certis consiliis data, tanquam *κρίσις δόξας*, ne detracta quidem veste & inuolucris remotis, in philosophiam vertes? Aliis artibus, & apud eruditos tantum notis opus est, ut rhetorum schemata, in decreta sapientiæ migrent. Iam quod attinet ad notas & flagitia tyrannidis, collectim quidem ea signavit *Aristoteles*; & ex eo descripsit *Bartolus, de tyrannide*: cui accepta fert immemor

præfat. lib. 3.

mor & ignarus Aristotelicæ disciplinæ *Innocentius Gentilius Anti-Machiaveli auctor*. Verum ex iis sunt quædam in se nec bona nec mala ; sed perinde sunt , ut illius animus & consilium , qui iis utitur. quo fit , ut eadem faciat tyrannus ac bonus Princeps ; ubi possis ex proposito diversitate dicere : duo eum faciunt idem , non est idem. Huius igitur generis facta & nomina si quis velit ad iniuriam Principatus vertere , & tyrannidis hoc prætextu damnare , in quorum regimine ista vrsurpantur , omnia tyrannis replebuntur , extincto Regum ac Principum nomine. Nam etiam secus publice facta non statim tyrannum facere , nec ex quibusdam actionibus sed ex toto regiminis instituto , proposito forma iudicandum esse ; tum desidiæ , luxuriæ , aliaque crimina in priuata ac interiore Principis vita , ad infamiam tyrannidis non esse idonea argumenta : aliis fatentibus & tradentibus , ne vulgo quidem ignoratur. Speciosissime sibi videntur in hoc loco tractando versari , qui ad leges & mores vnius cuiusque ciuitatis prouocant : quibus qui vim facit , indubitabilem esse tyrannum existimant. Quo in genere non pauca nec leuia peccantur. Primo enim , si iure regio proprie sic dicto aliquis præsit ciuitati , & contra leges moresque ciuitatis fecerit , eum ne tyranni nomine infamare audebis ; cum iure regio contineatur , ipsis legibus moderari ? *κύριος τῆς πόλεως* , legum dominus est , quisquis verus

rex

rex est. Quid? si iuravit, se servaturum? Peccasse, si contra fecerit, certum est: tyrannum esse, nihil minus quam certum est. Quid? si in clausulam commissoria iuravit? Ante omnia (ne quis ea speculetur, quæ nunquam fiunt) notandum est, non addi talem clausulam istis principum promissis, quæ virtutem, iustitiam, modestiam, continentiam, & similia pollicentur. Deinde iam supra dictum est, clausulæ commissoriæ in regno simplici & vero locum vix esse posse. In mixto igitur statu, maiori specie quæri potest: an is, qui in partem summi imperii non suam inuolat, sit pro tyranno habendus? In re tam tenera & periculosa, rursus non esse de plano pronuntiandum, crediderim. Si enim non facit illud aperta vi & inmanitate, sed adiuantibus & occasione & consilia subministrantibus iis, aut eorum parte, quorum de iure imminuendo agitur; non potest merito vocari tyrannus. Idem dixerim, cum pelexit plerosque ad patiendâ ea, quæ mixturam statûs quodam modo immutant. Quod si mera vi contradicentibus & deprecantibus quorum interest ne quid in statu mutetur, siue (neque alios intelligo) quorum ius inuaditur, aliquid tale audeat: tum ab inuasoris nomine (quem tyrannum titulo vocant) non video quem modo vindicari possit. Verum à seditiosis sæpe iactari audias: mores & instituta legesque regni violari: cum id demonstrari nullo modo potest. Multum hos clamores iterarunt parricidarum

cidarum in Anglia patroni, ea eminentes & titulo legum morumque adornantes, quæ ab aliquot sæculis nullo in usu fuerunt; seu quorum contrarium obtinuit. ubi accidere potest, ut tanti temporis consuetudo, potentissima interpres legis, in vulgus iactatæ, habenda sit. Contra primævas enim alicuius reipublicæ leges multa innouat tempus: cuius mora, si nulla interpellatio intercessit, aut consensus ciuitatis accessit, robur addit desuetudini, siue diuersæ consuetudini. Sicut alibi ostenditur. Pertinet autem huc accuratior & solida cognitio *iuris cuiusque regni*; à principio, per interualla, ad extremum: & discretio diligens *iuris legumque, quibus status regni vere definitur atque continetur* (quas rectius, quàm vulgo describere solent, fundamentales vocarent) tum earum *legum, que ciuium mores vitamque formant*. Ingens enim discrimen, & diuersa vtriusque generis existimatio. Rarissimum eruditionis genus, neque ex obuioparabile. Quomodo tyranni nomine *Brutus* abutatur, & ante diximus, & conqueritur *Barclaius*. Tyrannis noua & omni iure ex finibus humani generis exterminanda est, cuius inuidia perniciosi assentatores Pontifices Romanos instituerunt onerare, tanquam irrefragabili potestate præditos, definiendi quis sit tyrannus: & quod pari violentia connexum voluerunt, soluendi ciues sacramento & religione obsequii; ac deiiciendi solio Principes. Cui horribili dogmati graui-

Cont. Mo.
 narchom.
 lib. 4. c. 10.

uiter & constanter obuiam iuit non vno tempore Gallia. At vero, etiamsi constaret tandem de tyranno, non statim consequens est, & quasi ipso nomine significatum, quod liceat tyrannum deicere solio, aut è medio tollere. Sicut enim in definiendo seu declarando tyranno cautissime & tardissime incidendum est: ita in remediis aduersus tyrannidem conquirendis nullus temeritati & festinationi locus est. In utroque genere huius disputationis Grotium qui non laudat, is parum amare tranquillitatem rerumpublicarum cui tam prouide consultum iuit, videatur. *Lipsius* attigerat hunc nodum, non soluerat; sed vaga quadam adferendo incertum lectorem dimiserat. Quod non vni præterea ad eundem modum vsu venit. Satis cauissè sibi videntur; qui dicunt: *priuato non licere interficere tyrannum non-inuasorem: iniuriam patientibus licere, defendere se bello & vnire, non tamen aggredi principem ac dominum suum: toti reipublica licere priuare tyrannum regno.* quæ summa est huius disputationis apud *Ioannem de Dicastillo*. Verum & defensio habet suas cautiones: & quando se exerat potestas reipublicæ in vnum translata, non minimæ quæstionis est: & conditio adiecta (*si nolit ab iniuriis desistere, sed in reipublica perniciem gubernare*) definita distinctaque explicatione opus habet. Generalia denique sunt, si cum Grotianis comparentur. Multum sapientiæ veteres in Fabula Herculis esse voluerunt.

v. Thuan.
28 pag 50.
Gramond. l.
& 15.

6. polit. 5.

De iustit. &
iur lib. 2. tit
1. disp. 10.
dub. 2. & 16.
§. 12.

Hercules, inquam, *Tyrannorum domitor*, pleraque huius loci, difficile explicatus habentia, extricare sui operis iurisque rationibus potest. argumentum delectu elegans, tractatu nobile.

§. XV. Cum ad *inuasorem*, siue tyrannum titulo, transit, bene format statum questionis ab initio huius §. Possesse enim ex *iniusto Principatu* longa possessione *iustum fieri*, infra demonstratur II, 4, II. Pacto quoque *ius inuasori posse acquiri*, ut desinat esse tyrannus, certum est ex natura eorum, quæ eligimus maioris mali metu. Qua in re *Brutus* quoque se inflectit, & cum, licere vel priuato interficere *inuasorem*, disputasset, addit: *Hæc dum tyranni, ut loquuntur, est in Fieri*, id est, dum tyrannus inquitur, machinatur, cuniculos agit. At certe, si semel ita rerum potitur, ut *populus victus se irremorando ei deuinciat*, *respublica oppressa suam in eum potestatem transferat*, *regnam in suarum legum mutationem rite consentiat*: tum sane, qui a titulo, quem antea nullum habebat, adeptus est, nec ex factis tantum sed iure possidere videtur, et si *populus in eum dicitur* id iugum recepit; æquum tamen est, ut obtemperet. & *Dei voluntati*, qui *regna de gente in gentem suo arbitrio transfert*, placide acquiescat. In exemplis subiectis absoluit *Brutum* & *Cassium Cesaris interfectores* (parum accommodate ille quidem ad hanc doctrinam, sed quia proposito suo seruiendum duxit) incusat *Cinnam*

Quæst. 3.
viad. cr. tyr.

Cinnam Augusti insidiatorem. Hæc dum refert ex Bruto *Barclaius*, non potest se continere, quin exclamet: *Benedictus Deus, qui veritatem ab inuitis non raro exprimit.* De Iulio Casare huc dubie rectius iudicarunt, qui eadem eius *pestimum facinus* dixerunt. Inuaserat ille quidem rempublic.: Sed S. P. Q. consensu firmatam sibi potestatem possederat: adeoque iure occidi non poterat. Quod enim inimici eius, sibi nomen reipublicæ accommodabant, ad prætextum & speciem, non ad rei veritatem referendum est. Octavius quoque Cæsar, quin ab initio inuasor fuerit, negari nequit. Sed subinde ius legitimi Principis nactus est, vt primum Senatus Populique consensu certatim decreto promulgatoque omnia iura maiestatis adeptus est, describente *Dione*. Neque obstat huic iuri, quod necessitate videntur adacti Romani, vt ista decernerent. Maluerunt scilicet hunc statum cum securitate, quàm libertatem cum periculo exitii. Quæ non est vis, sed ratio. vt alibi vberius docetur. De *Inuasore* igitur quæritur primo: *an acta eius valere debeant?* quod bene expeditur h. §. Disputatum est in Imperio nostro: *an privilegia a Wenceslao, qui destitutus est, concessa valere deberent necne?* Multa dixit in hanc rem Amplissimus Vir *Limneus* priore & posteriore tomis *Additionum ad Ius Publicum*. *Chisletius* quoque & *Blondellus*, par nobile aduersariorum ad pugnam compositum, ille in *Alsatia vindicata*, hic in *Præsa-*

lib. 4. c. 10.

lib. 33.

lib. 2. c. 11.
num. 33.

Præfatione Apologetica, Wenceslai chartas, post exauctorationem datas, vel propugnauit, vel oppugnauit. Neuter historiam & quæstionem facti ad liquidum perduxit. absque qua nec expediri totum potest, quod dubitatur. Seponenda est res & reseruanda in locum suum.

De *Inuasore*, quæritur *secundo*: quid in eum liceat, sola vi absque vlla pactione nitentem? & respondetur §. XVI. *idem*, quod in publicos hostes. Progrediuntur nonnulli plus ultra, & dicunt: ne fidem quidem datam tyranno, ob stare quo minus pro hoste habeatur. cum tyranno enim nullam populis fidem, nullam iurisiurandi religionem intercedere. Sed hæc sententia merito reiicitur *infra II, 13, 15*. De cetero considerandus est hic casus paulo diligentius. De eo sermo est, qui imperium arripuit, & possidet. Nisi ipsum arreptæ possessionis articulum intelligas & quasi momentaneam possessionem, concipiendus erit animo is status, qui firmatam quasi præsentius possessionem significet, & in quo ne occidi quidem possit, nisi ab eo, qui & ipse vitam suam patriæ deuouerit. Hic autem, an non habeant locum, quæ mox §. XIX. cauentur dispiciendum fuerit. Exemplum iure meritoque interfecti inuasoris, & casus Grotiani, est in supposititio Smerdi, qui vero nomine Oropastes Smerdim Cyri filium se ferens apud Persas regnabat. Huic non poterat fides dari, nulla cum hoc pactione esse potuit. cum

Smer-

Smerdi enim, quicquid actum est, egisse se credebant Persæ. qui, dolo comperto, hominem impostorem merito è medio ac optimo iure sustulerunt. Igitur ne opus quidem est, procerum *μαγοφόνων* causam in controuersiam vocare. apud *Herodotum*, & *Iustinum*. lib. 3.
lib. 1.

De inuasore quæritur *tertio*, §. XVII. *quid in eum liceat, ubi lex tyrannicidium permittit, aut præmiis afficit?* Facilis responsio: & exemplum Græcarum ciuitatum in promtu. Græcæ enim ciuitates libertati in primis studentes, seueritate talium legum, quæ *ἀντίστον φόνον* tyrannorum permitterent, intersectoribus præmiâ decernerent (qualium crebra mentio apud *Declamatores*) ab audacia inuadendæ reipublicæ deterrere turbidos volebant. Harum exemplo & auctoritate intemperantius abutitur subinde *Cicero*: nec enim quæ Græcis licebat facere auctoritate legis, alibi sine lege licet facere. neque lex *Valeria* in *Iulio Cæsare* locum habebat, vt supra dixi. Magna etiam quæstio est, an conducât omni ciuitati, tales leges admittere. Inquis: Etiam si non scribatur talis lex; à natura ipsa, ex ratione naturalis defensionis, videtur sanciri: vt hinc emergat, quod §. præcedente *Grotius* concessit. Nullum posse casum dari, ubi cuius ciui liceat vindicare rempublicam ab inuasore, non dixerim. Et hic ratio summa, quæ pro patria facit, auctoritatem legis quodam modo subire videtur. sed cum tanta sit in rebus humanis temporū varietas, habitusq; negotiorum

rum, & ratio salutis publicæ expediendæ aliter atque aliter se habeant, naturalia defensionis iura non possunt, vel indistincte, vel in infinitam laudari. Si enim summa potestas interrogaretur, an quemuis tyrannidem moliri cœptantem siue status mutationi operam dantem à quouis vellet interimiri; non erit in expedito; indefinita præsertim, responsio. Variant ut temporis, ita actionum singularum, singula pæne momenta. *Plutarchus* cum Poplicolæ legem, in *Annotatis* quoque adscriptam refert, primo non fuisse eam pro cetera viri moderatiōe, fatetur; deinde non omisit conditionem; tum demum interfectorem cadis absolutum iri, si scelus interfecti idoneis argumentis probasset. κλείναντα δὲ φόνε καθαρὸν, εἰ παρὰ τὸ ἀδικήματι τὰς ἐλέγχους. Et postea τὸ μισοτύρηνον factis gradibus distinguit, exemplo Solonis moderatiore proposito. Quod si omnino talis lex ferenda sit, valde ad rem pertinebit, ut definiatur factum, quo quis moliri tyrannidem cœnsendus sit. Sicut in illa lege, cuius h. §. mentio, Valerius Poplicola statuit apud *Dionem Halicarnassensem*:

in Poplic. p.
103. & 110.

lib. 5. p. 202.

ἀρχοντα μηδένα εἶναι Ῥωμαίων, ὃς ἂν μὴ παρὰ τῆς δῆμου λάβῃ τὴν ἀρχὴν, θάνατον ἐπιδειξὶς ἡμίαν ἐάν τις παρὰ ταῦτα ποιῇ, καὶ τὸν ἀποκτείνοντα τῆτόν τινα ποιῶν ἀθῶον. ne quis Roma magistratum gereret, nisi a populo mandatum; mortis pœnam contra facienti decernens, & qui talem occideret, insonem cadis pronuntians. Quis enim satis prudenter cogitans, nudo tyrannidis & tyranni nomi-

nomine posito, definitionem criminum, quibus id nominis quisquam mereri potest (id est, rem nihil minus quam facilem) cuius è vulgo permittat? Neque vero dubitandum est, apud Græcos, ubicunque lex impune interfici tyrannos constituit, definitum & publice notum fuisse, quis haberi tyrannus posset. neque facile aliter tractatur illa quaestio, quam in conspecta & nota omnium querelis tyrannide. nam dum in fieri, vt loquuntur, adhuc est tyrannis, legibus moribusque definitum sit oportet, quando, id est, quæ ob facta pro tyranno quis occidi queat. Ceterum Græcos ultra quam fas est, progressos esse in hoc genere, ex aduerso posita Romanorum æquitate ostendit *Dionysius Halicarnassensis*: lib. 8, p. 57. quorum hi ob parentum culpam liberos plecti nolebant; illi tyrannorum prolem vel morte, vel perpetuo exilio multabant.

De iniuasore quaeritur quarto § XVIII an *licitum sit tyrannicidium, quod iubent verus Rex, siue ii, ad quem quosue spectat summum imperium?* Exemplum, quod hic affertur, clarum est. Sed non est, per omnia secure incedendum. Ponamus casum: *Verus Rex in exilio atate degat: is iubeat tyrannum iniuasorem interfici.* Hic definiendum erit; *quem iubere possit, & cui hoc ministerium delegare.* iubebitne illos ciues & subditos ante sibi, qui interita fidem & obsequia tyranno iurarunt? Erit iulsu sine effectu: neque illis licebit iusiurandum tyran-

ranno datum temperare. Satis scio, esse quosdam in iureiurando interpretando an cauillando satis faciles, quasi nec potuerit contra iustum Regem fieri, neque factum valeret. Quos vel Ethnicorum exempla possunt arguere. Non audebant *Ædii* apud *Cæsarem* de *Ariouisti* tyrannide queri, aut aduersus eum auxilia implorare, quia, se hoc non facturos, iurauerant. *Diuitiacus* vnum se esse, ait, ex omni ciuitate *Æduorum*, qui adduci non potuerit, vt iuraret, aut suos liberos obsides daret. ob eam rem se ex ciuitate profugisse, & *Romam* ad *Senatum* venisse, auxilium postulatum, quod solus neque iureiurando, neque obsidibus teneretur. Talem igitur, si quis esset, *Diuitiacum* iubere verus rex posset: aut percussores immittere, id est, certos homines tyranno nulla iurisiurandi religione obstructos. Quod, vt opinor, hic non quæritur. Pertinet enim casus *Grotio* propositus, non ad stabilem, vt ita dicam, tyrannidem, sed ad eam, quæ affectatur, & vt sic dicam, in motu est.

Sed in re, nihil modicum spectante, *Grotius* § XIX præclaram cautionem ciuibus patriæ studiosis commendat: quæ *Ciceronem* quoque non semel anxium habuit. Sed is quidem vix potuit in certa sententia conquiescere: adeo varium se præbuit in iudicio de tali statu ferendo: sicut vel ex iis intelligitur, quæ totiens de nece *Iulii Cæsaris* satis incaute differit. Fluctuantibus eiusmodi iudiciis, idoneæ sunt, quæ opponantur auctoritates eleganti & erudito

de bell. Gal.
lib. 1. c. 31.

dito *ἔργον* allatae. Tenuit haec dubitatio & exercuit animos prudentium, etiam propioribus saeculis. nec requiret, ubi & quando, nisi qui in historiis hospes est. Adis exemplo (quod recte Grotius explicat) foede abutitur ac sceleste Miltonius: prorsus scilicet exemplo & ore nefariorum parricidarum, qui Henricum Valefinum Regem, & Guilielmum Arausionensem interfecerunt. *v. Mus. p. 28*
 Locus *Liuii* de Nabide dignus est, qui totus *lib. 34. c. 42.*
 hic legatur. *Si sine excidio Lacedaemonis fieri potuisset, fatebatur Quintius, Pacu cum tyranno mentionem admittendam auribus non fuisse. nunc cum aliter, quam ruina gravissima civitatis opprimi non posset, satius visum esse, tyrannum debilitatum ac totis prope viribus ad nocendum cuiquam ademptis, relinqui, quam intermori vehementioribus, quam qua pati posset, remediis civitatem sinere, in ipsa vindicta libertate perituram.*
 Decora oratio, & si res ita se habuisset, praecipua laude ferenda. Sed, qui historiam totam novit, obtentui sumfisse ea Ducem Romanum suae festinationi, ad alia tendenti, satis intelligit.

§ XX. postrema verba caute accipienda sunt. Non enim Christus ideo tantum Caesari iubet tributum solui, quia in possessione erat Imperii: sed quia Iudaeos scire & credere volebat, Caesarem habere legitimum in ipsos imperium. Nam illud, *quod est Caesaris*, idem notat, ac si dixisset: quod Caesari ipso iure debetur. iure victoriae, armorum, deditiois.

V

gen-

de I. N. & G.
lib. 6. c. 17.
p. 765. edit.
Londin.

gentium, vt *Seldenus* explicat. Neque dubitant Theologi, quin *Christus Imperii Romani iura in Iudæos aliis quoque modis confirmarit.* quod exemplum etiam *Apostoli* fecerunt. De cetero cautio ipsa de non trahendo sibi rei controuersæ iudicio, vtilissime adiecta, & pro obice multarum seditiosarum aut turbulentarum cogitationum opposita est.

IN LIB. I. CAP. V.

Qui bellum licite gerant.

c. 3. § 1 & 4. **D**E belli causa efficiente principali, etiam actum est, cum bellum publicum describeretur. Iebuit tamen iste titulus ad integrandum philosophiæ ordinem, etiam hic proponi & connecti: vt § 1. designaret causam principalem: § 2. causas adiuvantes: § 3 & 4. causas instrumentales.

§ I. Causa efficiens belli publici principalis dicitur, *potestas publica, maxime summa.* cur non simpliciter, *summa?* Eodem res redit: *summa potestas est causa belli publici, vel per se, vel per eos, quibus delegauit.* Dictum satis est *supra ad cap. 3, § 4 & 5.*

An *pro aliis* bellum moueri possit, disquisitio remittitur ad *lib. 2. cap. 25.*

§ II. Tota ratio iustitiæ, ex sociali hominis natura & cognatione procedit. Respectus societatis, quam natura, id est, Deus omnibus commendat & præcipit, vtrumq; efficit: & ne velimus alteri nocere, aut iniuriam inferre

ferre, & ne patiamur ei noceri, quantum in nobis est: sed vel beneficiis ei, vel defensione & auxilio, quæ est pars beneficii, prodesse omni ope studioque cupiamus. Hoc fundamento Cicero magnificam istam de iustitia philosophiam, omnes philosophorum & sectarum bonas sententias complexam inædificavit: & Iureconsulti veteres plurimas definiendi præcipiendique rationes extruxerunt. *Papiniani* enim illud, ex ore philosophorum acceptum, *beneficio affici hominem interest hominis*, & in vna re positum, non modo ad exempla à Grotio in margine adiunctas sed ad plurima alia pertinet: si quis non tam verborum, quam rerum *admiranda* velit requirere. *Ciceroni* diligentia etiam in eo hic laudatur, quod magnæ illius communitalis & societatis naturalis, gradus, à summo ad imum, ordine explanavit. neque in hoc genere quisquam ei præferri potest. Hæc nobilissima & prima omnis officii, & præsertim omnis iustitiæ, socialis proprie virtutis origo. Et ad utilitates quidem mutuas etiam amplius inuitat natura, obiecta specie indigentia; hoc sensu: Ecce ille eget rebus necessariis, eget operas, eget auxilio: at quis? ille vicinus, ille cognatus, ille amicus, imo ille homo cognatum tibi animal, quod eiusdem communio naturæ ad societatem & coniunctionem non eligendum modo, sed diligendum monstrat tibi commendatque. At à quo iuvari subleuarie petit? ab eo, qui intelligit se esse eiusdem na-

turæ, tum suo pte ingenio socialis, tum mutua[m] opem ad subsidium vitæ desiderantis.

de benefi-
4. 11.

Nam quo alio tuti sumus, inquit Seneca, quam quod mutuis iuuamur officiis? hoc vno instructior vita, contraque intursiones subitas munitior est, beneficiorum commercio. Diffunditur hic locus in sequentibus. Non tamen hæc indigentia hominibus communis, vel vt sola, vel vt præcipua causa consociationis statuenda est: sicut

1 offic. 44.

iam ante monuimus. Cicero reuincit eam sententiam grauiter: Nec verum est, inquit, quod dicitur a quibusdam, propter necessitatem vite, quod ea, qua natura desideret, consequi sine alio atque efficere non possemus, idcirco istam esse cum hominibus communem & societatem. quod si omnia nobis, quæ ad vitam cultumque pertinent, quasi virgula diuina, vt aiunt, suppeditarentur, tum optimo quisq[ue] ingenio negotiis omnibus omis-
sus, totum se in cognitione & scientia collocaret. non est ita: nam & solitudinem fugeret, & socium studii quereret: tum docere, tum discere vellet

2 offic. 21.

tum audire, tum dicere. Et postea coniungit naturæ præceptum & indigentia inuitamentum: hanc ob causam maxime, vt sua tenerentur, res publica ciuitatesque constituta sunt. nam etsi duce natura congregabantur homines, tamen spe custodia rerum suarum, vrbium presidia quærebant. Et in hac ipsa mutuarum utilitatum communicatione, & ferendæ opis homini, eo quod homo est, studio, non eam tantum instigationem esse, quàm indigentia suppeditat, & spes mutua[m] opis, vbi vsus sit, sed naturalem
homi-

homini ac insitam iuuandi hominis cupiditatem, etiam citra cogitationem mutui auxilii, ^{3 offic. 5a} præclare ostendit Tullius, *Magis est*, inquit, *secundum naturam, pro omnibus gentibus, si fieri possit, conseruandis, aut iuuandis, maximos labores molestia, q̄, suscipere, imitantes Herculem illum, quem hominum fama beneficiorū memor, in concilio cælestium collocauit, quam viuere in solitudine non modo sine vlla molestiis, sed etiam in maximis voluptatibus, abundantem omnibus copiis, vt excellas etiam pulcritudine & viribus.*

Soloni sententia, in *Annotatis* exposita, inter nobiliora philosophiæ & primæ sortis dogmata eminet. Atque hoc voluisse etiam Platonem, cum de communiōe vxorum, liberorumque disputaret, existimant eruditorum nonnulli: vt communia censerentur illa *non confusione libidinis, sed communiōe caritatis* quemadmodum nonnemo explicat: si nimirum vnusquisque aliorum salutem & vtilitatem ita ad se spectare existimaret, tanquam suam; & si quilibet alienorum ita in ciuitate curam gereret, ac si essent sui. quam mensuram caritatis etiam ethnicos agnouisse, ex his ipsis dictis patet; & quæ mox sequuntur.

Menandri versus à Grotio Latine conuersis, *serm. 146.*
Græce ita se habent apud *Stobæum*:

εἴπερ τὸν ἀδικῶντα μὲν ὡς ἡμῶν
 ἄσους ἡμῶν, καὶ σωτηριώτατο
 ἴσως νομίζων ἴδιον εἶναι τὸ γεροντὸς
 ἀδικημα, καὶ σωτὴρα πρὸς ἀλλήλοισι σικρῶτα
 ἢ καὶ ἄλλ' ὅτι πλείον τὸ κακὸν ἡμῶν ἢ ἑξῆστο

τὸ ἴδιον ποιεῖν ἀλλὰ ὀφθαλμίζουσι

ἢ τυγχάνοντες ἢ ἐξ ἰτιμωσίας

ἢ τοὶ σπᾶμοι σφόδρ' αἰήσαν, ὃ πεπαυμένοι.

Democriti loco, negatiua interponenda est, μὴ παύειν. Extat apud Stobaeum. Illud μὴ παύειν, explicari ex ὀφθαλμίζουσι potest sententia Corinthiorum apud Thucydidem: ἢ γὰρ ὁ δουλοπάμνον, ἀλλ' ὁ δουλάμνον μὴ παύσαι, θεωροῦν δὲ ἀλλήδιστον αὐτῶν δεῖν. Baro Enenckelius reddidit: neque enim, qui seruitutem alius iniungit, tam culpandus est, quam qui cum possit prohibere, negligit.

§ III. *Instrumentorum vocem, non recte accommodari liberis, & omnibus subditis, Feldepus notat. Sed ratio abunde explicata est à Grotio. Sicut enim in aliis discrepant sane liberi, subditi, serui: ita, quatenus in agenda voluntas eorum aliunde pendet, recte comparantur. Non sunt serui, qui in ciuili imperia agunt, subditi; sicut in herili, certa dominorum domus, & ceteri serui. Sed quia de omnibus subditis vere dici potest, quod in multis eorum voluntas pendeat ab alia, eatenus & ratio instrumenti, & comparatio cum seruis in fine § locum habeat.*

§ IV. *Lege, quidam excluduntur bello, quidam leuantur. Excluduntur Romæ, exempli gratia, tanquam indigni, serui, & passim infames, rerumque capitalium damnati. Nisi quod serui, in magnis reipublicæ periculis, etiam armabantur. Leuantur militia, exempli gratia Clerici: quorū officium tale est, vt non possit*

form. 132.

P. 529.

lib. 1.

possit aut debeat onerari laboribus aliis: nisi in casu necessitatis, quod addit Grotius. Habet hæc exceptio locum, præsertim, vbi magna multitudo clericorum mœnibus & monasteriis inclusa, ciuilibusque exempta muneribus ætatem agit. Priuilegia enim eiusmodi habent tacitam & naturalem exceptionem, ne ad interitum reipublicæ conferantur. cuius periculi metus ostendit, hunc esse illum casum, vbi nemo à munere tutandæ ab exilio patriæ exsolui potest. An autem illi clerici, pauci scilicet, qui pastorū munia obeunt ad omne belli & pacis tempus pertinentia, adigi possint ad munia militaria, grauior quæstio est. Credo, non posse dari casum, vbi hoc recte fiat. Quippe non tantum in bello, sed etiam in prælio locus est & vsus Ecclesiasticarum functionum: possunt hortari, solari, alloqui vulneratos, aliaque eius generis præstare, vt ratio nulla sit aut esse possit, ab his eos traducere ad operas militares. Videatur *Arniseus de Exempt. Clericor. sect. 1. § 6.* Ceterum

An & quatenus *subditi summa potestati cogi possint ad bellandum*, infra tractatur II, 26.

Index Scriptorum, qui laudantur, à Bibliopola adiectus.

- Æ** Schylus pag. 16.
Albergatus 25.
Albertus Argentinensis 281.
Alemannus (Nicol.) 123.
Alteserra (Ant. Daulin.) 262.
Albustus 235. (222.)
Andronicus Rhodius 12.
Antoninus Imp. 13.
Apollodorus 14.
Apollonius (Gul.) 212.
Aristides 17.
Aristoteles 11. 49. 74. 81.
142. 162. 202. 206. 218.
233. 267. 292.
Arnifaus 87. 90. 91. 208.
230. 236.
Arrianus 13.
Aspafius 12.
Augustinus 21. 155.
Barclaius (Gul.) 264.
277. 283. 286. 299.
Bartolus 293.
Bellarminus 264.
Besoldus 227.
Bignonius (Hieron.) 30. 261.
262.
Blondellus 299.
Bochartus 244. 264.
Eodinus 24. 75. 94. 109. 128.
212. 215. 235. 237. 250.
Brutus 271. 275. 298.
Cæfar 195. 261. 304.
Caetanus 22.
Calixtus 157. 161.
Camdenus 118.
Camerarius (Ioach.) 168.
Canones Synod. 21.
Chiffelius 299.
Chronicon Belgicum Magu.
281. 282.
Chytraus 250.
Cicero 2. 3. 6. 7. 13. 17. 46.
48. 49. 50. 56. 57. 59. 61.
77. 83. 137. 138. 159. 167.
176. 178. 188. 195. 197.
198. 260. 276. 307. 308.
309.
Claudianus 17.
Clemens Alexandrin. 183.
Clemens Romanus 183.
Conringius 131. 196. 245.
Constantinus Imp. 108.
Contarenus 357.
Contzenius 205.

Cont-

I N D E X.

Couarrunias 24.
Curtius 192. 242.
Cyrillus Scythopolit. 123.

DEmocritus 310.
 Demosthenes 17. 18.
Dicastillo (Io. de) 82. 141.
 297. (274.
Dio Cassius 207. 211. 217.
*Dio Prusæus Chryso-
 stomus* 18.
Diogenes Laërtius 13. 45.
Dionysius Halicarnassæus
 232. 259. 302. 303.
Duck (Arturus) 39.

Elogæ Constantini 14
Ephrem 22.
Epictetus 13.
Ericus Vpsalienfis 127.
Eunapius 13.
Euripides 16. 45. 71. 156.
 181.
Eustratius 12. 77.
Euthymius Zigabenus 22.

Faber (Petr.) 144.
Feldenus 6. 61. 62. 78.
 82. 87. 101. 104. 141. 143.
 145. 155. 158. 186. 213. 214.
 229. 310.
Fullerus (Nicol.) 244.

Gassendus 5. 7. 45. 81.
 159. 179. 230. 273.

Gellius 27.
Gentilis (Albericus) 24. 79.
 264.
Gentilletus (Innocent.) 294.
Gerardus (Ioh.) 225.
Goldastus 205. 245. 264.
Gramondus 205. 264. 297.
Grasvvinckelius 78. 194. 228
 248.
Gregorius Nazianzenus
 222.

*Grotii consilium scribendi
 operis 1. causa* 44. *titu-
 lus* 2. 3. *oikonomia* 58. *tabu-
 bulis ab ipso comprehensa*
 63. *&c. theologia* 19. *sti-
 lus* 29. 30. *annotata* 26.
liber de satisfactione 83.
Batavia antiqua 237.
Gryphiander 38.

HEinsius (Daniel) 12.
Herodotus 301.
Hesiodus 160.
Hierocles 55. 265.
Historia Australis 281.
Hobbes 47. 50. 60. 61. 74.
 197.
Hœschelius 14.
Homeru 16. 166. 267.

V s Horz

I N D E X.

Horatius 77.

Horomannus 24. 43. 263.
275.

IAmblichus 13.

Instrumentum Pacis 17.
127.

Iosephus 114.

Isidorus Pelusiota 78. 172.
258.

Isocrates 17. 18. 142.

Iuo Parisinus 159

Iustinus 301.

L*Ampridius* 208.

Lehmanni Chron. Spir.
202.

Lex Frisionum 103. Lon-
gobardorum 149. 231.

Leges ciuiles Rom. 119.
120. 124. 125. 144. 145.
166. 230. 270.

Lessius 23.

Libanius 18. 95.

Limneus 299.

Lipsius 297.

Liuius 3. 139. 190. 194. 231.
240. 241. 261. 305.

Loccenius 127.

Lucas Tudensis 101.

Lucanus 17.

Lyfias 18

M*Agerus* 261. 262.

Maimonides 21.

Marca (Petrus de) 112.

Mariana 101.

Maximus Tyrius 12.

Medina 23.

Melanchthon 4. 8. 9. 113. 272.

Menander 309.

Michael Ephesius 11. 166.

Miltonus 233.

Molina 23.

Muis (Simon de) 180.

N*Epos (Corn.)* 73. 114.

Nicephorus Grego-
ras 242.

O*Vidius* 17.

P*Ausantias* 14.

Peirescius 1. 2.

Perozius 120.

Philo 12.

Philostratus 13.

Photius 77.

Piccartus 24. 75.

Plato 12. 50. 54. 62. III. 144.
255. 267.

Plinius 116. 137. 266.

Plutarchus 13. 56. 272. 302.

Polybius 256. 266.

Pontanus (Isac.) 125. 126. 127

Por-

I N D E X.

Porphyrus 5. 13.
Procli Schol. in Hesiod.
 160.
Procopius 30.
Pufendorfius 48. 78. 84. 141.
 145. 159. 195.
Pythagoras 77

Q **Varengius (Anton.)** 11.

R **Oo (Gerardus de)** 289.
Roy (Hugo de) 8. 81.

S **Almasius** 145. 158. 272.
Scholiastes Euripidis
 74.

Schickardus 258. 271.

Schottus (Andr.) 258.

Schützius 225.

Seldenus 3. 4. 10. 20. 143. 156.

159. 160. 164. 166. 169.

176. 180. 182. 192. 230.

244. 258. 306.

Seneca Rhetor 10. 18. 55.

122. 144. 149.

Seneca Philofophus 3. 92.

308.

Seneca Tragicus 15.

Sextus Empiricus 13.

Seyfellius 275.

Silius Italicus 17.

Simeon Metaphraſtes 123.

Simplicidus 13.

Sophocles 13.

Sorus (Dominicus) 22.

Stadius 17.

Steronis Annales 281.

Stobæus 13. 30. 62. 310.

Strabo 14.

Sueronius 115.

Suidas 123.

Sylueſter 23.

T **Acitus** 62. 77. 108. 115.
 116. 216. 217. 253.
 259. 274.

Themistius 17.

Theodoretus III. 165. 173.

235. 266. 273.

Theophilus 214.

Tholoſanus 102. 156. 283.

Thomas 27.

Thuanus 102. 109. 205. 276.
 297.

Thucydides 310.

V **Aleſtus (Henr.)** 14. 261.
Vaſquius (Fernandus)
 24. 33. 51. 114. 121. 150.
 152. 154. 170. 203. 214. 234.
 263. 283. 286.

Vedelius (Nicolau) 212.

Velleius 262.

Virgilius 16. 17. 54. 129. 231.

Vofius

I N D E X.

Vossius (G. I.) 261.

Vrsinus 14.

Wagenseilius 21. 153. 175. 180.
182. 248. 258.

Wendelinus (Gottifred.) 23.

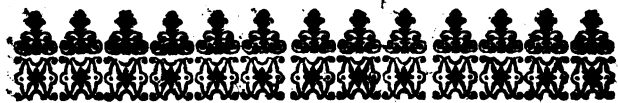
X Enophon 293.

Z Onaras 208.

Corrigenda.

Pag. 47. v. 2. pro autem leg. antea. pag. 74. pro optantis leg. optantem. pag. 143. pro inferi leg. inferre. pag. 162. pro præcipue custodiretur leg. peraque custodiretur. pag. 164. pro difficuler leg. difficulter. pag. 175. post med. pro retulerunt leg. retulerint. ead. pag. leg. titulum Talmudicum de Rege, falso & frustra citari. pag. 195. pro Mesala leg. Messalla. ead. pag. leg. formula. p. 212. leg. Petrus de Marca Archiepiscopus nuper Tholosanus, inde Parisiensis. p. 266. pro Didæarcho leg. Dicæarcho. pag. 269. prope fin. pro potuisses leg. potuisse. pag. 272. leg. Βιωσιμὸς δε. pag. 275. v. 3. &c. leg. ne de vno alteroque verissimum sit, quod in alia re in præloquio de Fero & Erasmo dictum est. p. 297. pr. leg. grauiter & const. pag. 304. leg. profugisse.

F I N I S.

ARGENTORATI

Impensis SIMONIS PAULLI Bibliop.

Anno

clb Ibc LXIII.

TABVLÆ

In

H. Grotii

Ius Belli & Pacis.

Lectori Beneuolo S. P.

Abulas istas, Beniuole Lector, Illustrissimo Baroni Boineburgio debes: qui pro singulari suo in ciuilia studia fauore, id quoque monumenti, à magno quodam viro confecti, liberaliter submitit. Cum autem in ampla illa & usitata forma, minoris moduli libris satis incommode iungantur Tabulae eiusmodi; contractis ad paginarum mensuram, numero autem multiplicatis spatiis proposuisse; nec argumento, nec lectori, fraudi fuerit, opinor. Vale.

Tabula I.

De Iurisperudentiæ Fine, Subiecto, Mediis.

In doctrina IURISPRUDENTIÆ (quæ definitur, *Ars æqui & boni*; item *Diuinarum & humanarum rerum notitia*) consideratur, *Finis, Subiectum, Media.*

I. FINIS

1. *communis* cum politica doctrina
2. *proprius*, videlicet Iustitia, quæ est constans & perpetua voluntas, ius suum cuique tribuendi.

II. **SUBIECTVM** est societas complurium pagorum, quæ dicitur Ciuitas; tum si non omnium, tamen plurium ciuitatum & populorum, quæ dicitur Vniuersitas generis humani; quorum personæ inter se habent negotia de rebus ad ipsas pertinentibus. (*prolegom.*) Vtraque ergo Communio seu societas constat

1. *Personis*, quæ sunt Mares & Fœminæ
singulæ
in corpus collectæ.
2. *Rebus*, quæ extra hominem existunt,
Corporales, hoc est res
| *Mobiles*, vt equus, argentum.
| *Immobiles*, vt res soli, vel solo
| cohærentes.

A

B

C

A 2.

A B C

TABVLA I.

Incorporales, id est, rerum emolumenta, & quæ tangi non possunt, qualia sunt, quæ in iure consistunt: quarum vtriusque generis aliæ

separata sunt, tam singulæ, quàm rerum emolumenta,

in vniuersitate posita, tam res plures simul, quàm rerum emolumenta aggregata

3. *Actibus humanis*, qui ab hominibus aguntur & fiunt: *Verba* scilicet, quæ vel ore vel scriptis proferuntur; & *Facta*, quæ quolibet alio gestu corporis explicantur: aut *non facta*. Cuiusmodi actus sunt vel

propriis, qui singulos homines auctores habent,

communes, qui à pluribus in vnum collectis expediuntur

III. *MEDIA*, quibus Finis seu Iustitia in subiectum seu societatem introducit, consistunt in iuris *Observatione* & *Executione*. Vt autem societas seu communio est duplex, vna generis humani, altera ciuitatum singularium: ita Iurisprudentia, quæ tradit media introducendi iustitiam in communionem

A

Duplicem sortitur tractationem, quarum

Prior habet rationem generis humani, & tradit præcepta, quibus magna illa vniuersitas & complures populi in pacis & belli negotiis ius & iustitiam colere debeant. Huius Iurisprudentiæ tractatio iterum est duplex

Generalis. D.

Specialis.

Posterior, habet rationem singularum ciuitatum, quod scilicet in vnaquaque societate ciuili & leges conditæ, & iustitia in ciuitates introducendæ, ibique administrari debeat.

Tabula II.

De Iurisprudentia, qua humanum genus respicit,

Tractatione Generali.

D E F

TRACTATIO GENERALIS tradit

- i. *Varias significationes iuris.* Nam ius significat id quod iustum est, idque negante magis sensu, quam aiente, vt *ius sit, quod non est iniustum* 1. 1. 3. Est autem *iniustum*, quod naturæ societatis ratione vtentium repugnat. F.

A 3

DEF

D E F G H

Sicut autem societas *alia est sine inaequalitate*, ut inter fratres, cives, amicos, federatos: *alia inaequalis*, ut inter patrem & liberos, dominum & seruos, regem & subditos, Deum & homines: ita *Iustum aliud est ex aequo inter se uiuentium, aliud eius*, qui regit, & qui regitur, qua tales sunt: quorum hoc ius *Resortium*, illud *Aequatorium* recte vocatur. B B 3.

2. *Qualitatem moralem*, competentem personae ad aliquid habendum & agendum B B 4. Hac qualitas est duplex

1. *Perfecta*, quae dicitur *Facultas & Ius* proprio significato §. 4. Hoc *Ius* est duplex

1. *Vulgare*, quod usus particularis causa comparatum est § 6. idq; duplex

1. *Potestas* § 5.

In se, quae dicitur libertas § 5.

In alios, ut potestas paterna, dominica &c. § 5.

2. *Dominium* § 5.

plenum § 5.

minus plenum, ut ususfructus &c. § 5.

3. *creditum*, cui ex aduersa respondet debitum § 5.

G H

E F G

TABVLA II.

E F G H I K

2. *Eminens*, quod competit communitati aut supremæ potestati in singulos ciues & res ciuium § 6.
2. *Imperfecta*, quod dicitur *Aptitudo* § 4 & 7.
3. *Legem* § 9. In significato Legis notentur.
1. *Definitio*. Lex est regulâ actuum moralium, obligans ad id, quod rectum est § 9.
  2. *Officiam*. Omnis lex aut iubendo aut vetando, aut permittendo sci- scit aliquid de actu aliquo ciuili & naturali etiam, quatenus in societatis finem tendit § 9. 10. 17.
  3. *Diuisio*. Ius in hoc legis significa- t est duplex § 9.
    1. *Naturale*. Idque etiam du- plex § 10.
      1. *Commune animantibus cum homine*, seu quod natura omnia anima- lia docuit, vt scilicet generent, & generata conseruent. Et hinc descendit maris & fo- minæ coniunctio, vt & sobolis procreatio & educatio.

A 4

F G H

Hoc tamen ius à Romanis Iureconsultis improprio quodam significato dicitur *ius natura*. nam si quando brutis animantibus iustitia tribuitur, id fit improprie, & ex quadam umbra & vestigio rationis. An vero actus ille, de quo ius naturæ constituit, ut prolis educatio, sit nobis communis cum aliis animantibus, an vero homini proprius, ut Dei cultus, ad ipsam iuris naturam nihil facit. § II.

2. *Proprium homini*. Iuris naturæ in proprio hoc significato considerentur (§ II.)

1. *Definitio*, utpote quæ

1. *ponitur* talis : Ius naturale est dictamen rectæ rationis, indicans actui alicui, ex eius conuenientia aut disconuenientia cum ipsa natura rationali, inesse moralem aliquam aut necessitatem aut turpitudinem, ac consequenter ab auctore naturæ DEO talem actum aut præcipi aut vetari. § IO.

2. *explicatur*. M.

L M

2. *explicatur* sequentibus obseruationibus

1. *quod actus illi*, de quibus definitio loquitur, & de quibus dictamen rationis extat, *sint per se & sua natura aut debiti, aut illiciti*: atque ideo à Deo necessario aut præcepti, aut vetiti § 10.

2. *quod dicantur iuris nature*

1. *quædam non proprie, sed reductiue*, quibus ius naturæ non repugnat, sicut iusta vocantur, quæ carent iniustitia § 10. 2, 8, 21.

2. *quædam per abusionem*, nempe ea, quæ ratio honesta esse iudicat, sed non debita § 10.

3. non ea tantum, quæ citra humanam voluntatē existunt, *sed multa etiam, quæ humana voluntate sunt*. Sic dominium, quale nunc est in vsu, voluntas humana introduxit: at eo introducto, contra ius naturæ fuerit, si inuito domino dominium violetur § 10. 2, 8, 1.

2. *Probatio.* L.

A 5

E I K

E I K L

2. *probatio*, seu ratio sciendi : *an aliquid sit iuris naturæ* § 12. quæ est duplex

Vna a priori, si nempe ostendatur rei alicuius convenientia aut disconuenientia cum natura rationali & sociali § 22.

Alter a posteriore, scilicet si non certissima ratione, tamen probabiliter admodum iuris naturæ esse, colligitur id, quod apud omnes gentes, aut certe omnes gentes moratiores tale esse creditur § 12.

Voluntarium. I.

2. *Questionem præuiam*, videlicet, An bellare vnquam iustum sit? *Affirmatiua* sententia probatur

1. *ex iure naturæ, historia & sapientum consensu*
I, 2, I & 2 & 3.
2. *ex iure gentium* § 4.
3. *ex iure diuino voluntario* § G.

abu-

Tabula III.

*Adhuc de Iurisprudencia, qua humanum
genus respicit,*

Tractatione Generali

Et quidem

De Iure voluntario.

IUS VOLUNTARIUM, quod ex voluntate originem ducit (§ 1, 13.) & præcipit aut vetat ea, quæ non per se & sua natura, vt de iure natura supra est dictum, aut debita sunt, aut illicita, sed quæ constituens ius vetando illicita & præcipiendo debita facit § 10. Hoc ius constitutum est vel

A B

I. *Ab Homine, & dicitur Ius Voluntarium Humanum.*

§ 14. idque est iterum duplex

1. *Ius Gentium*, quod Gentium omnium aut multarum voluntate vim obligandi accipit § 14. In huius iuris consideratione obseruantur, C.

2. *Ius Ciuile*, quod à summa potestate in quaui societate ciuili constituitur, vt *Norma* (§ 14.) (*cum*)

1. *Publici Regiminis*, & dicitur *Ius publi-*

1. *Diuinum & Ecclesiasticum*, quod
| pertinet ad cultum Dei.

2. *Humanum & seculare*, quod sta-
| tum ciuilem describit.

2. *Dirimendarum controuersiarum in-*
| ter priuatos, & dicitur *Ius priuatum.*

II. *A Deo, & dicitur Ius voluntarium Diuinum* § 13. D.

C E F

C E F G

| *In Iuris Gentium* consideratione obseruenturI. *Negotia*

I. *Pacis* D. D. I. quando scilicet Ius Gentium obseruatur inter eas gentes, quibuscum pax est. Pax vero est inter diuersos populos iusta concordia. Ex qua alii cum alijs secure agunt. Hoc ius pacis respicit populorum colentium pacem

1. *Statum* seu conditionem eorum inter se & cum alijs: vnde sunt vel

1. *Amici*, qui inter se habent ius

1. *Hospitii* 2, 15, 5.

2. *Commercii* 2, 15, 5 & 6.

2. *Socii* ad sustinendam securitatem communē & arcendum impendens periculum. 2, 15, 6.

2. *Dominium* seu ius, quod in rebus tam mobilibus quam immobilibus, veluti sunt territoria, vrbes &c. cuique genti & populo absq; aliorum iniuria aut damno competit. Dominia talia possidentur iure vel pleno vel hæreditario vel usufructuario. D. D. 5. G.

E F G

F G

3. *Debitum seu officium*, quod inter eos, qui pacem inter se habent, mutuo est præstandum, quo spectant

1. *Ius*

1. *Secure & cum dignitate congregandi.* 2, 23, 7.

2. *Legationum.* 2, 18.

3. *Contrahendi & paciscendi.* 2, 8.

4. *Fœderis faciendi ob commercia & auxilia.* 2, 15, 6.

2. *Fidei data obseruantia.* 2, 13, 21. 3, 19. 3, 25.

4. *Delictum contra ius pacis* (2, 1, 2. 2, 17, 1. 2, 20, 38 & 40. c. 21 & 22) cum

1. *iniuria infertur personis* 2, 1, 3.

2. *res inuaduntur* 2, 1, 11.

3. *debita non præstantur* 3, 1, 2.

2. *Belli.* 1, 1, 1 & 2. quando scilicet inter diuersos populos iusta est contentio, estque vel *solenne*, vt indictum; vel *minus solenne*, vt repressaliæ. Ius belli respicit populorum

1. *Statum* seu conditionem populorum, inter quos lis & contentio intercedit 1, 1, 2. 2, 1,

2. Et sic sunt vel

1. *Inimici*, quibuscum nulla est amicitia vel iuris communio, veluti cum aduersariis 2, 15, 5.

2. *Hostes*, proprie ita dicti, quos offendere & omnino perdere licet 2, 15, 5. 3, 3, 1.

2. *Dominium.* H.

H 2. De-

H

2. *Dominium*, inter eos, quibuscum bellum intercedit est, cum vel singulæ personæ 3, 4 & 7. & res 3, 5 & 6. capiuntur, aut postliminio (3, 9) recuperantur, vel vniuersa, deditioe aut victoria in dominium veniant 3, 4, § II & 12. c. II. § 13 & 15. c. 8, 15. c. 20, 50.

3. *Debitum* inter eos, quibuscum bellum est, id est, quod iis præstandum est, quibuscumlis & bellum intercedit, veluti est

3. *Ius congressus*. v. supra.

2. *Legationis* 2, 18.

3. *Conuentionis* 3, 20.

4. *Federis militaris* in induciis 3, 21. - obsidibus dandis, & aliis 2, 15, 16. 3, 20, 52.

4. *Delictum* inter eos, quibuscum bellum intercedit est, cum

1. *bellum iniuste suscipitur* ex causis variis 2, 22

2. *aliquid admittitur contra ius*

legationis 2, 18, 11.

congressus 3, 24, 3.

3. *conuentiones & federa bellica non obseruantur*

3, 19, 4. 3, 20, 28 & 32.

4. *cum victor in executione modum excedit.* 2, 1,

18. 2, 26, 6. 3, 12, 8. 3, 15, 12.

D

Ius voluntarium Diuinum, quod ex voluntate ortum habet, & promulgatum est à Deo post conditum hominem. Hoc ius datum est (1, 1, 15.)

1. *aut humano generi ter,*

1. *statim post conditum hominem.*

2. *in restauratione humani generis post diluuum.*

3. *in sublimiori restauratione per Christum.*

Hæc tria iura haud dubie obligant omnes homines ex eo, quantum satis ad eorum notitiam peruenerunt.

2. *aut vni populo Hebræo, vbi quæritur*

1. *an iure Hebræorum obligati fuerint alienigenæ? N.v. 1, 1, 16.*

2. *quem vsum habeat lex Diuina data Hebræis, tum in hac de iure belli, tum in similibus aliis quæstionibus? R. varium. Nam hic sunt obseruanda tria (n. 17) I.*

I 13 quod

I

1. *quod nempe præcepta Legij Duina non sint contra Ius Naturæ.* Permissio vero in lege Hebræa est aut

1. *plena*, quæ ius dat ad aliquid omnino licite agendum : cuius generis permissione non minus quàm ex præcepto sequitur, id, de quo lex agit, contra ius naturæ non esse (n. 17.)

2. *minor plena*, quæ tantum impunitatem dat apud homines, & ius, ne quis alius licite impedire possit. De hoc genere permissio- nis aliter serres habet, ac in priore : sed raro locum habet hæc collectio : quia iam per- mittentia argumenta sunt ambigua, magis ex iure naturæ interpretari nos conuenit, utrius generis sit permissio, quàm ex per- missionis modo ad ius naturæ argumentan- do procedere. (n. 17.)

2. *quod liceat nunc his, qui imperium inter Christianos ob- tinent, leges ferre eius sensus, cuius sunt leges per Mosem datæ,* nisi si quæ sint leges, quarum tota substantia ad tempus Christi expectati & Euangelij nondum reue- lati pertineat, aut nisi Christus ipse contrarium in genere aut in specie constituerit : (n. 17.)

3. *Quod quicquid ad eas virtutes pertinens, quas Christus à Discipulis exigit, lege Mossis præceptum est, id nunc etiam si non & amplius, etiam præstandum,* ob clariores E- angelij promissiones. (n. 17.)

Tabu-

Tabula IV.

*Jurisprudencia, quæ humanum genus respicit, ab
soluta tractatione Generali, sequitur*

SPECIALIS TRACTATIO, HI QUÆ TRADUNTUR

I. *Notatio* seu origo vocis: Bellum est à veteri voce

| *Duellum* &c. Grot. B. 2.

II. *Definitio*. Bellum est status per vim certantium,

qua tales sunt. quæ generaliter includit bellum
tam priuatum, quàm publicum 1. 1. 3.

III. *Diuisio*. bellum est triplex

1. *publicum*, quod summæ potestatis auspiciis
geritur 1. 3. 1. 2. 1. 16. Estque duplex, vel

1. *sollenne*, quod vt ex iure gentium sit iu-
stum, duo habebit requisita

1. vt geratur vtrunque *auctore eo, qui
summam habet potestatem in ciuitate*

| 1. 3. 4. 3. 3. 1. 4.

2. *vt debiti ritus adsint* 3. 3. 5.

2. *minus sollenne*, quod potest & ritibus
carere, & geri in priuatos, & auctorem
habere quemuis magistratum 1. 3. 4.

2. *priuatum*, quod à priuato in priuatum geri-
tur 1. 3. 1. 2. 3. 2. 1. 3. 1. 5.

3. *mixtum*, quod vna ex parte est publicum, ex
altera priuatum 1. 3. 1.

IV. *Causæ*, scilicet

1. FINIS. A.

2. EFFICIENS. A.

3. MATERIA. A.

4. FORMA. A.

B

ADE

1. **FINIS** Belli est *Pax*, vtpote quæ in bello semper est spectanda & amplectenda, etiam cum damno, Christianis potissimum, 1, 1, 1. 3 c. ult.

2. **EFFICIENTES**, sunt *persona belligerantes* 1, 3, 4.

1. **Principales**, qui gerunt bellū in sua re, in privata *privatus*, in publica re *potestas publica* 1, 5, 1. Et sic personæ principales sunt vel (1, 3, 1, 4.)

1. *Non subdita alteri exque vel*

privata 1, 3, 1 & 2.

publica

(& 5.)

1. *non summa*, vt *magistratus* 1, 3, 4

2. *summa*, vbi explicantur *summa potestatis* (n. 4 & 5. 9.)

1. *Iura quatuor* 1, 3, 6.

2. **Definitio.** *Summa potestas* est, cuius actus alterius iuri non subsunt, ita vt alterius volūtatis humanæ arbitrio irriti possint reddi 1, 3, 7.

3. *subiectum*, quod

1. *distinguitur* in

commune, vt *ciuitas*

1, 3, 7.

proprium, quod est persona vna pluresue pro cuiusque gentis legibus 1, 3, 7.

2. *Explicatur.* F.

F

1. *Explicatur* ulterius, vbi occurrunt1. *Bina opiniones* de subiecto summæ potestatis1. *prior* statuens summam potestatem semper
| esse penes populum, quæ refellitur 13, 8.2. *posterior*, quæ statuit semper esse mutuum
| subiectionem Regis & populi, quæ etiam
| refellitur 1, 3, 9.2. *Vere sententiæ fundamenta* per quatuor cautio-
| nes, vt sunt1. distinguendam esse *verum similitudinem in*
| *re dispari* 1, 3, 10.2. distinguendum esse *ius à modo habendi ius*
| 1, 3, 11, 12, 13, 14 & 15.3. summam potestatem non tolli *promissione*
| *etiam eius, quod neg. naturalis, nec diuini sit*
| *iuris* 15, 3, 16.4. summum imperium diuidi interdum per
| *partes subiectiuas, aut potentiales* 1, 3, 17,
| 18, 19, 20.3. *Questiones tres*, videlicet an summam potesta-
| tem habeant1. *qui in aquali fœdere tenentur* 1, 3, 21.2. *qui tributum pendunt* 1, 3, 22.3. *qui feudi lege tenentur* 1, 3, 23.4. *Distinctio imperii*, vt iuris, ab actu imperandi
| seu vsu iuris 1, 3, 24.

B 2

E. sub.

Subdita alteri. vbi quaeritur, an aut privatis aut publicis personis bellum gerere liceat in eos, quorum imperio, siue summo, siue minori subfint. 1, 4. vbi notentur

1. *Quod bellum in superiores, qua tales, non fit*
  1. *l. cisum iure natura 1, 4, 2.*
  2. *concessum lege Hebraea 1, 4, 3.*
  3. *concessum lege Evangelica, idque probatur*
    1. *ex sacris literis 1, 4, 4.*
    2. *ex factis Christianorum veterum 1, 4, 5.*
2. *Quod inferioribus magistratibus non fit licitum gerere bellum aduersus summam potestatem, idque probatur & rationibus & sacris literis 1, 4, 6.*
3. *Q. An lex de non resistendo nos obliget in gravissimo & certissimo discrimine 1, 4, 7. Et quia summum imperium tenentibus resisti non potest, tenendi sunt certi casus, qui pariunt exceptionem. sic ius belli datur*
  1. *contra eum, qui ius imperandi habet, aut habuit, nempe in Regem, qui*
    1. *imperat libero populo 1, 4, 8.*
    2. *imperium abdicavit 1, 4, 9.*
    3. *regnum alienat, ad impediendam traditionem tantum 1, 4, 10.*
    4. *manifesto se hostem totius populi fert 1, 4, 11.*
    5. *amisit regnum ex lege commissoria 1, 4, 12.*
    6. *partem duntaxat imperii habet pro ea parte, quæ ipsius non est 1, 4, 13.*
    7. *resistendi licentiam certis casibus populo fecit reservari 1, 4, 14.*

D G

2. *contra inuasorem alieni imperii* (1, 4, 15.) *videlicet.*

1. *licere ipsum imperio delicere*

1. *ex iure belli manentis* 1, 4, 16.

2. *ex lege antecedente* 1, 4, 17.

3. *ex mandato ius imperii habentis* 1, 4, 18.

2. *non licere*

1. *extra predictos casus* 1, 4, 18.

2. *Et priuatos in iure controuerso iudicium sibi sumere non debere* 1, 4, 20.

2. *Adiuuantes, quæ aliis opem ferunt* 1, 5, 1.

3. *Instrumentales, 1, 5, 1, 3.*

MATERIA. vide Tabulas seq. libri II.

FORMA. De qua in Tabulis libri III.

B 3.

Sequun-

Sequuntur TABVLÆ Libri secundi.

ABC Tabula V.

MATERIA, ex qua bellum nasci solet, commode inuestigatur, si consideretur, quod bellum suscipitur ab his, qui sunt vel *sui iuris*, vel *sub alieno imperio*. & quidem

1. *Sui iuris*, utpote qui suscipiunt bellum

1. *pro se*, considerando causam, an sit (T. VI.

1. *iusta* seu *iustificata* 2, 1, L. 2, 22, 1. de qua vid.

2. *iniusta* seu *suasoria*, ubi notandum

1. quod *bella, quæ carent causis & iustificis & suasoriis*, sint *ferina* 2, 22, 2.

2. quod *bella, quæ suasorias causas habent, non iustificas*, sint *prædonum* 2, 22, 3.

3. quod quædam sint *causæ, quæ falsam habent iustitiæ speciem*, ut sunt

1 *metus incertus* 2, 22, 5.

2 *utilitas sine necessitate* 2, 22, 6.

3 *negantium matrimonium* in magna *ferminarum copia* 2, 22, 7.

4 *cupiditas melioris solis* 2, 22, 8.

5 *inuentio rerum occupatarum ab aliis* 2, 22, 9.

6 *etiam si priores occupatores amantes sint* 2, 22, 10. (2, 22, 11.)

7 *libertatis desiderium in populo subdito*

8 *voluntas regendi alios inuitos quasi ipsorum bonum* 2, 22, 12.

9 *titulus vniuersalis imperii*, quem quædam ascribunt Imperatori 2, 22, 13.

10 *Alii Ecclesia* 2, 22, 14.

11 *voluntas implendi vaticinia sine Deo mandato* 2, 22, 15.

12 *debitum, quod non ex iure stricto, sed aliunde profluit* 2, 22, 16. C;

C

3. *Dubia*, 2, 23. vbi notentur
1. *causa dubitandi* in moralibus 2, 23, 1.
  2. *regula in dubiis*,
    1. *nihil faciendum contra rationis dictamen*,
| quamuis errans 2, 23, 2 & 5.
    2. *iudicium in alteram partem duci*
      1. *argumentis rerum intrinsecis* petitis à
| *causis*
| *effectu*
| *adiunctis* 2, 23, 3.
      2. *extrinsecis* à *auctoritate & consilio sa-*
pientum 2, 23, 5.
  3. si vtrinq̄ue dubitetur in re grati, & alterum
| sit eligendum, sumendum, quod est iustum 2,
| 23, 5. vnde sequitur in tali casu *abstinendum*
| *bello* 2, 23, 6. & *vitandum* idaus
    1. *colloquio* 2, 23, 7.
    2. *arbitrio*, vbi de Christianorum Regum
| officio circa partes bellantes 2, 23, 8.
    3. *forte* 2, 23, 9.
    4. an etiam *certamine singulari* 2, 23, 10.
  4. *meliozem esse conditionem possidentis* in pari
| dubio 2, 23, 11.
  5. *si neuter possideat*, in pari dubio rem diui-
| dendam 2, 23, 12.
3. *Questio, an detur bellum vtraque ex parte iustum*,
| multis distinctionib. explicatur 2, 23, 13. 2, 26, 6.
4. *Necessaria.*

B 4

ABC

4. *Necessaria* vbi monetur de non temere etiam ex iustis causis suscipiendo bello 2, 24. 3, 25. Est ergo bellum

1. vitandum

1. ex dilectione, quæ suadet

1. *Ius esse saepe remittendum* 2, 24, 1.

2. *maxime ius ad pœnam* 2, 24, 2.

3. præsertim à Rege læso 2, 24, 3.

2. ex cura sui & suorum 2, 24, 4.

3. ex regulis prudentiæ circa electionem bonorum 2, 24, 5.

4. à pœnis exigendis debere eum abstinere
| (§ 6.) qui non multo validior § 7.

2. Suscipiendum

1. in summa necessitate, quæ rara 2, 24, 8.

2. ex maxima causâ cum maxima occasione, nimirum, si à iure stent vires 2, 24, 9.

2. *pro aliis* 2, 25. 1, 5, 1.

1. *iuste*

1. *pro subditis*, non semper tamen 2, 25, 1, 2 & 3.

2. *pro federatis æqualibus & inæqualibus* 2, 25, 4.

3. *pro amicis* 2, 25, 5.

4. *pro hominibus quibusvis* 2, 25, 6 & 7.

5. *an pro subditis alienis* 2, 25, 8.

2. *i iniuste*

1. *in societate & mercenaria militia sine discrimine* 2, 25, 9.

2. *præda & stipendii causa* 2, 25, 9 & 10.

2. *sub alio imperio. A.*

A

2. *Sub alieno imperio, & positi in conditione parendi* 2, 26. vbi notanda

1. *qui positi sint in conditione parendi, nempe*

filii familiarum,

serui,

subditi,

etiam singuli ciues, si cum ciuitatis corpore comparantur 2, 26, 1.

2. *Quid faciendum*

1. *positis sub alieno imperio*

1. *si ad deliberandum adhibentur, aut liberam electionem habent, aut militandi, aut quiescendi* 2, 26, 2.

2. *si imperetur illis, vt militent, & illi causam belli iniustam credant, non militandum* 2, 26, 3.

3. *si dubitent, quid tum faciendum* 2, 26, 4.

2. *Superioribus, scilicet pietatis esse hac in re dubitantibus subditis parcere sub onere tributi extraordinarii* 2, 26, 5. & *medio militis conductitii, etiam mali*

3. *casus, quo in bello manifeste iniusto iusta esse possunt defensio & arma subditorum* 2, 26, 6. c. 1118.

B

5

Tabu-

AB De iustifica bellorum causa.

Iusta seu iustifica causa belli suscipiendi nulla alia est, nisi iniuria 2, 1. (factam. Et quidem

Dantur autē actiones vel ob iniuriam nondum factam, vel

1. *Nondum factam*, quæ petit aut corpus, aut rem, & hinc oritur Defensio 2, 1, 2.

1. *privata* § 2. quæ debet esse mera defensio sine iure vlciscendi § 4. Defensio talis est vel

1. *personarum*, vbi bellum est

1. *licitum*

1. *pro vita defendenda* 1, 1, 4.

2. *contra aggressorem solum*, non interpositum alium innocentem 2, 1, 4. (2, 1, 5.

3. *in periculo presente & certo*, non opinabili

4. *pro integritate membrorum* 2, 1, 6.

5. *maxime pro pudicitia* 2, 1, 7.

2. *illicitum*

1. *aduersus personam publice valde vtilē* 2, 1, 9.

2. *ad arcendam alapam*, aut contumeliam | similem, ne refugiat 2, 1, 10.

2. *rerum*, vbi notandum § 11 an (re naturæ 2, 1, 11

1 *pro reb. defendendis interfectio nō fit illicita iu-*

2 *quatenus ea permessa sit lege Moysi* 2, 1, 12.

3 *an & quatenus lege Evangelica* 2, 1, 13.

4 *an lex ciu. interfici aliquem defensionis causa* | *permittēs, ius det, an solā impunitatē* 2, 1, 14.

5 *duob. modis posse contingere, vt à priuatis sine peccato suscipiatur singularis dimicatio,*

1 *si inuasor concedat alteri licentiā dimican-* | *di, alioquin eum occisurus sine dimica-* | *tione* 2, 1, 5. (tos inter se cōmittat § 15.

2 *si Rex aut magistratus duos mortē meri-*

2. *publica. B.*

A B C

A B C D E F G

2. *publica*, quæ adiunctum habet ius vlciscendi. vbi notanda
1. quod quæ superius de priuato bello dicta sunt, ad publicum quoque aptari debeant 2, 1, 16.
  2. quod iure gentium arma non recte sumantur ad imminuendam potentiam crescentem, quæ nimium aucta nocere posset 2, 1, 17.
  3. quod in eo non sit iusta defensio, qui bello causam dedit 2, 1, 18. nisi in nulla satisfactione placabilem. hic & 24, 4. aut inhumane sæuum 2, 26, 6.
2. *Factam*, vt illa iniuria aut *reparetur*, aut puniatur. & quidem

1. *Reparetur* 2, 2, 1. Quod reparandum venit, spectat aut *id quod nostrum est*, aut *quod nobis debetur*. Et quidem

1. *id quod nostrum est*. vt hæc actio recte instituat, sciendum est, *quæ sit vis domini*, & *quæ obligatio inde oriatur*, & quidem

1. *quæ sit vis proprietatis* quod Icti vocant *Dominium*. *Dominium incipit & desinit*.

1. Incipit, vbi considerentur

1. *proprietates & domini exordium*
2, 2, 2.

2. *quod aliquid fiat nostrum* dupliciter nempe

1. *aliud iure hominum communi*, G.

2. *aliud iure nostro singulari*.
de quo Tab. VII.

G H

GH

1. aliud iure hominum communi 2,2,1. hoc ius, quod hominibus est commune, est

1. directe in res corporales 2,2,1. quæ sunt

1. aut *vacue à proprietate*, tales scilicet, ut

1. aut *propria fieri nequeant*, ut mare sumtum, aut pro suo integro, aut pro præcipuis partibus, & quare 2,2,3. (priæ 2,2,4. Et sic

2. aut *propria fieri possint, sed nondum factæ sunt* pro-
1. *solum non occupatæ* cedere occupantibus, nisi per vniuersitatem à populo occupata sint § 4. (Lex obstat § 5.

2. *Feras, pisces, aues* cedere occupanti, nisi

2. aut *iam factæ sunt aliquorum propria* 2,2,6. In res *proprias iam factas* competit hominibus *ius* citra omnem culpam possessoris, (§ 10.) (de qua 3,1,2,3; 13,1. 3,15; 11,3; 18,1.)

1. *necessitatis, ius vtendi, cum his cautionibus* (§ 6.)

1. *nisi necessitas aliter sit vitabilis* 2,2,7.

2. *nisi par sit necessitas in possidente* 2,2,8.

3. *adiunctum esse onus restituendi rem, cum restitui poterit* § 9.

Illatio hinc efflorescens: *locorum munitorum in bello occupatio & custodia euitandi periculi causa* § 10. (§ 11. hinc manat

2. *utilitatis innoxie, h. e. qua nihil alteri decedat*

1 *ius in aqua us profluentem* 2,2,12.

2 *ius transeundi terra & amvisibus* 2,2,13. vbi quaestio de vectigali mercibus transeuntibus imponendo § 14,

3 *ius morandi ad tempus* 2,2,15.

4 *ius habitandi, his competens, qui sedibus suis expulsi sunt, sub imperio quod reperitur* § *ius habendi loca deserta.* 2,2,17, (2,2,16.

2. aut ad actus aliquos, quos vita humana desiderat 2, 2, 18. idque vel

1. *Simpliciter*, utpote

1. *ad emenda necessaria* 2, 2, 19. non tamen ad res suas vendendas 2, 2, 20.

2. *ad quarenda matrimonia* 2, 2, 21.

2. *ex suppositione* faciendi ea, quæ promiscue extraneis permittuntur 2, 2, 22.

2. *aliud iure nostro proprio & singulari* per acquisitionem 2, 3. de quo Tabul. VII.

2. *Definit.* 2, 9.

(dominium.

1. *derelictione*, quia voluntate cessante, non manet

2. *sublato eo qui ius habuit*, nec existente successore (2, 7.)

1. *ut in successione ab intestato* 2, 7, 1. & 3.

2. *ut in familia deficiente*, quæ ius aliquod habebat 2, 9, 2.

3. *Quod attinet populum*, is

1. *definit esse* interitu

1. *corporis* scil. vel

sublatis partibus necessariis 2, 9, 4.

sublato toto corpore populi 2, 9, 5.

2. *speciei* scil. *spiritus & formæ*, quæ est popu-

2. *non definit* (lus 2, 9, 6.

1. *migratione* 2, 9, 7.

2. *mutato regimine* 2, 9, 8.

3. *vnione populorum* 2, 9, 9.

4. *diuisione populi* 2, 9, 10. ubi corollaria subnectuntur

1. *cuius nunc sint, quæ Romani Imperii fuerunt*, nec alienata apparent 2, 9, 11.

2. *de iure heredum* 2, 9, 12.

3. *de iure victoris* 2, 9, 13. lib. 3. à c. 4. ad 8.

2. *quæ obligatio ex dominio oriatur aduersum nos.* In hac materia occurrunt
1. *Dæ regula.* quemadmodum obligatio talis nascitur, aut ex rebus extantibus, aut non extantibus: ita cuique obligationi sua ponitur regula videl.
    1. *E rebus extantibus obligatio hæc nascitur, quæ tenerur is, qui rem nostram habet in sua potestate, efficere quantum in se est, vt in nostram potestatem veniat* 2, 10, 1.
    2. *De rebus non extantibus hoc humano generi placuit, vt si tu ex re mea factus es locupletior, in tantum tenearis, in quantum factus es locupletior* 2, 10, 2.
  2. *Questiones seu potius resolutiones decem, videlicet*
    1. *bonæ fidei possessorem ad restitutionem non teneri, si res perieris* 2, 10, 3.
    2. *Eundem teneri ad restituendos fructus extantes* §. 4.
    3. *& consumptos, nisi alias consumpturus nõ fuerit* § 5
    4. *non eos, quos neglexit percipere* §. 6.
    5. *non teneri eundem ad restitutionem rei, quam donauit alii, cum distinctione* §. 7.
    6. *nec si rem emtam vendideris, similiter cum distinctione* §. 8.
    7. *quando pretium aut eius partem seruare possit, qui rem alienam bona fide emit.* §. 9.
    8. *rem alienam emtam restitui venditori non posse* §. 10.
    9. *qui rem habet, cuius ignoretur dominus, nemini teneri emta concedere* § 11.
    10. *ob causam turpem aut aliqui vitiatam acceptum non esse restituendum naturaliter.* §. 12.

CDI

3. *Refutatio* sententiæ statuentis, rerum quæ pondere, numero, mensura constant, dominium sine consensu domini transire 2, 10, 13.
2. *Quod nobis debetur.* 2, 11. de quo infra.
2. *Ante puniatur.* vbi agitur de pœna primitiua & deriuatiua. 2, 20, & 21.

TABULÆ

Tabula VII.

De Acquisitione originaria.

Iure singulari nostrum fit ACQUISITIONE (2, 2, 1. 2, 3, 1.)

I. ORIGINARIA II. DERIVATIVA.

Et primo quidem ORIGINARIA (2, 3, 1. in

1. Res, quæ

1. *nullius fuere, ita vt dominum*1. *vel nondum habuerint. Tales*1. *olim cum genus humanum coiret, ac-
quirebantur per diuisionem 2, 3, 1.*2. *nunc acquiruntur**non* 1. *concessione iuris incorporalis 2, 3, 2,*2. *nec specificatione 2, 3, 3.**sed tantum per occupationem. vbi no-
tandum*

A B C

1. *in genere, quod in rebus, quæ pro-
prie nullius sunt, duo sint occupa-
bilia, nempe*1. *Imperium 2, 3, 4. quod acquiratur
summis potestatibus (& ei in-
est ius illud eminens in perso-
nas & res singulorum 1, 1, 6.)
Imperium habet duas materias
sibi subiacentes, *primariam*, per-
sonas, quæ materia interdum
sola sufficit; & *secundariam*, lo-
cum, qui territorium dicitur
2, 3, 4.*2. *Dominium, quatenus ab impe-
rio distinguitur, est singulo-
rum proprietas 2, 3, 4.*

D

D 2. 10

C D

2. In specie vero quod.

1. occupatio mobilium rerum lege posse
| anteuerti 2, 3, 5.
2. dominium infancium & amentium nitetur
| iure § 6.
3. occupari possunt flumina § 7.
4. etiam mare, sed certo modo § 8 & 12.
5. imperium in partem maris occupari potest n. 13. Hinc sequitur quod
  1. vectigal nauigantibus mari ex certis
| causis imponi queat n. 14.
  2. pactiones possint fieri, quæ vetant
| ultra terminos maris nauigare n. 15.
6. Fluminis cursus mutatus an territorium
| immutet, cū distinctione explicatur n. 16.
7. quid sentiendum sit, si alueus plane mu-
| tatus sit n. 17.
8. flumen interdum totum accedat territo-
| rio n. 18.

1. *Vel habuerunt, sed habere desierunt*: puta, quia de-
relictæ sunt, aut quia defecerunt domini. nam hæc
redierunt in eum statum, in quo primam res fue-
rant n. 9.

2. *Derelictae sunt* omnia scilicet possessione. Acquisi-
 1 non fit, *vsucapione* aut *prescriptione* proprie ita dicta
 | inter populos diuersos, eorumue rectores 2, 4, 5.
 2 fit, per longauas possessiones § 2. Et sic acquiruntur

1. *Dominium*, probando res esse derelictas

1. *ex praesumptione & coniecturis humane voluntatis*, quae petuntur

1. non *ex verbis* tantum § 3. 2. *sed & ex factis*
 n. 4. 3. *& ex non factis*, & in primis *ex silentio* n. 5. *sed* requiritur, vt silentium sit
scientis libere volentis. 4 *a tempore*. quomodo tempus adiunctum non- possessio-
 ni & silentio ad coniecturam iuris dere-
 licti valeat, exponitur n. 6. ordinarie ta-
 men ad tale coniecturam sufficere tem-
 pus memoriam excedens, & quale hoc
 sit n. 7. cui annectitur quaestio, an ali-
 quis praesumendus suum iactare? im-
 periaque tandem in certo constitui de-
 bere probatur n. 8.

2. *ex iure gentium voluntario*, quo sc. introducitur
 | sit lex, vt possessio memoriam excedens, non
 | interrupta, nec prouocatione ad arbitrium in-
 | terpellata omnino dominium transferat n. 9.

2. *Ius summae potestatis* aut regi, aut populo. vbi
 notanda quatuor: 1 *an ll. ciuiles de vsucap. &*
prescriptione teneant eum, qui summam potesta-
 tem habet, cum distinctionibus. explicatur n. 12.
 2 *ea iura, quae separabiliter & communicabiliter*
adherent summo imperio, vsucap. & prescriptione
queri & amitti n. 13. 3 *refellitur sententia sta-*
tuens, semper subditis licere se in libertatem vin-
 | *dicare* n. 14. 4 *quae merae sunt facultatis, nulli*
 | *tempore amitti, quod explicatur* n. 15.

2 *perso-*
nas.

E F

Personas. Ius in personas originarie acquiritur : *Generatione, Consensu, Delicto.* Et quidem

1. *Generatione*, quia parenti vtrique, patri scilicet & matri ius in liberos acquiritur 235, 1. vbi notanda
  1. quod si contendant inter se imperia patris & matris, *preferetur patris imperium*, ob sexus præstantiam § 1.
  2. *Distinguenda* sunt in liberis *tria tempora*
    1. *imperfecti iudicii*, quo omnes liberorum actiones sub dominio sunt parentum. sunt tamē liberieo tempore capaces domini, in res ex iure gentium, sed *exercitium* impeditur 2, 5, 2.
    2. *iudicii maturi*, sed dum filius pars manet *familiæ parentum*: quo tempore subsunt parentum imperiis, non aliæ actiones, quàm quæ ad familiæ statum aliquid momenti habent: in ceteris liberi habent facultatem moralem agendi, sed pietas in parentes suadet, vt non nisi parentibus grata & accepta agant n. 3. vbi annectuntur quædam *de iure* 1 *cogendi seu coercendi* 2 *vendendi liberos* n. 4 & 5.
    3. *Postquam ex familia excessit*, quo tempore filius in omnibus est sui iuris, salvo tamen perpetuo pietatis & obseruantie debito n. 5. Hinc nascitur distinctio potestatis parentum in potestatem *eorum naturalem & civilem* n. 6.
2. *Consensu*. quod ius oritur
  1. aut ex *consociatione* v. 2.
  2. aut ex *subiectione*.

C 2

F 5

1. & primo quidem ex *consociatione*

1. *priuata* & maxime naturali inter *maritum* & *vxorem*, inter quos imperiū non est commune, sed maritus est vxoris caput, nempe in rebus coniugii, & in rebus familiae, vbi notentur

1. *quid sit coniugium*. coniugium naturaliter existimamus talem cohabitationem maris cum foemina, quæ foeminam constituat quasi sub oculis & custodia maris. nam tale confortiū & in brutis animantibus quibusdam videre est. in homine vero, qua animal est, vtens ratione, ad hoc accessit Fides, qua se foemina mari obstringit 2, 5, 8.

2. *quod coniugii indissolubilitas & adstrictio ad vnam vxorem non sit necessaria ex lege nature & lege diuina ante Evangelii promulgationem per Christum, sed tantū ex lege Evangelica* § 9.

3. *illicita & vetita*

1 iure naturæ non esse *connubia ob defectum consensus parentum* § 10. 2 ex lege Evangelica esse *connubia cum alieno viro & vxore* § 11. 3 iure naturæ esse *connubia cum liberis* n. 12. 4 iure diuino voluntario esse, *connubia fratrum cum sororibus*: item *nouerca cum priuigno*, & *soceri cum nuru* n. 13. non idem videri de propinquis vltioris gradus n. 14. 5 posse esse quædam connubia licita, quæ à legibus appellantur nomine *concupinatus* § 15. 6 posse esse quædam connubia illicita contracta, & tamen *rata* n. 16.

2. *Publica* v. G

FG

2. *Publica confociatio est*

1. *Aut in populum*, ubi in tali confociatione obseruentur n. quod pars maior vniuersitatis habeat ius integri, & nomine vniuersitatis obliget singulos, qui sunt in societate 2, 5, 17. 2. quæ sententia in pari numero præualeat n. 18. 3. quæ sententiæ diuidenda, quæ coniungenda n. 19. 4. quod absentiuus presentibus accrescat n. 20. 5. qui ordo inter pares, etiam Reges n. 21. 6. In societatibus, quæ fundamentum habent in re, sententias æstimandas secundum partes, quas quisque habet in re n. 22. 7. Ius ciuitatis in subditos n. 23. 8. an ciuib. à ciuitate discedere liceat, per distinctionem explicatur n. 24. 9. Ius ciuitati nullum in exules u. 25.

2. aut ex populis seu plurium populorum, & dicitur Fœdus, de quo cap. XV.

2. *subiectione* 2, 5, 26. quæ est

1. aut *privata*, & potest esse multiplex, sicut multiplicia sunt regiminum genera. inter species eius nobilissima est *arrogatio*, qua quis ita se dat in familiam alterius, vt ei subsit ad eum modum, quo filius, qui maturæ est ætatis, subest patri n. 26. 2. ignobilissima est, qua quis se dat in *seruitutem perfectam*, ubi notetur

1. quid sit *perfecta seruitus* n. 27. 2. quatenus in hoc iure dicatur inesse *ius vita & necis* n. 28. 3. quid ex iure nat. statuendum de his, qui ex *seruis nascuntur* n. 29. 4. *seruitutis diuersa genera* n. 30.

2. aut *publica*, qua se populus homini alicui, aut pluribus hominibus, aut etiam populo alteri in ditionem dat n. 31.

Delecto n. 32.

Tabu-

Tabula VIII.

De Acquisitione DERIVATIVA.

ACQUISITIONE DERIVATIVA siue alienatione nostrum fit aliquid aut *Facto hominis*, aut *per legē* c. VI. Et quidem

I. *Facto hominis* alienantis. In tali alienatione considerentur

1. *Requisita*1. *indante*. vbi

1. non sufficit actus internus voluntatis 2, 6, 1.

2. sed simul requiruntur

aut *verba*

aut *alia signa externa* § 1.

2. *in accipiente* voluntas accipiendi 2, 6, 2.

2. *Materia alienabiles* sunt1. *Imperium*

1. *maius seu summum*, vbi notentur sequentia

1. Imperia alienari posse, interdum à rege,
interdum à populo 2, 6, 3.

2. *imperium in partem populi* alienari *partim*
inuita à populo non posse § 4.

3. *nec ipsam partem* in se imperium posse a-
lienare, nisi *in summa necessitate* § 5, vbi
caussa diuersitatis § 6.

4. *imperium in locum* posse alienari § 7.

5. reiiicitur sententia statuens, ob utilita-
tem aut necessitatem recte à rege impe-
rii partes alienari § 8.

2. *minus seu subordinatum*. vbi notandum,
quod ad alienandas iurisdictiones minores
requiratur populi consensus, aut specialis
aut consuetudine introductus § 10.

AB C

ABC

B C D E

2. *Res imperii*. vbi nota

1. *patrimonium populi* à Regibus alienari
| posse 2, 6, II.

2. *distinguendas res, quæ in fructu sunt pa-*
| *trimonii* à rebus patrimonii § 12.

3. *partes patrimonii oppignorari* à Regibus
| quatenus possint, & cur § 13.

3. *Species alienationis* sunt

1. *infeudatio*

2. *oppignoratio* § 9.

3. *testamentum* § 14.

aut per Legem 2, 7, I.

1. *Natura*, quæ ex ipsa dominii natura & vi
| sequitur. Et sic fit alienatio dupliciter

1. *expletione suris*, quando id, quod
| meum nondū est, sed mihi dari de-
| bet, loco rei meæ, aut mihi debita,
| cum eam ipsam consequi non pos-
| sum, aliud tantundem valens acci-
| pio ab eo, qui rem meam detinet,
| vel mihi debet 2, 7, 2.

2. *Succeptione ab intestato*, quæ dicitur,
|posito dominio, remota omni ciui-
|li lege, ex coniectura voluntatis na-
|turalem habet originem. *Ius succe-*
| *dendi ab intestato* consideretur (§ 3)
| vel

1. quoad modos *certos*. E.

2. quoad modos *incertos*. E

D

C 4

E P

Ius succedendi ab intestato quoad modos certos confide-

1. *in genere*, ubi ea omnia, quæ huc afferuntur, non sunt iure naturæ necessaria, sed tantum naturali coniecturæ quàm maxime consentanea § 11. Hic spectentur tria (773).

1. *origo successionis ab intestato*, quod sit à natura

2. *quando ab intestato detur successio*, nempe si liberi

1. *Adsumt*, & tunc considerentur

1. *Ratio succedendi ab intestato*

1. *ordinaria*, nempe

1. *an aliquid de bonis parentum liberis iure debeatur*, per distinctionem explicatur 774. 2. *in successione liberos defuncti parentibus præferri*, & cur § 5.

2. *vicaria*, quæ *representativa* dicitur, & fit per stirpes § 6.

2. *Exceptiones*, quæ supra de coniectura voluntatis allatae sunt, locū habent, nisi in diuersum suppetant *indicia*

1. *de abdicatione*. 2. *de exheredatione* § 7

3. *de generis incertitudine*, ita vt non satis constet hunc illo esse genitum § 8.

2. *Desunt*, ita vt nec testamentum, nec lex certa extant: & tum omnino videtur distinguendum inter *Bona*

1. *anvisa*, quæ deferenda his, à quibus venerunt, aut eorū liberis § 9. 2. *nouiter questis*, vt ei deferatur successio, qui defuncto carissimus fuisse creditur. is autem est, qui gradu cognationis proxime defunctū attigit § 10.

3. *Legum circa successiones diuersitas* § 11.

FG

2. In specie quoad successionem in regnis patrimonialibus : vbi considerentur, quæ modum habendi accipiunt ex populi libero consensu 2, 7, 12. & succedendi ex ordine nascendi & naturæ indicio in indiuiduis, à natu maximis incipiendum § 13. In his datur successio

1. *hereditaria*, quando regna, populi libero consensu facta sunt hereditaria, & ex præsumpta populi voluntate deferuntur § 14. præsumitur enim populus id voluisse, quod maxime expedit. vbi considerentur (§ 14.)

1. *requisita hereditaria successionis*. Regnum ex populi consensu hereditarium 1 in dubio est indiuiduum § 14. 2 non durat ultra postereros primi regis § 15. 3 non pertinet ad liberos naturales tantum § 16. 4 præfert mares feminis in primo gradu § 17. 5 & inter mares præfert natu maximum § 18.

2. *quæstiones bina* 1 an tale regnum pars sit hereditarium? § 19. 2 præsumi in regno talem successionem institutam, qualis in aliis rebus in vsu erat tempore regni inchoati, siue regnū sit 1 allodiale § 20. 2 feudale § 21.

2. *Linealis*. 1 *cognatica*, in qua scemina & ex feminis nati homines non excluduntur, sed postponuntur in eadem linea § 22. 2 *agnatica*, quæ est successio duntaxat marium ex maribus § 23.

3. *modi alii*, qui aut populi voluntate, aut eius, qui regnum ita in patrimonio habet, vt alienare possit, introduci queunt.

• Ius succedendi, quoad modos incertos, vbi quæstiones, controuersias Iuris de regnorum successionem agitantur, decidentur § 25 & seqq. D2. Gen.

D

2. *Gentium* 2, 8. Et quidem legem gentium

1. *proprie ita dictam*, quæ distinguitur à lege naturæ, & pertinet ad mutuam gentiũ inter se societatem, diciturque supra *ius gentium voluntarium*. quo spectat *acquisitio dominii in res & personas* iure belli & armorum, de quo iure agit Grotius 3, 6, 8. 3, 4, 7.

2. *Improperie à Romanis Ictis ita dictum*, utpote cuius modi acquirendorum dominiorum pertinent non ad ius gentiũ voluntarium, sed sicut ad ius naturæ, non quidem merum, sed quod sequatur introductum iam dominium, & legem omnem ciuilem antecedit, aut ad ipsam legem ciuilem non solius populi Romani, sed multarum etiam vicinarum nationum 2, 8, 1. Hic notandi *modi acquirendi iuri huic gentium à Romanis attribui soliti*, quorum

1. *occupatio eorũ, quæ nullius sunt*, seu hero carentium 2, 8, 1. cuius species sunt, 1. *captura ferarum* § 2. 2. *thesauri inuentio* § 7.

2. *fluminalia incrementa* § 8. *insula nata* § 8. *alluio* seu *adiectio particularum* § 11.

3. *genitura animantium* § 18 & c.

4. *confusio* § 19. 21.

5. *specificatio* § 19.

6. *plantatio & insitio* § 22.

7. *adificatio* § 22. In quib. tres obseruanda regula: 1. *naturaliter & confusis & commixtis diuersorum materis, communione induci pro rata eius, quod quisq. habet* § 19. 22. 2. *ciuiliter, rem maiorem vel quæ pluri est prævalentia sua ad se trahere minorem, natura tamen non repugnante* § 19. 21. 3. *possessore fructus ex re aliena non suos facere, sed impendia in rem & operam vtilem facta ex iis deducere*

8. *traditio* § 25.

(*cere* § 23 24.

Tabula IX.

De eo quod nobis debetur, v. Tab, VI, D.

Quod nobis debetur, persequimur iure (2, 1, 2, 2, 11, 1, 17, 1.) natura vel Gentium voluntario. Et quidem

I. Iure natura. idque vel ex conventionione, vel ex maleficio, vel ex lege. & quidem

1. vel ex conventionione, in qua spectari debent vim conventionionis, & interpretatio. & quidem

1. vim conventionionis consideratae vel absolute, vel cum respectu ad personas paciscentes. & quidem

1. absolute, ex promisso (vel nudo, vel vestito (2, 11.)

1. nudo, quae conventio dicitur promissio 2, 11, 4. Circa promissa notentur

1. quod ex promissis naturaliter ius oriatur 2, 11, 1.

2. gradus loquendi de futuris

1. assertionem nudam non obligare 2, 11, 2.

2. pollicitationem naturaliter obligare, sed inde alteri ius non nasci § 3.

3. quando ad pollicitationem signum accedit volendi, ius proprium alteri confert: quae perfecta promissio est, similem habens effectum, qualem alienatio domini (2, 6, 2.) Ad perfectam promissionis vim requiruntur v. G

A B C D E F

G

Ad perfecta promissionis vim requiruntur

1. in promittente vsus rationis 2, 11, 5. vbi additur
 1. an promissio erranti & quatenus obliget natura-
 liter § 6.
2. promissionē ex metu obligato, sed qui metui cau-
 sam dedit, teneri ad liberandū promissorem § 7.
2. vt id, quod promittitur, sit in potestate promittentis § 8.
 vbi quaeritur
  1. an promissio ab causam viciosam valeat naturaliter,
 & per distinctionem explicatur § 9.
  2. quid sentiendum de promissione facta ad conse-
 quendam rem iam ante debitam § 10.
3. vt modus valide promittendi
  1. per nos ipsos fiat per actum externum, h. e. signum
 sufficiens voluntatis, quale interdum potest esse
 nutus, frequentius enim vox & literæ § 11.
  2. per alias, vbi & de legatis mandata excedentibus
 § 12. hinc etiam obseruetur, quatenus iustitioria &
 exercitoria obligatio ex iure natura procedant § 13.
4. acceptatio § 14. vbi annectuntur
  1. an acceptatio innotescere debeat promissori, per di-
 stinctionem explicatur § 15.
  2. reuocari promissionem posse mortuo ante accepta-
 tionem, cui promissum erat § 16.
  3. an & internuntio mortuo, per distinctionem ex-
 plicatur § 17.
  4. an reuocabilis sit promissio acceptatione per alterum
 facta, per distinctionem explicatur § 18.

EFH

EFHIK-

- 3 onus promisso adici, quo tempore possit 2, 11, 19.
- 4 quomodo conalescere possit inualida promissio § 20.
- 5 promissiones sine causa naturaliter non esse irritas § 21.
- 6 qui factum alienum promisit, ad quid naturaliter teneatur § 22.

2. restito

1. contractu aliquo vel iureiurando. De contractibus agitur

1. Generaliter, videlicet

1. de diuisione actuum humanorum. Actus humani, qui sunt aliis hominibus utiles, diuiduntur in

1. Simples, quorum alii

Benefici

1. meri, qui

aut in praesens absoluntur, vt factum vile, & donatio.

aut in futurum promittuntur, vt promissiones tum dandi tum faciendi 20
12, 2. (disponuntur)

2. cum iuxta quadam obligatione, qui

aut de re sine alienatione

aut de facto, ita vt aliquis effectus superfit 2, 12, 1.

Permutatorii, qui

aut dirimunt partes

aut communionem afferunt § 3 & 4

2. Mixtos

1. principaliter § 5.

2. per accessionem § 6.

HIK

IK 2. de

2. De natura contractuum notentur

1. quod omnes actus aliis vtilis extra meræ benefici-
cos *contractuum* nomine appellentur 2, 12, 7.

2. quod in contractibus requiratur *æqualitas*, quæ
consistit

1. iure nature

1. in actibus

1. *precedaneis*, videlicet

scientia & intellecta rerum § 9.

libertas volendi § 10.

(sit § 11.

2. *principali*, ne plus exigatur, quam par

2. *in eo, de quo agitur*, quod explicatur § 12.
quæ *æqualitas* locum habeat in actibus
mere & partim beneficiis § 13

2. *iure gentium voluntario*, quoque. vbi vna
exceptio, quod in *æqualitas* rerum, in quam
sine dolo partis consensus est, pro *æquali-
tate* habetur § 26.

2. *Specialiter*. vbi occurrunt 9. quæstiones

1 quomodo *æstimand. rei pretium* in venditione, & ex
quib. causis iuste crescat aut minuat § 14. 2 quan-

do *naturaliter perfecta sit venditio*, & quando dominiũ
transeat § 15. 3 *monopolia*, quæ sint contra ius natu-

ræ aut diligendi legem § 16. *pecunia functionem quo-
modo recipiat* § 17. 5 de *conductionis mercede* naturali-

ter nihil remittendũ ob sterilitatem & similes casus
& quid si conductore primo impedito res alii locata

fit § 18. 6 *iusta merces*, quomodo crescat & minuat §
19. 7 quo iure veteræ sint *vsuræ*, & quæ circa mu-

tuum notanda § 20, 21, 22. qualis *æstimatio* facienda
sit in *contractu auersi periculi* siue *assurance* § 23.

9 *qualis in societate*. vbi multæ eius species explican-

ABC

A

B

C

D H

2. *intreiuando* 2, 13. de quo Tab. X.

2. *cum respectu ad personas patiscenses,*
quarū præcipuæ sunt summi imperii
compotes 2, 14 & 15. v. TAB. XI.

2. *Interpretatio conuentionum & pactorum* 2,
 16. v. TAB. XII.

2. *vel ex maleficio seu damno per iniuriam dato* 2,
 17. v. TAB. XIII.

3. *vel ex lege* 2, 12. 2, 17, 2.

2. *Iure gentium voluntario, vtpote quod induxit*
sanctimoniam legationum 2, 18.

2. *corporum mortuorum sepulturam* 2, 19, v. TAB. XIV.

Tabu-

Tabula X.

De IUREIURANDO, cuius mentio
Tab. VIII. lit. H.

In iureiurando spectantur iurisiurandi

1. vis apud omnes populos & ab omni evo etiam ex pa-
| ganorum opinione 2, 13, 1.

2. requisita

1. ut adsit animus deliberatus, nempe ut quis
| iurare voluerit § 2.

2. verba iurantis obligare in sensu quo ea credi-
| tur accepisse, cui iuratum est § 3. iuramentū dolo
| elicitedum, quando obliget § 4.

3. iuramenti verba non esse extendenda ultra
| receptum loquendi morem § 5.

4. iuramentum non obligare

1. de re illicita factum § 6.

2. aut quod impediatur maius bonū morale § 7.

3. aut si factum sit impossibile § 8. quid si
| impossibile sit ad tempus? § 9.

3. Forma

1. iurari Deo nominato, & quo sensu § 10.

2. sed & nominatis rebus aliis cum respectu ad
| Deum § 11.

3. iuramentum etiam esse, etiamsi per falsos
| Deos iuretur § 12.

A

A 4. 01

A . obligatio seu effectus. vbi notandum

1. obligatio ex iureiurando est duplex, tempore iuris-
| iurandi, & postea § 13.
  2. quando ex iureiurando ius queratur Homini &
| Deo, quando Homini tantum § 14.
  3. refellitur sententia statuens, eum qui pirata aut
| tyranno iuravit, Deo non teneri § 15.
  4. qui perfido iuravit an implere debeat, distinctio-
| ne explicatur § 16.
  5. Cum Deo soli quis obligatus fuit, heredem eius
| ad nihil teneri § 17.
  6. periurum non esse, qui non implet nolenti impleri,
| aut sublata qualitate eius, cui sub illa qualitate iu-
| ratum est § 18.
  7. quando irritum sit, quod contra iuramentum fit
| § 19.
  8. superiorum actus quid possint circa id, quod sub-
| ditus iuravit, aut quod subdito iuratum est, cum
| distinctione exponitur § 20.
  9. monita Christi de non iurando, ad quale iuramen-
| tum proprie pertineant § 21.
- . equipollens, videlicet fides iurata, quæ iuramenti vi-
cem ex more habet § 22.

D

Tabu-

Ius succedendi ab intestato quoad modos certos confide-

1. *in genere*, ubi ea omnia, quæ huc afferuntur, non sunt iure naturæ necessaria, sed tantum naturali coniecturæ quàm maxime consentanea § 11. Hic spectentur tria (7, 73.

1. *origo successionis ab intestato*, quod sit à natura

2. *quando ab intestato detur successio*, nempe si liberi

1. *Adsumt*, & tunc considerentur

1. *Ratio succedendi ab intestato*

1. *ordinaria*, nempe

1. *an aliquid de bonis parentum liberis iure debeatur*, per distinctionem explicatur 7, 4. 2. *in successione liberos defuncti parentibus præferri*, & cur § 5.

2. *vicaria*, quæ *representatio* dicitur, & fit per stirpes § 6.

2. *Exceptiones*, quæ supra de coniectura voluntatis allatæ sunt, locū habent, nisi in diuersum suppetant *indicia*

1. *de abdicatione*. 2. *de exheredatione* § 7

3. *de generis incertitudine*, ita vt non satis constet hunc illo esse genitum § 8.

2. *Desunt*, ita vt nec testamentum, nec lex certa extent: & tum omnino videtur distinguendum inter *Bona*

1. *anisa*, quæ deferenda his, à quibus venerunt, aut eorū liberis § 9. 2. *nouiter quasita*,

vt ei deferatur successio, qui defuncto carissimus fuisse creditur. is autem est, qui gradu cognationis proxime defunctū attigit § 10.

3. *Legum circa successiones diuersitas* § 11.

2. In specie quoad successionem in regnis patrimonialibus : vbi considerentur, quæ modum habendi accipiunt ex populi libero consensu 2, 7, 12. & succedendi ex ordine nascendi & naturæ indicio in indiuiduis, à natu maximis incipiendum § 13. In his datur successio

1. *hereditaria*, quando regna, populi libero consensu facta sunt hereditaria, & ex præsumpta populi voluntate deferuntur § 14. præsumitur enim populus id voluisse, quod maxime expedit. vbi considerentur (§ 14.)

1. *requisita hereditaria successionis*. Regnum ex populi consensu hereditarium 1 in dubio est indiuiduum § 14. 2 non durat vltra postereros primi regis § 15. 3 non pertinet ad liberos naturales tantum § 16. 4 præfert mares feminis in primo gradu § 17. 5 & inter mares præfert natu maximum § 18.

2. *quæstiones bina* 1 an tale regnum pars sit hereditaria? § 19. 2 præsumi in regno talem successionem institutam, qualis in aliis rebus in vsu erat tempore regni inchoati, siue regnū sit 1 allodiale § 20. 2 feudale § 21.

2. *Linealis*. 1 *cognatica*, in qua femina & ex feminis nati homines non excluduntur, sed postponuntur in eadem linea § 22. 2 *agnatica*, quæ est successio duntaxat marium ex maribus § 23.

3. *modi alii*, qui aut populi voluntate, aut eius, qui regnum ita in patrimonio habet, vt alienare possit, introduci queunt.

2. Ius succedendi, quoad modos incertos. vbi quæstiones, controuersias Iuris de regnorum successionem agitatae, decidentur § 25 & seqq.

De 2. Gen.

2. *Gentium* 2, 8. Et quidem legem gentium

1. *proprie ita dictam*, quæ distinguitur à lege naturæ & pertinet ad mutuam gentiû inter se societatem, diciturque supra *ius gentium voluntarium*. quo spectat *acquisitio dominii in res & personas* iure belli & armorum, de quo iure agit *Grotius* 3, 6, 8. 3, 4, 7.

2. *Improprie à Romanis Ictis ita dictum*, utpote cuius modi acquirendorum dominiorum pertinent non ad ius gentiû voluntarium, sed aut ad ius naturæ, non quidem merum, sed quod sequatur introductum iam dominium, & legem omnem civilem antecedit, aut ad ipsam legem civilem non solius populi Romani, sed multarum etiam vicinarum nationum 2, 8, 1. Hic notandi *modi acquirendi iuri huic gentium à Romanis attribui soliti*, quorum

1. *occupatio eorû, quæ nullius sunt*, seu hero carentium 2, 8, 1. cuius species sunt: 1. *captura ferarum* § 2. 2. *thesauri inuentio* § 7.

2. *fluvialia incrementa* § 8. *insula nata* § 8. *alluio* seu *adiectio particularum* § 11.

3. *genitura animantium* § 18 & c.

4. *confusio* § 19, 21.

5. *specificatio* § 19.

6. *plantatio & insitio* § 22.

7. *edificatio* § 22. In quib. tres obseruandæ regulæ:

1. *naturaliter*, *confusis & commixtis diuersorum materiis, communonem induci prorata eius, quod quisq; habet* § 19, 22. 2. *civiliter, rem maiorem vel quæ plurius est praualentia sua ad se trahere minorem, natura tamen non repugnante* § 19, 21. 3. *possessorem fructus ex re aliena non suos facere, sed impendia in rem & operam vtilem facta ex eis deducenda* § 25.

(*cere* § 23 & 24.

Tabula IX.

De eo quod nobis debetur. v. Tab, VI, D.

Quod nobis debetur, persequimur iure (2, 1, 2, 2, 11, 1, 2, 17, 1.) natura vel Gentium voluntario. Et quidem

I. iure natura. idque vel ex conuentione, vel ex maleficio, vel ex lege. & quidem

1. vel ex conuentione, in qua spectari debent vis conuentionis & interpretatio. & quidem

1. vis conuentionis considerata vel absolute, vel cū respectu ad personas paciscentes. & quidem

1. absolute, ex promisso (vel nudo, vel vestito (2, 11.)

1. nudo, quæ conuentionio dicitur promissio 2, 11, 4. Circa promissa notentur

1. quod ex promissis naturaliter ius oriatur 2, 11, 1.

2. gradus loquendi de futuris

1. assertionem nudam non obligare 2, 11, 2.

2. pollicitationem naturaliter obligare, sed inde alteri ius non nasci § 3.

3. quando ad pollicitationem signum accedit volendi, ius propriū alteri confert: quæ perfecta promissio est, similem habens effectum, qualem alienatio domini (2, 6, 2.) Ad perfectæ promissionis vim requiruntur v. &

A B C D E F

G

Ad perfecta promissionis vim requiruntur

1. *in promittente vsus rationis 2, 11, 5. vbi additur*
  1. *an promissio errantis & quatenus obliget natura. liter § 6.*
  2. *promissionē ex metu obligatio, sed qui metui causam dedit, teneri ad liberandū promissorem § 7.*
2. *vt id, quod promittitur, sit in potestate promittentis § 8. vbi queritur*
  1. *an promissio ab causam viciosam valeat naturaliter, & per distinctionem explicatur § 9.*
  2. *quid sentiendum de promissione facta ad consequendam rem iam ante debitam § 10.*
3. *vt modus valide promittendi*
  1. *per nos ipsos fiat per actum externum, h. e. signum sufficiens voluntatis, quale interdum potest esse nutus, frequentius enim vox & literæ § 11.*
  2. *per alias, vbi & de legatis mandata excedentibus § 12. hinc etiam obseruetur, quatenus iustitioria & exercitoria obligatio ex iure natura procedant § 13.*
4. *acceptatio § 14. vbi annectuntur*
  1. *an acceptatio innotescere debeat promissori, per distinctionem explicatur § 15.*
  2. *reuocari promissionem posse mortua ante acceptationem, cui promissum erat § 16.*
  3. *an & internuntio mortuo, per distinctionem explicatur § 17.*
  4. *an reuocabilis sit promissio acceptatione per alterum facta, per distinctionem explicatur § 18.*

EFH

EFHIK-

- 3 onus promisso adici, quo tempore possit 2, 11, 19.
- 4 quomodo conualescere possit inualida promissio § 20.
- 5 promissiones sine causa naturaliter non esse irritas § 21.
- 6 qui factum alienum promisit, ad quid naturaliter teneatur § 22.

2. restitio

1. contractu aliquo vel iureiurando. De contractibus agitur

1. Generaliter, videlicet

1. de diuisione actuum humanorum. Actus humani, qui sunt aliis hominibus utiles, diuiduntur in

1. Simples, quorum alii

Benefici

1. meri, qui

aut in praesens absoluntur, vt factum vile, & donatio.

aut in futurum promittuntur, vt promissiones tum dandi tum faciendi 20
12, 2. (disponunt)

2. cum mutua quadam obligatione, qui

aut de re sine alienatione

aut de facto, ita vt aliquis effectus superfit 2, 12, 1.

Permutatorii, qui

aut dirimunt partes

aut communionem afferunt § 3 & 4

2. Mixtos

1. principaliter § 5.

2. per accessionem § 6.

HIK

IK 2. de

2. De natura contractuum notentur

1. quod omnes actus aliis vtilis extra meræ benefici-
cos *contractuum* nomine appellentur 2, 12, 7.

2. quod in contractibus requiratur *æqualitas*, quæ
consistit

1. iure naturæ

1. in actibus

1. *precedentis*, videlicet

scientia & intellecta rerum § 9.

libertas volendi § 10.

(sic § 11.

2. *principali*, ne plus exigatur, quam par

2. *in eo, de quo agitur*, quod explicatur § 12.
quæ *æqualitas* locum habeat in actibus
mere & partim beneficiis § 13

2. *iure gentium voluntario*, quoque. vbi vna
exceptio, quod inæqualitas rerum, in quam
sine dolo partis consensum est, pro *æquali-
tate* habetur § 26.

2. *Specialiter*. vbi occurrunt 9. quæstiones

1 quomodo æstimand. *rei pretium* in venditione & ex
quib. causis iuste crescat aut minuat § 14. 2 quan-

do *naturaliter perfecta sit venditio*, & quando dominiū
transeat § 15. 3 *monopolia*, quæ sint contra ius natu-

ræ aut diligendi legem § 16. *pecunia functionem quo-*
modo recipiat § 17. 5 de *conductionis mercede* naturali-

ter nihil remittendū ob sterilitatem & similes casus
& quid si conductore primo impedito res alii locata

fit § 18. 6 *iusta merces*, quomodo crescat & minuat §
19. 7 quo iure vetitæ sint *usura*, & quæ circa mu-

tuuum notanda § 20, 21, 22. qualis æstimatio facienda
sit in *contractu auersi periculi* siue assecuratione § 23.

9 *qualis in societate*. vbi multæ eius species explican-

ABC

A B C

D H

2. *inrejurando* 2, 13. de quo Tab. IX.

2. *cum respectu ad personas patisscentes,*
 quarū præcipuæ sunt summi imperii
 compotes 2, 14 & 15. v. TAB. XI.

2. *Interpretatio conuensionum & pactorum* 2,
 16. v. TAB. XII.

2. *vel ex maleficio seu damno per iniuriam dato* 2,
 17. v. TAB. XIII.

3. *vel ex lege* 2, 12. 2, 17, 2.

2. *Iure gentium voluntario,* vtpote quod induxit
 1 *sanctimoniam legationum* 2, 18.

2. *corporum mortuorum sepulturam* 2, 19, v. TAB. XIV.

Tabu-

Tabula X.

De IUREIURANDO, cuius mentio
Tab. VIII. lit. H.

In Iureiurando spectantur iurisiurandi

1. vis apud omnes populos & ab omni aere etiam ex pa-
ganorum opinione 2. 13. 1.

2. requisita

1. ut adsit *animus deliberatus*, nempe ut quis
iurare voluerit § 2.

2. verba iurantis obligare in sensu quo ea credi-
tur accepisse, cui iuratum est § 3. iuramentum dolo
elicitum, quando obliget § 4.

3. iuramenti verba non esse extendenda ultra
receptum loquendi morem § 5.

4. iuramentum non obligare

1. de re illicita factum § 6.

2. aut quod impediat maius bonum morale § 7.

3. aut si factum sit impossibile § 8. quid si
impossibile sit ad tempus? § 9.

3. Forma

1. iurari Deo nominato, & quo sensu § 10.

2. sed & nominatis rebus aliis cum respectu ad
Deum § 11.

3. iuramentum etiam esse, etiamsi per falsos
Deos iuretur § 12.

A

A. 4. 01

A

4. *obligatio seu effectus*. vbi notandum1. *obligatio* ex iureiurando est *duplex*, tempore iuris-
| iurandi, & postea § 13.2. quando ex iureiurando *ius queratur Homini &*
| *Deo*, quando Homini tantum § 14.3. refellitur sententia statuens, *eum qui pirata aut*
| *tyranno iuravit, Deo non teneri* § 15.4. qui perfido iuravit an implere debeat, *distinctio-*
| *ne explicatur* § 16.5. Cum Deo soli quis obligatus fuit, heredes eius
| ad nihil teneri § 17.6. periurum non esse, *qui non implet nolenti impleri,*
| *aut sublata qualitate eius, cui sub illa qualitate iu-*
| *ratum est* § 18.7. quando *irritum* sit, *quod contra iuramentum fit*
| § 19.8. *superiorum actus* quid possint circa id, quod sub-
| ditus iuravit, aut quod subdito iuratum est, cum
| *distinctione* exponitur § 20.9. *monita Christi de non iurando*, ad quale iuramen-
| tum proprie pertineant § 21.5. *equipollens*, videlicet fides iurata, quæ iuramenti vi-
| cem ex more habet § 22.

D

Tabu-

50
Tabula XI.

*De conuentianis vi cum respectu ad personas
paciscentes. cuius mentio Tab. VIII. lit. D.*

*Conuentionis vis cū respectu ad personas paciscentes, qua-
rū præcipuæ sunt summi imperii cōpotes, consideratur*
1. *Generaliter (2, 14) de eorum, qui summum imperium
habent promissis, contractibus & iuramentis. vbi specta-
tur, quid summæ potestati liceat*

1. *in actus suos, vbi*

1. *refellitur sententia statuens, restitutiones in inte-
grum ex iure civili venientes ad regum actus, qua
tales sunt, pertinere. item, regem ex iuramento non
teneri 2, 14, 1. (bus explicatur § 2*

2. *ad quos regum actus leges pertineant, distinctiōni*

3. *reiurando quando rex teneatur aut nō teneatur § 3.*

4. *quatenus rex teneatur his que sine causa promi-
sit § 4. (tus dictum est § 5.*

5. *vsus eius, quod de legum vi circa regum contra-
2. in subditos, quo spectant (ter § 6.*

1. *subditis obligari naturaliter tantum, an & civili-*

2. *ius quasi iuris subditis licite quomodo auferatur § 7.*

3. *reiecta hic distinctio iuris quasi ex iure naturali
aut civili § 8.*

4. *contractus regum an leges sint & quando § 9.*

3. *in successores, quo spectant*

1. *quomodo ex regum contractibus teneantur om-
nium bonorum heredes § 10. 2 quomodo ex iisdem*

contractibus obligentur, qui in regnum succedunt

*§ 11. & quatenus § 12. 3 beneficia regum, que reuoca-
tabilia sint, que non, distinctiōne explicatur § 13.*

4. *contractibus inuasorum imperii an teneantur,
quorum erat imperium § 14.*

A

A B

A B

2. *Specièlizer*, circa conuentiones publicas (2, 15.) quæ
1. *Fiunt* non nisi iure imperii maioris aut minoris :
 qua nota differunt non tantum à contractibus priuatorum, sed & à contractibus regum circa negotia priuata 2, 15, 1.
  2. Diuiduntur (2, 15, 12.) in *Fœdera, sponsiones, pactiones*
alias, & quidem
    1. *Fœdera*, quæ
      1. *fiunt iussu summe potestatis, & in quibus & ipse populus iræ diuinæ obstringitur, si minus stetur dictis § 3.*
      2. *diuiduntur* i male à Menippo § 4. 2 *melius in ea fœdera*
        1. *quæ idem statuunt cum iure natura, & vnde id natum § 5.* (dantur Fœderum)
        2. *quæ iuri natura aliquid adiiciunt, vbi attenditur*
          1. *Finis.* Fœdera tam æqualia quàm inæqualia fiunt aut *pacis, aut societatis* alicuius
 | causa § 6.
          2. *diuisio.* Fœdera sunt vel
            1. *Æqualia*
              1. *pacis*
              2. *societatis* pertinent
 aut ad *commercia*
 aut ad *belli communitates*
 aut ad *res alias* § 6.
            2. *inaequalia*, quæ promittuntur
 aut *ex parte digniori*
 aut *ex parte minus digna*
 cum *imperii imminutione*
 sine *imperii imminutione* § 7.

B

C

D 2

B C

2. *Quaestiones sequentes*1. *Fœdera cum his qui alieni sunt à vera religione*1 *licita esse iure natura* 2, 15, 8.2 *nec vniuersaliter prohiberi lege Hebraea*

| § 9.

3 *nec Christiana* § 10.4 *cautiones circa talia fœdera* § 11.2. *Christianos omnes obligari ad fœdus in-
| dum aduersus hostes Christianismi* § 12.3. *si plures fœderatorum bellum gerunt, cui po-
| tius opem ferre oporteat, distinctionibus
| explicatur* § 13.4. *an tacite renouatum censeatur fœdus* § 14.5. *an partis alterius perfidia alteram liberet* § 15.2. *Sponsiones sunt vbi hi qui à summa potestate mandatum
| eius rei non habent, aliquid promittunt, quod illam pro-
| prie tangit. vbi notentur*1 *in quid sponsiones obligent* § 3.2 *in quid teneantur sponsores, si sponsio improbetur,
| vbi de Caudina sponsione* § 16.3 *an sponsio non improbatâ obliget ex notitia & silen-
| tio, distinctionibus explicatur, vbi de sponsione
| Lucetiana* § 17.3. *pactiones alias* 2, 15, 2. 2, 15, 12. 3, 20, 21.

Tabula XII.

De conuentionum INTERPRETATIONE.

cuius mentio Tab. VIII. lit. C.

Conuentionis INTERPRETATIO desumitur ex *verbis & coniecturis*, 2, 16, 1. Et quidemI. *verbis*. & ita

1. *verba* si alia coniecturae absint, *intelligenda ex proprietate populari* 2, 16, 2.

II. *Coniecturis*, aptatis verborum significationi, & natis extra verborum signific.r. *Aptatis verborum significationi*, vbi notentur

1. Quod coniecturis eiusmodi opus, vbi *verba aut verborum complexio sunt ambigua* § 4.

2. *Loci*, ex quibus voluntatis coniecturae promuntur, praecipui sunt1. *ex materia* § 5.2. *ex effectu* § 6.3. *ex coniunctis aut origine aut loco* § 7. quod pertinet *coniectura ex ratione mouente*, quae quomodo & quando locum habeat § 8.3. *Distinctio*1. *significationum in laxas & strictas* § 9.2. *promissorum, in fauorabilia, odiosa, & media* § 10.3. *Contractuum, in bone fidei, & stricti iuris, circa actus populorum aut regum reiiicitur* § 11.

A

B

D

5

B 4.Ex

4. Ex dictis distinctionibus significationum & promissorum formantur *regule* circa interpretationes

1. In *non odiosis* sumenda verba secundum totam proprietatem vsus popularis, & si plures sint, eam quæ latissima est: quale est, vt masculinum sumatur pro genere communi, & indefinita locutio pro vniuersali § 12.

2. in *favorabilibus*, si is, qui loquitur, ius intelligat, aut petitorum iuris consilio vtatur, verba laxius sumenda, vt etiam includant significationem artis, aut quam lex dedit § 12.

3. ad *significationes plane improprias* non recurrendum, nisi alioqui absurdum aliquid aut pæcti inutilitas sequeretur § 12.

4. ex contrario verba etiam *strictius*, quam fert proprietatis, sumenda erunt, si id necessarium erit, ad vitandam iniquitatem vel absurditatem § 12.

5. *Questiones*

1. An *sociorū* nomine *futuri* veniant, & quatenus: vbi de fœdere Rom. cum Aldrubale, & similibus controuersis § 13.

2. Quomodo interpretandum, ne alter *populus alterius* iniussu bellum gerat § 14.

3. De illis verbis, *liberam fore Carthaginem* § 15.

4. Quæ *pacta personalia* habenda, quæ *realia*, distinctionibus explicatur § 16.

5. *Fœdus cum rege initum* extendi ad regem regno pulsum § 17.

6. promissum ei, qui *primus hoc fecerit*, si plures simul fecerint, cui debeatur § 19.

A
 2. *Natus extra verborum significationem, & promissione tantum nitentibus. Et talis coniectura se vltro offerens.*

1. aut *extendit*, & quando id fiat § 20. vbi & de mandato per aliud implendo § 21.

2. aut *restringit*: idque

velex defectu originario voluntatis, qui colligitur

1. ex absurdo § 22.

2. ex cessatione rationis vnice § 23.

3. ex materia defectu § 24. Observatio circa has coniecturas § 25. (qui sumitur

velex casus emergentis repugnantia cum voluntate:

1. ex illicito § 26.

2. ex onere nimium graui, habita ratione actus § 27.

3. ex signis aliis, vt vbi partes scripti inter se committuntur § 28. & quæ tunc regulæ obseruandæ § 29. Nota: *Scripturam* in dubio ad contractus validitatem non requiri § 30.

Adduntur quæstiones duæ: 1. *Regum contractus, interpretationem ex iure Romano non sumere.* 2. *verba conditionem acceptantis an offerentis magis spectanda,* per distinctionem explicatur § 32.

Tabula XIII.

De damno per iniuriam dato 2, 17. seu de eo quod nobis debetur ex maleficio. cuius mentio

TAB. IX. lit. B.

In capite XVII, de damno per iniuriam dato & obligatione, qua inde oritur, obseruentur

1. *quid sit maleficium.* Maleficium hic appellatur culpa omnis, siue in faciendo, siue in non faciendo, pugnans cum eo, quod aut homines communiter, aut pro ratione certae qualitatis facere debent. Ex tali culpa obligatio naturaliter oritur, si damnum datum est, *nempe ut id resarciatur 2, 17, 1.*
2. *Quid sit damnum.* Damnum à demendo dictum, cum quis minus habet suo, siue illud suum ipsi competat ex *mera natura*, siue accedente *facto humano*, puta dominio, siue ex *lege* § 2.
3. accurate esse distinguendam *aptitudinem à iure* *strictè dicto*, ubi occurrunt, § 3.
4. quod *minus* quis *habere*, ac proinde damnum fecisse intelligatur
  1. *in re* § 4.
  2. *in fructibus* § 4.
    - siue *percepti sint*
    - siue *non* § 4.
  3. *in lucro cessante* quomodo § 5.
5. *obligatio.* de qua v. A.

A

A §. ob-

A

5. *Obligatio*. vbi notentur1. *quis teneatur*1. non tantum qui *per se immediate* damnum
| dedit § 6.2. sed & *aliis*1. *facientes*1. *primario* § 6. qui1. *iubet*2. *consensum requisitum adhibet*3. *adiuuat*4. *receptum prestat*5. aut qui *aliquo modo in ipso cri-*
*mine participat.*2. *secundario*, qui1. *consilium dat*2. *laudat*3. *assentitur* § 7.2. *non facientes*1. *primario*, qui cum ex iure proprie di-
| cto debeat *vetare* precepto, aut *opem*
| *ferre* ei cui fit iniuria, id non facit § 7.2. *secundario*, qui aut *non dissuadet*, cum
| debeat, aut *factum retrahit*, quod no-
| tum facere debebat § 9.2. *quomodo teneatur*, & qualis efficacia circa actum
| ad hoc requiratur § 10.3. *quo ordine teneatur* § 11.4. *quod obligatio extendatur* v. B.

A

B

D 5

B 4 Quod

4. *Quod obligatio extendatur*1. *ad damnum consequens* § 12. *exempla.*1. *in homicida* § 13.2. *in eo qui aliter vim intulit* § 14.3. *in adultero & stupratore* § 15.4. *in fure, raptore, & aliis* § 16.2. *ad eundem, qui causam promissioni dedit per dolum aut metum iniustum* § 17.1. *quid si metu iusto Naturaliter?* § 18.2. *quid de metu, quem Ius Gentium pro iusto habet* § 19.3. *ad potestates ciuiles, & quatenus teneatur ex damno per subditos dato. vbi quaestio de praeiudicio in mari actis in socios contra imperium publicum* § 20.4. *non vero ob damna ab animante & seruis data aliquem teneri* § 21.5. *ad eos, qui damnum dant aduersus famam & honorem, & quomodo reparetur* § 22.

Tabula XIV.

De eo quod nobis debetur ex iure gentium voluntario.

Cuius mentio in TABVLA VI. lit. D.

Restat, *Quod nobis debetur ex iure gentium voluntario*, circa legationes & sepulturam corporum 2, 18 & 19. Et quidem

I. Legationes. vbi notentur

1. Quod *ius legationum sit inter gentes sanctum*, & legati eius vigore inuiolabiles 2, 18, 1.

2. quod hoc ius ad eos legatos pertineat, quos *inter se mittant, qui summi imperii sunt compotes* § 2.

1. Quod duo in materia de legatis ad *ius Gentium* referri posse passim videamus

1. *vt legati admittantur* § 3. Nota: *ius gentium non precipit omnes legatos promiscue admitti, sed vetat sine causa reiici. Causa autem esse potest*

1. *ex eo qui mittit*

2. *ex eo qui mittitur*

3. *ex eo ob quod mittitur* § 3.

2. *ne legati violentur*, quoad

1. *personas*. vbi notentur

1 *aduersus legatos periculosa molientes defensionem licitam, non pœnâ* § 4. 2 *legationis iure non teneri eum, ad quem legatus missus non est* § 5. 3 *hostem, ad quem missus est legatus, teneri* § 6. nec opponi posse *ius talionis* § 7.

2. *comites* § 8.

3. *bona mobilia* § 9.

4. *exempla obligationis sine cogendi iure* § 10.

A 5. *quanti sit hoc ius legationis* § 11.

A II.

A

II. *Corporum mortuorum sepulturam* 2, 19. vbi notentur

1. *Ex eodem iure Gentium nasci ius humandi mortuos* 2, 19, r.
2. *unde ortum* § 2.
3. *deberi & hostibus* § 3.
4. *An etiam insigniter facinorosis* 4.
5. *An & his, qui se interfecerunt* § 5.
6. *Quae alia ex iure gentium debeantur* § 6.

Tabu-

33
111

Tabula XV.

De INIURIA PVNIENDA 2, 20 & 21.
cuius mentio TAB. VI. lit. C.

Postquam *iniuria facta, qua debet reparari*, hactenus considerata est, restat *altera, ob quã quis debet puniri.*

Pœna est duplex. *Primitiua* & *Deriuatiua*. Et quidem

I *Primitiua* 2, 20. de qua agitur

1. *in genere*, quoad pœnæ

1. *definitionem*. pœna in generali significatu est malum passionis, quod infligitur ob malũ actionis 2, 20, 1. Nota: *pœna spectat ad iustitiam expletricem*, & quomodo § 2.

2. *causas*. vbi occurrunt *Efficiens, finis, materia, forma*. Et quidem

1. *Efficiens*, seu quis punire debeat. Nota: pœnam certæ personæ naturaliter non deberi, sed exigi pœnam licite, quoad ius naturale ab eo, qui paria non deliquerit § 3. (tur

2. *Finis* seu utilitas pœnæ. vbi monstra-

1. pœnam *utilitatis causa* exigendam inter homines, aliter quàm apud Deum, & quare § 4.

2. quo sensu *ultio* naturaliter illicita sit § 5.

3. Quod utilitas pœnæ, v. D.

A

B

CD

D 3 Quod

*Quod utilitas pœna*1. *ex lege nature sit triplex*

1. *utilitas eius, qui deliquit, & hic offenditur*
| *pœnam à quolibet naturaliter exigì, cum*
| *distinctione tamen 2, 20, 6 & 7.*
2. *utilitas eius, in quem deliquit, vbi de vltione*
| *licita Iure Gentium § 8.*
3. *utilitas quorumlibet § 9.*

2. *ex lege Euangelica* : quid ipsa lex Euangelica
circa hanc materiam statuerit § 10. vbi

1. *solvitur argumentum sumtum à Dei mise-*
| *ricordia in Euangelio patefacta § 11.*
2. *Et à præfessione pœnitentiae § 12.*
3. *reiciuntur imperfecta diuisiones pœnarum*
| *§ 13.*
4. *Christianis priuatis non esse tutum pœnam*
| *exigere, etiam vbi Iure Gentium id licet*
| *§ 14.*
5. *aut sponte ad accusationem proflire § 15.*
6. *aut iudicia capitalia affectare § 16.*

- C
3. *Materia punienda. vbi notanda*
1. *Leges humanas, quæ interfectionem ad poenam permittunt, an ius dent, an impunitatem solam? resp. cum distinctione § 17.*
  2. *non esse puniendos*
    1. *actus internos inter homines § 18.*
    2. *actus externos, quos fragilitas humana nequit vitare § 19.*
    3. *actus, quibus societas humana nec directe nec indirecte leditur § 20.*
  3. *quod sententia statuens, nunquam licere ignoscere, sit reiicienda § 21. ostenditurque*
    1. *id licere*
      1. *ante legem poenalem § 22.*
      2. *non tamen semper § 23.*
      3. *etiam post legem poenalem § 24.*
    2. *qua cause ad id faciendum sint probabiles*
      1. *intrinseca § 25.*
      2. *extrinseca § 26.*
  4. *refelli sententiam statuentem, nullam esse iustam causam dispensandi, nisi quæ per modum exceptionis tacite insit legi § 27.*
- C

C

4. *Forma seu modus & pœnæ taxatio. vbi spectari debent duo:* (xatio § 28.

1. *ob quod, seu meritum pœnæ. vbi consideratur ta-*

1. *intrinseca, & quidem*

1. *caussa impellens § 29.*

2. *caussa, quæ retrahere debuit, vbi de gradibus præceptorum Decalogi igitur § 30.*

3. *aptitudo & idoneitas peccantis ad veramque § 31. vbi addantur*

1. *meritum pœnæ extendi posse ad maius nocumentum, quam quod peccans intulit § 32.*

2. *reiiicitur sententia de proportione harmonica in pœnis § 33.*

2. *extrinseca. vbi notentur*

1. *minui pœnam ex caritate, nisi maior caritas obstet § 34.*

2. *quod inuitamenta autem præcipua sint*

1. *facilitas peccandi § 35.*

2. *consuetudo peccandi § 36.*

2. *cuius ergo, seu utilitas, de qua supra.*

B.

2. In specie, de pœna ad bellum. An bella sint suscipienda.
  1. ob delicta minora & vulgaria? §. 20, 38.
  2. ob delicta inchoata? §. 39.
  3. ob ea delicta, quæ contra ius naturæ fiunt? §. 40.

vbi cautiones adhibende

    1. discernendum ius naturæ à moribus civilibus late receptis §. 41.
    2. & à iure diuino voluntario, non omnibus cognito §. 42.
    3. in iure naturæ discernenda manifesta à non manifestis §. 43.
4. ob delicta in Deum? §. 44.
  1. Notitiæ de Deo maxime communes, quæ & quomodo primis decalogi præceptis indicentur §. 45.
  2. qui has primi violant, puniri posse §. 46.
  3. non item alios §. 47.
5. contra eos, qui Christianam religionem amplecti nolunt? Neg. §. 48.
6. contra eos, qui Christianos ob solam religionem crudeliter tractant? Aff. §. 49.
7. contra eos, qui circa legis diuinæ seu S. Scripturæ interpretationem hallucinantur? Neg. §. 50.
8. contra eos, qui in Deos, quos putant, impii sunt? Aff. §. 51.

E

A II. De-

A

II. *Deriuatiua*, 2, 21. In pœna deriuatiua notentur

1. quomodo pœna transeat ad eos, qui delicti sunt particeps 2, 21, 1.

2. quod ex delicto

1. *Subditorum* teneantur Rectores & communitas; si probetur (libendi, §. 2.1. *patientia*, quæ constat 1. *scientia*. 2. *facultate* pro-2. *receptus*, §. 3. vbi notentur tria, 1. nisi aut puniant aut dedant (§. 4.) 2. *iura supplicum* ad infortunatos, non ad nocentes pertinere (§. 5.) 3. *defendi* tamen supplices, dū de causa cognoscitur §. 6.2. *rectorum* tenentur *subditi* aut *communitates*, & hi, qui *membra* sunt §. 7. *Pœna ius in vniuersitatem*, quamdiu duret §. 8.3. an sine delicti *communicatione* pœna transeat? §. 9. vbi attendi debent1. *Distinctiones*: prima eius, quod *directe* infertur, & quod *in consequentiam* venit §. 10. *Secunda* eius, quod fit *occasione peccati*, & quod *ex causa peccati*2. *responsio* ipsa, in sequentibus consistens (§. 11.1. *proprie loquendo* *neminem iuste puniri ob delictum alienum*, & cur? §. 12. & 13.2. *respondetur ad Dei facta circa filios nocentum* §. 14. multo minus *cognatos alios puniri posse* §. 15. posse tamen *liberis & cognatis nocentum aliquid negari*, quod alioqui habere poterant §. 15. & 16.3. *nec subditos proprie puniri posse ob Regis delicta* §. 17. (vniuersitatis §. 18.4. *nec singulos, qui non consenserunt, ob delictum*5. *Haredē ad pœnā, quæ pœna est, non teneri* §. 196. *teneri tamen, si pœna in aliud delicti genus transferit* §. 20. Lib. Sæc.

Libri *secundi* capitum XXII. XXIII. XXIV. XXV.
XXVI. materiam & *dispositionem* exhibuit supra
Tabula Quinta.

Sequuntur TABULAE libri Tertii.
atque adeo

Tabula XVI.

De Forma seu modo iuris bellici.
cuius mentio in fine Tab. IV.

Forma seu modus iuris bellici spectatur nude,
& ex antecedente promisso. & quidem

1. *Nude*, quid in bello liceat ex iure naturæ & gentium,
& quidem iure

1. *Nature*, 3, 1. ubi obseruari debet agendi

1. *Ius*

1. *contra hostem*, quod patet ex tribus regulis

1. *licere* in bello, quæ ad finē sunt necessaria 3, 1, 2

2. *Ius* non tantum ex principio, sed & causis
in bello subnascentibus spectari §. 3.

3. quædam consequi sine iniuria, quæ ex proposito
non licerent, cui cautio additur §. 4.

2. in eos, qui hostibus res subministrant, per di-
stinctionem explicatur §. 5.

2. *modus*

1. *apertus* & bello proprius consistit in vi &
terrore §. 6.

2. *latens* per dolo, v. C.

A B

E 2

C 2. *latens*

C

2. *latens, per dolo*, vbi quæritur *an dolo vti liceat* ? vbi occurrunt

1. *rationes*

1. *pro dolo*

2. *contra dolum* 3, 1, 6.

2. *doli distinctio*. Dolus consistit in actu

1. *negatiuo*, qui per se non est illicitus §. 7.

2. *positiuo*, qui distinguitur in dolum qui fit

1. *per actus libere significantes in rebus*, qui licitus est §. 8. & dicitur *simulatio*.

2. *per actus significantes velut ex conuentione in verbis* §. 8. in hoc genere proprie est *mendacium*, vbi afferuntur

1. *rationes*,

1. *contra mendacium* §. 9.

2. *pro mendacio* §. 9.

2. *conciliatio*, ex *acceptatione vocis*, *largiore* & *strictiore*, & quidem

1. *largiore*, non omnem *vsurpationem locutionis*, quæ sciatur in alium sensum accipienda, esse illicitam §. 10.

2. *strictiore*. v. D.

B D

BD

2. *strictiore, qua mendacii, qua illicitum est, formam consistere in falsa significationis intentione, atque adeo repugnanti cum iuro alterius, i. e. iudicandi libertate §. 11. quod explicatur §. observationib.*
1. & ostenditur, licitum esse, *falsum loqui apud infantes & amentes §. 12.*
  2. & cum is decipitur, *ad quem sermo non est, & quem extra sermonem decipere liceret §. 13.*
  3. & cum qui loquitur, *utitur iure supereminente in sibi subditum §. 14.*
  4. & cum sermo est ad eum, *qui velit ita decipi §. 15.*
  5. forte &, *cum vitam tuam aut nostrum consequi aliter non possumus §. 16.*
3. qui auctores senserint *fa siloquium esse licitum aduersus hostes §. 17, ubi attendenda*
1. *non extendendum hoc ad verba promittentia conuentionum §. 18.*
  2. *nec ad iuramenta §. 19.*
  3. *generosius tamen esse falsiloquio in hostem quoque abstinere, quod per similia illustratur §. 20.*
  4. *non licet nobis quenquam impellere ad id, quod nobis licet, ipsi non licet §. 21.*
  5. *licere tamen uti opera illicita ultra oblata §. 22.*
2. *Gentium, in bello (3, 2, 1.) minus perfecto, & perfectiori, & quidem*
1. *minus perfecto v. E.*

E 3

AE

1. *Minus perfecto, vt repressaliis, quomodo sc. bona subditorum pro delicto imperantium obligentur, vbi notentur* 3, 2, 1.
  1. *quod ex facto alieno teneantur*
    1. *iure nature merito nemo nisi hæres & bonorum successor* §. 1.
    2. *iure gentium voluntario subditorum res & actus pro debito imperantium* §. 2.
  2. *quod huius belli imperfecti executio consideretur quoad*
    1. *causam* §. 2. 4.
    2. *species, quarum*
      1. *prior dicitur prehensio hominum* §. 3.
      2. *posterior pignoratio rerum* §. 4.
    3. *tempus, si quod locum habeat, postquam ius est denegatum; vbi ostenditur, rem iudicatam proprie ius non dare aut adimere in extraneos* §. 5.
    4. *vitam subditorum, quod illa non obligetur* §. 6.
  3. *distingui in hac materia debere id, quod est iuris ciuilibus & gentium* §. 7.
2. *perfectiore seu indicto.* 3, 3.
2. *ex antecedente promisso, seu ex fide hostiũ inter se* 3, 19, 1.
3. *Dehortatio à bello, cum monitu ad fidem & pacem.* 3, 25.

Tabula XVII.

De modo belli gerendi explicato nude ex iure gentium in bello perfectiori.

cuius mentio Tab. preced.

Quoad formam seu modum belli gerendi explicatum nude ex iure gentium in bello perfectiori seu indicto, spectari debent belli solennis & iusti Natura & Effectus, & quidem

1. *Natura, quod nempe iustum & solenne bellum ex iure gentium*

1. *dicatur 1. non ex materia & causa unde oritur §. 3. 1. neque 2. ex rerum gestarum magnitudine. sed 3. ob peculiare quosdam iuris effectus §. 1.*

2. *requirat ad sui naturam, ut*

1. *geratur inter diuersos populos, iure summi imperii distinctos, quosuis §. 1. ubi notentur*

1. *distinctio populi quamuis iniuste agentis, à piratis & latronibus §. 2.*

2. *mutationem interdum incidere §. 3.*

2. *habeat auctorem eum, qui summam potestatem habet §. 4.*

3. *publice decretum sit, & quidem ut eius rei significatio ab altera partium alteri facta sit §. 5. circa doctrinam de belli denuntiatione obseruanda sunt, nempe B.*

A

E 4

AB

A B

1. quid in denuntiatione sit *iuris nat.* quid *iuris gentium proprium* §. 6. Quod (2) denuntiatio sit alia *conditio-nata*, alia *pura* §. 7. quid (3) in denuntiationibus sit *iuris ciuili*, non *gentium* §. 8. Bellum (4) alicui indi-ctum, simul *indictum esse eius subdit.* & *soc.* qua ipsū sequuntur §. 9. non *qua perse* (5) consideratur, *caussa* (6) cur denuntiatio ad effectus quosdam requiritur §. 11. hos effectus (7) non reperiri in aliis bellis §. 12. Bellum (8) an *simulac* indictum est, geri possit? aff. §. 13. an (9) indicendum ei, qui *ius legationis violauit*? aff. §. 14.
2. Effectus proprii 3, 4, 1. quoad *ius externum*, & quoad *iustitiam aliasq. virtutes* in bello, & quidem
1. *ius externum*, seu id quod in bello solenni impune facere licet, vbi examinari debent. (3, 4, 2, 3, 4, 5, 3, 2, 10, 1.)
2. vocis *Licere* significatio
1. *propria*, quando *licere* dicitur id, quod *rectum ex omni parte piumq. est*, etiamsi forte aliud quid fieri possit *laudabilius* 3, 4, 2.
2. *minus propria*, quando *licere* dicitur, non quod *salua pietate & officiorū regulis* fieri potest, sed quod *apud homines pena non subiaceret* §. 2, & dicitur *licere impunitatis* §. 4.
2. *Ipsi effectus bello solenni proprii*, v. D.

C D

D 2. Ipsi

D
 2. *Ipsi effectus bello solenni ex iure gentium proprii, utpote qui*
 1. *sunt introducti ob duas præcipue causas*

1. *quod inter duos populos de iure belli pronuntiare velle, periculosum fuerat aliis populis, qui ea ratione bello alieno implicarentur §. 4.*

2. *quod etiam in bello iusto vix satis cognosci potest ex iudiciis externis, quis iustus sit se taendi modus, ita ut omnino præstitit, hæc religioni bellantium exigenda relinquere, quam ad aliena arbitria vocare §. 4. ubi notentur Auctorum testimonia de his effectibus §. 5.*

2. *consistunt in duobus, videlicet*

1. *in nocumta & læsione, ita ut hostem hosti lædere liceat §. 3. quoad*

1. *hominēs §. 3. ubi notentur*

1. *quam late pateat licentia hæc & rigor*

1. *ex hoc iure interfici & offendi omnes, qui intra fines hostium sunt §. 6. quid si eo ante bellum venerint? §. 7.*

2. *subditos hostium ubique offendi, nisi lex alieni territorii obstet §. 8.*

3. *ius hoc offendendi etiam ad infantes & feminas porrigi §. 9.*

4. *etiam ad captos, quouis tempore §. 10.*

5. *etiam ad eos, qui se dedere volunt, nec recipiuntur §. 11.*

6. *etiam ad deditos sine conditione §. 12.*

7. *porrigi & ad obsides §. 14.*

2. *quid vetitum sit, v. G.*

EFG

E S

CEFG

CEFG

2. *quid vetitum sit*
1. iure gentium vetitum veneno quenquam interimere §. 15.
  2. aut tela aut aquas aliquas veneno inspicere §. 16.
  3. non & aquas aliter corrumpere §. 17.
  4. percussoribus uti an contra ius gentium sit, distinguitur §. 18.
  5. supra an sint contra ius gentium §. 19.
2. *Res, 3, 5. vbi notentur*
1. res hominum corrumpi & rapi posse 3, 5, 1.
  2. etiam sacras, quod quomodo intelligendū §. 2.
  3. & religiosas, addita iterum cautione §. 3.
  4. doli quatenus hic permitti §. 4.
2. *In acquisitione domini & imperii 3, 6.*
2. *Iustitiam, & alias virtutes in bello 3, 10.*

Tabula

Tabula XVIII.

De Acquisitione Domini.

cuius mentio Tab. præced.

Acquisitio Domini vel stabilis, vel instabilis;
& quidem

I. *Stabilis, eaq;*

I. *particularis.*

I. *rerum bello captarum, vbi notandum*

I. *quale sit ius natura circa acquisitionem rerum bello captarum, videlic. vt bello iusto ea nobis acquirantur, quæ*

I. *aut paria sunt ei, quod, cum nobis sit, debitum, aliter consequi non possumus §. 6. 1.*

2. *aut etiam quæ nocenti damnum inferunt, intra æquum pœnæ modum §. 1.*

2. *quale sit ius gentium circa acquisitionem rerum bello solenni captarum*

I. *vt non tantum is, qui ex iusta causa bellum gerit, sed & quiuis in bello solenni, & sine sine modo, dominus sit eorum, quæ hosti eripit, eo sensu nimirum, vt à gentibus omnibus & ipse, & qui ab eo titulum habent, in possessione rerum talium tuendi sint, §. 2. (3, 10, 6.)*

2. *quando ex iure gentium capi censeantur.*

I. *res mobiles §. 3.*

2. *agri §. 4.*

A B C D

D 3. Res,

D

3. Res, quæ

1. non, unt hostium, non acquiri bello 3, 6, 5 & 26.
2. reperta in nauibus hostium, quomodo §. 6.
3. quas hostes nostri alio eripuerunt, nostri iuris fieri §. 7.

4. cui res capta acquiratur

1. refellitur sententia statuens, res captas ab hostibus omnino singulorum capientium fieri §. 8.
2. naturaliter & possessionem & dominium per alium acquiri §. 9.
3. distinguendum hic esse inter

1. actus belli

1. vere publicos § 10.
2. priuatos, qui fiunt occasione belli publici §. 10
per hos actus priuatos res acquiritur primo
& directe

2. res

1. soli, quæ non nisi publico actu h. e. inducta exercitu & impositis præfidiis capi solent, §. 11.
2. mobiles v. E.

E

2. *Mobiles, & se mouentes, quæ capiuntur*

1. aut *extra ministerium publicum* actu belli priuato, & fiunt singulorum capientium 3, 6, 12. nisi *lex civilis* interpolita auferat hoc ius §. 13.

2. aut *in ministerio & actu bellico publico*, vbi singuli rei publicæ personam sustinent, eiusq; vice funguntur §. 14. In hoc actu notandum

1. *quod res capte*

1. *fiant populi* aut eius, cuius est bellum §. 14.

2. sint tamen *sub aliquo imperatorum arbitrio* §. 15. vtpote qui

1. aut ea referunt *ad ararium* §. 16.

2. aut *diuidunt militi & quomodo* §. 17.

3. aut *dirceptionem permittunt* §. 18.

4. aut *aliis concedunt* §. 19.

5. aut *factis partibus, aliud atq; aliud statuunt* §. 20

2. *quod peculatus circa prædam committi possit* §. 21.

3. *quod lege aut alio voluntatis acta de iure hoc communi aliquid immutari possit* §. 22. & sic

1. *so. iis quadam concedi* §. 23.

2. *sape & subditis* §. 24. perq. F.

CF

4. dictorum *declaratio & vis*, vbi monstratur
  1. iudicium populi pacati in addicenda re bello capta
 §. 25.
  2. res qua hostium non sunt capientium non fieri; iura
 tamen hostium in iis acquiri §. 20. 3, 8, 4.
  3. hostium res etiam extra bellantium territoria iure gen-
 tium capientium fieri, lege tamen populi id prohi-
 beri posse 3, 6, 26.
  4. ius hoc capta acquirendi in bello non-solemni non
 obtinere §. 27.
2. *Hominum*, vbi notanda sequentia
  1. omnes captos bello sole mni iure gentium seruos
 fieri 3, 7, 1.
  2. & eorum posteros §. 2.
  3. in eos quiduis impune fieri §. 3.
  4. res captorum, etiam incorporales, dominam sequi §. 4.
  5. cause, cur id constitutum §. 5.
  6. an ita captis licitum fugere §. 6.
  7. an & domino resistere §. 7.
  8. ius hoc non apud omnes gentes semper obtinuisse
 §. 8.
  9. nec minus obtinere inter Christianos, & quid ei sit
 surrogatum §. 9.

A B

2. *Vniuersalis*, h. e. *imperii* (3, 8.) hoc modo acquiruntur

1. *imperiam*

1. *ciuile*, tum vt est in rege, tum vt est in populo, & eius acquisitionis effecta 3, 8, 1.

2. *berile* in populum, qui tum ciuitas esse definit

§. 2. Nota: interdum tamen *hac imperia misceri*

§. 3.

2. *res populi*, etiam incorporales, sc. *iura*, *obligationes*, *actiones*, vbi tractatur de chirographo Theſſalorum §. 4. 3, 6, 26.

2. *Instabilis ob ius postliminii* (3, 9.) quod est *antiquum & hodiernum*, & quidem

1. *Antiquum*, cuius obscruentur

1. *deriuatio & vocis origo* 3, 9, 1.

2. *Definitio*. postliminium est ius, quod nascitur ex reditu in limen, h. e. in fines publicos, & quo modo §. 2.

3. *Species*, postliminium est, quando

1. aut nos reuertimur

2. aut aliquid recipimus §. 3.

4. *questiones & obseruationes* v. H:

G

GH

4. *Questiones & observationes*

1. *ius postliminii esse & in pace & in bello 3, 9, 4. & quid si nihil in pace dictum sit? §. 4.*
2. *liber homo bello manente quando postliminio redeat? §. 5.*
3. *quæ iura recipiat, quæ non recipiat? §. 6.*
4. *iura & in ipsum restitui. §. 7.*
5. *cur qui se dedunt, ius postliminii nō habeat? §. 8.*
6. *populus quando ius postliminii habeat? §. 9.*
7. *quæ in his, qui postliminio redeunt, sint iuris civilis. §. 10.*
8. *serui postliminio quomodo recipiantur. §. 11. etiam transfuga: quomodo, qui redempti sunt §. 11.*
9. *an subditi postliminio recipiantur §. 12.*
10. *agros postliminio recipi §. 13.*
11. *circa res mobiles quod discrimen olim obseruatum §. 14.*
12. *quid circa res mobiles hodie iuris §. 15.*
13. *quæ res recipiantur ita, ut postliminii nonegeant §. 16.*
14. *mutationes ex lege civili, quoad subditos suos §. 17.*
15. *postliminium quomodo obseruatum inter eos, qui hostes non erant §. 18.*

2. *Hodiernum §. 19.*

Tab. XIX.

8L
Tabula XIX.

*De effectibus belli solennis, quoad iustitiam,
3, 10. & c.*

cuius mentio Tab. XVII.

*Belli solennis effecta quoad iustitiam & alias
virtutes in bello, (3, 10, 1. & 2.)*

I. Iniusto. vbi notentur

- I. quod interna iniustitia iniustum sit, quod ex bello iniustum sit, 3, 10, 3.
2. qui hinc & quatenus ad restitutionem obligentur §. 4.
3. an res capta bello iniusto reddendæ sint ab eo, qui cepit. §. 5.
4. an & ab eo, qui detinet. §. 6.

2. Iusto (3, 11.) circa actiones publicas & priuatas, & quidem

I. Publicas, quæ fiunt circa hostes & medios, & quidem

i. hostes, vbi spectatur nocumentum temperandum, & acquisitio, & quidem

I. nocumentum, temperandum circa ius interficiendi homines, & vastandi res;

A B C D i. interficiendi homines, vbi notentur, V. E.

†

interfici

E

I. *interficiendi homines, vbi notentur*

1. *in bello iusto actus quosdã interna iustitia cedere* §. 1, 1, 1.
2. *quinam interfici possint secundũ iustitiam internã* §. 2.
3. *quod ob infortunium nemo recte possit interfici, vt qui coacti partes sequantur* §. 3.
4. *nec ob culpam mediam inter infortunium & dolum* §. 4.
5. *quod distinguendi auctores belli ab his, qui sequuntur* §. 5.
6. *in ipsis auctoribus disting: causas probabiles ab improbabilibus* §. 6.
7. *parcendum*
  1. *mortem etiam meritis hostibus* §. 7, 17.
  2. *innocentibus* §. 8.
  3. *pueris semper & fœminis, nisi quid grauius admitterint,* §. 9.
  4. *personis ecclesiasticis & literatis* §. 10.
  5. *agricolis* §. 11.
  6. *mercatoribus* §. 12.
  7. *captis* §. 13.
  8. *iis, qui se dedere volunt*
    1. *æquis conditionibus* §. 14.
    2. *sine conditione* §. 15.
  9. *delinquentibus, ob multitudinem* §. 17.
  10. *obsidibus* §. 18.
  11. *sanguinis effusio non necessaria, sed ad ostentationem virium prouens vitanda* §. 19.

DE

DE

2. *Vastandi res & perdendi* 3, 12. vbi notentur
  1. quod vastatio sit *iusta* & sine iniuria, si antecedar
trium causarum vna,
    1. aut *necessitas* 3, 12, 1.
    2. aut *debitum aliquod præstandum*
    3. aut *meritum puniendum* §. 1.
  2. quod à vastatione *abstinendum*.
    1. si *res nobis fructuosa* sit, & extra hostis potestatem §. 2.
    2. si *magna sit spes celeris victoria* §. 3.
    3. si *hostis habeat aliunde quo se sustentet* §. 4.
    4. si *res ipsa ad bellum faciendum sit nullius vsus* §. 5.
    5. in illis *qua sacra sunt, aut sacris accedunt* §. 6.
    6. item *religiosis* §. 7.
  3. *moderationis vtilitas triplex* §. 8.
    1. quod *hosti desperationem eripit.*
    2. quod *fiduciam victoria ostentat.*
    3. quod *frangit & conciliat animos.*
2. *ACQUISITIO & POSSESSIO moderanda & restituenda.* D.

DF G

Acquisitio & possessio

1. moderanda

1. particulariter circa

1. res captas, quæ possunt retineri

1. in modum debiti 3, 13, 1.

1. primarii seu principalis.

2. subnati seu accessorii §. 3.

2. non in pœnam alieni criminis §. 2.

3. caritatis humanitatisque monitum §. 4.

2. homines captos, 3, 14. ubi notentur

1. quousq; capere homines liceat iustitia interna
3, 14, 1.

2. quid interna iustitia dominio in seruum liceat §. 2.

3. non licere occidere innocentem §. 3.

4. non punire inclementer §. 4.

5. non operas nimium graues imponere §. 5.

6. peculium quomodo domini, quomodo serui §. 6.

7. an seruis fugere liceat §. 7.

8. an è seruis nati domino teneantur, quatenus §. 8.

9. quid faciendum, ubi captorum seruitus in usu non est §. 9.

2. Vniuersaliter circa imperium, v. G.

2. Restituenda v. F.

F G

CFG

C F G

2. Vniuersaliter circa imperium 3, 15, vbi notetur
  1. quatenus iustitia interna permittat imperium acquiri 3, 15, 1.
  2. laudabile esse, hoc iure in victos abstinere §. 2.
  3. siue eos miscendo victoribus §. 3.
  4. siue relinquendo imperium his qui habuerant §. 4.
  5. interdum impositis praesidiis §. 5.
  6. aut tributo etiam, & similibus oneribus §. 6.
  7. utilitas ab hac moderatione indicatur §. 7.
  8. exempla. & de mutata reip. forma apud victos §. 8.
  9. imperium si assumendum sit, recte partem eius victis relinquere §. 9.
  10. aut certe libertatem aliquam §. 10.
  11. praecipue in religione §. 11.
  12. saltem victos clementer haberi oportere, & cur §. 12.

2. Restituenda, vtpote quae iure gentium postliminio carent, vbi notentur
  1. internam iustitiam exigere, vt reddantur, quae hostis noster alii iniusto bello eripuit 3, 16, 1.
  2. exempla §. 2.
  3. an quid deduci possit §. 3.
  4. etiam populos subditos aut subditorum partes reddendas his, quorum fuerant, si ab hoste iniuste occupati sint §. 4.
  5. quo tempore obligatio reddendi extinguatur §. 5.
  6. quid faciendum in dubia causa §. 6.

2. Medios v. C.

F 3

B C

B C

2. *Medios* 3, 17. vbi notentur

1. a pacatis nihil sumendum, nisi ex summa necessitate cum restitutione pretii 3, 17, 1.

2. *exempla abstinentie & precepta* §. 2.

3. *quid sit officium pacatorum circa bellantes* §. 3.

2. *Prinates*, 3, 18. vbi notentur.

1. *an priuatum hosti nocere liceat*, expositum cum distinctione iuris ciuilib, gentium & naturalis 3, 18, 1.

2. *his, qui suo sumtu militant, aut naues instruunt*, quid per internam iustitiam liceat, respectu hostiū §. 2.

3. *quid respectu sua ciuitatis* §. 3.

4. *quid Christiana dilectionis regula ab ipsis exigat* §. 4.

5. *quando bellum priuatum cum publico misceatur* §. 5.

6. *ad quid teneatur, qui sine mandato hostibus nocuit*, cum distinctione explicatur §. 6.

Tabula

Tabula XX.

De eo, quod licet in bello ex antecedente promisso.

cuius supramentio in Tab. XVI.

*Quantum in bello liceat ex antecedente promisso,
& ex fide hostium inter se*

Consideratur generaliter & specialiter, & quidem

1. Generaliter, vbi agitur de fide seruanda quibusuis

1. hostibus §. 19, 1.

2. etiam prædonibus & tyrannis §. 2. vbi notetur

1. licet tales pœnam potius mereantur, ostenditur id hic non considerari, vbi tanquam cum tali actum est §. 3.

2. nec obstare quod promissio metu extorta sit, si ei, qui promissit, metus non sit illatus §. 4.

3. aut si iusiurandum accesserit, quamquam id aduersus prædonem impune, quod homines attinet, violatur §. 5.

3. subditis, desertoribus & rebellibus, & quomodo §. 6. vbi notetur

1. specialis difficultas circa promissa subditis facta, ob supereminens dominium §. 7.

2. ostenditur talia promissa firmari ciuitatis iureiurando §. 8.

3. aut si tertius se interponat, cui fiat promissio §. 9.

4. mutatio status publici quomodo fiat §. 10.

5. metus exceptionem ad bellum solenne iuris gentium non pertinere §. 11.

6. quod intelligendum de metu tali, quem ius gentium agnoscat, nec pro reprobato habeat §. 12.

4. perfidis alias v. B.

AB

F. 4

AB

A B

4. *Perfidus alias*1. *quando* 3, 19, 13.2. *quantum*, scilicet1. *si conditio deficiat*, quod locum habet, si alter parti pactorum non stet §. 14.2. *si iusta compensatio opponatur* §. 15. *quamuis*1. *ex alio contractu* §. 16.2. *aut danno dato* §. 17.3. *imo & ex pœna.*2. *Specialiter inter hostes.* 3, 20. *Inter hostes, quæ conveniunt, constant fide*1. *aut expressa*, quæ est1. *aut publica, potestatum*1. *summarum*, quæ1. *aut bello finem imponit* 3, 20, 1. v. Tab. XXI.2. *aut eo manente vim habet in belli commercio* 3, 21, v. Tab. XXII.2. *inferiorum* 3, 22.2. *aut privata in bello* 3, 23.2. *aut tacita* 3, 24.

Tabula

Tabula XXI.

De Fide expressa summarum potestatum, quæ bello finem imponit 3, 20.

cuius mentio Tab. XX.

Fides expressa summarum Potestatum, quæ bello finem imponit, spectat vel

Principalia, vel Accessiones pactorum. & quidem

1. *Principalia, utpote quæ bellum finiunt, siue actu suo, siue ex consensu relato ad casum,*

1. *actu suo, ut pactiones, ubi considerentur*

1. *quorum sit pactiones inire, quæ bellū finiunt, videlicet*

1. *pacem facere in regio statu esse regis* 3, 20, 2. *Quid si rex sit infans, furiosus, captivus, exul?* §. 3.

2. *in procerum aut populi statu ius pacis faciendæ esse penes plures* §. 4.

2. *res pactioni subiectæ, ubi notentur*

1. *quomodo imperium, pars imperii, aut regni bona pacis causa valide alienentur* §. 5.

2. *quatenus ex pace per regem facta populus aut successores teneantur* §. 6.

3. *res subditorum pace concedi posse ob utilitatem publicam, sed cum onere damni resarciendi* §. 7.

4. *quid de rebus iam bello amissis?* §. 8.

5. *non distingui hic inter quasita iure gentium & iure civili* §. 9.

6. *utilitatem publicam apud externos pro probata haberi* §. 10.

A B C

F 5

C 3. In-

C

3. Interpretationes conventionum, pactio-
num & pacis, videlicet.
  1. regula generalis in pace interpretanda §. 20, 8.
  2. in dubio credi conuentum, ut res maneat quo sunt loco §. II. quod quomodo accipiendum §. 12.
  3. Quid si conuenerit, ut restituantur omnia in eum statum, quo ante bellum fuerunt §. 13.
  4. Tunc, qui sui iuris cum essent, sponte se alteri subiecerunt, non reddi §. 14.
  5. Damna bello data, remissa in dubio censi §. 15.
  6. non etiam quae ante bellum priuatis debebantur §. 16.
  7. poenas etiam ante bellum publice debitas in dubio remissas censi §. 17.
  8. Quid de iure priuatorum ad poenas? §. 18.
  9. ius quod ante bellum publice obtendebatur, sed controuersum erat, facile censi remissum. §. 19.
  10. capta post pacem, reddenda §. 20.
  11. de pacto reddendarum rerum, quae bello captae sunt, regula quaedam §. 21.
  12. de fructibus §. 22.
  13. de nominibus regionum §. 23.
  14. de relatione ad pactum antecedens, & de eo, per quem stetit §. 24.
  15. de mora §. 25.
  16. in dubio interpretationem faciendam contra eum, qui leges dedit §. 26.
4. quando pax rupta censeatur § v. C.

B C

C

4 Quando pax rupta censeatur. Pax rumpitur tribus modis (3, 20, 27.)

1. aut faciendo contra id, quod omni paci inest §. 28. Quo spectant

1. quid si socii vim intulerint? §. 29.

2. quid si subditi? & quomodo eorum factum censeari debeat §. 30.

3. quid si subditi alius militent? §. 31.

4. quid si subditi nocitum sit? ubi distinctio adhibetur §. 32.

5. quid si socii? ubi item distinguitur §. 33.

2. aut faciendo contra id, quod in pace dictum est aperte §. 34. quo spectant

1. an facienda distinctio capitum patris? §. 35.

2. quid si pœna sit adiecta? §. 36.

3. quid si necessitas obstiterit? §. 37.

4. pacem manere, si id velit is, qui laesus est §. 38.

3. aut faciendo contra id, quod ex pacis cuiusq. natura intelligi debet §. 39. quo spectant

1. amicitia nomine quid veniat §. 40.

2. subditos & exules recipere, an contra amicitiam sit? §. 41.

siue ex consensu relato ad casum

1. mere fortuitum, quando res subiicitur fortis alicui §. 42

2. temperatum, v. D.

D 2. tem-

2. temperatum

1. aut viribus animi & corporis in certamine condicto, vbi quærendum

1. quomodo bellum finiatur condicto certamine, & an id licitum? §. 20, 43.

2. an pactum regum populos hic obliget? §. 44.

3. quis victor censendus? §. 45.

2. aut arbitrio, ita vt vel

1. alius aliquis, qui bello illi non est implicitus contro- uersiam dirimat; quorum genera duo

1. aut arbitrio boni viri, seu vt conciliator pacis & me- diator tantum §. 46,

2. aut vt arbiter sine prouocatione, vtpote cuius dicto & pronunciato siue æquo siue iniquo sit stã- dum, & hoc arbitrium est sine prouocatio- ne. cum ergo ex compromisso ad talem ar- bitrum itur, vtrinque, & circa compromit- tentes & circa arbitros, in quos compro- missum est, notanda sunt

1. Compromittentium obligatio, vt scilicet stent & pareant pronunciato §. 46.

2. arbitri officium, vbi spectatur

1. an electus sit in vicem iudicis, an cum laxiori quadam potestate quam arbitro quasi pro- priam vult Seneca §. 47.

2. arbitros in dubio intelligi adstrictos iuri §. 47.

3. arbitros de negotio principali non de possessione pronuntiare debere §. 48.

2. Victoris arbitrio se permittas, & dicitur deditio

1. pura, vbi notetur 1. vis deditiois pura (§. 49.)

2. officium victoris circa eos, qui sic se dedunt §. 50.

1. conditionata §. 51.

A 2. Accessi-

*Accessiones pactioum, vt sunt*1. *Obsides, vbi notentur*

1. *obsides dari qui possint & debeant* §. 20, 52.
2. *quod ius in obsides?* §. 53.
3. *an fugere obsidi liceat?* §. 54.
4. *an obses in aliam causam recte retineatur?* §. 55.
5. *mortuo eo, pro quo quis obses venit, obsidem liberari.* §. 56.
6. *Rege qui obsidem dedit mortuo, an obses teneatur.* §. 57.
7. *obsides interdum principaliter obligari.* §. 58.
8. *obsides, alterum ex alterius factio non teneri.* §. 59.

2. *Pignora*

1. *pignorum obligatio qualis?* §. 60.
2. *Ius luendi quando amittatur?* §. 61.

Tabula

Tabula XXII.

De Fide expressa & publica summarum potestatum, qua manente bello vim habet in commerciis belli. 3, 21.

cuius mentio in Tab. XX.

Fides expressa & publica summarum Potestatum, qua manente bello vim habet in belli commerciis,

Spektatur in tribus, videlicet in induciis, in iure commendi, in redemptione captiuorum; & quidem

I. Induciis, vbi obseruentur

1. inducia quid sint? & an id tempus veniat pacis an belli nomine, 3, 21, 1.
2. vocis origo §. 2.
3. noua indictione post inducias non opus §. 3.
4. quomodo computanda sint tempora induciis praescripta? §. 4.
5. quando obligare incipiant §. 5.
6. quid per inducias liceat? §. 6.
7. an retrocedere, & reficere moenia, & similia? §. 7.
8. de locis occupandis distinctio §. 8.
9. an redire possit, qui vi maiore retentus est circa exitum induciarum §. 9.
10. de specialibus induciarum pactionibus, & quae inde quæri solent §. 10.
11. Induciarum pactionibus ab altera parte ruptis, alteram bellum mouere posse §. 11.
12. Quid si pœna addita fuerit? §. 12.
13. priuatorum facta quando inducias rumpant? §. 13.

II. Iure commendi, v. A.

A

A.

A

II. Iure commendeandi extra inducias, vbi spectentur

1. in iure commendeandi extra inducias qualis sumenda sit interpretatio? §. 3, 21, 14.
2. qui militum nomine veniant §. 15.
3. Ire, venire, abire, quomodo hic accipienda §. 16.
4. de extensione ad personas §. 17.
5. ad bona §. 18.
6. comitis & gentis nomine qui veniant §. 19.
7. an concessio iuris commendeandi morte concedentis extinguatur §. 10.
8. Quid si data sit, donec qui dedit voluerit? §. 21.
9. an securitas & extra territorium debeat §. 22.

III. Redemptione captiuorum, vbi spectentur

1. Favor redemptionis captiuorum §. 23.
2. an lege interdicti redemptio possit, distinctione explicatur §. 24.
3. ius in captiuum cedi posse §. 25.
4. posse ab vno pretium pluribus deberi §. 26.
5. conuentio an rescindi possit ob diuitias captiui ignoratas §. 27.
6. qua bona capti captorem sequantur §. 28.
7. an redire debeat, qui dimissus est, vt alterum liberet, eo mortuo? §. 29.
8. an heres pretium debeat, distinctione explicatur §. 30.

Tabula

Tabula XXIII.

De Fide publica inferiorum Potestatum. 3, 22
cuius mentio Tab. XX.

*Fides expressa & publica inferiorum & minorum
Potestatum consideratur*

1. *Generaliter, respectu eorum, qui minoribus potestatibus
sunt*

i. *superiores, ubi explicantur*

1. *Ducum genera* 3, 22, 1.

2. *quatenus eorum pactio obliget summam potestatem* §. 2.

3. *aut quatenus eorum pactio occasionem obligationi det, siue per consensum, siue per rem ipsam* §.

4. *quid si factum quid contra mandatum?* ubi distinctiones adhibentur §. 4.

5. *an tali casu pars altera obligetur?* §. 5.

2. *inferiores, ubi explicatur, quid belli duces aut magistratus possint circa inferiores se, & pro iisdem* §. 6.

2. *Specialiter, per subjectas species, ubi exponitur*

1. *Pacem facere, ducum non esse* §. 7.

2. *an inducias dare?* distinguitur §. 8.

3. *quæ securitas personarum, quæ res ab ipsis concedi possint?* §. 9.

4. *stricte interpretanda talia pacta, & quare* §. 10.

5. *quomodo interpretanda deditio à Duce accepta* §. 11.

6. *quomodo cautio, si regi aut populo visum fuerit* §. 12.

7. *quomodo promissum de oppido tradendo* §. 13.

Tabula

Tabula XXIV.

De Fide expressa & priuata in bello. 3, 23.
cuius mentio Tab. XX.

Fides expressa & priuata in bello
explicatur sequentibus :

1. Refellitur sententia statuens, priuatos fide hosti data non obstringi §. 23, 1.
2. ostenditur obstringi eos etiam pirata & latroni, & qua tenus §. 2.
3. Minor hic non excipitur §. 3.
4. Error an liberet §. 4.
5. soluitur obiectio, sumta ex publica vtilitate §. 5.
6. aptantur ante dicta ad fidem datam reditus in carcerem §. 6.
7. in certum locum non redeundi : non militandi §. 7.
8. non fugiendi §. 8.
9. captum alii se dare non posse §. 9.
10. an priuati cogendi sint à suis potestatibus implere, qua promiserant §. 10.
11. qualis interpretatio in his pactis adhibenda §. 11.
12. quomodo sumendæ voces vite, vestium, aduentus, auxilii §. 12.
13. rediisse ad hostem quis dicendus §. 13.
14. iusta auxilia qua, in deditioe sub conditione facta §. 14.
15. qua ad executionem pertinent, conditionem non facere §. 15.
16. de talium pactorum obsidibus §. 16.

G

Tab. XXV.

Tabula XXV.

De Fide Tacita. 3, 24.

cuius mentio Tab. XX.

Fides Tacita explicatur sequentibus :

1. Tacite quomodo fides interponatur 3, 24. l.
2. exemplum in eo, qui in tutelam recipi à populo aut rege expetit §. 2.
3. qui colloquium postulat aut admittit §. 3.
4. huic tamen dum collocutori non noceat, integrum esse, res suas promouere §. 4.
5. de mutis signis ex consuetudine aliquid significantibus §. 5.
6. de tacita approbatione sponsonis §. 6.
7. pena quando tacite remissa §. 7.

Tab. XXVI

Tabula XXVI.

Conclusio. 3, 25. cum qua confer monita, de non temere suscipiendo bello, II, 14.

Conclusio dehortatoria à bello. vbi

1. *Monita*

1. *ad fidem 3, 25, 1.*

2. *ad pacem*

1. *in bello pax semper spectanda §. 2. amplectenda etiam cum damno*

1. *Regibus & Principibus Christianis ob conscientiae rationem §. 3.*

2. *omnibus, ob utilitatis rationem*

1. *victis §. 4.*

2. *victoribus §. 5.*

3. *dubius & incertis §. 6.*

2. *post bellum, facta, summa religione & fide seruanda §. 7.*

1. *propter fidei sanctimoniam.*

2. *propter conscientiae rationem.*

3. *propter fama pretium.*

2. *Votum pro pacis & concordiae studio Principibus Christianis à DEO dando §. 8.*

G 2

Con-

Conspectus operis

ad

Tabellas relatus.

Libro primo

continentur

- Cap. I. *Quid bellum, quid ius. Tab. II. & III.*
II. *An bellum unquam iustum sit. Tab. II.*
pag. 10.
III. *Belli partitio in publicum & priuatum.*
Summi Imperii explicatio. Tab. IV.
IV. *De bello subditorum in superiores.*
Tab. IV.
V. *Qui bellum licite gerant. Tab. IV.*
extr.
-

Libro secundo

- Cap. I. *De belli causis, & primum de defensione sui & rerum. Tab. VI.*
II. *De his, quæ hominibus communiter competunt Tab. VI.*
III. *De acquisitione originaria rerum.*
Tab. VII.
IV. *De*

- IV. *De derelictione praesumpta, & eam secuta occupatione: & quid ab usu-
capione & praescriptione differat.
Tab. VII.*
- V. *De acquisitione originaria iuris in per-
sonas: ubi de iure parentum, de
matrimoniiis, de collegiis, de iure
in subditos, seruos. Tab. VII.*
- VI. *De acquisitione deriuatiua facta homi-
nis, ubi de alienatione Imperii &
rerum Imperii. Tab. VIII.*
- VII. *De acquisitione deriuatiua qua fit
per legem: ubi de successioneibus ab
intestato. Tab. VIII.*
- VIII. *De acquisitionibus, quae vulgo dicun-
tur Iuris Gentium. Tab. VIII.*
- IX. *Quando Imperia vel dominia desi-
nant. Tab. VI.*
- X. *De obligatione, qua ex dominio oritur.
Tab. VI.*
- XI. *De promissis, Tab. IX.*
- XII. *De contractibus. Tab. IX.*
- XIII. *De iureiurando. Tab. X.*
- XIV. *De eorum, qui summum imperium
habent promissis & contractibus &
iuramentis. Tab. XI.*
- XV. *De Fœderibus & Sponsionibus. Tab. XI.*
- XVI. *De*

- XVI. *De Interpretatione. Tab. XII.*
 XVII. *De damno per iniuriam dato, & obligatione, qua inde oritur. Tab. XIII.*
 XVIII. *De Legationum iure. Tab. XIV.*
 XIX. *De iure sepulturae. Tab. XIV.*
 XX. *De pœnis. Tab. XV.*
 XXI. *De pœnarum communicatione. Tab. XV.*
 XXII. *De causis iniustis. Tab. V.*
 XXIII. *De causis dubiis. Tab. V.*
 XXIV. *Monita de non temere etiam ex iustis causis suscipiendo bello. Tab. V.*
 XXV. *De causis belli pro aliis suscipiendi. Tab. V.*
 XXVI. *De causis iustis, ut bellum geratur ab his, qui sub alieno imperio sunt. Tab. V.*
-

Libro tertio.

- Cap. I. *Quantum in bello liceat, regula generales ex iure naturæ, ubi & de doli & mendacio. Tab. XVI.*
 II. *Quomodo iure gentium bona subditorum pro debito imperantium obligentur*

- gentur, ubi de repressaliis. Tab.
XVI.
- III. De bello iusto siue solenni iure gentium,
ubi de indictione. Tab. XVII.
- IV. De iure interficiendi hostes in bello so-
lenni, & alia vi in corpus. Tab. XVII.
- V. De rebus vastandis eripiendisq;. Tab.
XVII.
- VI. De iure acquirendi bello capta. Tab.
XVIII.
- VII. De iure in captiuos. Tab. XVIII.
- VIII. De Imperia in victos. Tab. XVIII.
- IX. De postliminio. Tab. XVIII.
- X. Monita de his, quae sunt in bello iniu-
sto. Tab. XIX.
- XI. Temperamentum circa ius interficien-
di in bello iusto. Tab. XIX.
- XII. Temperamentum circa vastationem
& similia. Tab. XIX.
- XIII. Temperamentum circa res captas.
Tab. XIX.
- XIV. Temperamentum circa captos. Tab.
XIX.
- XV. Temperamentum circa acquisitionem
imperii. Tab. XIX.
- XVI. Temperamentum circa ea, quae iure
gentiũ postliminio carent. Tab. XIX.

- XVII. *De his, qui in bello medii sunt. Tab. XIX.*
- XVIII. *De his, qua in bello publico priuatim fiunt. Tab. XIX.*
- XIX. *De fide inter hostes. Tab. XX.*
- XX. *De fide publica, qua bellum finitur: ubi de pacis pactione, de sorte, de certamine condicōto, de arbitrio, de ditione, obsidibus, pignoribus. Tab. XXI.*
- XXI. *De fide, manente bello; ubi de induciis, com meatu, captiuorum redemptione. Tab. XXII.*
- XXII. *De fide minorum potestatum in bello. Tab. XXIII.*
- XXIII. *De fide priuata in bello. Tab. XXIV.*
- XXIV. *De fide tacita. Tab. XXV.*
- XXV. *Conclusio cum monitis ad fidem & pacem. Tab. XXVI.*

Beniuolo

Beniuolo Lectori S. P.

TAbularum antiqua celebritas, nec simplex vtilitas fuit. In primis autem id commune habent, varia de cetero Tabellas amantium & conficientium consilia, vt *ευσύνοπλον*, id est, facilem perspectu cognituque faciant rem, quæ hoc genere disciplinæ exhibetur. *Γεωγραφικοί πίνακες* vetustissimi moris sunt, tum ex ære, tum in membranis. Nec ignorantur *χρονικῶν κανόνων σιωπάξεις*, à quorum initiis ad scita & exquisita iuniorum inuenta processum est. Quod & in Astronomicis factum: tum in Arithmeticis. Paulo alterius generis opera est, quæ *συμφωνίαν & παραλληλισμὸν* spectat, sicut *τὸ Δεσπίαρον* seu *τὸ μονοπέσαρον* in Canonibus Euangelistarum, varie concinnatis: cuiusmodi specimina in Mss.

G 5 Græcis

Græcis Latinisque codicibus plura
occurrunt. Aliud item genus est
Tabularum, Lemmata operis exhi-
bentium. Quo Græcorum *πίλοι* &
κεφάλαια pertinent. Medium æuum
Capitularia appellauit. Sed enim
nostri temporis mos ipsis oculis in-
hæret, quo omne doctrinæ genus
Tabulis complectimur. Nec mo-
do id quidem eodem, nec necessita-
te pari aut utilitate. Reperiuntur
inter eruditos, qui Tabulis nunquam
vsi sunt, neque ut valde de iis senti-
ant magnifice, induci possunt. Et
sane res partite clareque traditas, Ta-
bulis insuper contrahere, superua-
cui laboris videri queat. Ponere li-
ceat exemplum. Lipsii Politica tam
sunt facili perspicuoque contextu
tradita, & ad memoriam tam pulcro
obuioque ordine succedunt, ut vix
deside-

desiderare Tabellæ opem possis. At vero, in rebus dispersis contrahendis, & ex amplitudine congregandis, prouida haberi & egregia debet doctorum sollicitudo, si memoriæ adminicula discipulis hinc potissimum concilient. Præsertim, si sit erudita concinnitas & *παιδεία* in Tabulis. Ita in Iure Ciuili summa ratio est, quæ suadet res amplissime diffusas, sub vno conspectu collocare, & distantibus ex locis in gyrum disciplinæ cogere: quo nomine, vt multis aliis doctrinæ præfidiis, *Taborica methodus* plurimum meritæ semper laudis tulit. Grotii opus, quanquam pulchre dispositum, quia tale est, vt non per particulas decerpi, sed totum pernosci debeat, si quis id velit cum successu tractare; quin Tabulis quoque illis instrui vtiliter potuerit, vix est dubitabile.

tabile. Quoniam autem immensa rerum multitudo ambitu arctiore concluditur, vnoque sæpe capitis alicuius *τμηματίω* pluscula partitim continentur; valde mihi placuit *institutum Thomasianum*, quod *αἰαλύσει* exquisitiore, noui generis commentarium, vt sic dicam, in Tabellis opere concinnatis exhibet. Quas ne inuidere diutius publicæ luci velit Clarissimus auctor, illustrissimæ huius philosophiæ vtilitas imperat nobis, vt, quanto possumus opere, rogemus. Id nobiscum facies,
Lector Benevole, &
valebis.

ARGENTORATI,

Sumptibus SIMONIS PAULLI Bibliopol.

M. DC. LXIII.

ARGENTORATI,

Sumptibus SIMONIS PAULLI Bibliopol.

M. DC. LXIII.

